

מדינת ישראל
נציבות שירות המדינה
בית הדין למשמעת של עובדי המדינה

קובץ פסקי דין

עבירות משמעת

של עובדי הוראה

שנת 2003

שניתנו על ידי בית המשפט העליון
ובית הדין למשמעת של עובדי המדינה
בחיפה

כ"א אדר תשס"ד
14 מרץ 2004
בדח. 152-2004

לכבוד

שלום רב,

הנדון: פסקי דין בנושא עבירות משמעת של עובדי הוראה שנת 2003

בחוברת זו מרוכזים פסקי דין של בית המשפט העליון היושב כערכאת ערעור על פסקיו של בית הדין למשמעת ופסקי הדין שניתנו ע"י בית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה בין חודש ינואר לחודש דצמבר 2003. החוברת מחולקת לפי סוגי העבירות, כאשר עבירות התקיפה לסוגיהן, של תלמידים על ידי מוריהם תופסות חלק נכבד ברשימת פסקי הדין שניתנו במהלך השנה האמורה. עבירות נוספות של עובדי הוראה מופיעות בחוברת, נסבות על מעשי זיוף בקשר למילוי התפקיד או מחוצה לו וכן על עבירות של הטרדה מינית ועבירות אחרות, כמפורט בחוברת זו. מבנה החוברת כולל תוכן עניינים המחולק לפי סוגי העבירות ותמציות פסקי הדין שניתנו ע"י בית המשפט העליון ועל ידי בית הדין ולאחריהן מופיע פסק הדין עצמו כפי שניתן ופורסם ע"י ערכאות השיפוט האמורות. יוער כי באותם מקרים שבהם פסקי דין של בית הדין למשמעת נדונו ע"י בית המשפט העליון בעקבות הגשת ערעור ע"י התביעה או הנאשם, בחוברת מופיע רק פסק דינו של בית המשפט העליון הסוקר את עיקרי פסיקתו של בית הדין.

חוברת זו של בית הדין ביושבו כבית הדין למשמעת בחיפה מתפרסמת כחוברת שניה בעקבות פרסומה של החוברת הראשונה של בית הדין למשמעת בירושלים ובחיפה, החוברות מופיעות באתר האנטרנט של הנציבות בכתובת:

WWW.CIVIL-SERVICE.GOV.IL באתר, מדף הבית, יש להכנס לבית הדין

למשמעת.

מובעת בזאת תודה מיוחדת למזכירת בית הדין, הגב' ז'קלין יוחאי, על סיועה ותרומתה לעריכתה של חוברת זו.

בברכה,

עו"ד תלרז יוסף
אב בית הדין למשמעת

תוכן עניינים

אלימות פיזית ומילולית

מס'	עש"מ/בד"מ	נושא הפסק	עמוד
1.	עש"מ 10501/02	חבירה לתקיפתה של תלמידה	5
2.	עש"מ 9223/02	חקירה והליך פלילי והשפעתם על התיישנות העבירות וסוגיות נלוות	10
3.	בד"מ 129/02	מורה צעיר שאיבד שליטה	20
4.	בד"מ 124/02	תפיסת ידיים ועיקום אצבעות	39
5.	בד"מ 179/02	סטירות משלימות – סוגיית הקלון	45
6.	בד"מ 91/02	ביטויים מעליבים בתחומי בית הספר	65
7.	בד"מ 1/03	תקיפת קטין ע"י מנהל בית ספר	74
8.	בד"מ 159/02	הכאת קטינה בכיתה	82
9.	בד"מ 45/02	תקיפת תלמיד לצורך הגנה על תלמידים	91
10.	בד"מ 57/03	שימוש בסרגל לצורך אכיפת משמעת	122
11.	בד"מ 61/03	צביטה ודחיפה במהלך ריב	128
12.	בד"מ 58/03	חוד של עפרון כאמצעי ענישה	132
13.	בד"מ 160/02	הכאת תלמיד באמצעות סרגל עץ	144
14.	3/03	הכאה בעורפו של תלמיד	162

העדרויות ללא היתר

מס'	עש"מ/בד"מ	נושא פסק הדין	עמוד
15.	בד"מ 180/02	נסיעה לחו"ל ללא היתר	171
16.	בד"מ 59/03	העדרות בת יום בשל נסיעה לחו"ל	179
17.	בד"מ 97/02	התייצבות מאוחרת לתחילת שנת הלימודים	186

זיוף ודווח כוזב

מס'	עש"מ/בד"מ	נושא פסק הדין	עמוד
18.	עש"מ 978/03	שמוש במסמך מזויף	215
19.	בד"מ 188/02	שותפות לזיוף מסמכים לצורך קורס	221
20.	בד"מ 57/02	הראיות הדרושות להוכחת דווחי כזב	229

הטרדות מיניות

מס'	עש"מ/בד"מ	נושא פסק הדין	עמוד
21.	עש"מ 1934/03	הטרדה מינית של מנהל בית ספר	270
22.	עש"מ 1025/02 עש"מ 65/03	מורה ומדריך כמטריד מילולי	280

עבירות שלא במסגרת מילוי תפקיד

מס'	עש"מ/בד"מ	נושא פסק הדין	עמוד
23.	בד"מ 80/02	תקיפת בני משפחה	294
24.	עש"מ 6526/03	חבלה ממשית בקרוב משפחה	306
25.	בד"מ 86/03	תקיפת בת זוג במהלך סכסוך	314
26.	בד"מ 158/02	הסעתו של תושב זר	328

תמצית פסק הדין

בית הדין למשמעת של עובדי המדינה, בהרכב: עו"ד יוסף תלרז-אב בית הדין למשמעת – יו"ר; גב' ניצה סובוביץ ומר חסון סודקי – חברים, הרשיע את המערערת שהועסקה כמורה, בעבירות משמעת, בעקבות הליך פלילי שבו נענשה ללא הרשעה, לאחר שהודתה ביסודות העבירה לפי סעיף 368(ב) לחוק העונשין. בכך, שתקפה תלמידה בחדר המורים, לאחר שזו נצבטה קשות ונמשכו שערותיה על ידי מורה אחרת. המעשים נעשו יחד עם אותה מורה, כאשר המערערת מצידה סטרה לתלמידה בפניה, צבטה אותה בבטנה ומשכה בשערות ראשה.

בית הדין, לאחר עיון במכלול נסיבות העבירה והנסיבות האישיות, במיוחד בגישה המחמירה המתחייבת כלפי עבירות אלימות של מורים, החליט להטיל על הנאשמת אמצעי משמעת של: נזיפה חמורה, פיטורין, פסילה לשירות המדינה לפרק זמן של 4 חודשים, הורדה בדרגה לפרק זמן דומה, ופסילה למילוי תפקידי הוראה למשך 3 שנים מיום סיום הפסילה.

המערערת ערערה על חומרתם של אמצעי המשמעת, במיוחד על פיטוריה.

בית המשפט העליון החליט לדחות את הערעור. עם זאת, החליט להקל במידת מה באמצעי המשמעת האחרים, תוך הבלטת גישתו המחמירה של בית המשפט העליון כלפי כל מעשה של הכאת תלמידים. כאשר, ההקלה התבטאה בביטול תקופת הפסילה וההורדה בדרגה.

ניתן ביום ג' באייר התשס"ג – 5.5.2003.

ההרכב: כב' השופטת דורית בייניש.

בית המשפט העליון בירושלים

עש"ס 10501/02

בפני : כבוד השופטת ד' ביניש

המערערת :

נ ג ד

המשיבה : נציבות שירות המדינה

ערעור על גזר דינו של בית הדין למשמעת של
עובדי המדינה מיום 14.10.02 בתיק בד"מ 126/02
שניתן על ידי כבוד השופטים : י' תלרז – אב"ד, גב'
נ' סובוביץ ומר ח' סודסקי

תאריך הישיבה : י' באדר א' תשס"ג (12.2.2003)

בשם המערערת : עו"ד מאזן נסאר

בשם המשיבה : עו"ד אלון אינפלד

פסק-דין

1. המערערת עבדה כמורה בבית הספר הממלכתי "ג'ובראן חליל ג'ובראן" בנצרת, למעלה מ-32 שנים. במהלך שנת 2000 הוגש כנגד המערערת וכנגד מורה נוספת (להלן – "חיר") כתב אישום לבית משפט השלום בנצרת, ובו הואשמו שתיהן בעבירה של תקיפת קטין, עבירה לפי סעיף 368ב(א) לחוק העונשין, התשל"ז-1977. לפי הנטען בכתב האישום, בתאריך 22.5.00 במהלך שיעור שהועבר על-ידי חיר, כמה תלמידה

ממקומה ואז סטרה חיר לתלמידה בפניה, משכה בשערות ראשה וצבטה אותה בידה ובזרועה הימנית תוך שגרמה לה חבלות של ממש בזרוע ימין. לאחר מכן הכניסה חיר את התלמידה לחדר המורים, ושם הותקפה התלמידה הן על-ידי חיר

והן על ידי המערערת ששהתה בחדר המורים. השתיים סטרו לתלמידה בפניה והמערערת אף צבטה אותה בבטנה ומשכה בשערות ראשה. המערערת הודתה בעובדות כתב האישום, ובית משפט השלום חיובה בביצוע שירות לתועלת הציבור בהיקף של 100 שעות, וזאת מבלי להרשיעה בדין.

2. על-יסוד פסק הדין של בית משפט השלום, הוגשה כנגד המערערת תובענה משמעתית לבית הדין למשמעת של עובדי המדינה. על פי הודאתה הרשיע בית הדין את המערערת בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(1) ו-17(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג – 1963, יחד עם סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

בבואו להטיל על המערערת אמצעי משמעת, הדגיש בית הדין את הגישה המחמירה שבה רואה הפסיקה מעשים של אלימות מורים המופנית כלפי תלמידים. כן הדגיש את החומרה המיוחדת שבאה לידי ביטוי במעשה המשותף של המערערת ושל חיר בשעה שהתקיפו יחדיו את התלמידה. עם זאת, ציין בית הדין לקולה את שנות השירות הרבות של המערערת בשירות המדינה, וכן את נסיבותיה האישיות הקשות. בית הדין החליט להטיל על המערערת את אמצעי המשמעת הבאים: נזיפה חמורה, פיטורין משירות המדינה, פסילה משירות המדינה לפרק זמן של 4 חודשים, הורדה בדרגה אחת לפרק זמן של 4 חודשים שתמומש בתום תקופת הפסילה משירות המדינה ופסילה לתפקידי הוראה לפרק זמן של 3 שנים מיום סיום פסילת המערערת משירות המדינה.

הערעור שלפניי הופנה כנגד גזר הדין, ובו מבקשת המערערת להקל בעונשה, לבטל את הפיטורין ולאפשר לה לחזור לעבודתה בבית הספר.

3. בהודעת הערעור ובדיון שהתקיים בפניי טען בא-כוח המערערת כי טעה בית הדין בכך שהטיל על המערערת אמצעי משמעת כה חמורים, ובעיקר יצא נגד אמצעי המשמעת של פיטורין שהוטל על מרשתו. בין היתר, טען בא-כוח המערערת כי יש

להתחשב בעובדה שהמערערת עבדה כמורה במשך שנים ארוכות ובשנים אלו לא הוגשה נגדה כל תלונה. עוד טען כי יש לתת את הדעת לכך שהמערערת המשיכה לעבוד כמורה מאז המקרה ועד פיטוריה, תקופה של שנתיים ימים, ובמהלך תקופה זו היא מילאה את תפקידה בצורה

טובה ביותר. לבסוף הדגיש בא-כוח המערערת את נסיבותיה האישיות הקשות, וביניהן, העובדה כי בעלה נכה שנקבעו לו 82% נכות, וכן את העובדה שהיא מטפלת בילדים קטינים, שעדיין מצויים בביתה. מנגד טען בא-כוח המדינה כי צדק בית הדין בהטילו אמצעי משמעת חמורים על המערערת. בטיעונו בפניי

4. הדגיש בא-כוח המדינה את החומרה המיוחדת הקיימת במקרה זה. בין היתר, ציין בא-כוח המדינה כי התקיפה שבוצעה על-ידי המערערת לא נבעה כתוצאה מאירוע מקנטר כלשהו, ולמעשה המערערת לא הייתה נוכחת כלל בשעה שחיר החלה להכות את התלמידה. עוד הדגיש את החומרה המיוחדת הטמונה בכך ששתי מורות חברו יחדיו במטרה לתקוף את התלמידה.

4. שקלתי את טענות הצדדים ובאתי לכלל מסקנה כי דין הערעור להידחות בכל הנוגע לפיטורי המערערת. עם זאת מצאתי להקל באמצעי המשמעת שנגזרו עליה וזאת בהתחשב בנסיבותיה המיוחדות. בית משפט זה חזר והדגיש את החומרה הרבה הקיימת בעבירות של תקיפת ילדים, ובאופן מיוחד את החומרה של הכאת תלמידים בידי מוריהם. כן הדגיש את הצורך בהחמרת אמצעי המשמעת במקרים אלו על מנת לעקור תופעה זו מן השורש, וכך נאמר בעש"ס 1682/02 סרחאן עבד אל ווהב נ' מדינת ישראל (טרם פורסם):

"המורים הם המגלמים את דמות המחנך, בידיהם הופקדו שלומם וחינוכם של התלמידים, הם מורי הדרך בכל הנוגע לדרכי ההתנהגות של תלמידיהם, ועליהם לתרום לבניית דפוסים חברתיים ראויים ביחסים שבין אדם לחברו. לא אחת מוטל על מורה להתמודד עם מצבים קשים, ואף עם פריקת עול משמעת מצד תלמידים, שעה שכללי סדר ומשמעת חלים עליהם. כוחו של המחנך אינו בכוח הזרוע אלא בתבונתו, אישיותו ובמיומנותו המקצועית, בעזרתם של אלה עליו להתמודד עם הקשיים. אסור לו לנצל את מעמדו וסמכותו לפגיעה בתלמידיו ואין הוא רשאי למלא תפקידו בשיטות אלימות פוגעניות. אל לו להגיע לתגובה אלימה לא כשיטה ואף לא בעת איבוד עשתונות. חינוך באלימות מצמיח אלימות נוספת ומסכל את שאיפתנו לקיים חברה המכבדת את זכויות האדם את כבודו ואת שלמות גופו" (ראו לעניין זה: ע"פ 4405/94 מדינת ישראל נ' מרבית עבד אלגני, פ"ד מח(5) 191, ע"פ 5224/97 מדינת ישראל נ' שדה אור, פ"ד נב(3) 374 וכן עש"ס 3362/02 מדינת ישראל נ' סלאם אבו עסבה, פ"ד נו(5) 6).

בבוא בית הדין להטיל אמצעי משמעת על מורה שהיכה את תלמידיו עליו לשקול את החומרה המיוחדת של עבירה זו. כמו כן עליו להתחשב, בין היתר, בנסיבות המקרה הספציפיות, בעברו המקצועי של המורה ובנסיבותיו האישיות. בעניין שלפנינו נסיבות המקרה הן חמורות במיוחד. מדובר בצמד מורות שחברו יחדיו על מנת להכות

תלמידה. פעולה זו בוצעה בחדר המורים, לאחר שחלף זמן מהאירוע שגרם להתפרצות מסכת האירועים האלימה. עם זאת, אין להתעלם מכך שלזכות המערער עומד עברה המקצועי כמורה משך למעלה מ-32 שנים, ועברה המשמעת נקי. לכן יש להוסיף את נסיבותיה האישיות הקשות.

בהתחשב בכל האמור אף שמקובלת עליי עמדתו של בית הדין בדבר פיטורי המערער מעבודתה, הרי שבהתחשב בנסיבותיה האישיות המיוחדות, רואה אני להקל באמצעי המשמעת במידה מסויימת. לפיכך, אמצעי המשמעת של פסילה משירות המדינה לפרק זמן של 4 חודשים יבוטל, וכך גם יבוטל אמצעי המשמעת של הורדה בדרגה. בשני עניינים אלה רואה אני להקל עם המערער, כדי לא לפגוע בזכויותיה הכספיות עם פיטוריה.

אשר על כן, על המערער יוטלו אמצעי המשמעת הבאים: נזיפה חמורה, פיטורים משירות המדינה ופסילה מתפקידי הוראה לפרק זמן של 3 שנים.

בכפוף לאמור בדבר אמצעי המשמעת, הערעור נדחה.

ניתנה היום, ג' באייר תשס"ג (5.5.2003).

ש ו פ ט ת

**עש"מ 9223/02 חקירה והליך פלילי והשפעתם על ההתיישנות העבירות
וסוגיות נלוות**

תמצית פסק הדין

מורה הורשע בעבירות משמעת בעקבות הליך פלילי בגין תקיפת תלמיד. במסגרת ההליך הפלילי הוטל על הנאשם עונש ללא הרשעה.

בבית הדין למשמעת בהרכב עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין – יו"ר, חנה לידור – חברה ומר חסון סודקי – חבר. הוטלו עליו אמצעי משמעת של : נזיפה חמורה, הורדה בדרגה אחת למשך שנתיים והעברה מתפקיד.

ערעור הנאשם נסוב על שלושה ראשים : האחד – התיישנות, השני – כי בית הדין שגה בכך שהרשיע את המערער על פי סעיף 61 לחוק מבלי לברר את התובענה לאחר שמיעת הראיות והשלישי – כנגד חומרת העונש.

בית המשפט העליון דחה את טענת ההתיישנות וקבע כי תחילת פתיחתה של חקירה פלילית, אינה נחשבת "כדיעה" לעניין סעיף 64 וכי חקירה משטרתית מפסיקה את מרוץ ההתיישנות, וכן דחה בית המשפט העליון את טענתו השניה בהתבססו על סעיף 61 לחוק, וציין כי המערער בעצמו הודה בעובדות המהוות את יסודות העבירה.

זאת ועוד, בית המשפט העליון קיבל את הערעור על העונש באופן חלקי, במובן זה שהמערער יוכל לשוב ולמלא את תפקידו הנוכחי בבית הספר. שאר אמצעי המשמעת נותרו על כנם.

ניתן ביום כ"ו בשבט התשס"ג 29.1.2003

הרכב : כבוד השופטת דורית בייניש

בבית המשפט העליון בירושלים

עש"ס 9223/02

בפני : כבוד השופטת ד' ביניש

המערער :

נ ג ד

המשיבה : נציבות שירות המדינה

ערעור על פסק דינו של בית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה מיום 2.10.02 בתיק בד"מ 62/02 שניתן על ידי כבוד השופטים : עו"ד י' תלרז – אבה"ד ; גב' ח' לידור ומר ח' סודקי

תאריך הישיבה : ג' בטבת התשס"ג (8.12.2002)

בשם המערער : עו"ד יוסף רוטמן

בשם המשיבה : עו"ד אורי כרמל

פסק-דין

1.. המערער הורשע בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה בעבירת משמעת לפי סעיפים 17(2) ו-17(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), תשכ"ג-1963 (להלן : החוק), יחד עם סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק של עובדי הוראה. על המערער הוטלו אמצעי משמעת של נזיפה חמורה, הורדה בדרגה אחת (דרגת שכר) למשך שנתיים והעברה מתפקיד לפרק זמן של שלוש שנים. בפניי ערעור כנגד ההרשעה, ולחלופין כנגד חומרת העונש.

2. ביום 24.5.01 הוגש נגד המערער כתב אישום לבית משפט השלום בעכו. על פי האמור בכתב האישום, ביום 16.11.97 תקף המערער, שהיה אז מורה בבית

הספר בחטיבת הביניים ע"ש אבן חלדון, את אחד מתלמידיו על ידי זריקת כסא לעברו. עוד נכתב בכתב האישום כי הכסא פגע בגופו של התלמיד, שהיה אותה עת בן 14, וגרם לו חבלות שבעטיין נזקק לטיפול רפואי. ביום 8.7.01 גזר בית המשפט את דינו של המערער והטיל עליו עונש ללא הרשעה, וזאת לאחר שהמערער הודה בעובדות המהוות את יסודות העבירה.

לאחר סיום ההליכים הפלילים נגד המערער הוגשה ביום 10.4.02 קובלנה לתובע וביום 7.5.02 הגיש האחרון תובענה לבית הדין המשמעת. ביום 30.9.02 הרשיע בית הדין את המערער. את ההרשעה ביסס בית הדין על סעיף 61 לחוק, המאפשר לבית הדין לראות את הממצאים והמסקנות מפסק הדין במשפט הפלילי כמוכחים בדיון בפניו.

3. בערעורו תוקף המערער את פסק דינו של בית הדין למשמעת בשלושה ראשים. ראשית, טוען הוא כי על המקרה חלה ההתיישנות. שנית, טוען הוא כי שגה בית הדין כשהרשיע את המערער על יסוד הוראת סעיף 61 לחוק מבלי לברר את התובענה לגופה לאחר שמיעת הראיות; ושלישית, יוצא הוא נגד חומרת העונש. אדון בטענות אלה לפי סדרן.

טענת ההתיישנות

4. ההסדר הנוגע להתיישנות עבירות משמעת קבוע בסעיף 64 לחוק, אשר קובע כהאי ליסנא:

"התיישנות 64. לא יינקטו אמצעי משמעת לפי חוק זה נגד עובד המדינה על עבירות משמעת שנודעו לשר, למנהל הכללי או לסגנו לענייני מינהל, למנהל יחידת סמך, לנציב השירות או ליועץ המשפטי לממשלה שנתיים או יותר לפני הגשת הקובלנה לתובע או לפני מועד הגשת תלונה לפי סעיף 22; אלא שבחישוב תקופה זו לא יבוא במנין הזמן שבו נמשכו במשטרה או בבית המשפט חקירה או דיון פלילי בשל אותם מעשה או מחדל. לענין סעיף זה רואים דיון כנגמר כאשר אין עוד ערעור עליו".

כאמור, העבירה בוצעה ביום 16.11.97. חקירת המשטרה נסתיימה בסוף 1997 ואילו כתב האישום נגד המערער הוגש לבית המשפט רק ביום 24.5.01. הדיון

הפלילי בבית המשפט הסתיים ביום 8.7.01 והקובלנה הוגשה לתובע ביום 10.4.02, דהיינו פחות משנתיים מאז סיום ההליך הפלילי בבית המשפט.

טענת ההתיישנות של בא-כוח המערער נשענת על שני אדנים- האחד הוא הטענה שהידיעה הנדרשת ברישא של סעיף 64 התקיימה מאז 21.12.97; והשני הוא הטענה שיש לפרש את הסיפא של סעיף 64 כך שבתקופת הביניים שבין תום החקירה המשטרתית לבין פתיחת ההליך הפלילי בבית המשפט ממשיך מרוץ ההתיישנות המשמעתית. אם אכן כך הוא, הרי שהתקופה שבין תום החקירה לבין הגשת כתב האישום היא מעל שנתיים והעניין אכן התיישן. מנגד חולק בא-כוח המדינה הן על הטענה שהתגבשה ידיעה כמשמעותה בסעיף 64 כבר ביום 21.12.97 והן על הטענה שמרוץ ההתיישנות נמשך בתקופת הביניים האמורה. עוד טוען הוא כי טענת ההתיישנות עלתה לראשונה בערעור ועל כן יש לראות את המערער כמי שויתר עליה.

כפי שיובהר להלן, דין טענת ההתיישנות, על שני אדניה, להידחות.

5. על פי הוראת סעיף 64 מתחיל מרוץ ההתיישנות מרגע שנודע לאחד מבעלי התפקידים המנויים בסעיף על עבירות המשמעת שבוצעו על ידי עובד המדינה. את הטענה שהידיעה הנדרשת בסעיף התקיימה מאז 21.12.97 מבסס בא-כוח המערער על כך שביום 21.12.97 העבירה המשטרה לתובע והחוקר הראשי של נציבות שירות המדינה ולסמנכ"ל משרד החינוך דיווח על כך שנפתחה חקירה פלילית כנגד המערער. דא עקא, שהודעה כזו אינה יוצרת ידיעה כמשמעותה בסעיף 64. בעש"מ 1/89 בראונר נ' מ"י, פ"ד (מג) 337, 339 (להלן: פרשת בראונר) נקבע במפורש כי "הידיעה, שנערכה חקירה משטרתית וכי העניין הועבר לפרקליטות, לא די בה לצורך זה [לצורך יצירת ידיעה כמשמעותה בסעיף 64, ד.ב.].". מכך ניתן ללמוד מקל וחומר שהידיעה כי נפתחה חקירה משטרתית נגד המערער אין בה כדי ליצור ידיעה לצורך הסעיף האמור. לעניין טיב הידיעה הנדרשת בסעיף 64 נקבע בפסיקה כי ההתיישנות המשמעתית מתחילה לרוץ מהמועד שבו היו בידי מי מן האנשים המנויים בסעיף 64 "ידיעות העשויות לשמש בסיס להגשת קובלנה" נגד איש מסוים בעשיית עבירה משמעתית (ראו למשל: עש"מ 3841/90 מ"י נ' תרזה, פ"ד מה(1) 56, 62 (להלן: פרשת תרזה)).

בעש"מ 3871/96 רביד נ' נציב שירות המדינה, פ"ד (נ) 272, 277 (להלן: פרשת רביד) עמד השופט זמיר על כך שאין דומה הגשת קובלנה לתובע, לפי חוק המשמעת, להגשת תלונה למשטרה. תלונה למשטרה יכולה להיות מוגשת על ידי כל אדם ועל יסוד כל חשד, ואילו קובלנה נגד עובד מדינה מוגשת על ידי רשות

מנהלית, שחייבת לנהוג בכל מעשיה באחריות ובהגינות, ובמיוחד כך במעשה שיש בו כדי לגרום פגיעה של ממש, כמו הגשת קובלנה. אכן, בשל רגישות ההליך של הגשת קובלנה כנגד עובד נקבע כי יש לבחון את החשדות היטב בטרם הגשת קובלנה וכי רק לאחר בדיקה רצינית ומקיפה ניתן יהיה להתייחס למידע הנמסר בעקבותיה כ"ידיעה העשויה לשמש בסיס להגשת קובלנה" (פרשת תרזה, בע' 63). על כן, עצם הידיעה שנפתחה חקירה משטרתית אין בה בדרך כלל כדי להוות "ידיעה" לצורך סעיף 64.

6. סעיף 64 סיפא קובע כי בחישוב תקופת ההתיישנות "לא יבוא במנין הזמן שבו נמשכו במשטרה או בבית המשפט חקירה או דיון פלילי בשל אותם מעשה או מחדל". טענתו של בא-כוח המערער היא כי יש לפרש את הסיפא של סעיף 64 כך שבתקופת הביניים שבין תום החקירה המשטרתית לבין פתיחת ההליך הפלילי בבית המשפט ממשיך מרוץ ההתיישנות המשמעתית, ועל כן טוען הוא כי בפרק הזמן שבין סיום חקירת המשטרה לבין פתיחת ההליך הפלילי נתגבשה והושלמה ההתיישנות על פי סעיף 64. טענה כזו נדונה כבר ונדחתה בפרשת בראונר, בע' 339. באותה פרשה כתב השופט מלץ:

"מלשון הסעיף ברור, שהמחוקק ביקש לכרוך יחדיו את תקופת החקירה במשטרה ואת תקופת הדיון הפלילי בבית המשפט. הפירוש, המבקש להקנות לכל אחד מאלה קיום עצמאי ונפרד, ללא קשר ביניהם, הוא פירוש בלתי סביר ובלתי מתקבל על הדעת."

ההלכה שיצאה מלפני בית משפט זה בבג"צ 6972/96 התנועה למען איכות השלטון נ' היועץ המשפטי, פ"ד נא(2) 757 לעניין ההתיישנות בפלילים, אף היא אינה מועילה למערער. באותה פרשה נדונה שאלה דומה לעניין התיישנות בדין הפלילי ונפסק כי התקופה שבין תום חקירת המשטרה לבין הגשת כתב אישום אינה נכללת בתקופה המפסיקה את מרוץ ההתיישנות הפלילית. מבלי להביע עמדה לגבי הלכה זו ככל שהיא נוגעת לדין הפלילי, דעתי היא כי אין מקום להחילה על ההתיישנות המשמעתית.

בבג"צ 6972/96 האמור הגיע בית המשפט למסקנה, כי התקופה שבין תום החקירה להגשת כתב האישום אינה נכללת בתקופה המפסיקה את מרוץ ההתיישנות, בעיקר על בסיס הרציונאליים של מוסד ההתיישנות הפלילית. אולם, הרציונאליים העומדים בבסיס ההתיישנות הפלילית אינם חופפים לרציונאליים

העומדים בבסיס ההתיישנות המשמעתית. בבסיס ההתיישנות הפלילית עומד האינטרס הציבורי של השכחה והמחילה, והאינטרס הפרטי של העברייני לסיים את ההליך הפלילי והתפיסה כי אין זה ראוי להשאיר את העברייני בחשש הנצחי כי ביום מן הימים תבוא עמו החברה חשבון על מעשיו. לכך מצטרף האינטרס בבירור האמת, בהתחשב בחשש כי בחלוף הזמן תאבדנה ראיות ויעומעם זיכרונם של עדים ובתפיסה כי אין לדרוש מהנאשם לשמור על ראיותיו לעולם או לאוספם זמן רב לאחר ביצוע העבירה. לכל אלה ניתן אף להוסיף את הרציונאל שההתיישנות ממריצה את רשויות האכיפה לעשות את מלאכתן במהירות הראויה (על הרציונאליים העומדים בבסיס ההתיישנות הפלילית עמד בית המשפט בבג"צ 6972/96 הנ"ל בע' 774-769). על הרציונאליים העומדים בבסיס ההתיישנות המשמעתית, לעומת זאת, אמר מ"מ הנשיא זילברג בבג"צ 184/65 פרקליט המדינה נ' בית הדין למשמעת של עובדי המדינה, פ"ד יט(4) 221, 223 שדומים הם יותר לרציונאליים של השיהוי:

"ציינו לעיל את העובדה כי כותרת השוליים [של סעיף 64, ד.ב.] היא 'התיישנות'. לכאורה היה המחוקק מיטיב לעשות אילו קרא לסעיף זה בשם 'שיהוי'.... ה'רציו לגיס' של סעיף 64 היא בכך, כי מכיון שהשר (או האנשים האחרים הנזכרים באותו סעיף) ראו לטוב לפניהם להשהות במשך שנה [כיום שנתיים, ד.ב.] את הקובלנה או התלונה נגד עובד המדינה שחטא בפגיעה משמעתית, אות וסימן הוא כי מעשהו של עובד המדינה פגיעתו לא היתה רעה כל כך, או שריחה וטעמה פגו במשך התקופה ההיא, ולכן מוטב שתתיישן ולא תשמש עוד עילה לפעולה נגד העובד". (גישה זו צוטטה בהסכמה אף בפסיקה מאוחרת יותר. ראו למשל: פרשת תרזה, בע' 62-61; פרשת רביד, בע' 275).

ההבדל ברציונאליים העומדים בבסיס ההתיישנות המשמעתית לעומת ההתיישנות הפלילית, ובעיקר קיומו של רציונאל השיהוי בהתיישנות המשמעתית, באים לידי ביטוי בכך שבניגוד לדין הפלילי, מתחיל מרוץ ההתיישנות בדין המשמעת לא מיום ביצוע העבירה, אלא מהיום שהגיעה הידיעה על העבירה לנושאי התפקיד המוגדרים בסעיף 64 (ראו: בג"צ 184/65 פרקליט המדינה נ' בית הדין למשמעת של עובדי המדינה, פ"ד יט(4) 221, 223-224). אגב אורחא נעיר כי בדין המשמעת של מקצועות מסוימים כגון עריכת דין לא קיימת התיישנות כלל ואף הבדל זה בינם לבין ההסדר בדין הפלילי מוסבר על רקע ההבדל בין הרציונאליים של ההתיישנות בדין הפלילי לבין הרציונאליים באותם דינים משמעתיים (ראו: על"ע 18/84 כרמי נ' פרקליט המדינה, פ"ד מד(1) 353).

מן המקובץ עולה כי אין להחיל על ההתיישנות בדין המשמעותי את ההלכה שנקבעה בבג"צ 6972/96 הנ"ל, אשר נקבעה לעניין ההתיישנות בפלילים ועל רקע הרציונאליים של ההתיישנות בפלילים, להבדיל מההתיישנות המשמעותית. יתרה מזאת, קיים טעם נוסף לאי החלתה של הפרשנות שנקבעה בבג"צ 6972/96 הנ"ל על הדין המשמעותי. על פי הפרשנות שמרוץ ההתיישנות נמשך בתקופת הביניים שבין תום חקירת המשטרה לבין תחילת ההליך בבית המשפט (קרי, בשלב שהעניין מצוי בטיפול התביעה), השליטה על השאלה אם תחול ההתיישנות על מקרה מסוים מצויה בידי המופקדים על התביעה הפלילית והשאלה תלויה במהירות טיפולה של התביעה בתיק עד לשלב הגשת כתב האישום. על כן, לגבי הדין הפלילי, יש טעם בכלל האומר שאם התביעה השתהתה בטיפול בתיק יתר על המידה היא תהיה מנועה מלהעמיד את החשוד לדין. כלל זה, ככל שהוא נוגע להתיישנות הפלילית, אכן עולה בקנה אחד עם הרציונאליים של ההתיישנות הפלילית ונראה כי אף עם הרציונאליים של ההתיישנות המשמעותית. אולם, כאשר כלל זה מוחל על הדין המשמעותי, השאלה אם תחול ההתיישנות על מקרה מסוים (קרי, אם יחלפו שנתיים בין תום חקירת המשטרה לבין הגשת כתב אישום פלילי) אינה בשליטתם של הגופים המוסמכים להגיש קובלנה משמעותית. אם הרציונאל של ההתיישנות המשמעותית הוא אכן רציונל השיהוי, הרי שאין לכלול במרוץ ההתיישנות תקופה שאינה בשליטת הגופים המנויים בסעיף 64, שהשתהותם היא אשר יוצרת את ההתיישנות המשמעותית.

זאת ועוד, אם מחילים את הפרשנות, שמרוץ ההתיישנות נמשך בתקופת הביניים שבין תום חקירת המשטרה לבין תחילת ההליך בבית המשפט, על הדין המשמעותי, הרי שכדי למנוע את ההתיישנות המשמעותית במקרים שבהם התביעה הפלילית משתהה בהגשת כתב אישום, על הגורמים המנויים בסעיף 64 להגיש קובלנה עוד בטרם נפתח ההליך הפלילי בבית המשפט. מצב זה אינו רצוי ועומד בסתירה לכלל המנחה בדין המשמעותי שלפיו אין לקיים בדרך כלל הליכים משמעותיים עד לגמר ההליכים הפליליים

בגין אותו מעשה או מחדל. כלל זה, אשר זכה לעיגון בסעיף 61 לחוק, יסוכל אם תאומץ הפרשנות שמציע בא-כוח המערער וכבר נקבע כי שיקול זה יש בו כדי להשפיע על הפרשנות שתינתן לסיפא של סעיף 64 (ראו: בג"צ 13/75 לוי נ' בית-הדין למשמעת של עובדי המדינה, פ"ד כט(2) 54, 56; פרשת בראונר, בע' 339).

לסיכום, ניתן לקבוע כי לעניין ההתיישנות בדין המשמעותי מבחין המחוקק בין הליך משמעותי אשר נלווים לו הליכים פליליים לבין הליך משמעותי שאינו מלווה בהליך פלילי. כאשר מדובר בעבירת משמעת מובהקת יש חשיבות לכך

שהתגובה המשמעתית תבוא ככל האפשר בסמוך להתנהגות הפסולה שבגינה נפתחו הליכי המשמעת, ומשום כך, בין היתר, אף נקבעה תקופת התיישנות קצרה יחסית. אולם, כאשר ההליך המשמעתי מתקיים בנוסף להליך הפלילי, ייסוג הדין המשמעתי מפני קדימותו של ההליך הפלילי, אשר במסגרתו מתבררת שאלת אשמתו או חפותו של עובד המדינה. סדר עניינים זה מאפשר לעובד להתמודד עם הסיכונים הצפויים לו בהליך הפלילי ולנהל את הגנתו במלואה מבלי שנחשפה תחילה בהליך משמעתי. מה גם שלממצאים של הליך פלילי מרשיע יש משקל מכריע בהליך המשמעתי, ובנסיבות מסויימות ההרשעה עצמה היא העילה להליך המשמעתי, כמו בנסיבות של עבירה לפי סעיף 17(6) לחוק המשמעת. אשר על כן הוציא המחוקק ממרוץ ההתיישנות את פרק הזמן, שבו תלויים ועומדים ההליכים הפליליים החל מפתירת החקירה ועד לסיום המשפט הפלילי.

בהתייחסו לשאלת ההתיישנות בהליך המשמעתי עמד הנשיא שמגר על פרשנותו של סעיף 64 לחוק, המבחין בין הליך משמעתי רגיל, שבו הכלל הוא כי ראוי שהתגובה המשמעתית תבוא ככל האפשר בסמוך להתנהגות הפסולה, לבין הנסיבות הקבועות בסיפא של סעיף. וכך אמר הנשיא שמגר בעש"מ 5/85 מ"י נ' מגדלני, פ"ד לט(3) 334, 335 :

"הוראת חוק זו קובעת איפוא תקופת התיישנות קצרה יותר מזו המקובלת על-פי דיני העונשין הכלליים, כאשר אמת המידה, מבחינת תחילת מרוץ הזמן, היא מסירת הידיעה על העבירה למישהו מבין נושאי תפקיד מוגדרים, והכול בכפיפות לקביעות בדבר התקופות הבלתי נמנות, המפורטות בסיפא לסעיף 64. הוראה כגון זו אינה יוצאת דופן בתחומי הדין המשמעתי לסוגיו. המשמעת נשכרת בדרך כלל מצעדים, הננקטים תוך זמן קצר יחסית אחרי אירוע עבירת המשמעת, ועם חלוף הזמן מעבר למידה הראויה הופכת התגובה המשמעתית למעשה מיותר או, לעתים, אף לבעלת תוצאות הפוכות מאלו אשר להן מקווים.

במלים אחרות, חלוף הזמן הקבוע בחוק אינו משקף דווקא את המסקנה, שהרשות, אשר קיבלה ידיעה על העבירה, שקלה את העניין ומחלה עליו, אלא את ההכרה בכך, שאין להביא אדם לערכאה משמעתית על דבר שנוגע לעניין שחלף זה מכבר. [ההדגשות הוספו, ד.ב.]."

מהטעמים שפורטו, נדחית, אפוא, הטענה כי יש לפרש את הסיפא של סעיף 64 כך שבתקופת הביניים שבין תום החקירה המשטרית לבין פתירת ההליך הפלילי בבית המשפט ממשיך מרוץ ההתיישנות המשמעתית. משדחיתי את טענת ההתיישנות של בא-כוח המערער על שני אדניה, אין צורך לדון בטענת בא-כוח

המדינה כי יש לראות במערער כמי שויתר על טענת ההתיישנות בשל העובדה שהוא מעלה אותה לראשונה בערעור.

ההרשעה על יסוד הוראת סעיף 61 לחוק

7. סעיף 61 קובע כי "המימצאים והמסקנות של פסק דין חלוט במשפט פלילי שנוהל נגד אדם יראו אותם כמוכחים בדיון נגד אותו אדם לפני בית הדין למשמעת". בא-כוח המערער טוען כי שגה בית הדין כשהרשיע את המערער על יסוד הוראת סעיף 61 לחוק מבלי לברר את התובענה לגופה לאחר שמיעת הראיות, וזאת משום שבית משפט השלום בעכו לא נתן הכרעת דין, אלא גזר את דינו של המערער והטיל עליו עונש ללא הרשעה. טענתו של בא-כוח המערער היא כי בהעדר הכרעת דין, גזר הדין כשלעצמו אינו בגדר פסק דין ומכאן שלא התקיימה דרישת סעיף 61 לחוק ל"פסק דין" במשפט פלילי. בטענה זו אין ממש. בפסק דינו של בית הדין למשמעת נאמר כי ההגנה לא הסתייגה מבקשת התביעה לפסוק לפי סעיף 61 האמור. כמו כן, נקבע בפסק דינו של בית הדין כי המערער הודה בעובדות המהוות את יסודות העבירה הן בפני בית המשפט והן בפני בית הדין המשמעת וואף בערעור לבית משפט זה לא עלתה טענה שהמערער לא ביצע את שיוחס לו בכתב האישום הפלילי. על כן אין ממש בטענת בא-כוח המערער כי לא היה מקום להרשיע את המערער מבלי לשמוע ראיות המוכיחות את אשמתו.

אשר על כן, הערעור על ההרשעה נדחה.

הערעור על העונש

8. על המערער הוטלו, כאמור, אמצעי משמעת של נזיפה חמורה; הורדה בדרגה אחת (דרגת שכר) למשך שנתיים; והעברה מתפקידו כמחנך וכסגן מנהל בית הספר "אבן חלדון" לתפקיד של מחנך בבית ספר אחר, שבו לא יכהן כסגן מנהל לפרק זמן של שלוש שנים. מהודעת המדינה מיום 22.12.02 עולה כי המערער עבר כבר מבית הספר בו בוצעה העבירה לבית ספר אחר, שבו אין לו מינוי רשמי כסגן מנהל. עם זאת, נמצא כי המערער מועסק בבית ספר זה שעתיים שבועיות בניהול וממלא בשעתיים הללו תפקידים המוטלים עליו על ידי מנהל בית הספר. עוד הודיעה המדינה כי נוכח המעבר שביצע המערער מבית הספר בו בוצעה העבירה, אין היא רואה עוד צורך להורות על העברתו של המערער לבית ספר אחר והוסיפה כי אין היא מבקשת לפגוע במעמדו הנוכחי של המערער ולשלול ממנו את השעתיים

השבועיות במסגרתן הוא ממלא תפקיד ניהולי. עם זאת, הודיעה המדינה כי עמדתה היא כי אין להתערב בגזר הדין בכל הנוגע ליתר אמצעי המשמעת שהוטלו על המערער וכי אין לוותר על אמצעי המשמעת שעניינו הקפאת קידום עתידי לתפקיד סגן מנהל בית ספר למשך שלוש שנים.

מעשהו של המערער- השלכת כסא על תלמידו - הוא מעשה חמור ביותר. בית משפט זה כבר חזר והדגיש לא פעם כי אין להשלים עם תפיסה חינוכית המבוססת על נקיטה באמצעי אלימות כלפי קטינים וכי ענישה גופנית של הילד פוגעת בגופו, ברגשותיו, בכבודו ובהתפתחותו התקינה, ויש בה כדי לערער את אמון הציבור המפקיד את התלמידים בידי המורה (ראו למשל: עש"מ 4503/00 אמין נ' מ"י (לא פורסם); עש"מ 1682/02 עבד אל ווהב נ' מ"י (לא פורסם); עש"מ 3362/02 מ"י נ' אבו-עסבה, פ"ד נו(5) 6, 10-11). עם זאת, במקרה דנן מדובר באירוע חד פעמי, שקרה לפני למעלה מחמש שנים. מדובר במורה בעל ותק של 23 שנים, ללא עבר פלילי או משמעותי, אשר מבין את חומרת המעשה ומביע חרטה. בית הדין התייחס לכל השיקולים הללו והתרשם כי מדובר באיבוד שליטה חד פעמי, אשר סביר להניח כי לא יחזור על עצמו. בנסיבות אלה, נראה שהעונש שהוטל על ידי בית הדין למשמעת הולם את נסיבות המקרה, ועל כן אין מקום להתערב בגזר דינו, למעט לגבי האמצעים המשמעתיים שהמדינה הסכימה לוותר עליהם.

אשר על כן, הערעור על העונש מתקבל חלקית רק במובן זה שהמערער יוכל להמשיך ללמד בבית הספר הנוכחי בו הוא מועסק ויוכל להמשיך למלא את התפקיד הניהולי המוגבל שהוא ממלא כיום. עם זאת, האיסור על קידומו של המערער לתפקיד סגן מנהל בית ספר למשך שלוש שנים יעמוד בתוקפו וכך גם אמצעי המשמעת של נזיפה חמורה והורדה בדרגה אחת (דרגת שכר) למשך שנתיים, יישארו על כנם.

סיכומו של דבר, הערעור על ההרשעה נדחה ואילו הערעור על העונש מתקבל חלקית כמפורט לעיל.

ניתן היום, כ"ו בשבט התשס"ג (29.1.2003).

תמצית פסק הדין

הנאשם, המועסק במשרד החינוך כמורה בבית ספר יסודי שבאזור הצפון, הורשע על ידי בית הדין בעבירות משמעת שונות לפי חוק שירות המדינה, בעקבות הליך פלילי שנתקיים בעניינו בבית המשפט השלום בנצרת בו הורשע ונענש בעבירת תקיפה בנסיבות מחמירות. הארוע נתרשח במהלך קטטה שפרצה בין תלמידים משני שבטים, כאשר הוא ואחרים ניסו להפריד בין הניצים ולשים קץ לאותה קטטה, תוך שימוש באלימות.

התביעה בטיעוניה הדגישה את הפסול שנפל בתגובת הנאשם, כי על בית הדין לשאול עצמו אם נאשם כנ"ל ראוי להמשיך למלא תפקיד של מורה ובקשה להטיל על הנאשם אמצעי משמעת כלהלן:

- א. נזיפה חמורה;
- ב. פיטורין לאלתר תוך שלילת 50% מפיצויי הפיטורין המגיעים לנאשם;
- ג. פסילה משירות המדינה ומתפקידי הוראה לפרק שמן של 10 שנים.

נציג המשרד, השאיר את גזירתם של אמצעי המשמעת לשיקולו של בית הדין.

הנאשם הביע את חרטתו על הנסיבות שהביאוהו להתנהגות פסולה זו וכי למד את לקחו.

בית הדין בהכרעת דינו בחן בין היתר את מאפייני התנהגות הנאשם וכן דן בשאלת אם דבק קלון במעשיו ועל כך השיב בשלילה. ובבואו לגזור את דינו של הנאשם, לאחר ששמע את טיעוני הצדדים ולאחר שנבחנה השפעתה ההחלטה על שירות המדינה, על טיבן של העבירות ונסיבותיהן, שכן בעת ביצוע העבירה היה מורה עול ימים כשהוא מחוסר כל נסיון חינוכי, בית הדין החליט שגם אם ימנע מפיטוריו של הנאשם כעתירת התביעה, עדיין התכלית של אמצעי המשמעת תוגשם, אם יוטלו עליו אמצעי משמעת אלה:

- א. נזיפה חמורה;
- ב. הורדה בדרגה אחת מיום גזר הדין לפרק זמן של שנתיים;
- ג. פסילה למילוי תפקידי ניהול במשרד החינוך ברמת סגן מנהל או ברמה מקבילה לפרק זמן של שלוש שנים מיום גזר הדין.

ניתן בתאריך ח' באדר א' תשס"ג (10.2.2003).

הרכב בית הדין:

עו"ד יוסף תלרז - אבה"ד – יו"ר
גב' יהודית מלגרום - חברה
מר חוסני אבו דהאש - חבר

ג' בשבט התשס"ג
6 בינואר 2003

בדח. 4-2003
בד"מ 129/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין גב' יהודית מילגרום מר חוסני אבו דאהש	יו"ר חבר(ה) חבר
התובע (ת) :	עו"ד לילך כתריאל	
הנאשם (ת) :		
ב"כ הנאשם :	עו"ד חוסיין מחמיד	
נציג המשרד :	מר חגי קוזלוב	

הכרעת - דין

התובענה ותולדותיה:

1. הנאשם יליד שנת 1974 מועסק במשרד החינוך בתפקיד של מורה בבית ספר יסודי על ע"ש "ערב חוג'יראת מכסור" לפי דרגה של מורה בכיר והמצוי בשירות המדינה משנת 1997, הואשם בכתב תובענה שהוגש נגדו בתאריך ה-11.8.2002 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (1), 17 (2), 17 (3) ו-17 (6) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק).

2. הנאשם הואשם בעבירות האמורות, בעקבות הליך פלילי שנתקיים בעניינו בבית המשפט השלום בנצרת (ת.פ. 4497/98), בו הורשע לאחר משפט הוכחות בעבירות לפי סעיפים 368 ב(א) סיפא לחוק העונשין התשל"ז-1977 ובעבירה של תקיפה בנסיבות מחמירות – עבירה לפי סעיף 379, בנסיבות המבוארות בסעיף 382 (א) לחוק האמור.

3. בתום ההליך שבו הורשע הנאשם כאמור, הוטלו על הנאשם כאמור בגזר דינו של כב' בית המשפט השלום 6 חודשים מאסר על תנאי לתקופה של שנתיים וכן הוטלו עליו קנסות כספיים, ומתן פיצויי לפיצוי המתלוננים בסכומים שמצוינים בגזר הדין, וכן

התחייב לחתום על התחייבות בערבות עצמית בסך 5,000 ₪, בכך שימנע לעבור עבירות דומות לפרק זמן של שנתיים.

4. הממצאים העובדתיים שעל יסודם הורשע הנאשם כפי שנקבעו על ידי כבוד בית המשפט בסיומה של הכרעת דינו היו אלה: בית המשפט קבע לאחר שעיין בעדויות ובראיות השונות שהיו בפניו, כי הנאשם מס' 1 שהוא הנאשם שבפנינו, היכה בעזרת מקל על ידיהם של תלמידים שהיו בני 12 באותה העת, בלאל וסאהר. כמו כן בית המשפט קבע, כי הנאשם בעט בתלמיד בשם סאהר בעזרת רגליו הנעולות בנעליים צבאיות, בעיטה שפגעה ברגלו של אותו תלמיד ובנוסף לכך שרט אותו באיזור צווארו, הכל תוך כדי מילוי תפקידו כמורה בהיותו אחראי על התלמידים הקטינים. בית המשפט קבע, כי במעשיו של הנאשם נגרמה לסאהר חבלה של ממש.

מהלך הדיון:

5. בעקבות ההליך הפלילי בדיון שנערך בפנינו, מחלוקת אחת הייתה בין הצדדים לדיון. התובעת המלומדת ביקשה כי נרשיע את הנאשם בכל העבירות שיוחסו לו בכתב התובענה שהוגש, ולרבות עבירה לפי סעיף 17 (6) שיסודותיה הם "הורשע על עבירה שיש עמן קלון".

6. הסניגור המלומד טען בפנינו, כי אין לו הסתייגות או טיעון משפטי כנגד הרשעתו של הנאשם בעבירות לפי סעיפים 17 (1), 17 (2) ו-17 (3) יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה, ואולם הסניגור טען בפנינו, כי אין מקום ואין עילה משפטית להרשיע את הנאשם גם בעבירה לפי סעיף 17 (6), משום שבהתחשב במכלול נסיבות העבירה על כל נסיבותיה כפי בוצעה בשנת 97, אין מקום לראות במעשה שנעשה על ידי הנאשם דאז משום קלון.

7. כל אחד מהצדדים טען את טיעונו בפנינו ברוב טעם. הסניגור המלומד טען, כי אין מקום שנייחס קלון לעבירות שבהם הורשע הנאשם ממספר טעמים. עלינו להתחשב בכך כי קיים פער ממשי בין כתב האישום שהוגש נגד הנאשם ועובדותיו המפורטות בו, ובין הממצאים והמסקנות וניתוחם כפי שהגיע אליהם בית המשפט השלום. כמו כן שמענו, כי הנסיבות שהובילו לאותו אירוע של תקיפה יסודם בסכסוך בין שני שבטים

או חמולות המתגוררים בבית זרזיר. החמולה שעליה נמנה הנאשם והיא חמולת עיאדאת וחמולה אחרת של חלק מהתלמידים שנכחו באותו יום בבית הספר ה-18.2.97. הנאשם למעשה נקלע באותו יום לתגרה או קטטה שפרצה בין התלמידים נכנס לכיתה ראה את התלמידים מכים איש את רעהו במסגרת מסורת הסכסוך שבין החמולות הוא ניסה וניסה להשליט משמעת ולהביא לסיום הסכסוך, אולם הדברים נעשו תוך כדי שימוש באלימות, על-פי הממצאים שקבע בית משפט השלום.

8. במהלך הדיון הוגש לעיונו אישור רפואי מבית החולים הצרפתי בנצרת ששם נבדק אחד המתלוננים נשוא הדיון סאהר. מהמסמך שהוגש לעיונו עלה, כי אובחנה איזו שהיא נפיחות ברגלו, אבל התלמיד לא אושפז ולמעשה לא נגרמו לו, כעולה מתוך אישור, חבלות גופניות של ממש, מעבר לקביעה של בית המשפט השלום של קיום שריטות בצווארו כמבואר בהכרעת הדין ובגזר הדין.

9. עוד טיעון שנשמע בפנינו נוגע לנסיבות שכרוכות בגילו הצעיר של הנאשם שהיה באותה העת בן 23 – מורה חייל בתקופה בה בלט חוסר ניסיונו בתחום ההוראה הוא שתרים להיווצרות אותה תקיפה כנגד שני התלמידים שעניינם הובא בפסק דינו ובגזר דינו של בית המשפט השלום.

10. קיבלנו לידינו שורה של פסקי דין שבהם התייחסות מגוונת למעשים דומים שחלק מהנאשמים הורשעו בדין וחלקם לא, ורק נענשו ללא הרשעה. כאשר הסניגור ביקש, כי נשקיף לאותה פסיקה במבט רטרוספקטיבי שיכוון אל המועד שבו בוצעו העבירות שנת 97 – מועד שבו עדיין גישתו החד-משמעית של בית משפט העליון שבוארה בפסקי הדין של השנה האחרונה, לא הגדירה ולא סיווגה את עבירות התקיפה מהסוג שבהן הורשע הנאשם, כעבירות שיש עמן קלון.

11. התובעת המלומדת השיבה בטיעוניה הסדורים בפנינו, כי מן הדין כי נרשיע את הנאשם גם בעבירה לפי סעיף 17 (6), משום שמדובר בעבירה שמעצם טבעה ואופייה, תקיפה שמומשה כלפי קטין חסר ישע, יש בעבירה הזאת משום קלון. מדובר היה בילדים צעירים שהנאשם היה מופקד על שלומם וביטחונם והיה עליו להינמץ מלנקוט באותם אמצעים אלימים שהיוו את העבירות הפליליות שבהם הורשע, כאשר בית המשפט העליון בפסקי דין אחרונים בין היתר בעש"מ 3362/02 בעניין סלאם אבו עסבה, תאר וניתח את נסיבות ההתנהגות של מורים כאמור ועל רקע פסיקה קודמת של בית המשפט העליון בעניין שדה אור, אלגני, חביב ואחרים שבהם בית המשפט העליון העביר ביקורת קשה ולעיתים גם קיצונית, כל שימוש באלימות בכיתת בית הספר.

12. החלטת בית הדין:

א. לסוגיית הקלון:

(1) אכן בעייתית וקשה היא הגדרת המונח "קלון". המחוקק לא פירט אילו עבירות יש עימן קלון ואילו אין עימן קלון. את המלאכה השאיר לבית המשפט או לבית הדין הדנים בעניין. גם הפסיקה העניפה לא נותנת תשובה חד-משמעית, מתי ובאילו נסיבות תיחשב עבירה כעבירה שיש עימה קלון.

ברם, עלינו להיעזר בהנחיות שקבעו בתי המשפט בשורה ארוכה של פסקי דין. אם כי, אין מקרה אחד דומה לחברו. מכל מקום, עלינו ללמוד מתוך אותם מקרים שכבר נפתרו על ידי בתי המשפט:

א) בבג"צ 178/81 ג'אפר נגד עודה ואח', פד"י לו(1) 40, 48 – אומר השופט לוין:

"הקביעה המשפטית, כי יש מן הקלון בעבירה, אשר בוצעה על ידי פלוני, היא חמורה והשלכותיה מרחיקות לכת. יש שקביעה זו שוללת זכות רבת חשיבות לאזרח, כגון... להימנות עם נבחר מועצה מקומית ולייצג ציבור בוחרים... יש שהחלטה כזו סוגרת בפני אזרח את שערי השירות הממשלתי ותישלל ממנו האפשרות למלא משרה ממשלתית... לפיכך, ראוי לו לבית המשפט בהיותו דן בסוגיה זו להפעיל את שיקול דעתו במלוא הזהירות הראויה ולהחליט, כי עבירה פלונית שנעברה נגועה

בקלון. רק במקרים בולטים, כאשר נעשה מעשה שאינו חוקי ושהוא מביש ובזוי באופן מובהק, ממיט חרפה על עושהו, עד שהקלון דבק בו לאורך זמן."

ב) בבג"צ 184/73 חודיפי נגד עמר ואח', פד"י כז(2) 746 - הדגיש בית המשפט, כשבאים לבחון בכל מקרה ומקרה על פי נסיבותיו. אם העבירה שנעברה נגועה בקלון, ראוי לבחון את עובדות המקרה בחינה קפדנית על פי נורמות הולמות רמה נאותה של התנהגות מוסרית ואזרחית, בד בבד עם ראיית הדברים בעיני המציאות, ועל פי הנסיבות המיוחדות של המקרה.

ג) עוד נוכל להיעזר בשיקולים, אותם מציין השופט זמיר בעש"מ 4123/95 אור נגד נציב שירות המדינה, שאוזכר בטיעוני הצדדים. התשובה לשאלה, אם עבירה מסויימת כרוכה על פי טיבה בקלון, תלויה בהקשר העבירה. במקרה של עובד מדינה, העומד לדין משמעתי בעקבות הרשעה בעבירה פלילית, השיקולים שונים מאלה של נבחר ציבור שמבקשים לפסול אותו לכהונה בשל הרשעה בעבירה, כפי שנקבע בפסק הדין הנ"ל:

"לגבי נבחר הציבור עשוי להיווצר ניגוד באינטרסים ציבוריים: אינטרס אחד הוא לאפשר לציבור להיות מיוצג כרצונו, על ידי מי שזכה בבחירות לאמונו; אינטרס שני הוא לשמור על רמה מוסרית של נבחר הציבור ועל תדמית הולמת של המוסדות הנבחרים. לעומת זאת, לגבי עובד מדינה אין ניגוד כזה. עובד המדינה הינו נאמן הציבור. נאמנות זאת מטילה על עובד המדינה לקיים את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה החובה להקפיד על הטוהר המידות. חובה זאת היא אינטרס בסיסי ואין היא צריכה להתפשר אם אינטרס אחר."

ד) שיקול אחר, אותו מציין השופט ז. זמיר – מהות המשרה. ככל שעובד המדינה נושא משרה רמה יותר, שיש עמה אמון רב יותר וסמכויות יתר, כך יש לדרוש ממנו להקפיד יותר במילוי תפקידו על טוהר המידות והתנהגות הולמת: -

"לעניין זה, יש הבדל בין עובד בכיר, הממונה על עובדים רבים ואמור לשמש דוגמה להם ולציבור, לבין עובד זוט. יש מקום לצפות ולדרוש ממנהל כללי של משרד ממשלתי יותר מאשר

מצפים ודורשים מן המזכירה שלו."
(ראה בג"צ 6163/92, 6177 אייזנברג ואח' נ. שר הבינוי והשיכון ואח' פד"י מז(2) 229, 267).

"כך בדרך כלל גם לענין הקלון הכרוך בעבירה. משמע, ייתכן כי עבירה מסויימת תיחשב כעבירה שיש עימה קלון כאשר היא מבוצעת בידי עובד בכיר בשירות המדינה, המכהן במשרה שיש עמה סמכויות רבות ורגישות מיוחדת, והיא לא תיחשב כעבירה שיש עמה קלון אם בוצעה בידי עובד זוט, שלא הולטו עליו אלא תפקידי עזר פשוטים."
(ראה בג"צ 178/81 ג'אפר נגד עודה ואח', פד"י לו(1) 40, 44).

מבחן נוסף שיש בו לסייע בעבודתנו – נסיבות ביצוע העבירה:

"לאחר כל אלה עדין שאלה קשה היא, אם במקרי גבול, אם עבירה שבוצעה בידי פלוני, בתפקיד מסויים ובנסיבות מסויימות, כרוכה בקלון. במקרים אלה, התשובה תלויה באיזון של ערכים חברתיים ומוסריים."
(ראה עש"מ 4123/95, אור נגד נציב שירות המדינה).

ה) בית משפט העליון וגם בית הדין הדגישו את חומרתן של עבירות האלימות כלפי קטינים, ואת הפגם המוסרי שדבק בהן, גם כאשר מדובר בהכאה שלדעת המבצע נעשתה מטעמים חינוכיים (ראו: ע"פ 5224/97 מדינת ישראל נ' שדה אור, פ"ד נב(3) 374, ע"פ 4405/94 מדינת ישראל נגד

מרבית עבד אלגני, פ"ד מח(5) 191, עש"מ 4503 חביב אמין נ' מדינת ישראל תקדין-עליון (3) 1296, 2000, ע"פ 4596/98 פלונית נ' מדינת ישראל, פ"ד נד(1) 145). עבירה שיש בה שימוש בכוח פוגעני ואף משפיל, היא מבחינה מוסרית ועל פי טבעה עבירה שיש עמה קלון ואולם גם כאשר נקבע כי מדובר בעבירה שמטבעה יש בה קלון (ראה גם עש"מ 3362/02 שאוזכר לעיל וכן את עש"מ 1682/02), יש לבחון האם הנסיבות המיוחדות של המקרה ישללו את פגם הקלון.

13. בסופו של עיון סברנו, כי ראוי ליתן משקל לנסיבות העבירה, כפי שהיו במקרה זה ולנסיבותיו האישיות של הנאשם. מדובר בנאשם שבעת ביצוע העבירה היה מורה עול ימים חסר בניסיון חינוכי, שזה עתה החל את שירותו הצבאי כמורה באותו הכפר. ככל שמורה בכיר יותר, וותיק יותר ומנוסה יותר, הציפיה ממנו הינה גבוהה יותר, וכאן יש להעיר, שהנאשם לא יזם את מעשה האלימות, אלא המורה נקלע לקטטה שפרצה בשני שבטים ניצים זה לזה בתוך בית זרזיר, הוא ואחרים ניסו לשים קץ לאותה קטטה תוך כדי שימוש באלימות שהייתה תגובה פסולה ולא ראויה, אולם צמחה על רקע הקטטה, נסיבותיה ותולדותיה. גם בעקבותיה של אותה קטטה עוצמת הפגיעה באותו תלמיד כפי שלמדנו מעיון בפסק דינו של בית המשפט השלום וגם האישור הרפואי שהוגשו הייתה אמנם ממשית, אולם לתלמיד לא נגרמו חבלות של ממש למעט חבלות חיצוניות ושריטה בצווארו. מובן שגם אלימות מהסוג הזה היא אלימות פסולה וראויה לכל ביקורת, אולם בהתחשב בנסיבות שבהם הנאשם ניסה לקטוע את הקטטה ואת ריב החמולות שקיים מזה דורות בכפר ובהתחשב בגילו הצעיר בעת שירותו כמורה חייל, אלה הנסיבות שלדעתנו בסופו של עיון מאפשרות לשלול את פגם הקלון.

14. הגענו לכלל מסקנה, כי בנסיבות מקרה זה, לנוכח מכלול טעמינו, לא קיימת הצדקה להרשיע את הנאשם בעבירה לפי סעיף 17 (6) לחוק, גם שמדובר בהתנהגות מכבידה, לא ראויה ובלתי הולמת, היא לא הגיעה לדרגת הרובד לנוכח נסיבותיה, שאמור לאפיין עבירות שיש עמן קלון. ואשר על כן, אנו מרשיעים את הנאשם בעבירות לפי סעיפים 17 (1), 17 (2), 17 (3) יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

ראיות וטיעונים לאמצעי המשמעת:

15. ראיות וטיעונים לאמצעי המשמעת לגבי העבירות שבהן הורשע הנאשם ישמעו בבית הדין למשמעת בחיפה, ביום כ"ד בשבט התשס"ג 27.1.2003 בשעה 14: 30.

16. הכרעת הדין המפורטת והמנומקת ניתנה ביום ג' בשבט התשס"ג – 6.1.2003, שלא בנוכחות הצדדים להם היא תועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות, לאחר שהחלטתנו העקרונית נמסרה לצדדים במהלך הדיון שנערך ביום י"א בטבת התשס"ג – 16.12.2002.

(-)

מר חוסני אבו דאהש
חבר

(-)

גב' יהודית מילגרום
חברה

(-)

עו"ד יוסף תלרז – אבה"ד
יו"ר

ח' באדר א' התשס"ג
10 בפברואר 2003

בדח. 275-2004
בד"מ 129/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

יו"ר חבר(ה) חבר	עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין גב' יהודית מילגרום מר חוסני אבו דאהש	בפני :
--	---	---------------

התובע (ת) : עו"ד לילך כתריאל

הנאשם (ת) :

ב"כ הנאשם : עו"ד חוסיין מחמיד

נציג המשרד : מר חגי קוזלוב

גזר - דין

ההליך:

1. הנאשם יליד שנת 1974 מועסק במשרד החינוך בתפקיד של מורה בבית ספר יסודי על ע"ש "ערב חוג'יראת מכסור" לפי דרגה של מורה בכיר והמצוי בשירות המדינה משנת 1997, הורשע על ידינו ביום ג' בשבט התשס"ג – 6.1.2003 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (1), 17 (2) ו-17 (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן- החוק).

2. הרשעתו של הנאשם בעבירות האמורות, באה בעקבות הליך פלילי שנתקיים בעניינו בבית המשפט השלום בנצרת (ת.פ. 4497/98), בו הורשע לאחר משפט הוכחות בעבירות לפי סעיפים 368 ב(א) סיפא לחוק העונשין התשל"ז-1977 ובעבירה של תקיפה בנסיבות מחמירות – עבירה לפי סעיף 379, בנסיבות המבוארות בסעיף 382 (א) לחוק האמור.

3. בתום ההליך שבו הורשע הנאשם כאמור, הוטלו על הנאשם כאמור בגזר דינו של כב' בית המשפט השלום 6 חודשים מאסר על תנאי לתקופה של שנתיים וכן הוטלו עליו קנסות כספיים, ומתן פיצויי למתלוננים בסכומים שמצוינים בגזר הדין, וכן התחייב

לחתום על התחייבות בערבות עצמית בסך 5,000 ₪, בכך שימנע לעבור עבירות דומות לפרק זמן של שנתיים.

4. הממצאים העובדתיים שעל יסודם הורשע הנאשם כפי שנקבעו על ידי כבוד בית המשפט בסיומה של הכרעת דינו היו אלה: בית המשפט קבע לאחר שעיין בעדויות ובראיות השונות שהיו בפניו, כי הנאשם מס' 1 שהוא הנאשם שבפנינו, היכה בעזרת מקל על ידיהם של תלמידים שהיו בני 12 באותה העת, בלאל וסאהר. כמו כן בית המשפט קבע, כי הנאשם בעט בתלמיד בשם סאהר בעזרת רגליו הנעולות בנעליים צבאיות, בעיטה שפגעה ברגלו של אותו תלמיד ובנוסף לכך שרט אותו באיזור צווארו, הכל תוך כדי מילוי תפקידו כמורה בהיותו אחראי על התלמידים הקטינים. בית המשפט קבע, כי במעשיו של הנאשם נגרמה לסאהר חבלה של ממש.

5. בהכרעת דין מפורטת שניתנה על ידינו לאחר שבחנו ושקלנו את מאפייני ההתנהגות של הנאשם על רקע פסיקתם של בתי המשפט בעבירות אלימות, החלטנו ליתן משקל לנסיבות העבירה ולנסיבותיו האישיות של הנאשם, שעה שבחנו אם דבק קלון בעבירותיו.

6. בסופו של עיון סברנו, כי ראוי ליתן משקל לנסיבות העבירה, כפי שהיו במקרה זה ולנסיבותיו האישיות של הנאשם. הואיל ומדובר היה בנאשם שבעת ביצוע העבירה היה מורה עול ימים חסר בניסיון חינוכי, שזה עתה החל את שירותו הצבאי כמורה חייל באותו הכפר. ככל שמורה בכיר יותר, וותיק יותר ומנוסה יותר, הציפיה ממנו הינה גבוהה יותר, וכאן יש להעיר, שהנאשם לא יזם את מעשה האלימות, אלא כמורה נקלע לקטטה שפרצה בשני שבטים ניצים זה לזה בתוך בית זרזיר, הוא ואחרים ניסו לשים קץ לאותה קטטה תוך כדי שימוש באלימות שהייתה תגובה פסולה ולא ראויה, אולם צמחה על רקע הקטטה, נסיבותיה ותולדותיה. גם בעקבותיה של אותה קטטה עוצמת הפגיעה באותו תלמיד כפי שלמדנו מעיון בפסק דינו של בית המשפט השלום וגם האישור הרפואי שהוגשו הייתה אמנם ממשית, אולם לתלמיד לא נגרמו חבלות של ממש למעט חבלות חיצוניות ושריטה בצווארו. מובן שגם אלימות מהסוג הזה היא אלימות פסולה וראויה לכל ביקורת, אולם בהתחשב בנסיבות שבהם הנאשם ניסה לקטוע את הקטטה ואת ריב החמולות שקיים מזה דורות בכפר ובהתחשב בגילו הצעיר בעת שירותו כמורה חייל, אלה הנסיבות שלדעתנו בסופו של דבר הביאו להחלטה לשלול את יסוד הקלון שנכרך במעשיו, על ידי התביעה.

7. טיעונים לאמצעי המשמעת :

א. עמדת התביעה :

(1) התובעת המלומדת הבליטה בטיעוניה את חומרת האלימות שאפיינה לדעתה את מעשיו אשר מקבלת גם יסוד מחמיר לנוכח דמותו כמורה האמור לשמש כמודל חיקוי לתלמידיו.

(2) הנאשם נקט באלימות ממשית כלפי ילדים שהיו בני 12 באותו המועד כמבואר ברישת גזר דין זה, כאשר לאחד התלמידים נגרמה לפי גישת התביעה חבלה של ממש. כאשר גם בית המשפט השלום שדן בענינו של הנאשם לא ראה בתגובתו של הנאשם תגובה חינוכית הולמת, אלא תגובה שחרגה מגבולות הסבירות.

(3) עוד הבהירה התובעת, כי השימוש באלימות הוא מעשה אסור, דבר איסורו נקבע בחוזרי משרד החינוך בפסיקה ובדין, כמו בפסק דינו של בית המשפט העליון בעניין שדה אור, ועל בית הדין להעביר מסר ברור כדי לשרש את נגע האלימות שפשה בחברתנו – במיוחד כלפי מי שמעל כמו הנאשם בתפקידו החינוכי.

(4) על בית הדין לגישת התביעה לשאול עצמו, אם הנאשם ראוי להמשיך את תפקידו כמורה בבית הספר ולזכות לאמונם של תלמידיו והוריהם שהפקידו את חינוך ילדיהם בידי האלימות, ועל מנת לשרת את התכלית של דיני המשמעת כפי שבאה לידי ביטוי בבד"מ 46/96, ראוי שבית הדין יחמיר עם הנאשם כדי להגשים את תכליתם של אמצעי המשמעת, כאשר בדין המשמעתי הנסיבות האישיות נסוגות מפני האינטרס הציבורי ושיקולי ההרתעה.

(5) נוכח תמצית טיעוניה האמורים ביקשה התביעה, כי בית הדין ישית על הנאשם אמצעי משמעת כלהלן :

א) נזיפה חמורה ;

ב) פיטורין לאלתר תוך שלילת 50% מפיצויי הפיטורין המגיעים לנאשם ;

ג) פסילה משירות המדינה ומתפקידי הוראה לפרק זמן של 10 שנים.

ב. גישת נציג המשרד:

נציג המשרד ככל הנראה בשל תקלה מינהלית לא התייצב בפנינו ביום הדיון, השמיע עמדתו מפי התובעת. לבית הדין נמסר, כי אין באמתחתו של הנאשם תלויות ועבירות משמעת קודמות. הוא מוערך על ידי מנהל בית הספר כמורה ממושמע ואחראי והמשרד מותיר לשיקול דעתו של בית הדין את גזירתם של אמצעי המשמעת הראויים.

ג. טיעוני ההגנה:

(1) הסניגור המלומד טען בפנינו, כי על בית הדין לשקול את מידתם של אמצעי המשמעת על פי הנסיבות שעלו מהרשעתו, כפי שפורטו בהכרעת הדין. אין מקום לענישה אוטומטית כדבריו. על בית הדין גם ליתן משקל לנסיבות האישיות, כאשר אמצעי המשמעת שלהם עתרה התביעה הם מופלגים בחומרתם.

(2) הסניגור ביקש מבית הדין להתחשב בחלופי הזמן מעת האירוע - כ-6 שנים. חלופי הזמן יש לו השפעה על מידתם של אמצעי המשמעת. לצורך זה הובא לידיעתנו על"ע 18/84 פורסם בפד"י מד(1) עמ' 353. כאן ביקש הסניגור להדגיש, כי הנאשם המשיך בכל אותה העת לעסוק במקצועו כמורה ולא הושעה מתפקידו. מדובר בנאשם שבינתיים צבר וותק וניסיון, השתלב בעבודתו וזו לו היתה התקלה הראשונה עם הפרתו של הדין.

(3) בהמשך טען הסניגור בפנינו, כי מידתם של אמצעי המשמעת אמורים להיגזר מנסיבותיו של כל מקרה ומקרה, כעולה מבג"צ 2899/91 ופסקתנו במקרים של אלימות פיזית או מילולית (לדוגמא בד"מ 166/00), שבו בית הדין לא פיטר את הנאשם.

(4) לעניין הנסיבות האישיות שמענו, כי הנאשם בן למשפחה בת 13 נפשות, כאשר עשרה מבני המשפחה סיימו לימודיהם האקדמאים ועובדים בחינוך ואחד מהם הגיע לתפקיד בכיר ביותר במערכת החינוך במגזר הערבי. הנאשם נשוי, אב לתינוקת ומפרנס יחיד למשפחתו. הוא הפיק את לקחו מן ההליך הפלילי שהיה מנת חלקו וגם מן ההליך שבפנינו והוא כיום מודע באופן מלא לפסול שהיה כרוך במעשיו.

(5) לנוכח מכלול הטעמים ההגנה סבורה, שורת הצדק מצדיקה להקל עם הנאשם במיוחד בהתחשב בנסיבות ביצוע העבירה וביטויה שעה שהנאשם היה מורה חייל, צעיר בימים.

ד. דבר הנאשם:

(1) הנאשם הביע בפנינו דברי צער וחרטה על הנסיבות שהבאו בפנינו וכן ציין, כי המעשה נעשה כשהיה מורה חייל וחסר ניסיון, הוא למד לקחו כי אלימות לא טומנת בחובה פתרון של ממש לבעיה שצצה בבית הספר ומאז אותו מקרה, הגם שחלפו כבר 6 שנים הוא לא נקלע לסיטואציה דומה.

(2) הנאשם ביקשנו לאפשר לו לתרום את חלקו למערכת החינוך ולהתחשב בנסיבותיו האישיות, תוך הבעת צער וחרטה, על המקרה שאליו נקלע.

8. החלטת בית הדין:

א. שיקולים כלליים – התכלית של אמצעי המשמעת:

(1) בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים לנאשם, לנוכח הטיעונים שנשמעו בפנינו, עלינו לבחון ולשקול את השפעתה של החלטתנו על שירות המדינה לאור מטרתו ומהותו של אותו השירות בהתחשב בטיבן של העבירות שבהן הורשע הנאשם, תוך שקילת נסיבותיו האישיות.

(2) התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית שירות זה, שכן תדמית ראויה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות.

(3) בית המשפט העליון חידד בפסק דינו בעניין עמוס ברוכין (עש"מ 1928/00) את ההבדל בין ההליך הפלילי והמשמעתי בקובעו:

”ההבדל נובע מן התכלית. הדין המשמעתי נועד לשרת תכלית שונה מן התכלית של הדין הפלילי. עיקר התכלית של הדין המשמעתי הוא הגנה על השירות הציבורי. הצורך בהגנה על השירות הציבורי אינו בא לידי ביטוי

מלא בהליך הפלילי. גם אם בהליך הפלילי נגזר על עובד הציבור עונש של קנס, מאסר או עונש אחר, עדיין יש צורך לברר אם ראוי לנקוט הליך משמעותי: האם ראוי שאותו עובד יישאר בתפקידו, או שמא ראוי להעבירו לתפקיד אחר, או להורידו בדרגה, או אף לפטרו מן השירות, וזאת כדי למנוע פגיעה נוספת של אותו עובד בשירות הציבורי, או כדי להגן על תדמית השירות ועל אמון הציבור, וכן כדי לשרש תופעות פסולות בשירות הציבורי ולהרתיע עובדי ציבור אחרים מהתנהגות שאינה הולמת את השירות.

(4) התכלית האמורה של הדין המשמעותי, מקורה בגישה הרואה את עובד המדינה כנאמן הציבור. נאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמור את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי, ללא פשרות, וכפי שנקבע:

"בלא אמון הציבור ברשויות הציבור יעמדו הרשויות ככלי ריק. אמון הציבור הוא המשענת של רשויות הציבור והוא מאפשר להן למלא את תפקידן... אמון הציבור ברשויות השלטון הוא מנכסיה החשובים של הרשות השלטונית ושל המדינה. כאשר הציבור מאבד את אמונו ברשויות השלטון, הוא מאבד את אמונו באמנה החברתית המשמשת בסיס לחיים משותפים. יש ליתן משקל נכבד לשיקולים הבאים לקיים, לשמר ולפתח את תחושת הציבור כי, משרתיו אינם אדוניו, וכי הם עושים את מלאכתם למען הציבור, מתוך יושר ונקיון כפיים. אכן טוהר השירות והשורות עומד בבסיס השירות הציבורי ובבסיס המבנה החברתי שלנו."

(בג"צ 6163/92 אייזנברג ואח' נגד שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז(2), 229, 266).
ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על רציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

"איש הציבור הוא נאמן הציבור. לא לעצמו הוא פועל אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל."

(בג"צ 669/86 רובין נגד ברגר ואח', מא(1), עמ' 749, 840).

(5) בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד מדינה היא כפולה ומכופלת; הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא בעל אופי מונופוליסטי ואין האזרח יכול לבחור שירות, והן משום חיוניותם וחשיבותם לכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי. (לעניין זה ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת בשירות המדינה, ינואר 1998, עמ' 7).

ולכן -

"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אממינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף הפעולה בין הציבור לבין השירות, תלויים בכך. האמון ושיתוף הפעולה עלולים להתערער עם יתברר לציבור כי עובד מדינה העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עמה קלון." (עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אלקלעי (טרם פורסם), בפסיקה 2 לגזר הדין).

בפסק דין אחר, הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו:

"מהי אם כן תכלית החוק, לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראוייה של שירות המדינה..." (עש"מ 5587/01 אורי בנית נגד מדינת ישראל - פורסם בדינים עליון, כרך נט' בעמ' 43).

6) תכליתם של אמצעי המשמעת, בנוסף לפגיעה האישית, שכרוכה בהם כלפי הנאשם, היא להרתיע גם את העובדים האחרים שבסביבתו הקרובה ואת עובדי המדינה האחרים, מפני חציית הקווים לעברה של התנהגות פלילית, על מנת שתדמיתו של השירות ואיכותו לא ייפגעו (לאחרונה גם בעש"מ 57701/01 בענין פודלובסקי, הודגש תפקידם ההרתעתי והמניעתי של אמצעי המשמעת וכן ראה בעניין זה את עש"מ 10129/01 טליה בת צ'רלס גניש).

7) התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת שעליה עמדנו, היא התדמית הראוייה והתיפקוד הראוי של השירות הציבורי. לעניין בחירת אמצעי המשמעת אשר הולם את העבירות ונסיבותיהן שבהן הורשע הנאשם שבפנינו, שמענו את עמדת התובע, עמדת נציג המשרד, את הסניגור והנאשם.

למידתם של אמצעי המשמעת:

9. בית הדין שקל בכובד ראש את טיעוני הצדדים, כפי שבאו בפנינו לצורך קציבתם של אמצעי המשמעת הראויים והמידתיים המתחייבים לגישתו מהליך שהיה בפנינו. שורה של שיקולים הנחו אותנו בהחלטתנו שתבואר בהמשך ואלה הם:

א. על העבירה ונסיבותיה:

(1) הנאשם הורשע ונענש בפלילים בעבירות של תקיפה בנסיבות מחמירות, תקיפה שהופנתה כלפי קטינים בני 12 אשר תוצאותיה היו מהותיות וממשיות, הגם שלא נגרמה חבלה של ממש אף לא לאחד מהקטינים שבהם נקט אלימות.

(2) יוער, כי נקיטה באלימות כדי להשליט משמעת או כדי להפריד כפי שהיה במקרה זה בין הניצים של שתי חמולות, היא דרך פסולה אשר זכתה לביקורתם של בתי המשפט כפי שיפורט להלן: -

בע"פ 4405/94 מ.י.נ' אלגני פד"י מח' (5) 191 אומר כבוד השופט ברק בעמ' 192:

"גופו של תלמיד ונפשו אינם הפקר. כבודו כאדם נפגע עם מוריו מפעילים כלפיו אלימות פיזית".

כמו כן, בתיק ע"פ 4596/98 באקו נ' מדינת ישראל אמרה כבוד השופטת בייניש:

"הפעלת ענישה הגורמת לכאב והשפלה אינה תורמת לאישיותו של הילד ולחינוכו, אלא פוגעת בזכויותיו כאדם.... היא מרחיקה אותנו משאיפתנו לחברה נקיה מאלימות".

גם בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר פ"ד נב (1) עמודים 650-678 נאמר על-ידי כבוד השופט זמיר:

"המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי התלמידים. היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור מפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו, כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור.... ומורה כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה."

בעש"מ פלוני נגד מדינת ישראל 1730/00, כבוד השופט זמיר מבליט את חובת הנאמנות של המורה לתלמיד באומרו:

"כל אדם חייב לכבד את זכויותיו של הילד, ובמיוחד המורה, ששלום הילד וחינוך הילד הופקדו בידי כנאמן מטעם ההורים והחברה."

ופסק דין נוסף שדן בתפקידו של מורה, עש"מ 4503/00 חביב אמין נ' מדינת ישראל: -

"הלכה היא שתפקידו של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט גבוה של התנהגות, במיוחד כלפי התלמידים (ראו עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, פ"ד נב(678) 650, (1)). השימוש בכח הזרוע נגד תלמיד הוא מעשה חמור לעובד הוראה שאינו הולם את הנורמות הראויות. ענישה גופנית של הילד פוגעת בגופו, ברגשותיו, בכבודו ובהתפחותו התקינה, ויש בה כדי לערער את אמון הציבור המפקיד את התלמידים בידי המורה".

פסק הדין האמור הובא במסגרת גישתו של בית המשפט העליון בעש"מ 1682/02 בו, בית המשפט מבליט בצורה החדה ביותר, את הפסול שקיים בנקיטת אמצעי אלימות במסגרת אכיפת המשמעת בכיתה כגישה חינוכית, דברים שהובאו גם בעש"מ 3362/02 וראוי לטעמנו, כי הדברים כהוויתם יובאו גם על ידינו במסגרת גזר דין זה: -

"אין לקבל טיעון זה גם אם נכונה הטענה כי שיטות הנהגת משמעת תוך שימוש באמצעים פיזיים למטרות חינוכיות מקובלות בבתי ספר או בבתים ממגזרים מסויימים. אין להשלים עם מצב זה. חוקי המדינה חלים על כל מגזרי האוכלוסיה וגם אם מסורות מן העבר מקשות על עקירה מהשורש של תופעות שהיו מקובלות פעם אין לאשר כיום נורמות הפוגעות בגופו ובנפשו של ילד כלשהו. שיטות חינוך המבוססות על שימוש באמצעי אלימות, מלקות, מכות, שימוש במכות סרגל ומשיכות אוזניים, היו נהוגות בעבר בחברות ובקבוצות אוכלוסיה שונות, ולא רק בישראל. באותם ימים מורים האמינו בכוחם המוחך של אלה. כיום יודעים אנו כי נזקם של אמצעים פיזיים רב, כי פגיעתם קשה וכי אין להשלים עמם עוד. ציבור הילדים כולו ראוי להגנה ובתי המשפט יתרמו חלקם באכיפת החוק ובמניעת תופעות של אלימות בכל מגזרי האוכלוסיה".

(3) יצוין, כי לאחר התרחשות האירוע נתפרסם ע"י הכנסת חוק זכויות התלמיד שנכנס לתוקף ב-4.12.2000. בחוק זה באה לידי ביטוי תפיסת המחוקק האוסרת שימוש באלימות כאמצעי חינוכי, זאת ברוח זכויות האדם וכבודו.

(4) יהיו הנסיבות של נקיטת אמצעי האלימות אשר יהיו, המורה חייב לנקוט במידה של איפוק עצמי, גם אם הדבר אינו קל ולעיתים מכביד. הגם שהתרשמנו שבמקרה זה מדובר באירוע חד-פעמי של אובדן שליטה ראויה, אשר סביר להניח כי לא יחזור על עצמו, ואשר מומש בתקופה שהנאשם היה מורה חייל חסר ניסיון חינוכי אשר האירוע של הקטטה היה גדול על מידותיו כמורה.

ב. על הסיבות האישיות:

(1) הנאשם כיום בן 29, אשר התחיל את עיסוקו בעולם ההוראה כמורה חייל צעיר וחסר ניסיון. כאשר האירוע נשוא דיוננו נרחש זמן קצר לאחר תחילת עיסוקו בהוראה. מאז אותו אירוע הנאשם לא חזר על דרכו הפסולה והמשיך לתפקד בשירות הציבורי למשך למעלה מ-6 שנים עד אשר נדון העניין בפנינו.

(2) לעניין הנסיבות המשפחתיות שמענו, כי הנאשם נשוי, אב לתינוקת המפרנס יחידי את ביתו, ומשפחתו משולבת כמעט כולה בעולם החינוך, כאשר לתרומה של עובד לשירות הציבורי שעה שבאים אנו לשקול ולהטיל את אמצעי המשמעת הראויים יש השפעה על אלה, כפי שנפסק בעש"מ 1827/02 אבהרם ספיר נגד מדינת ישראל, פורסם בדינים עליון כרך ס"א עמ' 268.

סוף דבר:

10. לאחר ששקלנו את מידתם של אמצעי המשמעת אותם ראוי להשית על הנאשם, לנוכח מכלול שיקולינו האמורים, הגענו לכלל עמדה כי ניתן להגשים בנסיבות מקרה זה את התכלית של אמצעי המשמעת גם אם נמנע מפיטוריו של הנאשם כעתירת התביעה. עם זאת, מסע אלימות שבו נקט הנאשם אינו מעשה של מה בכך וראוי להשית עליו אמצעי משמעת שיתנו ביטוי הולם לגישתנו המחמירה כלפי מעשי האלימות וגם כדי להגשים את התכלית שלשמה מוטלים אמצעים אלה.

11. ואשר על כן יוטלו על הנאשם אמצעי משמעת אלה:

א. נזיפה חמורה – שהינה אמצעי משמעת בעל משמעות ומסר נורמטיביים, שבאמצעותה מעביר בית הדין לנאשם ולציבור עובדי המדינה את גישתו לגבי הפסול שנפל בהתנהגותו של הנאשם.

ב. הורדה בדרגה – הנאשם ירד בדרגה אחת מיום גזר הדין לפרק זמן של שנתיים.

ג. פסילה למילוי תפקיד – הנאשם יפסל למילוי תפקידי ניהול במשרד החינוך ברמת סגן מנהל בית ספר או רמה מקבילה לו וכן לתפקידים בכירים יותר, לפרק זמן של שלוש שנים מיום גזר הדין.

12. אנו מבקשים להעיר, כי מידתם של אמצעי המשמעת מושפעת בין השאר מהמועד שבו בוצעו העבירות, מהעובדה שלאחריו הנאשם המשיך את תפקידו, ומהנסיבות שהיו כרוכות בביצוע העבירה שפורטו בהכרעת דינו (ראה בעניין זה את עש"מ 5/85 בעניין מדינת ישראל נגד ג'ון מגדלני, פורסם בפ"ד לט(3) בעמ' 334 וכן את עש"מ 173/02 ד"ר פשין נגד נציבות שירות המדינה, פורסם בפ"ד נו(2) בעמ' 825).

13. גישתנו האמורה בהטלתם של אמצעי המשמעת דומה לזו בה נקטנו בבד"מ 62/02 בעניין זעורר מוחמד אשר זכה לבחינה שיפוטית אך בימים אלה על ידי בית המשפט העליון (עש"מ 9223/02) בו בית המשפט העליון (למעט הקלה מסויימת שהלך בה על פי המלצת המדינה) לא התערב באמצעי המשמעת המוטלים שלא כללו פיטורין ולאחר שהדגיש את המועד שבו ארע המעשה, את עברו התקין של הנאשם ואת החרטה שהביע על חומרת המעשה. נסיבות אשר שימשו את בית הדין שעה שנמנע מלפטר את המערער הנ"ל (עיין בפיסקה השניה בעמ' 9 לעש"מ האמור).

גזר הדין ניתן ביום ח' באדר א' התשס"ג – 10.2.2003, שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)

מר חוסני אבו דאהש
חבר

(-)

גב' יהודית מילגרום
חברה

(-)

עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד
יו"ר

תמצית פסק הדין

הנאשם, יליד 1957, המצוי בשירות המדינה משנת 1979 ובדרגת B.A בהוראה הורשע על ידי בית הדין בעבירות משמעת שונות בעקבות הליך פלילי שנתקיים בעניינו בו הודה בכתב אישום מתוקן, כי תקף את תלמידו באופן שתפס את ידיו בחוזקה ועיקם את אצבעותיו – תקיפה שתוצאתה – הזדקקות לטיפול רפואי.

בית המשפט לאחר שהתחשב בחוות הדעת שהוגשה ע"י קצין המבחן נמנע מהרשעתו של הנאשם והטיל על הנאשם עבודות שירות לתועלת הציבור בהיקף של 140 שעות.

התביעה הדגישה כי היא מבקשת להקל באמצעי המשמעת, מאחר והנאשם לא הורשע.

הסניגור ביקש אף הוא להקל עם הנאשם ואף הוסיף, כי מדובר במורה עם ותק ונסיון של 24 שנה ותמך דבריו במכתבי המלצה שהגיש.

בית הדין לאחר ששקל את מכלול השיקולים ואת נסיבות המקרה ראה במעשהו של הנאשם מעידה חד פעמית, במיוחד לאחר שהתרשם באופן חיובי מתסקיר המבחן שהוגש לעיונו והחליט להטיל על הנאשם אמצעי משמעת של:

- א. נזיפה חמורה;
- ב. הפקעת משכורת קובעת ב- 10 תשלומים שוים ורצופים;
- ג. הורדה בדרגה אחת לתקופה של 3 חודשים, החל מתום תקופת הפקעת המשכורת.

ניתן ביום ב' בסיוון התשס"ג (2.6.2003)

הרכב בית הדין:

עו"ד דפנה איתן - יו"ר
גב' נחמה שטיר - חברה
גב' ניצה סובוביץ - חברה

ב' בסיון התשס"ג
2 ביוני 2003

בדח. 248-2003
בד"מ 124/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד דפנה איתן	יו"ר
	גב' נחמה שטיר	חברה
	גב' ניצה סובוביץ	חברה
התובע (ת) :	עו"ד בת עמי-ברוט	
הנאשם (ת) :		
ב"כ הנאשם :	עו"ד זחאלקה רסמי	
נציג המשרד :	מר חגי קוזלוב	

גזר - דין

ההליך:

1. הנאשם, יליד 1957 המועסק כמורה במשרד החינוך בחטיבת הביניים הממלכתית "אלרזי" באום אל פחם, לפי דרגה A. B והמצוי בשירות המדינה מחודש ספטמבר 1979, הורשע על ידו בתאריך 24.2.2003 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(2) (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג- 1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

2. הנאשם הואשם בעבירות האמורות בעקבות הליך פלילי שנתקיים בעניינו בבית המשפט השלום בחיפה (ת.פ. 1366/2000), והודה בכתב האישום המתוקן ביום 11.9.2001 בעובדות כפי שפורטו בכתב האישום הפלילי :

א. ביום 25.5.99 בעת שהנאשם לימד בכתתו של הקטין אחמד מחאג'נה (להלן "הקטין") תקף הנאשם את הקטין, תפס את ידיו בחוזקה ועיקם את אצבעותיו.

ב. כתוצאה מתקיפת הנאשם את הקטין נגמרו לקטין חבלות באצבעו, והוא נזקק לטיפול רפואי.

3. טרם גזירת דינו של הנאשם בבית המשפט הופנה הנאשם לקבלת תסקיר קצין מבחן למבוגרים ואמנם ביום 30.1.2002 נשלח לבית המשפט השלום בחיפה. העתק מחוות דעת זו הומצא לבית דין זה ועמד לנגד עינינו בעת גזירת דינו של הנאשם.

בית המשפט השלום גזר את דינו של הנאשם ביום 10.3.2002 בהתחשב בחוות הדעת של קצין המבחן ובהסדר הטיעון שנעשה בין נציגת המדינה והנאשם באמצעות בא כוחו עורך הדין זחלקה והטיל על הנאשם עבודות שירות לציבור בהיקף של 140 שעות ללא הרשעה בדין.

4. טיעוני התביעה ונציג המשרד לעונש שיושת על הנאשם:

א. התביעה ביקשה להשית על הנאשם את אמצעי המשמעת הבאים:

(1) נזיפה חמורה;

(2) הפקעת משכורת קובעת אחת;

(3) הורדה בדרגה אחת לתקופה של 6 חודשים.

נציג המשרד הצטרף לאמצעי המשמעת "בשינוי קל" והשאיר את משך תקופת ההורדה בדרגה לשיקולו של בית הדין.

ב. נציגת התביעה הדגישה את התייחסות בתי המשפט לחומרה שבעובדות העבירה בה הודה הנאשם. ברם, לטענתה אמצעי המשמעת אותם ביקשה להשית על הנאשם הינם קלים יחסית וזאת משום שבית המשפט השלום לא הרשיע את הנאשם בפלילים, משום ההתייחסות האוהדת של תסקיר המבחן שנערך לנאשם והסדר הטיעון שהגיע עם התביעה בתיק הפלילי. יחד עם זאת הדגישה נציגת התביעה בפנינו, כי לנאשם נרשמו בתיק האישי איחורים והעדרויות רבות שקרו כולם, עד לפני כ-10 שנים.

5. טיעוני הסניגוריה והנאשם:

א. ב"כ הנאשם התייחס גם הוא בטיעוניו לקלות הענישה של בית המשפט השלום בחיפה וביקש להקל עם הנאשם מאותן סיבות שהביאו את בית המשפט השלום להקל עם הנאשם.

ב. כמו כן טען הסניגור, כי הקטין הנפגע קינטר את הנאשם בנוכחות התלמידים בכיתה, הפריע למהלך השיעור התקין, גרם לאיבוד שליטה של הנאשם על הכיתה ועמד לתקוף את הנאשם פיזית. טענותיו אלה נסמכו על עדויותיהם של תלמידים כפי שנמסרו בהודעותיהם במשטרה, עדויות שלא הוגשו לבית דין זה.

ג. עוד טען ב"כ הנאשם, כי הנאשם מורה ותיק בעל ניסיון של 24 שנה וצירף מכתבי המלצה שונים.

ד. הנאשם הוסיף וטען, כי הינו אוהב את מקצוע ההוראה, וכי כאשר הודה בביצוע העבירות בתיק הפלילי כפי שפורטו לעיל, לא ידע שהודאה כזאת תגרור אחריה דיון בבית הדין למשמעת. אילו היה יודע היה מנהל דיון מלא, שכן לטענתו הקטין הנפגע למעשה היה בגדר תוקף והעובדה שקיבל של"צ לא שינתה לו דבר, שכן גם בעבר וגם היום הינו ממשיך בעבודות התנדבות למינהן.

6. דיון לאמצעי המשמעת:

א. ביום 24.2.2003 הרשיע בית דין זה את הנאשם על סמך הודאתו בעבירות שיוחסו לו בתובענה וקבע, כי הנאשם לא קיים את המוטל עליו כעובד מדינה, וכן התנהג התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה וכמורה בישראל.

ב. לאחר שהורשע הנאשם בעבירה לא יכול בית דין זה להיכנס לדיונים בשאלה, האם הנאשם ביצע את העבירה אם לאו. וכן, לטענות הנאשם, כי אם היה יודע שיעמוד לדין משמעתי לא היה מודה בביצוע העבירה בתיק הפלילי.

ג. לא יתכן שנאשם שיופיע בתיק משמעותי לאחר שהודה בביצוע עבירה בתיק פלילי, יטען כי למעשה לא עשה את העבירה שיוחסה לו. יש פה ניסיון להחזיק את המקל משתי קצוותיו – ניסיון שפוגם באמינותו של הנאשם עצמו.

ד. אדם שמוגש נגדו אישום פלילי על עבירה שעשה נכנס לעיסקת טיעון עם התביעה ומודה בעובדות האישום תמורת ויתור התביעה על הרשעה פלילית. ולאחר מכן, טוען כי הודה משום עיסקת הטיעון שלו, ובפועל לטענתו לא ביצע את העבירה, פוגע בטענתו זו במערכת המשפט ובו עצמו. שכן, אמינותו של אותו אדם מרגע זה נתונה בספק.

ה. באמירת אגב, פה המקום לחזור ולהדגיש את דברי בבד"מ 208/00 סעיף 11 בו ציטטתי את דברי כבוד בית המשפט העליון בעש"מ 1928/2000, מדינת ישראל נגד עמוס ברוכין כפי שפורסם בפ"ד נד(3) 694:

"השיקולים שעומדים בפני בית המשפט בדונו את הנאשם אינם כוללים בחובם את אותם השיקולים שעומדים בפני בית דין למשמעת שתפקידו בנוסף לענישת הנאשם (שעיקרה אמור להיות בדין הפלילי) גם ובמיוחד להגן על השירות הציבורי. מטרה שאינה מעיקריו של בית המשפט בעת שהינו דן את הנאשם על עבירה שביצע בניגוד לחוק הפלילי. ועל כן יש מקום מוסרית, עניינית ומשפטית לדון שנית את הנאשם על מעשיו הפליליים במסגרת השירות הציבורי, קרי בית הדין למשמעת."

ו. התביעה טענה בפנינו, כי לנאשם הערות רבות על איחורים והעדרויות שכולם כאחד תמו לפני כ-10 שנים. איננו מוצאים מקום לקבל טיעון זה לצורך להחמיר עם הנאשם, שכן מן הראוי לקבוע כי יש התיישנות על התנהגות שאינה הולמת עובד הוראה או עובד בשירות הציבורי שנעשתה לפני למעלה מ-10 שנים.

7. **סיכום ואמצעי המשמעת:**

הנאשם הינו עובד הוראה ותיק בעל 24 שנות ניסיון בעבודה העומד לראשונה לדין משמעותי על חריגה בהתנהגות ההולמת עובד ציבור ועובד הוראה. הנאשם טען בפני בית הדין, כי הינו אוהב את עבודתו וכי תרומה לציבור הינה חלק מאישיותו. בית הדין רואה בהתנהגותו של הנאשם מעידה חד פעמית שנבעה מחוסר יכולת להשתלט על הכתה כדברי בא כוחו של הנאשם. ועל כן, לא יחמיר עם הנאשם למרות שהעבירה שבה הודה הינה חמורה. בית דין זה שקל לקולא את אמצעי המשמעת גם משום היות תסקיר המבחן שנערך לנאשם אוהד במיוחד.

לאור כל האמור לעיל, קובע בית הדין את אמצעי המשמעת הבאים :

א. נזיפה חמורה ;

ב. הפקעת משכורת קובעת אחת בשיעורין ל-10 חודשים בתשלומים שווים ורצופים ;

ג. הורדה בדרגה אחת לתקופה של 3 חודשים, שתחל לאחר תום תקופת הפקעת המשכורת הקובעת כמפורט באמצעי משמעת ב'.

גזר הדין ניתן ביום ב' בסיוון התשס"ג – 2.6.2003, שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלת.

זכות ערעור בפני בית המשפט העליון מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43(א) לחוק, תוך 30 יום מהמועד שבו גזר הדין המפורט והמנומק יגיע אליהם.

(-)

גב' ניצה סובוביץ
חברה

(-)

גב' נחמה שטיר
חברה

(-)

עו"ד דפנה איתן
יו"ר

תמצית פסק הדין

הנאשם עובד הוראה, בעל ניסיון הורשע בהליכים פליליים בעבירות תקיפה בנסיבות חמורות, ועונשו נגזר למאסר על-תנאי ולקנס כספי.

המעשה הפיזי כלל מתן שתי סטירות, כאשר במעשיו אלה הנאשם חבר לאחיו המורה, שדינו נגזר לפניו.

בהכרעת הדין בית הדין מציג את טיעוני הצדדים בסוגייה שעליה נחלקו: האם בעבירות שבהן הורשע הנאשם יש משום קלון?

בית הדין בחן את מכלול השיקולים ומבחני העזר שיש בהם כדי לסייע בקבלת ההחלטה, אם דבק קלון במעשה, מהות העבירה, נסיבות התקיפה, תפקידו של התוקף וגישתם של בתי המשפט כלפי כל מעשה אלימות של מורה, לנוכח תפקידם וסטנדרט ההתנהגות שנדרש מהם.

בסופו של עיון בית הדין החליט להרשיע את הנאשם גם בעבירה שיש בה קלון לפי סעיף 17(6) לחוק וגזר על הנאשם אמצעי המשמעת של: נזיפה חמורה, הורדה בדרגה אחת לפרק זמן של שנתיים, ופסילה למלא תפקידי ניהול לפרק זמן דומה.

ניתן ביום כ"ד באייר התשס"ג – 26.5.2003.

ההרכב:	עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין למשמעת - יו"ר
	גב' נורית טולדנו - חברה
	מר יוניס מחמוד - חבר

כ"ד באייר התשס"ג
26 במאי 2003

בדח. 217-2003
בד"מ 179/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין	יו"ר
	גב' נורית טולידנו	חבר(ה)
	מר יוניס מחמוד	חבר

התובע (ת) : עו"ד בת עמי ברוט

הנאשם (ת) :

ב"כ הנאשם : עו"ד חוסיין מחמיד

נציג המשרד : מר חגי קוזלוב

הכרעת - דין

התובענה ותולדותיה :

1. הנאשם יליד שנת 1970 מועסק במשרד החינוך בתפקיד של מורה בבית ספר יסודי ע"ש "ערב חוג'יראת מכסור" לפי דרגה B.A בהוראה, והמצוי בשירות המדינה משנת 1991, הואשם בכתב תובענה שהוגש נגדו בתאריך 29.10.2002 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (1), 17 (2), 17 (3) ו-17 (6) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן - החוק).

2. הנאשם הואשם בעבירות האמורות, בעקבות הליך פלילי שנתקיים בעניינו בבית המשפט השלום בנצרת (ת.פ. 4497/98), בו הורשע לאחר משפט הוכחות בעבירות לפי סעיפים 368 ב(א) סיפא לחוק העונשין התשל"ז-1977 ובעבירה של תקיפה בנסיבות מחמירות – עבירה לפי סעיף 379, בנסיבות המבוארות בסעיף 382 (א) לחוק האמור.

3. בתום ההליך הפלילי שבו הורשע הנאשם כאמור, הוטלו על הנאשם כאמור בגזר דינו של כב' בית המשפט השלום 6 חודשים מאסר על תנאי לתקופה של שנתיים וכן הוטלו עליו קנס כספי בשיעור של 3,000 ₪, וכן התחייב לחתום על התחייבות בערבות עצמית בסך 4,000 ₪, בכך שימנע מלעבור עבירות דומות לפרק זמן של שנתיים.

4. הממצאים העובדתיים שעל יסודם הורשע הנאשם בעבירות כאמור, מבוססים על הכרעת דינו של כב' בית המשפט השלום בנצרת, שבו לאחר משפט הוכחות נקבע כי הנאשם בתאריך 18.2.97 סטר לסאהר ולבלאל שתי סטירות ואת מעשיו אלה עשה בנסיבות מחמירות תוך שהוא חובר לנאשם מס' 2 שהינו אחיו אשר משפטו הסתיים בפנינו (בתיק בד"מ 129/02).

מהלך הדיון:

5. במהלך הדיון שנערך בפנינו בתאריך 23.3.2002, הצדדים היו חלוקים בסוגיה משפטית אחת, האם בעבירות שבהן הורשע הנאשם יש קלון:

א. עמדת התביעה:

(1) התובעת תיארה בפנינו את דבר הקושי להגדיר את עבירת הקלון, כאשר כל מקרה ראוי להבחן על-פי נסיבותיו, כפי שנפסק בבג"צ 184/73 ואת מבחני העזר כפי שנקבעו בעש"מ 4123/95 בעניין יוסף אור, לגבי סוג העבירה, נסיבותיה, מהות המשרה וזיקתה למשרתו של הנאשם, כאשר לעבירה שבוצעה במסגרת התפיקד נודעת חומרה מיוחדת.

(2) התובעת המלומדת סקרה בפנינו את פסיקתו של בית המשפט העליון שדנה בעבירות אלימות של מורים ואת מידת הפסול שנקבעה לגביה, כאשר התובעת אבחנה את מעשיו של הנאשם מפסקתנו בבד"מ 129/02, שם קבענו כי גילו הצעיר של הנאשם, העדר ניסיון חינוכי ונסיבות העבירה שללו ממנה את רכיב הקלון, בעוד שהנאשם דן בעת ביצוע העבירה צבר ניסיון רק 6 שנים בהוראה, ועל כן הצפיה ממנו הינה גבוהה יותר, כאשר את העבירות הפליליות בהן הורשע הנאשם ביצע במסגרת מילוי תפקידו החינוכי, ובכך יש לראות חומרה מיוחדת יחד עם העובדה כי קורבנות העבירה היו ילדים קטינים, שכלפיהם ניצל הנאשם את מרותו כמחנך, מעל באמונם ובאמון הציבור, ובמערכת החינוך.

(3) התובעת עתרה להרשעתו של הנאשם גם בעבירה לפי סעיף 17(6) לחוק.

ב. עמדת ההגנה:

בית הדין אפשר להגנה להגיש את טיעוניה בכתב, נביא להלן את תמצית עמדתה:

(1) הנאשם לא יזם את הפעלת האלימות, היא מומשה במסגרתה של קטטה שפרצה בין תלמידים כקביעתנו בבד"מ 129/02 – נסיבות עבירה אלה עומדות לזכותו של הנאשם, כאשר חלקו של הנאשם ביחס לאחיו שדינו נגזר כאמור היה לגישת ההגנה – "מזערי ביותר" וזו לא מעידתו הראשונה, וגם עונשו של הנאשם בהליך הפלילי היה קל מזה של אחיו.

(2) ההגנה חולקת על גישתה של התביעה לעניין יסודות הקלון שהיו כרוכים בהתנהגותו של הנאשם, וכי אין לראות בו חרף ניסיונו בן שש השנים בהוראה כמורה וותיק ובעל סמכויות בהוראה שיש לו השלכה אולי על מידתם של אמצעי המשמעת ואין בו השפעה על סווג העבירה שיש עמה קלון.

(3) כמו כן נטען בפנינו, כי נסיבות העבירה לרבות עוצמת האלימות שהופעלה (שתי סטירות לשני תלמידים) אינן מגיעות למעלת הקלון, וכי הנאשם לא גרם לנזק גופני ממשי לתלמידיו. כל מה שביקש היה להפסיק את הקטטה שפרצה בין התלמידים ניצים, כל זאת על רקע הנורמות ששררו בשנת 97. לגבי העבירות נשוא דיוננו שהיו שונות מאלה שקיימים כיום.

(4) בסיכום טיעוניה עותרת ההגנה, לזכויו של הנאשם מהעבירה לפי סעיף 17(6) לחוק.

6. החלטת בית הדין:

א. שיקולים כלליים:

(1) שקלנו את טיעוני הצדדים כפי שבאו בפנינו בשאלת הקלון, לצורך הכרעה בשאלה אם העבירות בהן הורשע הנאשם נושאות עמן קלון – עלינו בראש ובראשונה לפנות לממצאיו של בית המשפט השלום שהובאו לעיל - מתן שתי סטירות לשני תלמידים ועשיית המעשים בנסיבות מחמירות תוך שהנאשם חובר אל נאשם מס' 1 (אחיו).

(2) נציין בפתח דברנו, כי התוצאות של הקביעה, שעובד עבר עבירה שיש עמה קלון, עלולות להיות ברות השלכה על מידתם של אמצעי המשמעת. לכן, מוטל על בית הדין לנהוג בזהירות מרובה בהחליטו על עבירת הקלון. (ראה נ' בן-חור, דיני משמעת בשירות הציבורי, 1992, עמ' 109; בג"צ 178/81 ג'אפר נגד עודה ואח' פ"ד לו(1) 40, 48).

(3) לא נעלם מעינינו עד כמה בעייתית וקשה היא הגדרה המונח קלון. המחוקק לא פירט אילו עבירות יש עמן קלון ואילו אין עמן קלון, את המלאכה הותר לבית המשפט או לבית הדין הדנים בסוגיה. גם הפסיקה העניפה לא נותנת תשובה חד-משמעית מתי ובאילו נסיבות תיחשב עבירה כעבירה שיש עמה קלון.

(4) ברם, ניתן לדלות מן הפסיקה שיקולים שיש בהם כדי לסייע לנו בקביעה אם עבירה מסויימת, שנעברה בנסיבות מסויימות כרוכה בקלון. לצורך דיונונו אלה המבחנים הנחוצים:

א) הנסיבות של ביצוע העבירה – יתכן שנסיבות מיוחדות של המקרה יסלקו את הקלון השאלה היא: הכיצד יש להעריך את נסיבות המקרה? השופט זמיר מפנה אותנו אל אמות המידה של האדם הסביר, כלשונו:

"הקלון, כביטוי משפטי, הוא פועל יוצא של פגם מבחינה מוסרית. אך השאלה היא מה מידת החומרה של הפגם המוסרי שיש שבה כדי לעטות קלון על העבירה. התשובה תלויה במידה רבה, בעיקר במקרי הגבול, בנסיבות המקרה. אפשר שהנסיבות המיוחדות של המקרה יחלישו או אף יסלקו את הקלון. וכיצד יש להעריך את נסיבות המקרה? במקרים אחדים הפנה בית המשפט לאמת המידה של האדם הסביר ... האדם הסביר הוא דמות דמיונית (יש אומרים מיתולוגית) המייצגת את דרכי ההתנהגות וערכי המוסר המקובלים בציבור. בפועל האדם הסביר הוא, בלית ברירה, בית המשפט. בית המשפט משמש פה לאדם הסביר. בשמו של האדם הסביר הוא קובע את דרכי ההתנהגות הראוייה ואת ערכי המסור המחייבים".

(עש"מ 4123/95 אור נגד מדינת ישראל – נציבות שירות המדינה, פ"ד

מט(5) 184, 192.

הקלון איפוא, הינו פגם מוסרי הטבוע בעבירה, וכדברי השופט ח' כהן

(בג"צ 436/66 מנחם בן אהרון ואח' נגד ראש המועצה המקומית פרדסיה, פ"ד כא(1) 561, 564):

"המעיד על בעליו שאין הוא ראוי לבוא בקהל ישירים ... ו"קלון" זה צריך אמנם שיהא דבק באדם בגלל חטאו, גם לאחר המעשה והעונש".

(ב) שיקול בעל משקל הוא אם העבירה בוצעה במילוי התפקיד בשירות המדינה או שלא במילוי התפקיד בשירות. על זאת, אומר השופט זמיר:

"לגבי אותו עובד המדינה עצמו יש מקום להבחין, במקרים רבים, בין התנהגות בקשר למילוי תפקידו לבין התנהגות שלא בקשר למילוי תפקידו. הדין המשמעותי נועד להגן על רמת התנהגות ראויה במילוי התפקיד ועל אמון הציבור בשירות הציבורי. לפיכך, נודעת חומרה מיוחדת לעבירות שעובד המדינה עבר בקשר למילוי תפקידו. עבירה של מרמה, לדוגמה, היא בדרך כלל עבירה שכרוך בה קלון. אך אפשר כי הרשעה של עובד המדינה בעבירה מרמה בוצעה ללא קשר לתפקידו, אלא במסגרת של יחסים שבין אדם לחברו לא תהיה כרוכה בקלון ככל שהדבר נוגע לדין המשמעותי בשירות המדינה. שהרי מכל מקום, גם אם נאמר כי העבירה אינה כרוכה בקלון, עדיין ההרשעה באותה עבירה גוררת עונש, כפי שנובע מחוק העונשין או חוק אחר שקבע את העבירה ואת עונשה בצידה. די בעונש זה אלא אם העבירה בוצעה על ידי עובד המדינה בנסיבות בהן יש לעבירה השלכה גם על שירות המדינה: אם היא עשויה להשפיע על נורמת התנהגות הנדרשת מעובדי המדינה, ויש צורך להרתיע עובדים אחרים מפני הפרת הנורמה; אם היא עלולה לפגוע בתדמית שירות המדינה ובאמון הציבור בשירות זה; ושיקולים כיוצא באלה. לצורך שיקולים אלה עשויה להיות חשיבות לשאלה אם העבירה בוצעה במסגרת התפקיד או בקשר לתפקיד, של עובד המדינה." (עש"מ 4123/95, שם, עמ' 191).

(ג) עוד שיקול בקביעת הקלון – מהות המשרה של עובד מדינה. בעש"מ 2699/01 ג'מיל חליף נגד מדינת ישראל – נציבות שירות המדינה קבע בית המשפט העליון:

"בנוסף, מושפעת קביעת הקלון לעניין דיני המשמעת של שירות המדינה ממעמדו ומתפקידו של המערער בתוך שירות המדינה. עבירה שאינה נושאת עמה קלון לצורך דיני המשמעת של עובד בתפקיד פלוני, יכולה להיות עבירה הנושאת עמה קלון כאשר מדובר במשרה אחרת. במקרה זה, אין מדובר בעובד מדינה מן השורה, אלא באדם הנושא

תפקיד חינוכי בהיותו מורה בבית ספר. לתפקיד של המורה נועדה משמעות מיוחדת, בהיותו מחנך האמור לשמש דוגמה לתלמידיו, ולכן יש חשיבות רבה לשמירה על מעמדו ועל יוקרתו בעיני תלמידיו."

(ד) מבחן נוסף שיהא בו לסייע לבית הדין הוא: על סוג העבירה – לגבי עבירות אלימות כלפי קטינים, בית המשפט העליון הדגיש את חומרתן ואת הפגם המוסרי שדבק בהן. גם כאשר מדובר בפעולה שלדעת מבצעה היא נעשתה מטעמים חינוכיים. (עש"מ 3362/02 מדינת ישראל נגד סלאם אבו-עסבה).

ב. בחינת המקרה:

בית הדין בחן בכובד ראש את טיעוני הצדדים והגיע לכלל מסקנה, שהעבירות בהן הורשע הנאשם דבק בהן קלון:

(1) שלא כבעבר, עדים אנו בשנים האחרונות להתגברות ניכרת במעשי אלימות ועל כן, התביעה כמי שאמונה על מיגור נגע האלימות שינתה מדיניותה והחלה לראות בעבירות מסוג זה עבירות שיש עמן קלון. הגם שהעבירות בוצעו בשנת 97, ההליך השיפוטי בעניינו של הנאשם, על כל קביעותיו נסתיים בשנת 2001, בית משפט העליון עוד לפני שנת 97 אמר דברו לגבי עבירות האלימות והפסול שדבק בהן (ראה ע"פ 4405/94 מדינת ישראל נגד אלגני פ"ד מח(5) בעמ' 191 וכן ראה את ע"פ 5221/97 מדינת ישראל נגד שדה אור פ"ד נב(3) בעמ' ואת עש"מ 4503/00 בעניין חביב אמין).

(2) בית הדין אינו יכול כיום בשעת מילוי תפקידו בגיבושן לנורמות התנהגות ראויות מצידם של עובדי ציבור, במיוחד של מורים מהם נדרש סטנדרט התנהגות גבוה (ראה עש"מ 4713/96 מדינת ישראל נגד בן אשר פ"ד נב' בעמ' 678), לחזור לימי העבר כטיעוני ההגנה, הגם "שהעבר" בנדון על-פי הפיסקה דלעיל לא היה שונה.

(3) לצד אלה, מונחים בפנינו פסיקותיו של בית המשפט העליון, שהובאו לעיל, הרואים בעבירות הפליליות שהורשע בהן הנאשם, פגם מוסרי, במיוחד כאשר מדובר במי שנושא תפקיד חינוכי:

"המורים מהווים מודל חיקוי לתלמדיהם, הם אלה האמונים על סלילת דרכי ההתנהגות של תלמדיהם, ומשפיעים על דפוסי ההתנהגות העתידיים

של החברה כולה. מורה שהיכה את תלמידיו מאבד את מעמדו ואת יוקרתו בעיני התלמידים, ולכן יש מקום לדרוש ממנו הקפדה יתרה במילוי תפקידו, והתנהגות הולמת בכל אורחות חייו בכלל, ובפרט עת עוסק הוא בחינוך תלמידיו. משכך, עולה כי גם שיקול מהות המשרה מטה את הכף לחיוב הקביעה כי מדובר בעבירה שיש עמה קלון".

(עש"מ 3362/02 מדינת ישראל נגד סלאם אבו-עסבה, כן ראה בנדון את עש"מ 1682/02 בעניין סרחאן עבדאל ווהב).

בו נפסק:

"המורים הם המגלמים את דמות המחנך, בידיהם הופקדו שלומם וחינוכם של התלמידים, הם מורי הדרך בכל הנוגע לדרכי ההתנהגות של תלמידיהם, ועליהם לתרום לבניית דפוסים חברתיים ראויים ביחסים שבין אדם לחברו. לא אחת מוטל על מורה להתמודד עם מצבים קשים, ואף עם פריקת עול משמעת מצד תלמידים, שעה שכללי סדר ומשמעת חלים עליהם. כוחו של המחנך אינו בכוח הזרוע אלא בתבונתו, אישיותו ובמיומנותו המקצועית, בעזרתם של אלה עליו להתמודד עם הקשיים. אסור לו לנצל את מעמדו וסמכותו לפגיעה בתלמידיו ואין הוא רשאי למלא תפקידו בשיטות אלימות פוגעניות. אל לו להגיע לתגובה אלימה לא כשיטה ואף לא בעת איבוד עשתונות. חינוך באלימות מצמיח אלימות נוספת ומסכל את שאיפתנו לקיים חברה המכבדת את זכויות האדם את כבודו ואת שלמות גופו".

(4) בית הדין מוכל לקבוע, כי מידת האלימות שהופעלה על ידי הנאשם כלפי שני התלמידים לא היתה קשה והנאשם אף לא יזם אותה, ולא גרם לנזק ממשי במסגרת חלקו באירוע, שנתרחש במהלכה של קטטה שפרצה בין תלמידים בהם שררה יריבות שבטית, ואולם בשונה מקביעתנו בבד"מ 129/02 לגבי אחיו של הנאשם, הנאשם שבפנינו הגם שלא היה באותה העת מורה וותיק או בכיר, לא היה נעדר ניסיון חינוכי – שש שנות הוראה עמדו לצידו, והוא בחר לנקוט באמצעי אלימות פסולים כדי לנטרל את קטטת התלמידים, זאת ועוד, נסיבות החומרה של כל ההתנהגות נגזרת לגישתנו מהסיבה לפיה חבר לאחיו כחוליה נוספת בשרשרת הפעלת האלימות כנגד התלמידים, בכך ראה בית משפט השלום וזו גם גישתנו, "נסיבה מחמירה" – לגבי החומרה שיש לראות בסוג זה של התחברות מורה לחברו (גם לאחיו) במימוש מעשה האלימות ראה את עש"מ 10501/02 בעניין סאמיה שאהין נגד נציבות שירות המדינה שניתן אך בתאריך 5.5.2003.

סוף דבר:

7. בסופו של עיון לנוכח כל המבואר לעיל, החלטנו להרשיע את הנאשם בעבירות לפי סעיפים 17(1), 17(2), 17(3) ו-17(6) לחוק, יחד עם סעיף 4(1) להודעה בדבר החלת החוק על עובד הוראה.

הכרעת הדין ניתנה ביום כ"ד באייר התשס"ג – 26.5.2003, שלא בנוכחות הצדדים, להם תועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)	(-)	(-)
מר יוניס מחמוד חבר	גב' נורית טולידנו חברה	עו"ד יוסף תלזר-אבה"ד יו"ר

כ"ד באייר התשס"ג
26 במאי 2003

בדח. 226-2003
בד"מ 179/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין גב' נורית טולידנו מר יוניס מחמוד	יו"ר חבר(ה) חבר
התובע (ת) :	עו"ד בת עמי ברוט	
הנאשם (ת) :		
ב"כ הנאשם :	עו"ד חוסיין מחמיד	
נציג המשרד :	מר חגי קוזלוב	

גזר - דין

ההליך:

1. הנאשם יליד שנת 1970 מועסק במשרד החינוך בתפקיד של מורה בבית ספר יסודי ע"ש "ערב חוג'יראת מכסור" לפי דרגה B.A בהוראה והמצוי בשירות המדינה משנת 1991, הורשע ביום כ' באייר התשס"ג-22.5.2003, בעבירות משמעת לפי סעיפים: 17(1), 17(2), 17(3) ו-17(6) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק). בהכרעת דיננו המפורטת והמנומקת קבענו, כי קיים יסוד בדין להרשעתו של הנאשם גם בעבירה לפי סעיף 17(6) לאחר שקבענו, כי קלון דבק במעשיו, הכל כמפורט בהכרעת דיננו.

2. הנאשם הואשם בעבירות האמורות, בעקבות הליך פלילי שנתקיים בעניינו בבית המשפט השלום בנצרת (ת.פ. 4497/98), בו הורשע לאחר משפט הוכחות בעבירות לפי סעיפים 368 ב(א) סיפא לחוק העונשין התשל"ז-1977 ובעבירה של תקיפה בנסיבות מחמירות – עבירה לפי סעיף 379, בנסיבות המבוארות בסעיף 382 א(א) לחוק האמור.

3. בתום ההליך שבו הורשע הנאשם כאמור, הוטלו על הנאשם כאמור בגזר דינו של כב' בית המשפט השלום 6 חודשים מאסר על תנאי לתקופה של שנתיים וכן הוטלו עליו קנס כספי בשיעור של 3,000 ₪, וכן התחייב לחתום על התחייבות בעברות עצמית בסך 4,000 ₪, בכך שימנע מלעבור עבירות דומות לפרק זמן של שנתיים.

4. הממצאים העובדתיים שעל יסודם הורשע הנאשם בעבירות כאמור, מבוססים על הכרעת דינו של כב' בית המשפט השלום בנצרת, בו לאחר משפט הוכחות נקבע כי הנאשם בתאריך 18.2.97 סטר לסאהר ולבלאל שתי סטירות ואת מעשיו אלה עשה בנסיבות מחמירות תוך שהוא חובר לנאשם מס' 2 שהינו אחיו. (אשר משפטו הסתיים בפנינו בתיק בד"מ 129/02).

5. טיעונים לאמצעי המשמעת:

א. עמדת התביעה:

(1) בטיעוניה לאמצעי המשמעת התביעה הבליטה את הפסול בו יש לראות מעשה אלימות של מורה, לנוכח סטנדרט התנהגות שנדרש ממורה, כפי שנפסק בעש"מ 6713/96.

(2) בעת הטלתם של אמצעי המשמעת יש לאזן בין האינטרס הציבורי ובין הנסיבות האישיות, כאשר הפסיקה מצביעה על עדיפות שיש ליתן לאינטרס הציבורי (עש"מ 7641/98 בעניין רפאל נוימן ועש"מ 10129/01 בעניין טליה גניש), כאשר נסיבות העבירה, גם אם מדובר במעשה חד-פעמי אינן מצדיקות לנוכח אופיו האלים להקל בו ראש, על מנת להגשים את התכלית ההרתעתית שמגולמת באמצעי המשמעת, כפי שנפסק בעש"מ 4053/00 בעניין חביב אמין, והנאשם לא עמד בתכונת האיפוק שנדרשה ממנו, גם בנסיבות של פרוץ קטטה, ונכשל במעשי אלימות שמומשה כלפי גופם של תלמידיו שעל שלומם מופקד, כאשר שימוש כאמור באלימות פוגע בכבוד האדם, ומפר את חוק זכויות התלמיד.

3) לנוכח מכלול טיעוניה, מבקשת התביעה להשית על הנאשם אמצעי משמעת אלה:

- א) נזיפה חמורה;
- ב) הורדה בשתי דרגות לשנתיים;
- ג) הפקעת משכורת קובעת;
- ד) פסילה למילוי תפקידי ניהול במשרד החינוך, למשך 3 שנים.

ב. גישת המשרד:

בעקבות הוראתו של בית הדין, משרד החינוך העביר את עמדתו בכתב, לפיה לנוכח תמונת הרשעתו של הנאשם - תקיפה בנסיבות מחמירות, וגישת המשרד לגבי עבירת אלימות של מורים, המשרד מבקש את פיטוריו של הנאשם ואין לו התנגדות כי ישולמו לו פיצויי פיטורין מלאים.

ג. טיעוני ההגנה:

ב"כ הנאשם ביקשנו כי נשקול את נבוא להטיל אמצעי המשמעת, את המועד שבו בוצעו העבירות בשנת 97, ושלאחריהן המשיך הנאשם למלא את תפקידו, כאשר חלוף הזמן מסכל את הטעם לקיומם של הליכי המשמעת - כעולה מעש"מ 5/85 בעניין ג'ון מגדלני ועש"מ 173/02 בעניין ד"ר פשין, לכך יש להוסיף את נסיבות ביצוע העבירה, שעה שהנאשם נקלע לקטטה בין תלמידים והוא לא יזם את תחילתה של האלימות. בנוסף לכך יש לשקול את חלקו של הנאשם במהלכה של התקיפה, שהיה מתון יותר מאשר אחיו, כפי שעולה מבד"מ 129/02, וההגנה עותרת בשל כך, לענישה מקילה יותר שזו שהוטלה בבד"מ הנ"ל.

ד. דבר הנאשם:

הנאשם הביע בפנינו דברי צער על עצם המעמד, גם בפנינו התכחש למעשים בהם הורשע. הנאשם פירט בפנינו את דרכו הנורמטיבית במערכת החינוך, לפני התרחשות הקטטה ולאחריה ועל היותו נמנה על משפחה נורמטיבית, שזו לו מעידתו הראשונה ולגבי נסיבותיו האישיות. הנאשם הינו מפרנס יחידי למשפחה בת 7 נפשות, וחמשת ילדיו עדיין קטינים וביקש כי נתחשב בנסיבות אלה.

6. למידתם של אמצעי המשמעת:

א. שיקולים כלליים:

(1) בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים על הנאשמת לנוכח הטיעונים שנשמעו בפנינו, עלינו לבחון ולשקול את השפעתה של החלטתנו על שירות המדינה לאור מטרתו ומהותו של אותו השירות בהתחשב בטיבן של העבירות שבהן הורשע הנאשם, תוך שקילת נסיבותיו האישיות.

(2) התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראויה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות. לכן, השאלה העיקרית היא, מהי ההשפעה שתהיה על שירות המדינה, לנוכח ההליך הפלילי בו עמד הנאשם ואילו אמצעי משמעת ראוי להשית עליו.

(3) בית המשפט העליון חידד בפסק דינו בעניין עמוס ברוכין (עש"מ 1928/00) את ההבדל בין ההליך הפלילי והמשמעתי בקובעו:

"ההבדל נובע מן התכלית. הדין המשמעתי נועד לשרת תכלית שונה מן התכלית הדין הפלילי. עיקר התכלית של הדין המשמעתי הוא הגנה על השירות הציבורי. הצורך בהגנה על השירות הציבורי אינו בא לידי ביטוי מלא בהליך הפלילי. גם אם בהליך הפלילי נגזר על עובד הציבור עונש של קנס, מאסר או עונש אחר, עדיין יש צורך לברר אם ראוי לנקוט הליך משמעתי: האם ראוי שאותו עובד יישאר בתפקידו, או שמא ראוי להעבירו לתפקיד אחר, או להורידו בדרגה, או אף לפטרו מן השירות, וזאת כדי למנוע פגיעה נוספת של אותו עובד בשירות הציבורי, או כדי להגן על תדמית השירות ועל אמון הציבור, וכן כדי לשרש תופעות פסולות בשירות הציבורי ולהרתיע עודי ציבור אחרים מהתנהגות שאינה הולמת את השירות".

(4) התכלית האמורה של הדין המשמעתי, מקורה בגישה הרואה את עובד המדינה כנאמן הציבור. נאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמור את הערכים הבסיסיים של הציבור, ובכלל זה להקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי, ללא פשרות, וכפי שנקבע:

"בלא אמון הציבור ברשויות הציבור יעמדו הרשויות ככלי ריק. אימון הציבור הוא המשענת של רשויות הציבור הוא מאפשר להן למלא את תפקידן... אמון

הציבור ברשויות השלטון הוא מנכסיה החשובים של הרשות השלונית ושל המדינה. כאשר הציבור מאבד את אמונו ברשויות השלטון, הוא מאבד את אמונו באמנה החברתית המשמשת בסיס לחיים משותפים. יש ליתן משקל נכבד לשיקולים הבאים לקיים, לשמר ולפתח את תחושת הציבור כי, משרתיו אינם אדוניו, וכי הם עושים את מלאכתם למען הציבור, מתוך יושר וניקיון כפיים. אכן טוהר השירות והשורות עומד בבסיס השירות הציבורי ובבסיס המבנה החברתי שלנו".

(בג"צ 6163/92 אייזנברג ואח' נגד שר הבינוי והשיכון, פ"ד מז(2), 229, 266).

ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית משפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונאל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

"איש הציבור הוא נאמן הציבור. לא לעצמו הוא פועל אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל".

(בג"צ 669/86 רובין נגד ברגר ואחר, מא(1), עמ' 749, 840).

(5) בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות מוטלת על עובד מדינה היא כפולה ומכופלת: הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי היא בעל אופי מונופוליסטי ואין האזרח יכול לבחור שירות, והן משום חיוניותם וחשיבותם שכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי. (לעניין זה ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת שירות המדינה, ינואר 1998, עמ' 7).

ולכן -

"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אמינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף פעולה בין הציבור לבין השירות, תלויים בכך. האמון ושיתוף הפעולה עלולים להתערער עם יתברר לציבור כי עובד מדינה העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עמה קלון".
(עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אלקלעי).

בפסק דין נוסף, הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו:

"מהי אם כן תכלית החוק, לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על תיפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה..."
(עש"מ 5574/00 אורי בנית נגד מדינת ישראל).

6) תכליתם של אמצעי המשמעת, בנוסף לפגיעה האישית, שכרוכה בהם כלפי הנאשם, היא להרתיע גם את העובדים האחרים שבסביבתו הקרובה ואת עובדי המדינה האחרים, מפני חציית הקווים לעברה של התנהגות פלילית, על מנת שתדמיתו של השירות ואיכותו לא ייפגעו (עש"מ 57701/01 בעניין פודלובסקי, הודגש תפקידם ההרתעתי והמניעתי של אמצעי המשמעת וכן ראה בעש"מ 10129/01 בעניין טליה גניש, לעניין משקלו העדיף של השיקול הציבורי, לעומת הנסיבות האישיות ראה את פסקה 20 לעש"מ 7113/02 מדינת ישראל נגד שחר לוי, שניתן בתאריך 1.5.2003).

ב. על העבירות ונסיבותיהן:

1) בהכרעת דינו המפורטת עמדנו על נסיבות העבירה ופרסנו את גישתנו לגבי הטעמים שבעטיים הרשענו את הנאשם בעבירה שיש עימה קלון.

2) בית הדין סבור, כי יסוד החומרה אשר מאפיין את התנהגותו, אינו טמון בעומצת האלימות שהופעלה נגד התלמידים, אלא בנסיבות של חבורה לאחיו שהיה החוליה הראשונה בשרשרת התקיפה של התלמידים, ואכן מבחינת עוצמת האלימות חלקו של האח שעניינו נדון בבד"מ 129/02 היה גדול יותר, ואולם לנוכח נסיונו הממושך יותר של הנאשם בתחום ההוראה, סטנדרט התנהגות שנדרש ממנו הינו גבוה יותר. נסיבות דומות של חומרה, של חבירה למכה הראשון, ומידת התייחסותו של בית המשפט העליון לכך ניתן למצוא בעש"מ 10501/02 בעניין סאמיה שאהין נגד נציבות שירות המדינה שניתן בתאריך 5.5.2003 :

"בבואו להטיל על המערערת אמצעי משמעת, הדגיש בית הדין את הגישה המחמירה שבה רואה הפסיקה מעשים של אלימות מורים המופנית כלפי תלמידים. כן הדגיש את החומרה המיוחדת שבאה לידי ביטוי במעשה המשותף של המערערת ושל חיר בשעה שהתקיפו יחדיו את התלמידה".

יוער, כי הגם שהנאשם הורשע בעבירות תקיפה בנסיבות מחמירות, בית הדין סבור, כי הנסיבות הכוללת של מעשי העבירה שבהם הורשע הנאשם היו חמורות פחות מאלה שנדונו בעש"מ הנ"ל, וכך גם גישתה של התביעה לעניין אמצעי המשמעת המבוקשים.

(3) הנאשם בנוסף להרשעתו לפי סעיף 17(6) לחוק, הורשע גם בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(1), 17(2) ו-17(3) לחוק, לעניין לגבי עשיית מעשה הפוגע במשמעת שירות המדינה. די אם נפנה לאמירתו הברורה והחד-משמעית של בית המשפט העליון, מפיו של השופט שמגר (לפי תוארו דאז), בעש"מ 3/75 בעניין אלפונסו דבוש, לגבי מאפייניה של המשמעת:

"לא אמצה כאן תיאור כל יסודותיו וסימני האפיון של המושג "משמעת". יסיפיק לצורך הנושא שבפנינו אם אומר כי המשמעת היא בעיקרה מערכת הנורמות, הנהלים והנהגים, המסדירה אופן פעולתה של מסגרת ארגונית בעלת מעמד מיוחד, והקובעת סדריה ובכלל זה חובותיהם וסמכויותיהם של המשרתים בה, בזיקתם זה לזה ובזיקתם למסגרת עצמה".

(פורסם בפ"ד לו' (1) בעמ' 231).

לעניין יסודות העבירה לפי סעיף 17(2) לחוק, הנאשם הפר את הוראותיו של סעיף 379 יחד עם 382(א) לחוק העונשין את הוראות חוזרי המנכ"ל, כאן יוער כי חוק זכויות התלמיד, התשס"א – 2000, אשר נתקבל על ידי הכנסת ב – 4.12.2000, נותן משנה תוקף לגישתו של משרד החינוך, כביטוייה בחוזרי המנכ"ל, חוזר נה/7, כ"ט באדר א' התשנ"ה (1 במרס 1995) – סעיף 285. החוזר קובע איסור שימוש בכוח כאמצעי משמעת, ויש להימנע מעונשי גוף בכל צורה שהיא אלימה מצידו של המורה. כך למדנו מסעיף 1 לחוק הנ"ל לגבי מטרתו: -

"לקבוע עקרונות לזכויות התלמיד ברוח כבוד האדם, "עקרונות אמנות האומות המאוחדות בדבר זכויות הילד" "...

(4) לעניין העבירה לפי סעיף 17(3) לחוק, שגם בה הורשע הנאשם בהתנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה, או התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו או בשמו הטוב של שירות המדינה – על כל, עונה כב' השופט זמיר:

"התנהגות שאינה הולמת היא מושג בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות ולזמנים משתנים. הגוף, שהופקד לשמור על התנהגות הולמת במקצוע מסויים או בארגון מסויים, אמור לקבוע את אמות המידה הראויות להתנהגות חברים באותו מקצוע או ארגון. עם זאת, יש לומר כי התנהגות שאינה הולמת, אצל עובד רשות מקומית כמו אצל עובד המדינה, ואצל עורך דין כמו אצל מהנדס, מורכבת משני חלקים, שלא תמיד ניתן להפריד או אף להבחין ביניהם. ראשית, אפשר שהתנהגות תחשב בלתי הולמת גם אם אין בה שום יחוד למקצוע מסויים או לארגון מסויים היא אינה הולמת משום שהוא שלילית

ופסולה בכל מקצוע או ארגון. היא סוטה באופן מהותי מכללי ההתנהגות של בן תרבות, אותם כללים המאפשרים לעובדים במקצוע או בארגון לקיים יחסי עבודה תקינים זה עם זה ולמלא באופן תקין את תפקידם בחברה. זו התנהגות ששום ארגון או מקצוע, אינו יכול לסבול משום שאם היא תיהפך התנהגות מקובלת באותו ארגון או מקצוע, יהיה בכך כדי להעכיר את האווירה, לשבש את יחסי העבודה, לערער את יחסי האמון מצד הציבור או לחבל בדרך אחרת בתיפקוד התקין של הארגון".

(ראה ער"מ 1351/95 ליאון פינקלשטיין נגד התובע בבית הדין המקומי למשמעת, פ"ד מט(5) לפסק הדין, טרם פורסם).

ובמקום אחר, אמר השופט זמיר (עש"מ 5246/99 אהרון אהרוני נגד נציבות שירות המדינה, סעיף 4 לפסק הדין, טרם פורסם):

"התשובה היא, שהתנהגות כזאת היא לא בהכרח התנהגות מיוחדת לעובד המדינה, או התנהגות בתפקיד מסויים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי הולמת, במשמעות של סעיף 17(3) לחוק המשמעת, גם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה, בחינתנו של כל עובד בכל תפקיד".

ראוי לבחון את מאפייניה של העבירה הנ"ל - ההתנהגות שאינה הולמת על רקע תפקידו של מורה בישראל, כפי שנפסק בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נגד בן אשר (פ"ד נב(1) 650, 678) אמר בית המשפט העליון את דבר לגבי תפקיד מורה כלפי תלמיד:

"התפקיד של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט התנהגות גבוה, במיוחד כלפי התלמידים. מורה מוצב בדרך כל בעמדה של מרות כלפי תלמידים: ניתנה בידו סמכות לקבוע אם ובאיזו מידה, יצליח התלמיד בלימודים מעבר לכך: המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי תלמידים היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור, המפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. אכן, כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור... ומורה, כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה".

(5) בתי המשפט בשורה של פסקי דין סללו את נתיב הגישה הראויה כלפי עבירות אלימות בע"פ 4596/98 באק נגד מדינת ישראל קבעה כבוד השופטת ביניש: **"הפעלת ענישה הגורמת לכאב והשפלה אינה תורמת לאישיותו של הילד ולחינוכו, אלא פוגעת בזכויותיהם כאדם... היא מרחיקה אותנו משאיפתנו לחברה נקיה מאלימות.**

ופסק דין נוסף שדן בתפקידו של מורה אשר הובא במקום הטיעון של התובעת, עש"מ 4503/00 חביב אמין נגד מדינת ישראל קבע הלכה: - **"הלכה היא שתפקידו של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט גבוה של התנהגות, במיוחד כלפי התלמידים (ראו עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נגד בן אשר, פ"ד נב(678, 650, 1) (1)). השימוש בכח הזרוע נגד תלמיד הוא מעשה חמור לעובד הוראה שאינו הולם את הנורמות הראויות. ענישה גופנית של הילד פוגעת בגופו, ברגשותיו, בכבודו ובהתפתחותו התקינה, ויש בה כדי לערער את אמון הציבור המפקיד את התלמידים בידי המורה".**

פסק הדין האמור הובא במסגרת גישתו של בית המשפט העליון בעש"מ 1682/02, בו בית המשפט מבליט בצורה החדה ביותר, את הפסול שקיים בנקיטת אמצעי אלימות במסגרת אכיפת המשמעת בכיתה כגישה חינוכית, דברים שהובאו גם בעש"מ 3362/02 וראוי לטעמנו, כי הדברים כהוויתם יובאו גם על ידינו במסגרת גזר דין זה:

"אין לקבל טיעון זה גם אם נכונה הטענה כי שיטות הנהגת משמעת תוך שימוש באמצעים פיזיים למטרות חינוכיות מקובלות בבתי ספר או בבתים ממגזרים מסויימים. אין להשלים עם מצב זה. חוקי המדינה חלים על כל מגזרי האוכלוסייה וגם אם מסורות מן העבר מקשות על עקירה מהשורש של תופעות שהיו מקובלות פעם, אין לאשר כיום נורמות הפוגעות בגופו ובנפשו של ילד כלשהו. שיטות חינוך המבוססות על שימוש באמצעי אלימות, מלקות, מכות, שימוש במכות סרגל ומשיכות אוזניים, היו נהוגות בעבר בחברות ובקבוצות אוכלוסייה שונות, ולא רק בישראל. באותם ימים מורים האמינו בכוחם המחנך של אלה. כיום יודעים אנו כי נזקם של אמצעים פיזיים רב, כי פגיעתם קשה וכי אין להשלים עמם עוד. ציבור הילדים כולו ראוי להגנה ובתי המשפט יתרמו חלקם באכיפת החוק, ובמניעת תופעות של אלימות בכל מגזרי האוכלוסייה".

גישה נורמטיבית דומה עוצבה על ידי בית המשפט העליון בעש"מ 1682/02 בעניין סרחאן עבדאל ווהב נגד מדינת ישראל (טרם פורסם):

"המורים הם המגלמים את דמות המחנך, בידיהם הופקדו שלומם וחינוכם של התלמידים, הם מורי הדרך בכל הנוגע לדרכי ההתנהגות של תלמידיהם, ועליהם לתרום לבניית דפוסים חברתיים ראויים ביחסים שבין אדם לחברו. לא אחת מוטל על מורה להתמודד עם מצבים קשים, ואף עם פריקת עול משמעת מצד תלמידים, שעה שכללי סדר ומשמעת חלים עליהם. כוחו של המחנך אינו בכוח הזרוע אל בתבונתו, אישיותו ובמיומנותו המקצועית, בעזרתם של אלה עליו להתמודד עם הקשיים. אסור לו לנצל את מעמדו וסמכותו לפגיעה בתלמידיו ואין הוא רשאי למלא תפקידו בשיטות אלימות פוגעניות. אל לו להגיע לתגובה אלימה לא כשיטה ואף לא בעת איבוד עשתונות. חינוך באלימות מצמיח אלימות נוספת ומסכל את שאיפתו לקיים חברה המכבדת את זכויות האדם את כבודו ואת שלמות גופו."

במעשיו הנאשם כשל בדפוס ההתנהגות הראויים שגובשו לעיל, גם אם המעשים מומשו כהרף עין ברגע של איבוד עשתונות.

6) ההליך הפלילי נגד הנאשם נסתיים ב-18.3.2002, לגבי מעשה שנתרחש בשנת 97 ועד תום ההליך המשמעתי שבפנינו נקפו כבר 6 שנים, הגם שאין כאן תחולה לטענת התיישנות כמשמעה בסעיף 64 לחוק, עדיין לחלוף הזמן ממועד האירוע ועד להטלתם של אמצעי המשמעת יש מידה מסויימת של השפעה על טעמו של ההליך, הגם שחלוף זמן במקרה דנן לנוכח המועד בו נסתיים ההליך הפלילי, אין בו כדי ליתר את ההליך (ראה בנדון עש"מ 5/85 בעניין מגדלני ועש"מ 173/02 בעניין ד"ר פשין).

ג. על הנסיבות האישיות:

הנאשם אדם נורמטיבי, אשר עד היקלעו למעשי התקיפה כאמור, וגם לאחריו, לא נכשל במעשים דומים או בעבירות פליליות או משמעתיות אחרות, כאשר עד כה תרם כ-12 שנים מחייו לשירות הציבורי, בו פעל ללא דופי, למעט המקרה נשוא דיוננו. לתרומתו של עובד הציבור לשירות המדינה יש השפעה על מידתם של אמצעי המשמעת, ככל שמשך התרומה ארוך יותר כך גוברת ההשפעה, כעולה מפסיקתו של בית המשפט העליון בעש"מ 1827/02 אברהם ספיר נגד מדינת ישראל).

סוף דבר :

7. לאחר ששקלנו את מידתם של אמצעי המשמעת אותם ראוי להשית על הנאשם, לנוכח מכלול שיקולינו האמורים, הגענו לכלל עמדה כי ניתן להגשים בנסיבות מקרה זה את התכלית של אמצעי המשמעת גם אם נמנע מפטוריו של הנאשם כעתירת משרד החינוך. עם זאת, החבירה למעשה אלימות של מורה אחר, שבה נקט הנאשם אינו מעשה של מה בכך וראוי להשית עליו אמצעי משמעת הקרובים לגישתה המאוזנת של התביעה בנדון עם זאת סברנו, כי הפקעת משכורתו של הנאשם לנוכח נסיבותיו האישיות אינה הכרחית להגשמתם של אמצעי המשמעת, כפי שפורטו להלן אשר יתנו ביטוי הולם לגישתנו המחמירה, כלפי מעשי האלימות.

8. ואשר על כן, יוטלו על הנאשם אמצעי משמעת אלה :

א. נזיפה חמורה – שהינה אמצעי משמעת בעל משמעות ומסר נורמטיביים, שבאמצעותה מעביר בית הדין לנאשם ולציבור עובדי המדינה, את גישתו לגבי הפסול שנפל בהתנהגותו של הנאשם.

ב. הורדה בדרגה – הנאשם יורד בדרגה אחת מיום גזר הדין לפרק זמן של שנתיים.

ג. פסילה למילוי תפקיד – הנאשם יפסל למילוי תפקידי ניהול במשרד החינוך ברמת סגן מנהל בית ספר או רמה מקבילה לו וכן לתפקידים בכירים יותר, לפרק זמן של שנתיים מיום גזר הדין.

9. אנו מבקשים להעיר, כי מידתם של אמצעי המשמעת מושפעת בין השאר מהמועד שבו בוצעו העבירות, מהעובדה שלאחר ביצוע הנאשם המשיך את תפקידו, ומהנסיבות שהיו כרוכות בביצוע העבירה, לרבות עוצמתה של האלימות שפורטו בהכרעת דינו ובגזר דין זה.

גזר הדין ניתן ביום כ"ד באייר התשס"ג – 26.5.2003, שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)
מר יוניס מחמוד
חבר

(-)
גב' נורית טולידנו
חברה

(-)
עו"ד יוסף תלרז – אבה"ד
יו"ר

תמצית הפסק:

הנאשמת, המועסקת משנת 84 במשרד החינוך כמורה בדרגת B.A, הואשמה בעקבות ארוע שבו הטיחה הנאשמת ביטוי עממי מעליב ופוגע כלפי מורה אחרת, והורשעה על בסיסו של הסדר טיעון.

בטיעוני הצדדים לעניין כיבודו של הסדר הטיעון, טענו, כל צד בדרכו, כי ההסדר משרת את האינטרס הציבורי וניתן בו משקל נאות לנסיבות המיוחדות של המקרה ולנסיבות האישיות.

בית הדין, לאחר ששמע את טיעוני הצדדים ושקל את השיקולים הרלבנטיים לכיבודו של הסדר הטיעון, החליט ליתן תוקף להסדר הטיעון כפי שהגיעו אליו הצדדים, והטיל על הנאשמת אמצעי משמעת של **נזיפה**.

ניתן ב- כג' באדר ב' התשס"ג (27.3.2003).

הרכב בית הדין:

עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד - יו"ר
גב' חנה לידור - חברה
מר חסון סודקי - חבר

כ"ג באדר ב' התשס"ג
27 במרץ 2003

בדח. 157-2003
בד"מ 91/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

<p>יו"ר חבר(ה) חבר</p>	<p>עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין גב' חני לידור מר חסון סודקי</p>	<p>בפני :</p>
	<p>עו"ד טלילה שחל</p>	<p>התובע (ת) :</p>
	<p>עו"ד אהיאב פרח</p>	<p>הנאשם (ת) : ב"כ הנאשם :</p>
	<p>מר חגי קוזלוב</p>	<p>נציג המשרד :</p>

הכרעת - דין

התובענה :

1. נגד הנאשמת שבנדון, ילידת שנת 1959, אשר הועסקה במועד הרלבנטי לתובענה כמורה בבית ספר הגליל בעכו, בית ספר שנסגר בשל אי סדרים שנתגלו בו, והמועסקת משנת 1984 משירות המדינה בדרגה B.A בהוראה, הוגש כתב תובענה בתאריך 24.6.2002 שבו היא הואשמה בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(1), (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה, בגין הטחת ביטוי מעליב ופוגע נגד מורה.

מהלך הדיון והחלטת בית הדין :

2. כתב התובענה תוקן במהלך הדיון בפנינו שבו הודיעו הצדדים לבית הדין, כי הגיעו ביניהם להסדר טיעון, ואשר על-פי התיקון שנעשה לכתב התובענה העבירות בהן הואשמה הנאשמת מתייחסות לאירוע שנתרחש ב-5.5.99, אירוע שבו מורה בשם פחילי ראתה את הנאשמת מטילה על תלמידה להביא לה דבר מה מהמזכירות, אותה מורה שחרף זימוניה לבית הדין לא התייצבה בפנינו למתן העדות, וביקשה מהנאשמת שלא תעשה כן, ואף פנתה לסייעת בשם קורן, שהיא זו שתמלא את מבוקשה ובתגובה לאותה הצעה פנתה הנאשמת לאותה מורה בשם פחילי בביטוי עממי בשפה הערבית שפירושו, כפי שהשכלנו ללמוד, "תסתכלי על עצמך ותראי את הפגמים שלך לפני שאת מעירה הערות לאחרים ובהקשר דומה; " קשוט לעצמך תחילה לפני שאתה קושט לאחרים".

3. כמבואר בכתב התובענה, אותה מורה נדהמה מהביטוי והחלה להתרחק מהנאשמת, שהלכה לאחריה, עד אשר אותה מורה פחילי נכנסה לחדר המזכירות והסתגרה בו.

4. בעניינה של הנאשמת התנהל משפט הוכחות שבו שמענו 3 עדים, ואולם, בטרם הגיעה פרשת התביעה לסיומה, הנאשמת הודתה בפנינו בכתב תובענה מתוקן כאמור, במסגרת הסדר טיעון שבית הדין החליט ליתן לו תוקף, ועל יסוד הודאתה של הנאשמת בית הדין החליט להרשיעה בעבירות שבהן הואשמה, על בסיס התובענה המתוקנת.

הודע בפני הצדדים ביום ט"ז באדר ב' התשס"ג – 20.3.2003. הכרעת הדין המפורטת והמנומקת ניתנה ביום כ"ג באדר ב' התשס"ג – 27.3.2003, שלא בנוכחות הצדדים להם תועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)
מר חסון סודקי
חבר

(-)
גב' חני לידור
חברה

(-)
עו"ד יוסף תלרז – אבה"ד
יו"ר

כ"ג באדר ב' התשס"ג
27 במרץ 2003

בדח. 158-2003
בד"מ 91/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

<p>יו"ר חבר(ה) חבר</p>	<p>עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין גב' חני לידור מר חסון סודקי</p>	<p>בפני :</p>
	<p>עו"ד טלילה שחל</p>	<p>התובע (ת) :</p>
	<p>עו"ד אהיאב פרח</p>	<p>הנאשם (ת) : ב"כ הנאשם :</p>
	<p>מר חגי קוזלוב</p>	<p>נציג המשרד :</p>

גזר - דין

ההליו:

1. הנאשמת שבנדון, ילידת שנת 1959, אשר הועסקה במועד הרלבנטי לתובענה כמורה בבית ספר הגליל בעכו, בית ספר שנסגר בשל אי סדרים שנתגלו בו, והמועסקת משנת 1984 משירות המדינה בדרגה B.A בהוראה, הורשעה על ידינו ביום ט"ז באדר ב' התשס"ג – 20.3.2003, בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(1), (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 14(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה, בגין הטחת ביטוי מעליב ופוגע כלפי מורה.
2. כתב התובענה תוקן במהלך הדיון בפנינו שבו הודיעו הצדדים לבית הדין, כי הגיעו ביניהם להסדר טיעון על-פי התיקון שנעשה לכתב התובענה העבירות בהן הואשמה הנאשמת מתייחסות לאירוע שנתרחש ב-5.5.99, אירוע שבו מורה בשם פחילי ראתה את הנאשמת מטילה על תלמידה להביא לה דבר מה מהמזכירות, וביקשה מהנאשמת שלא תעשה כן, ואף פנתה לסייעת בשם קורן שהיא זו שתמלא את מבוקשה, ובתגובה לאותה הצעה פנתה הנאשמת לאותה מורה בשם פחילי בביטוי עממי בשפה הערבית שפירושו, כפי שהשכלנו ללמוד; " תסתכלי על עצמך ותראי את הפגמים שלך לפני שאת מעירה הערות לאחרים" ובהקשר דומה, קשוט לעצמך לפני שאתה קושט לאחרים".

3. כמבואר בכתב התובענה, אותה מורה נדהמה מהביטוי והחלה להתרחק מהנאשמת, שהלכה לאחריה עד אשר אותה מורה פחילי נכנסה לחדר המזכירות והסתגרה בו. יוער, כי עוד לפני שהגיעו הצדדים להסדר טיעון, התנהל בפנינו משפט הוכחות שבו העידו שלושה עדים, כמבואר בפרוטוקול הדיון של בית הדין, אולם בסופו של עיון הגיעו הצדדים ביניהם להסדר טיעון, שעל בסיסו תוקנה התובענה כמפורט לעיל.

טיעוני הצדדים לעניין כיבודו של הסדר הטיעון:

4. הצדדים טענו בפנינו את טיעוניהם לעניין כיבודו של הסדר הטיעון כפי שהוצג ואשר לפיו, בכפוף להודאת הנאשמת בפרטי התובענה המתוקנת ובאישומים ואם בית הדין יתן תוקף לאותו הסדר, יושב על הנאשמת אמצעי משמעת של; **נזיפה**.

א. גישת התביעה:

(1) התובעת המלומדת טענה בפנינו, כי ההסדר משקף את האיזון הראוי בין האינטרס הציבורי ובין הנסיבות המיוחדות של המקרה, תוך התחשבות במעמדה המיוחד של הנאשמת כמורה, ומסטנדרט ההתנהגות הנדרש ממקצוע זה, ושהיה עליה להקפיד על התנהגותה, במיוחד בין כותלי בית הספר.

(2) אולם, במקרה שבפנינו, הואיל ועדת התביעה המרכזית לא הגיעה לבית הדין, דבר האומר דרשני, לגבי אמיתות וכנות גירסתה, תוקן כתב התובענה בהתאם והתביעה החליטה להסתפק באמצעי משמעת של נזיפה, גם בהתחשב בזמן שחלף ממועד התובענה, פרק זמן המסתכם בארבע שנים לערך וכן בהתחשב באווירה הקלוקלת ששררה בבית הספר. בסופו של טיעון ביקשה התובעת, כי נכבד את הסדר הטיעון.

ב. גישת המשרד:

(1) נציג המשרד בעת שנוהל משא ומתן בין הצדדים נאות ליתן הסכמתו להסדר טיעון שהיו בו יסודות, גם של הפקעת שליש משכורת, אולם המשא ומתן לא הסתיים בין הצדדים ועמדתו כלפי ההסדר הסופי שגובש, לא הודע לתביעה, וגם הנציג עצמו לא נכח בפנינו ביום הדיון.

2) אנו מעריכים, כי נציג המשרד, על-פי הגישה הקודמת שגיבש, קרוב לוודאי, שלא היה רחוק מעמדתה של התביעה בעניין זה.

ג. גישת ההגנה:

הסניגור המלומד ביקש אף הוא מבית הדין לאמץ את הסדר הטיעון, בהתחשב בתוכנו של הביטוי עצמו שהוא ביטוי עממי מקובל ואין בו מטען של עלבון צורב. כמו כן, ציין הסניגור המלומד אף הוא בפנינו, כי באותה עת האוירה בבית הספר היתה אוירה עכורה וכי התבטאותה של הנאשמת כלפי המורה פחילי היא היתה פועל יוצא של התבטאות שהופנתה כלפיה קודם לכן, אשר פרטיה נשמעו בפני בית הדין בעת ניהול פרשת התביעה, שנסתיימה כאמור.

ד. דבר הנאשמת:

מפיה של הנאשמת שמענו, כי הביטוי שהופנה כלפי אותה מורה נעשה ללא כוונה רעה וכי היה לה חלק בחשיפת מעשה הזיוף בבית הספר שנסגר, כאשר המתלוננת היתה יד ימינו של המנהל עטתה על עצמה תארים של סגנית מנהלת, מה שלא נתרשש בפועל, וכי הביטוי שהופנה כלפיה נאמר כתגובה לביטוי מעליב מצידה של אותה מורה ולא נועד לפגוע בכבודה.

לשאלת כיבודו של הסדר הטיעון:

5. בית הדין שקל שורה של שיקולים, האם ראוי ליתן תוקף להסדר הטיעון כפי שהוצג בפנינו.

על תכלית אמצעי המשמעת:

בשורה ארוכה של פסקי דין, גם אלה שדנו בעניינם של מורים, נדונה התכלית של אמצעי המשמעת שנועדה בעיקרה לשמור על תדמיתו של השירות הציבורי, על אופן

הציבור באותו השירות ולמנוע באמצעות אמצעי המשמעת שבית הדין מוסמך להטיל, אותה פגיעה וגם להרתיע אחרים מלעשות מעשים דומים, כאשר בשורה של פסקי דין נקבע, כי מורה חייב בהתנהגותו להראות סטנדרט התנהגות גבוה במיוחד כמודל חיקוי לתלמידיו, בדרכי התנהגותו במסגרת התפקיד, או מחוצה לו.

נביא לצורך זה את אשר קבע כב' השופט זמיר בעש"מ 5587/01 בעניינו של אורי בנית :
"מהי, אם כן, תכלית החוק לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא שמירה על התפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה".

ובפסק דין אחר :

"התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראויה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות".

וראה לעניין התפקיד המניעתי של הדין המשמעתי את עש"מ 5771/01 בעניין פודלובסקי וכן משקלו הראוי והעדיף של השיקול הציבורי לעומת זה הפרטי בעש"מ 10129/01 בעניין טליה גניש (שניתן ביום 11.3.2000).

ולעניין מעמדו ותפקידו של מורה ראה :

פסק דין נוסף שדן בתפקידו של מורה, עש"מ 4503/00 חביב אמין נ' מדינת ישראל : -

"הלכה היא שתפקידו של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט גבוה של התנהגות, במיוחד כלפי התלמידים (ראו עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, פ"ד נב(678) 650, (1)."

א. על העבירה ונסיבותיה :

(1) בהוראת התקשי"ר 42.224 נקבע, כי עובד מדינה חייב לנהוג בנימוס כלפי הממונים עליו וכלפי יתר חבריו לעבודה וזאת על-מנת לקיים סביבת עבודה תרבותית והולמת ועל מנת שהמשמעת שאמורה לשרור בשירות המדינה תשמר, כאשר נקיטת סגנון דיבור מעליב ופוגע בין גם עמיתים לעבודה וגם בנסיבות מקרה זה, ממנו למדנו, כי מדובר היה בביטוי שהיה בו יסודות מעליבים אך לא בוטים במיוחד, ראוי היה שהנאשמת תמנע מאותו ביטוי עממי שלשונו אינה "לשון צחה".

(2) בית המשפט העליון בפסק דין מנחה לעניין גבולות הביטוי של עובד מדינה אמר את דברו לגבי סטנדרט הדיבור שנדרש מעובד מדינה, גם אם לאותו עובד יש ביקורת קשה כלפי הממונים עליו (ראה בעניין זה את עש"מ 5/86 בעניין גדעון ספירו נגד נציבות שירות המדינה).

וראוי גם לצטט דברים שנאמרו בעש"מ 5/85 מדינת ישראל נגד ג'ון מגדלני, לעניין הזמן שחלף ממועד ביצוע העבירה ועד למימוש ההליך:

"..... המשמעת נשכרת בדרך כלל מצדעים הננקטים תוך זמן קצר יחסית אחרי אירוע עבירת המשמעת ועם חלוף הזמן מעבר למידה הראוייה, הופכת התגובה המשמעתית למעשה מיותר או, לעיתים, אף לבעלת תוצאות הפוכות באלו אשר להן מקווים." – גישה דומה הובעה בעש"מ 173/02 בעניין ד"ר פשין.

ב. על הנסיבות האישיות:

למדנו כי הנאשמת עובדת כבר שנים לא מעטות בשירות הציבורי, החליפה בשל סגירתו של בית הספר את מקום עבודתה. הינה אישה משכילה וכן לא נמסר לנו, כי יש באמתחה עבירות משמעת קודמות.

ג. הכללים לכיבודו של הסדר טיעון:

(1) בית הדין למשמעת, בדומה לערכאות שיפוט אחרות, ככלל, מכבד הסדרי טיעון, אלא אם כן הוא מגיע לכלל מסקנה כי יש בהסדר הטיעון משום סטייה בלתי סבירה ממדיניות הענישה של בית הדין, או שהוא נעשה משיקולים לא ראויים ופסולים. מובן, כי שיקול הדעת מסור לבית הדין ועל בית הדין לשקול, האם באמצעי המשמעת המוסכמים שמבקשים הצדדים שבית הדין יטיל על הנאשמת יש בהם כדי להגשים ולשרת את תפקידו של בית הדין, אשר כידוע, רק באמצעות אמצעי המשמעת המוטלים, הוא מסייע להשלטת המשמעת בשירות הציבורי, ומשרש נורמות פסולות.

(2) הלכה היא, כי ראוי לכבד הסדרי טיעון, גם אם בית הדין סבור שניתן היה להגיע להסדר שונה כפי שנקבע בעש"מ 4592/97 בעניין אליהו סבג בו נפסק כי –

"לעיתים קרובות יש עניין ציבורי בעריכת הסדר טיעון, ולפיכך יש גם בדרך כלל, עניין ציבורי בקיום הסדר טיעון. לכן, אין זה ראוי שבית הדין יסטה מהסדר טיעון אלא אם יש לכך טעם טוב בנסיבות המקרה. מהו טעם טוב לעניין זה? התשובה אינה חד-משמעית, השוו, לגבי הסדר טיעון בתיק פלילי, ע"פ 1289/93, 1290 לוי נגד מדינת ישראל פ"ד מח(5), 158. לדעתי, יש טעם טוב לסטות מהסדר טיעון אם מתברר כי ההסדר מתבסס על

שיקולים פסולים כגון, משוא פנים. כך גם יש טעם טוב לסטות מהסדר הטיעון, אם אמצעי המשמעת סוטים במידה משמעותית מן האמצעים הראויים בנסיבות המקרה, או כי הם בלתי סבירים באופן בולט עד שהעניין הציבורי, דורש לסטות מן ההסדר, גובר על העניין הציבורי בקיום הסדרי טיעון. (פורסם בפ"ד נא(5) בעמ' 593).

3) לאחרונה, בית המשפט העליון בפסק דין עקרוני ומקיף של בית המשפט העליון בסוגיית הסדרי טיעון ע"פ 1958/98 בעניין פלוני נגד מדינת ישראל, פסק דין שניתן בהרכב של 9 שופטים, הציג את התורות השונות אשר שולטות בשיטתנו ובשיטות משפט אחרות, בסוגייה של הסדרי טיעון. כאשר התורה הנבחרת על ידי בית המשפט העליון היתה תורת האיזונים, דהיינו, על בית המשפט ובית דין זה לבחון אם הסדר הטיעון מאזן בין מהות העבירה ונסיבותיה, הנסיבות האישיות של הנאשמת, והתפקיד שמופקד בידי בית הדין כמפורט לעיל.

החלטת בית הדין:

6. בית הדין שקל על יסוד השיקולים שפרסנו, האם ראוי ליתן תוקף להסדר הטיעון כפי שהגיעו אליו הצדדים. בסופו של עיון הגענו לכלל מסקנה, כי ההסדר כפי שהושג בהתחשב במועד ביצוע העבירה בנסיבותיה, ובאינטרסים המגולמים בהסדרי הטיעון הוא הסדר סביר ומידתי, אשר החלטנו ליתן לו תוקף. הלכנו בהחלטה זו בנתיב שנסלל לאחרונה על ידי בית המשפט העליון בעש"מ 4348/01 בענין וופא יוניס מתאריך 15.12.2002, שם קבעה כבוד השופטת בייניש, כי ניתן להעביר מסר ראוי שהיתה גלומה בו במקרה דנן החובה לציית לממונים, במקרה שלפנינו חובת הנימוס גם באמצעי משמעת של; נזיפה בלבד.

7. אשר על כן, החלטנו להטיל על הנאשמת אמצעי משמעת של; נזיפה.

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום 20.3.2003. גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום כ"ג באדר ב' התשס"ג – 27.3.2003, שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)

מר חסון סודקי
חבר

(-)

גב' חני לידור
חברה

(-)

עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד
יו"ר

תמצית פסק הדין

מנהל בית ספר הועמד לדין משמעותי, בעבירות משמעת רלבנטיות, לאחר הליך פלילי, בו הואשם בעבירות תקיפה בנסיבות חמורות, ובסופו של ההליך נענש ללא הרשעה בצו מבחן.

בפני בית הדין באו ראיות וטיעונים לאמצעי המשמעת.

התביעה עתרה, בין השאר, להורדתו של הנאשם בשתי דרגות למשך שנתיים ופסילתו למלא תפקידי ניהול לפרק זמן. – גישה אליה הצטרף נציג משרד החינוך.

בית הדין פורס בגזר דינו את השוני שקיים בין ההליך הפלילי לבין ההליך המשמעתי לעניין תכליתם של אמצעי המשמעת, והמטרה שאותה נועדו להגשים, את פסיקתו של בית המשפט העליון לגבי הפסול שמצוי בעבירות אלימות, ואת נסיבותיו האישיות של הנאשם.

בסופו של עיון, בית הדין החליט להטיל על הנאשם אמצעי משמעת של: נזיפה, הורדה בדרגה אחת למשך שנה, ואולם נמנע מפסילתו לתפקידי ניהול.

ניתן ביום ה' באלול התשס"ג – 2.9.2003.

ההרכב: עו"ד ורדה קיטרון-ברט - יו"ר
גב' נחמה שטיר - חברה
מר שפיק קבלאן - חבר

ז' בניסן התשס"ד
29 במרץ 2004

בדח. 422-2003
בד"מ 1/03

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד ורדה קטרון-ברט גב' נחמה שטיר מר שפיק קבלאן	יו"ר חבר(ה) חבר
התובע (ת) :	עו"ד שרון אריאל	
הנאשם (ת) :		
ב"כ הנאשם :	אינו מיוצג	
נציג המשרד :	מר חגי קוזלוב	

גזר - דין

ההליך:

- נגד הנאשם, יליד שנת 1954, המועסק במשרד החינוך כמנהל בית ספר, ואשר את שירותו במשרד החינוך החל בחודש ספטמבר שנת 1995, הוגש כתב אישום בבית משפט השלום בקריות ב-ת.פ. 1137/95, המייחס לו מעשה של תקיפת קטין בנסיבות מחמירות – עבירה לפי סעיף 382(ב) לחוק העונשין, התשנ"ז-1977. ביום 29.6.01 הטיל בית המשפט על הנאשם צו מבחן לתקופה של שנה.
- כתב תובענה זה הוגש בעקבות פסק הדין בבית משפט השלום בקריות ובהכרעת דין שניתנה ביום כ"ג בתמוז התשס"ג (23.7.2003), הרשענו את הנאשם בעבירות לפי סעיפים 17(1), (2) ו-3 לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 וסעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

ראיות לאמצעי המשמעת:

3. מטעם התביעה לא הובאו ראיות לאמצעי המשמעת, אולם מטעם הנאשם העיד בבית הדין עד האופי **מר סלאח אלשיך**, הממונה על החינוך הדרוזי. מפי העד שמע בית הדין, כי הוא מפקח על בית הספר שהנאשם מנהל אותו והוא מכיר אותו באופן אישי. הוא מכיר את מסירותו לעבודה, את יחסו הטוב לתלמידיו ואת הקשר הטוב שלו עם ההורים ותרומתו הרבה למערכת החינוך. לפני שנתיים, כשהיו קטטות ביישוב בין משפחות, שיצרו משבר בתוך בית הספר, הנאשם עזר לפייס ועזר בהרגעת הרוחות בין התלמידים וההורים. העד הוסיף וסיפר כי הנאשם הכין, כמנהל בית הספר, ביחד עם הצוות שלו, תוכניות להתמודדות עם בעיית האלימות בבית הספר וביישוב.

טיעונים לאמצעי המשמעת:

4. עמדת התביעה:

(א) התובעת המלומדת הסבירה מה תכליתם של אמצעי המשמעת בשירות הציבורי. בשונה מתכלית הענישה בפלילים, הרי שבדין המשמעתי התכלית מתמקדת בהגנה על תפקוד שירות המדינה, בהרתעת עובדים שסרחו ובשירוש תופעות פסולות בשירות הציבורי.

(ב) התובעת המשיכה והסבירה את טיבה של עבירת התקיפה וציטטה ממספר פסקי דין את החובה להגיב בחומרה במקרים של תקיפה, לא רק בשל התופעה, אלא משום שכיחותה והצורך להרתיע עבריינים. בפסק הדין מדינת ישראל נגד רחל שדה אור (ע.פ. 5204/97, פ"ד נב(3), 374) נאמר שעונש גופני, ככלל, אינו יכול להוות אמצעי לגיטימי בידי מורים, גננות או אנשי חינוך אחרים.

(ג) לדעת התובעת, הגם שהנאשם לא הורשע בעבירה שיש עמה קלון – מעשהו זה של הנאשם מהווה עבירה פלילית שבנסיבותיה דבק קלון. ניתן היה לצפות ממנהל בית ספר שאינו בתחילת דרכו המקצועית, שיהיה מודע לתוצאות ההליך הפלילי נגדו. היה ניתן לצפות מן הנאשם, כי הוא מכיר את הוראות הנוהל האוסרות שימוש בענישה בכלל וענישה גופנית בפרט.

(ד) התובעת המלומדת הגישה שני פסקי דין בגין תקיפת תלמידים. הראשון, סמאיה שאהין נ' נציבות שירות המדינה (עש"מ 10501/02) בו מורה שתקפה קטינה תוך שגרמה לה חבלות של ממש בזרוע ימין, ולאחר מכן תקפה אותה בשנית בחדר המורים, פוטרה מעבודתה. והשני, פסק דין משנת 1999 – נט/43 בו תקפה מפקחת תלמיד בית הספר ודחפה אותו באופן שראשו נחבט בקיר ונגרמו לו כאבי ראש ואוזניים. היא פוטרה מתפקידה תוך תשלום גימלה עם פיטוריה.

(ה) אשר על כן, התביעה עותרת להטלתם של אמצעי משמעת אלה:

- (1) נזיפה חמורה;
- (2) הורדה בשתי דרגות לשנתיים;
- (3) הפקעת משכורת קובעת אחת;
- (4) פסילה למילוי תפקיד ניהול למשך שנתיים.

5. עמדת נציג המשרד:

(1) נציג המשרד לא הופיע בפנינו והגיש את עמדתו במכתב מיום 12.6.03.

(2) אמצעי המשמעת המבוקשים על ידו הם:

- (א) נזיפה חמורה;
- (ב) הפקעת משכורת אחת שלמה;
- (ג) הורדה בדרגה אחת למשך שנתיים;
- (ד) פסילה לניהול בית ספר בשנים תשס"ד – תשס"ה.

6. עמדת הנאשם:

(א) הנאשם שהופיע בפנינו ללא סניגור טען כי לאחרונה היה במהלך גירושין מאשתו ולא היה לו זמן לדאוג לעורך דין. הנאשם מסכים עם כל מה שאמרה התובעת בקשר לדינים ולהתנהגויות במשרד החינוך והוא אומר את אותם הדברים יום יום לתלמידים, למורים, להורים ולמחנכים. הוא טוען שהוא איננו אדם אלים. זו השנה השמינית שלו כמנהל והוא מורה כ-20 שנה. במשך כל השנים לא הרביץ אף פעם וזו לו מעידה ראשונה.

ב) הנאשם סיפר לנו, כי הוא חבר בפורום יישובי למניעת אלימות לפני ואחרי המקרה. הוא גישר בין בית לבית בעניין חמולות ובין הורים לתלמידים. הוא חתום גם על מצבה למניעת אלימות יישובית באיזור הצפון. הנאשם הביע חרטה על מעשהו ובטוח שמעשה כזה לא יישנה.

החלטת בית הדין:

7. על תכליתם של אמצעי המשמעת:

א. בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת ההולמים, לנוכח הטיעונים שנשמעו בפנינו, עלינו לבחון ולשקול את השפעתה של החלטתנו על שירות המדינה, תוך שימת דגש הן על מטרתו ומהותו של שירות המדינה, הן טיבן של העבירות שבהן הורשע הנאשם והן על נסיבותיו האישיות של הנאשם.

ב. בעש"מ 1928/00 מדינת ישראל נגד עמוס ברוכין (פ"ד נד(3) 694), קבע בית המשפט העליון את ההבדל בין ההליך הפלילי לבין ההליך המשמעתי (בעמ' 703):

"ההבדל נובע מן התכלית. הדין המשמעתי משרת תכלית שונה מן התכלית של הדין הפלילי. עיקר התכלית של הדין המשמעתי הוא הגנה על השירות הציבורי. הצורך בהגנה על השירות הציבורי אינו בא לידי ביטוי מלא בהליך פלילי. גם אם בהליך הפלילי נגזר על עובד הציבור עונש של קנס, מאסר או עונש אחר, עדיין יש צורך לברר אם ראוי לנקוט נגדו הליך משמעתי, האם ראוי שאותו עובד יישאר בתפקידו, או שמא ראוי להעבירו לתפקיד אחר או להורידו בדרגה או אף לפטרו מן השירות."

ג. ובעש"מ 5282/98 מדינת ישראל נגד תמר כתב (פד"י נב(5) 87) אמר בית המשפט העליון (בעמ' 93):

"המשקל שראוי לייחס לנסיבות בהן בוצעה העבירה הפלילית, וכן גם המשקל שיש לייחס לנסיבות האישיות של הנאשם, פוחת בדין המשמעתי. בדין המשמעתי, אמצעי המשמעת אמור לשמש אמצעי מניעה יותר מאשר

אמצעי ענישה. התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה, או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראויה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות.

8. על עבירות האלימות כלפי התלמידים:

א. בית הדין עצמו מחוייב לעשות למען מיגור השימוש בענישה גופנית כלפי תלמיד. כל אלימות פיזית ממין כלשהו כלפי תלמיד אסורה בתכלית. גם בית המשפט העליון בשורה של פסקי דין הביע עמדה נחרצת לעניין השימוש בכח הזרוע נגד התלמידים.

ב. בע"פ 4405/94 מדינת ישראל נגד אלגני (פ"ד מח(5) 191), דן בית המשפט העליון בעניינה של מורה שמשכה באוזן של תלמיד ותלשה חלק מחנוך אוזנו. המשנה לנשיא ברק אמר (בעמ' 192):

"אלימות פיזית כלפי תלמיד אסורה היא. מלקות, מכות ומשיכות אוזניים – אין מקומם בבית ספר. חדר הכיתה הוא מקום הוראה ולא זירת אלימות. גופו של תלמיד ונפשו אינם הפקר. כבודו כאדם נפגע אם מוריו מפעילים כלפיו אלימות פיזית."

ג. ברוח זאת פסק בית משפט זה גם בע"פ 5224/97 מדינת ישראל נגד שדה אור (פ"ד נב(3) 374), בעמ' 383):

"תפיסה חינוכית הדוגלת בשימוש בכח למטרות חינוכיות אינה הולמת איפוא את הנורמות בחברתנו ... ככלל, עונש אינו יכול להוות אמצעי לגיטימי בידי מורים, גננות או אנשי חינוך אחרים. תפיסת עולם שגויה בהקשר זה מסכנת את שלומם של הילדים, ועלוולה לפגוע בערכי היסוד של חברתנו – כבוד האדם ושלמות הגוף."

ד. ההוראות המינהליות שהוציא משרד החינוך אוסרות מכל וכל שימוש בענישה גופנית כלפי תלמידים. חוזרי המנכ"ל מבהירים, כי אלימות גופנית ומילולית אינם עולים בקנה אחד עם מטרות החינוך, שכן אלימות עלולה לשמש מודל לחיקוי מצד התלמידים ואף לפגוע בהתפתחותם.

9. על הנסיבות האישיות:

א. הנאשם יליד שנת 1959, מועסק כמורה בשירות המדינה כ-20 שנה וזו השנה השמינית שלו כמנהל.

ב. מפי עד ההגנה, הממונה על החינוך הדרוזי, שמע בית הדין על המסירות שלו לעבודה, על היחס הטוב שלו לתלמידים ועל הקשר שלו עם ההורים. מדובר במנהל שדרך האלימות אינה דרכו. כארבע שנים לאחר האירוע עליו מתבסס כתב תובענה זה, כאשר היו קטטות בתוך היישוב בין משפחות, דבר שנתן אותותיו בין כותלי בית הספר, היה זה הנאשם שעמידתו האיתנה לפיוס, ולעזרה בהרגעת הרוחות בין התלמידים ובין ההורים – עזרה בפתרון המשבר. הוא, ביחד עם צוות בית הספר, הכינו תוכנית כיצד להתמודד עם בעיית האלימות בבית הספר וביישוב. הנאשם אינו אדם אלים ומעידה זו היתה חד-פעמית.

ג. יש לציין, שהמקרה קרה בראשית שנת 1997 ואנו מצויים היום בשנת 2003. הנאשם עשה ועושה מאמצים מרובים לכפר על מעשהו. הנאשם הביע חרטה עמוקה על מה שקרה ומבקש כי לא נאמץ את אמצעי המשמעת של התובעת כיון שזה יחריב את עולמו. הנאשם התגרש ויש לו 3 ילדים מנישואים קודמים והוא תומך בשניים מהם בלימודיהם הגבוהים. הוא משלם מזונות לגרושתו וזה עתה נישא מחדש.

למידתם של אמצעי המשמעת:

10. בית הדין התלבט לא מעט בשאלה, אילו אמצעי משמעת לדלות מסל אמצעי המשמעת שהעמיד המחוקק לרשותו מכח סעיף 34 לחוק. לנוכח תכליתם של אמצעי המשמעת, נסיבותיה ואופיה של העבירה ושקילת נסיבותיו האישיות של הנאשם שלפנינו.

11. בית הדין שקל אם ראוי בנסיבות מקרה זה להשית על הנאשם את אמצעי המשמעת כפי שביקשה התובעת המלומדת ובמיוחד את אמצעי המשמעת של פסילה למילוי תפקיד ניהול במשך שנתיים. אולם בסופה של אותה התלבטות, הגענו לכלל מסקנה, כי באיזונים הדרושים ניתן להסתפק באמצעי משמעת פחות חמורים מאלו שביקשה התובעת.

12. בית הדין התרשם שאין מדובר במורה שהאלימות היא דרכו החינוכית. קבלנו את חרטתו הכנה של הנאשם ואנו סבורים, כי אירוע כנ"ל לא יישנה. העובדה כי הנאשם המשיך בתפקידו כמנהל מיום האירוע ועד היום, משך תקופה של שש שנים, מדברת בעד עצמה. סביר להניח, כי אם הוא לא היה ראוי לשמש בתפקידו הוא היה מושעה מן המערכת לפני שנים אחדות.

13. אשר על כן, בית הדין מטיל על הנאשם את אמצעי המשמעת הבאים :

א. נזיפה;

ב. הורדה בדרגה אחת למשך שנה;

ג. הפקעת משכורת קובעת אחת שתנוכה ב-12 תשלומים שווים ורצופים.

גזר הדין ניתן ביום ה' באלול התשס"ג – 2.9.2003, שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות הערעור מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43(א) לחוק.

(-)
מר שפיק קבלאן
חבר

(-)
גב' נחמה שטיר
חברה

(-)
עו"ד ורדה קטרון-ברט
יו"ר

תמצית פסק הדין :

הנאשמת, מורה הנמצאת בשירות המדינה משנת 1995, הורשעה על ידי בית הדין בעבירות משמעת שונות, על בסיסו של כתב התובענה המתוקן מתוקן, בכך שבמהלך שיעור חשבון היכתה תלמידה בת 7 על גבי כתפה פעם אחת, ובכך הפרה את הוראות חוזר מנכ"ל משנת תשנ"ז וכן התנהגה התנהגות שאינה הולמת את תפקידה כעובדת מדינה ועל אחת כמה וכמה כעובדת הוראה.

התובע והנאשמת הגיעו להסדר טיעון כאשר כל צד טוען בפני בית הדין את מסכת טיעוניו לעניין כיבודו של הסדר הטיעון.

בית הדין, לאחר ששקל את מכלול השיקולים הדרושים לצורך כיבודו של הסדר הטיעון, כפי שהובא בפניו החליט ליתן לו תוקף, והטיל על הנאשמת אמצעי משמעת של :

א. נזיפה ;

ב. הפקעת שליש משכורת קובעת ב-6 תשלומים ;

ניתן ביום כ"א בתמוז התשס"ג – 21.7.2003.

הרכב בית הדין :

עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד	-	יו"ר
גבי חני לידור	-	חברה
מר חסון סודקי	-	חבר

א' באב התשס"ג
30 ביולי 2003

בדח. 384-2003
בד"מ 159/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד יוסף תלרז – אבה"ד גב' חני לידור מר חסון סודקי	יו"ר חבר(ה) חבר
התובע (ת) :	עו"ד ג'פרי ונדל	
הנאשם (ת) :		
ב"כ הנאשם :	אינה מיוצגת	
נציג המשרד :	מר חגי קוזלוב	

גזר - דין

ההליך:

1. הנאשמת, ילידת שנת 1972, המועסקת במשרד החינוך כמורה בבית ספר יסודי בכפר בית ג'אן והנמצאת בשירות המדינה משנת 1995, הורשעה על ידינו ביום כ"א בתמוז התשס"ג (21.7.2003), בכתב תובענה שהוגש נגדה בתאריך 4.9.02 אשר תוקן במהלך הדיון, בעבירות משמעת לפי סעיפים: 17 (1), (2), (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן- החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

2. כתב התובענה המתוקן הוגש בעטיו של אירוע שנתרחש בתאריך 22.5.01 במהלכו של שיעור חשבון שהעבירה הנאשמת, שבו היכתה תלמידה שהיתה בת שבע באותו המועד, על גבי כתפה פעם אחת ובמעשיה אלה פגעה הנאשמת במשמעת שירות המדינה, הפרה הוראות חוזר מנכ"ל משנת תשנ"ז והתנהגה התנהגות שאינה הולמת את תפקידה כעובדת מדינה וכעובדת הוראה, או זו ששעלולה לפגוע בתדמיתו ובשמו הטוב של שירות המדינה.

3. טיעוני הצדדים לעניין כיבודו של הסדר הטיעון:

א. גישת התביעה:

מפיו של התובע המלמד שמענו, כי הסדר הטיעון, כפי שנעשה עם הנאשמת שעל בסיסו תוקן כתב התובענה עולה בקנה אחד עם אמרתה של הנאשמת, כפי שנמסרה במשטרה בתאריך 17.8.01 וכי ההסדר גם נועד לחסוך את העדתה של הקטינה בפנינו שהיא כיום בת 9. לדעת התביעה הסדר הטיעון שבמסגרתו תודה הנאשמת בכתב התובענה המתוקן, משקף את האיזון בין האינטרס הציבורי ובין הנסיבות האישיות של הנאשמת ואשר על כן במסגרתו של הסדר הטיעון - אם בית הדין יתן לו תוקף - יוטלו על הנאשמת אמצעי משמעת מוסכמים של:

(1) נזיפה;

(2) הפקעת שליש משכורת קובעת שתנוכה בשישה תשלומים שווים ורצופים.

ב. עמדת המשרד:

מפיו של נציג המשרד שמענו פרטים על מסלולה המקצועי, כאשר חוות הדעת שהוגשו לגביה הן חוות דעת גבוהות ברמת ציונים בין 4-5 כאשר נציג המשרד מצטרף לגופם של אמצעי המשמעת המבוקשים.

ג. דבר הנאשמת:

מפי הנאשמת עצמה שמענו פרטים על הנסיבות של אותה מכה - הפרעה של אותה לידה במהלכו של שיעור שניתן על ידה לילדים שלומדים במסגרת חינוך מיוחד, כאשר המכה נועדה לרסן את הילדה שתחדל מלהפריע. כמו כן שמענו פרטים על מסלולה המקצועי בוגרת סמינר מורים, נשואה אם לילדה אחת, כאשר התלונה המקורית שהוגשה למשטרת ישראל ונחקרה על ידה, זכתה להעצמה, לנוכח סכסוך שקיים בכפר בין משפחות ניצות זו לזו.

4. לשאלת כיבודו של הסדר הטיעון:

בית הדין שקל את טיעוני הצדדים, כפי שנפרסו בפניו לעניין כיבודו של הסדר הטיעון כמפורט לעיל. בראשית דברינו נאמר, שבית הדין אינו מחוייב להסדר הטיעון שנכרת בין הצדדים, הוא רשאי לסטות ממנו לחומרה או לקולא על פי מכלול שיקול דעתו.

לצורך קבלת החלטתנו שקלנו את מכלול השיקולים כמפורט להלן:

א. על העבירות ונסיבותיהן:

(1) הנאשמת הורשעה בעבירות משמעת שעיקרן פגיעה במשמעת שירות המדינה, הפרת חוזרי המנכ"ל שאוסרים על כל מידה של שימוש באלימות ובאמצעים פיזיים כנגד תלמיד, ובהתנהגות שאינה הולמת את תפקידה ומעמדה כמורה בישראל.

(2) בשורה ארוכה של פסקי דין כבר נפסק, כי אלימות על כל צורותיה אסורה היא ויש לשרש את התופעה מכל המגזרים ובית המשפט העליון אמר את דבריו בעניין זה (ראה עש"מ 3362/02 בעניין מדינת ישראל נ. סלאם אבו עסבה, וגם את עש"מ 1682/02 בעניין סרחאן עבדאל ווהב). פסקי דין אלה הולכים אחרי שורה ארוכה של פסיקה קודמת שקבעה, כי הכיתה אינה זירת אלימות והמורה צריך להדיר את רגליו משימוש באלימות מכל סוג שהוא (ראה בעניין זה את גישתו של בית המשפט העליון ב-ע.פ. 4405/94 מדינת ישראל נגד אלגני, פורסם בפ"ד מב(5) בעמ' 151). עם זאת במקרה זה בית הדין חייב לציין, כי האלימות שננקטה כביטוייה בכתב התובענה המתוקן היתה במדרג הנמוך והמתון של שימוש באמצעים פיזיים לריסונו של תלמיד, הגם כפי שקבענו לעיל, גם ביטוי זה אסור ובמיוחד שכיום ילדים זכאים להגנה מוחלטת מפני דרך חינוך זו מכוחו של חוק זכויות התלמיד.

ב. על תכלית אמצעי המשמעת:

(1) אמצעי המשמעת שמוטלים על ידי בית הדין אינם מוטלים בחלל ריק, אלא לצורך השגתה של תכלית ברורה, שהיא הגנה על השירות הציבורי, על תדמיתו בעיני הציבור של אותו השירות ובמיוחד כדי להרתיע עובדים אחרים במעמדו של הנאשם, כי לא ייכשלו במעשים מסוג זה.

בכל מקרה ומקרה על בית הדין לשאול את עצמו, האם אמצעי המשמעת המוטלים, במסגרת הסדר הטיעון יש בהם כדי, לשרת את התכלית האמורה.

(2) ופסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

"איש הציבור הוא נאמן הציבור, לא לעצמו הוא פועל, אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל".

(בג"צ 669/86 רובין נגד ברר ואחרים, פ"ד מא(1), 749, 840).

(3) בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד המדינה בכיר היא כפולה ומכופלת: הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא בעל אופי מונופוליסטי, והן משום חיוניותם וחשיבותם לכלל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי. (ולעניין זה, ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת שירות המדינה, נואר 1998, עמ' 7).

ולכן:

"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו יהיו אנשים אמינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה ושיתוף הפעולה עלולים להתערער, אם יתברר לציבור כי עובד המדינה, העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עמה קלון".

(עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אלקלעי).

בפסק דין אחר הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו:

"מהי אם כן תכלית החוק, לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה".

(עש"מ 5574/00 אורי בנית נגד מדינת ישראל).

(4) בתקופה האחרונה, בית המשפט העליון הבליט את תפקידם ההרתעתי והמניעתי של אמצעי המשמעת -

(ראה עש"מ 5771/01 בעניין פודלובסקי; עש"מ 10129/01 בעניין טליה גניש, בו נקבע כי יש ליתן משקל עדיף לשיקול הציבורי לעומת השיקול האישי, הטמון בנסיבות האישיות; ובעש"מ 7111/01 ואח' שניתן לאחרונה (21.1.03), בו נקבע כי:

"שמירה על תדמית ראויה של השירות הציבורי מהווה תנאי הכרחי לשמירה על תפקוד נאות של שירות זה. בנוסף לשמירה קפדנית על תדמית השירות, השירות נועד להליך המשמעותי למנוע פגיעה בתפקוד שירות המדינה; אשר על כן בבואו להטיל אמצעי משמעת יבחן בית הדין, בין היתר, האם אמצעי המשמעת המוטלים יוצרים הרתעה מספקת בקרב עובדי המדינה, כן יבחן האם די באמצעי המשמעת האמורים כדי להשיב על כנו את אמון הציבור במערכת השירות הציבורי, המהווה אף הוא תנאי הכרחי לתפקודו של השירות. בבוא בית הדין לגזור דינו של נאשם בעבירה משמעתית אין הוא מתייחס לאמצעי המשמעת כאל עונש גרידא, שכן עליו לבחון מהו האמצעי ההולם את התכליות האמורות של הדין המשמעותי."

על תפקידם ההרתעתי של אמצעי המשמעת חזר בבית משפט העליון אך לאחרונה בעש"מ 7113/02 מדינת ישראל נגד שחר לוי שניתן בתאריך 1.5.03. "כידוע, אמצעי המשמעת נועדו להרתיע מפני ביצוע מעשים שיש בהם כדי לפגוע בטוהר המידות בשירות המדינה, בתפקודו התקין ובאמון הציבור בו. ככל שהמעשים בהם הורשע הנאשם חמורים יותר, וככל שדרגתו בשירות המדינה בכירה יותר, כך מתחזק הצורך להעביר מסר ברור וחד המוקיע את מעשיו, על-מנת לשרש תופעות פסולות בשירות המדינה ולמנוע את הישנותן בעתיד."

כאשר ממורה נדרש סטנדרט התנהגות גבוה, כפי שנפסק בעש"מ 6713/96 בעניין זוהר בן אשר -

"המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי התלמידים. היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור מפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו, כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור ... ומורה כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה."

(פורסם בפ"ד נב(1) עמודים 650 – 678)

בעש"מ פלוני נגד מדינת ישראל 1730/00, כבוד השופט זמיר מבליט את חובת הנאמנות של המורה לתלמיד באומרו:

"כל אדם חייב לכבד את זכויותיו של הילד, ובמיוחד המורה, ששלום הילד וחינוך הילד הופקדו בידי כנאמן מטעם ההורים והחברה."

ופסק דין נוסף שדן בתפקידו של מורה, עש"מ 4503/00 חביב אמין נ' מדינת ישראל: -

"הלכה היא שתפקידו של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט התנהגות גבוה של התנהגות, במיוחד כלפי התלמידים (ראו עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, פ"ד נב(1) 650 – 678). השימוש בכח הזרוע נגד תלמיד הוא מעשה חמור לעובד הוראה שאינו הולם את הנורמות הראויות. ענישה גופנית של הילד פוגעת בגופו, ברגשותיו, בכבודו ובהתפתחותו התקינה, ויש בה כדי לערער את אמון הציבור המפקיד את התלמידים בידי המורה."

(5) ואולם תפקיד המרתייע של אמצעי המשמעת אינו חזות הכל, לאחרונה ריכך בית משפט העליון את גישתו האמורה. וקבע כי, זו צריכה להיבחן גם אל מול נסיבותיו האישיות של כל נאשם ונאשם.

בית המשפט העליון בעש"מ 6737/02 בעניין נחום זקן פסק: "התיק יוחזר לבית הדין למשמעת של עובדי המדינה, על מנת שבית הדין ישמע טיעונים, ואולי אף ראיות, לעניין העונש, יתן דעתו למכלול נסיבות המעשה לחומרא ולקולא ולנסיבותיו האישיות של המשיב, ובהתאם לכך יקבע את אמצעי המשמעת שיוטלו עליו."

ג. על הנסיבות האישיות:

למדנו, כי הנאשמת היא מורה נורמטיבית, מתפקדת בצורה ראויה, אין באמתחתה עבירות משמעת קודמות והמקרה נשוא דיוננו הוא בגדר כשלון חד-פעמי במדרג הנמוך של ההתנהגות הפסולה.

ד. לשאלת כיבודם של הסדרי הטיעון:

שיקול הדעת אם לכבד הסדר טיעון, לדחותו באופן מלא, או לשנותו במידה זו או אחרת, מסור לשיקול דעתו של בית הדין. ככלל, בית הדין מכבד הסדרי טיעון שנקשרים בין הצדדים. זולת אם הוא מגיע למסקנה כי, צריך היה להגיע להסדר טיעון שונה ברכיב זה או אחר, כדי לשרת בצורה טובה יותר את תכלית דיני המשמעת, תוך איזונה עם נסיבות העבירה, והנסיבות האישיות.

ראה בעניין זה עש"מ 4592/97 בעניין אליהו סבג, בו נפסק כי:
"לעתים קרובות יש עניין ציבורי בעריכת הסדר טיעון, ולפיכך יש גם בדרך כלל, עניין לציבור בקיום הסדר טיעון. לכן, אין זה ראוי שבית הדין יסטה מהסדר טיעון אלא אם יש לכך טעם טוב בנסיבות המקרה. מהו טעם טוב לענין זה? התשובה אינה חד-משמעית. השוו, לגבי הסדר טיעון בתיק פלילי, ע"פ 1289/93, 1290 לוי נגד מדינת ישראל פ"ד מח(5), 158.
 לדעתי, יש טעם טוב לסטות מהסדר הטיעון, אם אמצעי המשמעת סוטים במידה משמעותית מן האמצעים הראויים בנסיבות המקרה, או אם הם בלתי סבירים באופן בולט, עד שהעניין הציבורי הדורש לסטות מן ההסדר גובר על העניין הציבורי בקיום הסדרי טיעון."

לאחרונה, ניתן על ידי בית המשפט העליון פסק דין, ע"פ 1958/98 פלוני נגד מדינת ישראל (לא פורסם). על המדוכה ישבו תשעה שופטים, ובפסק דין זה נקבעה ההלכה לעניין שיקול דעתו של בית המשפט בשאלת כיבודם של הסדרי טיעון:
"המסקנה היא כי שיקול המפר במידה משמעותית את האיזון הראוי בין שיקולי הענישה הרלבנטיים, באופן שנוצר יחס בלתי הולם בין ההקלה הניתנת לנאשם לבין האינטרס הציבורי, יהיה בו כדי לפסול את הסדר הטיעון בשל טעותה של התביעה וזאת גם אם מניעה כשרים הם."
 (שם, פסקה 18, עמ' 14).

כן קבע בית המשפט בפסקה 24 בעמ' 19, שכותרתה "סיכומם של דברים" כי –
בהיעדר פגם או פסול בהודיה שניתנה במסגרת הסדר טיעון, ירשיע בית המשפט את הנאשם על פי הודייתו, ויגזור את עונשו. בהתקיים איזון ראוי בין האינטרס הציבורי הפרטני והאינטרס הציבורי הרחב שהתביעה מייצגת מצד אחד, לבין טובת ההנאה שניתנה לנאשם מצד אחר, יכבד בי המשפט את הסדר הטיעון. בית המשפט ישווה לנגד עיניו, בין היתר, את המגמה העקרונית לעידוד הסדרי טיעון. בנסיבות שבהן יראה לדחות את הסדר הטיעון, יגזור בית המשפט עונש שהיה גוזר אילו היה בא לפניו הסדר טיעון שקול ומאוזן. מן הראוי הוא שגם לאחר דחיית הסדר הטיעון, כך שהעונש אשר יטיל לא יחרוג במידה קיצונית ובלתי פרופורציונלית מהעונש שעליו הסכימו הצדדים."

5. החלטת בית הדין ומידתם של אמצעי המשמעת:

א. לאחר ששקלנו את מכלול השיקולים שפרסנו לעיל, הגענו לכלל מסקנה כי הסדר הטיעון שהוצג לבית הדין הינו הסדר טיעון סביר מאוזן ומידתי שנותן את המשקל הנאות למגוון השיקולים שראויים להישקל במסגרת החלטתנו.

ב. ואשר על כן החלטנו להטיל על הנאשמת אמצעי משמעת כמפורט להלן:

(1) נזיפה – מסר נורמטיבי מטעמו של בית הדין שמועבר לנאשמת, לפיה עליה להקפיד ולשמור על דרכי אכיפת המשמעת במסגרת הדין כלפי התלמידים.

(2) הפקעת שליש משכורת קובעת - שתנוכה מהנאשמת בששה תשלומים שווים ורצופים.

הודע בפני הצדדים ביום כ"א בתמוז התשס"ג (21.7.2003). גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום א' באב התשס"ג (30.7.2003), שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)

מר חסון סודקי
חבר

(-)

גב' חני לידור
חברה

(-)

עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד
יו"ר

תמצית פסק הדין

הנאשמת מנהלת בית ספר ותיקה, הואשמה בפני בית הדין בעבירות משמעת שונות, בכך שסטרה על פניו וצבטה זרוע של תלמיד בית ספרה.

תחילה, נוהלה נגד הנאשמת חקירה פלילית על ידי משטרת ישראל, אולם התיק נסגר מחוסר אשמה והועבר כאמור לנתיב המשמעת.

הנאשמת כפרה באישומים וטענה, כי התלמיד שסטרה לו ואחזה בו בחזקה היה בעייתי והדבר נעשה על מנת לעצור את השתוללותו כלפי תלמידים אחרים, שלגורלם חששה, מאחר ואחז בידיו גוזז ציפורניים דמוי סכין.

בפני בית הדין התנהל משפט הוכחות, ובהכרעת הדין מוצגות פרשת התביעה וההגנה, המסגרת הנורמטיבית שחלה על סוגיות שעלו בדיון וסיכומי הצדדים. במיוחד גבולותיה של הגנה עצמית והגנת הצורך, ולאחר בחינת והערכת העדויות, בית הדין הגיע למסקנה, כי הנאשמת החליטה לנטרל את פני הסכנה באמצעות מתן בין שתיים לשלוש סטירות לתלמיד, תוך אחיזה חזקה בו ובזרועו, ונטלה ממנו את גוזז הציפורניים בתום ניטרולו, על מנת להפסיק את פני הסכנה האפשרית שהיתה צפויה, בעטייה של החזקת התלמיד באותו הכלי, לנוכח מאפייני התנהגותו המוכרים לה שאלימות פיזית באותה העת היתה מנת חלקו.

בנסיבות אלה, שעה שהנאשמת היתה מודעת לאופיו האלים של התלמיד, כפי שבאה לידי ביטוי בכרטיס התלמיד ובמוצגי ההגנה, שתיארו את מאפייני אלימותו, הדרך שבה נקטה לעצירת המשך השתוללותו שעה שהוא אחז באותו להב היתה דרושה לפי מיטב הערכתו של בית הדין **באופן מיידי**, לשם מניעת פגיעה בגופם של תלמידים רכי שנים שעל שלומם היתה אחראית, והדרך שנבחרה על ידה, בהתחשב במאפייני התנהגותו של אותו תלמיד, לנוכח הליקויים שמהם סבל, היתה סבירה בנסיבות העניין.

בית הדין החליט לזכות את הנאשמת מהעבירות שבהן הואשמה.

ניתן ביום י"א באלול התשס"ג – 8.9.2003.

ההרכב: עו"ד יוסף תלרז, אב בית הדין - יו"ר
ד"ר צבי קרניאל - חבר
מר אבי לבנה - חבר

י"א באלול התשס"ג
8 בספטמבר 2003

בדח. 444-2003
בד"מ 54/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

<p>יו"ר חבר(ה) חבר</p>	<p>עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין ד"ר צבי קרניאל מר אבי לבנה</p>	<p>בפני :</p>
	<p>עו"ד ג'מאל קדרי</p>	<p>התובע (ת) :</p>
		<p>הנאשם (ת) :</p>
	<p>עו"ד יהודה דנינו</p>	<p>ב"כ הנאשם :</p>
	<p>מר חגי קוזלוב</p>	<p>נציג המשרד :</p>

הכרעת - דין

התובענה ותולדותיה :

1. הנאשמת, ילידת שנת 1951 המועסקת כמנהלת בית ספר "שבט סופר" בחצור הגלילית לפי דרגה B.A, והנמצאת בשירות המדינה משנת 1971, הואשמה בכתב תובענה שהוגש נגדה בתאריך 22.4.2002 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(1), (2) ו-3(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי ההוראה, בכך שביום ה-9.12.1997 בשעה 10:20 או בסמוך לכך, סטרה מספר סטירות בלחיו ובפניו של התלמיד ח.א וצבטה את זרועו בנסיבות שבמהלכן התלמיד הנ"ל הפיל תלמיד אחר בבית הספר וסטר לו.

2. התביעה סבורה, כי במעשיה האמורים הנאשמת פגעה במשמעת שירות המדינה, הפרה את הוראות חוזר המיוחד של המנכ"ל ט' משנת תשנ"ז והתנהגה התנהגות שאינה הולמת את תפקידה כעובדת הוראה, או התנהגות שעלולה לפגוע בתדמיתו ובשמו הטוב של שירות המדינה.

3. כפי שלמדנו במהלך הדיון, אימו של התלמיד הגישה תלונה בגין האירוע למשטרת ישראל בתאריך ה-25.1.98, ואולם ההליך הפלילי לא מומש כנגד הנאשמת מפאת חוסר אשמה פלילית, והתיק הובא לטיפול בנתיב המשמעתי.

תגובת הנאשמת לכתב התובענה:

4. הנאשמת כפרה בפנינו באישומיה של התובענה ולגבי מועד האירוע כאמור לעיל, למשמע צעקות הנאשמת יצאה מחדרה וראתה את התלמיד הנ"ל משתולל ומכה כל מי שנקרא בדרכו, ובידו היה חלק מגוזז ציפורניים דמוי סכין, כאשר בכל אותה העת התלמיד השתולל, קילל ובעט גם בנאשמת, והווה פוטנציאל של איום כלפי תלמידים אחרים. במהלך האירוע הנאשמת הצליחה לתפוס את התלמיד על מנת להרגיעו בשעה שהיה במצב של "טירוף של ממש", סטרה לו שתי סטירות שגרמו להרגעתו – זאת על מנת להגן על שלומם של ילדים שעליהם היתה מופקדת.

5. עוד נטען בפנינו, כי מדובר בתלמיד שטופל בתרופות הרגעה, סבל מבעיות התנהגות קשות שלגביהן נתבקשה על ידינו חוות דעת פסיכולוגית.

6. לנוכח כפירתה של הנאשמת באישומיה של התובענה, התנהל בפנינו משפט הוכחות. במסגרת הכרעת הדין נציג את פרשת התביעה, פרשת ההגנה, את המסגרת הנורמטיבית שחלה על נשוא דיונו, את סיכומי הצדדים לראיות ולדין ולאחר מכן נפסוק את דינה של הנאשמת, כדרכה של כל מלאכת שפיטה.

פרשת התביעה: 7.

א. עדויות:

(1) התלמיד ח.א:

א) במועד מסירת עדותו בן 15, תלמיד בית הספר המקצועי סדנת "צנובר" ברמת הגולן. ובעת התרחשות האירוע היה תלמיד בכיתה ד'.

(ב) לא עלה בידו של העד להיזכר במספר שנות לימודיו בבית ספרה של הנאשמת – לימודים שהופסקו בכיתה ו'. כמו כן לא עלה בידו להיזכר בשם מחנכת כיתתו. ולגבי נסיבות האירוע העיד בפנינו:

"זה היה לפני 5 שנים. התווכחתי עם שני ילדים, רבתי איתם והם הלכו אליה לישראלה לחדר ואמרו לה שאני התחלתי איתם. ישראלה באה אלי, ותפסה אותי, וזזתי ואמרתי לה זוזי."
(פרוטוקול עמ' 5 שורות 30 – 31)

כל זאת התרחש בשעה שילדים אחרים דחפו אותו, לדבריו, והוא לא היכה בהם, לא באגרופיו ולא בדרך אחרת. ולאחר שלב התפיסה פירט בפנינו, כי: -

"היא נתנה לי סטירה חזקה, לפי דעתי, הייתי ילד, זה היה חזק. (מדגים על הלחי)." (פרוטוקול עמ' 5 שורה 45)

כאשר מספר סטירות שלמיטב זיכרוננו קיבל היה בן שתיים לשלוש ואלו ניתנו בצד ימין. לאחר מכן הנאשמת תפסה בידו הימנית והותירה בו סימן כחול.

(ג) מהמשך עדותו עלה, כי האירוע נרחש בשעה שרב עם שני בנים אשר דחפו הדדי איש את רעהו, בשעה שהנאשמת ביקשה להתערב וביקשה לזוז, לגישתו הדבר לא היה מעניינה. לדבריו, לא היתה לו כל סכין או כלי אחר בידו ואין הוא מסתובב עם אבזרים אלה. בהמשך עדותו נזכר, כי בשעה שהנאשמת סטרה בפניו יצא לו דם מהאף (פרוטוקול עמ' 6 שורה 29). ולגבי מיקומו של הארוע הוא התרחש ליד שער בית הספר והוא חש רע בעקבותיו וסיפר על כך להוריו.

(ד) מחקירתו הנגדית למדנו, כי התלמיד נחקר במשטרת ישראל בנוכחות אימו, וכי הוא מתגורר בחצור ומעולם לא התגורר בקרית שמונה, כפי שנרשם בטעות בעדות שמסר. העד זכר, כי בכיתה ד' למד בבית ספרה של הנאשמת.

ה) התלמיד הכחיש בעדותו, כי סבל מבעיות התנהגות קשות כלפי מורים ותלמידים וכל רצונו היה ללמוד בבית ספר רגיל. התלמיד לא היה מסוגל להיזכר במועדו המדויק של האירוע. לדבריו, הוא אשר יזם את הגשתה של התלונה במשטרת ישראל.

ו) לשאלתו של הסניגור "מדוע הגשת את התלונה חודשיים אחרי האירוע עצמו" השיב: -

"בגלל שקיבלתי מכות מהמנהלת ישראלה, שבוע אחרי זה בית הספר שבת בגללי ואף אחד לא בא ללמוד. אחרי כמה ימים שעבר המכות ואחרי שבועיים היא אמרה לי ללכת הביתה וגם שבתו בבית הספר."
(פרוטוקול עמ' 9 שורות 1 – 3).

ולדבריו, בעקבות האירוע נהרסו חייו. האירוע שנתרחש כפי שתיאר בפנינו, אחרי חדרה של המנהלת בחצר שם קיבל את הסתירות. העד לא יכל להיזכר בשמות התלמידים עמם רב, אשר קראו למנהלת עובר לאירוע. ההגנה הגישה לבית הדין במהלך חקירתו הנגדית של העד את עדותו במשטרה שסומנה כ-1/נ, ובהמשכה הוא הכחיש נמרצות בפנינו, כי אחז באולר או בגוזז ציפורניים בידיו ועמד על כך, כי דם ירד מאפו וסימן כחול הוטבע בידו הימנית, הגם שפרטים אלה לא נמסרו במשטרה - בהם נזכר אך במהלך העדות בפנינו. להערכתו מספר הסתירות שהמנהלת נתנה לו הינו בערך שלוש.

ז) בסיומה של חקירתו הנגדית התלמיד העיד בפנינו, שאם היתה ניתנת בידיו האפשרות להמשיך וללמוד בבית ספרה של הנאשמת, **"אולי הייתי שוקל אם להגיש תלונה"**. (פרוטוקול עמ' 11 שורה 7) לנוכח השינוי שחל בו לדבריו, אותו תיאר בפני התובע בחקירתו החוזרת.

2) הגב' רחל א. – אימו של התלמיד ח.א.:

א) מעדותה עלה, כי בנה למד בעת האירוע בכיתה ד' ולפני שהחל את לימודיו בבית ספר "שבט סופר", הוא למד בבית ספר יסודי "אורט" וכי האירוע דווח לה מפיו של בנה. במילותיה:

"האירוע היה שהילד בא עם פנים נפוחות, זה היה משהו מדהים לראות את הילד ככה. הוא היה כולו נפוח ואדום, דם נזל לו מהאף וצביטה בזרוע. יש לי מכתב לפני ארבע שנים."
(פרוטוקול עמ' 12 שורות 4 – 5).

ולשאלתה, שהופנתה לבנה נמסר לה, כי מצבו האמור נגרם בעקבות מעשיה של הנאשמת.

(ב) העדה בהמשך עדותה מסרה לבית הדין, כי ניגבה את פניו של בנה, שמה לו קרח, הרגיעה אותו והלכה עימו למנהלת עוד באותו היום, לפי מיטב זיכרונה – זיכרון שנפגע בשל תאונת דרכים שהיתה מנת חלקה של העדה. עוד מסרה העדה לבית הדין, כי המנהלת התנצלה בפניה תוך כדי בכי וטענה שאירוע מסוג זה לא קרה לה מעולם.

(ג) ובהמשך עדותה עודכנו, כי העדה הבינה כי לפני האירוע בנה השתולל ופגע ללא כוונה בילדה אחרת. לדבריה, בנה אינו ילד אלים כפי שנטען בפנינו – יש לו בעיות התנהגות, אלימות מילולית – הוא נוטה להתעצבן ולקלל על נקלה, אולם אין הוא נוטה לאלימות פיזית. וחרף לחצים שהופעלו נגדה, היא היתה איתנה בדעתה להגיש תלונה נגד הנאשמת.

(ד) כמו כן שמענו פרטים על מוסדות החינוך שבהם למד בנה, המועסק ולומד כיום בסדנת "צנובר" של צה"ל. במועד מסירת עדותה הוא נער רגוע, העוסק בספורט ואולם העדה הדגישה שאלימותו של הילד לא היתה פיזית, אלא מילולית.

(ה) במסגרת חקירתה הנגדית הוגשה על ידי ההגנה עדותה במשטרת ראש פינה, אשר סומנה על ידינו כמוצג הגנה נ/2. העדה השיבה בחקירה הנגדית, כי לא נכחה באירוע וכי תלונתה הוגשה על יסוד הסימנים שמצאה בבנה ועל בסיס תלונתו בפניה, וכי לא היתה לה כל כוונת זדון לפגוע במנהלת.

(ו) הסניגור עימת את העדה עם מידע שהגיע לידי לגבי בעיות התנהגות קשות כלפי מורים וילדים שבאו לידי ביטוי בבית ספר "אורט" מהם סבל בנה, ועל כך השיבה: **"ממש לא. לא יודעת על כך"**. (פרוטוקול עמ' 16 שורה 17). ומכל מקום, לגישת העדה תהא התנהגותו של הילד אשר תהא, אין בכך כדי להצדיק את הכאתו הנמרצת בידי המנהלת, גם אם היו בעברו ביטויים של התנהגות בעלת מאפיינים אלימים, כפי שהדבר עולה ממכתב שנשלח לעדה לגבי התנהגותו - כעולה מ-נ/3.

ז) כן הגישה ההגנה במסגרת חקירתה הנגדית של העדה הנ"ל, מסמך המעיד על רצון להעביר את בנה לבית ספר בכפר בלום – רעיון שלא התממש בשל בעיית תקציב (סומן נ/4). מכתב נוסף הוגש בנוגע להתנהגותו של ח.א שהופנה להוריו על ידי מנהלת בית ספר "אורט" (סומן נ/5). כמו כן הוגש לעיונו, במהלך חקירתה הנגדית של העדה הנ"ל, (סומן נ/6) המלצות מטעם בית חולים "זיו" לגבי הטיפול בבנה.

ח) לשאלת ההגנה לגבי העיכוב שחל בהגשת התלונה השיבה, כי ביקשה לבחון אם המצב בבית הספר משתפר ויעצו לה, כי הדבר לא יהא לטובתו של בנה ומשעה שבנה לא שב לבית הספר, הוגשה התלונה. כן שמענו, כי למדה על פרטי האירוע מפיו של בנה, לפיו ילדה ששיחקה הופלה תוך כדי משחק שנערך בין בנה ותלמיד אחר, ילדה זו היא אשר קראה למנהלת. כמו כן שללה העדה בחקירתה הנגדית את האפשרות שבנה היה מצוייד בגוזז ציפורניים ובהמשך לגבי התרשמותה מפניו של בנה העידה:

"כן, בוודאי היו סימנים של טביעות אצבעות. היא התנצלה ובכתה בפני." (פרוטוקול עמ' 20 שורה 5).

ובנוסף, הבחינה בסימנים שהיו על כתפו וחרף מצבו הרפואי של בנה שהיה בעת האירוע בן 9 ולמד בכיתה הטיפולית, החליטה גם לנוכח בכיה של הנאשמת שלא להגיש לאלתר תלונה למשטרה, הגם שהבחינה בסימני דם שהיו על בגדיו של בנה.

ט) ובשלהי חקירתה הנגדית שמענו, כי הנאשמת שיתפה את העדה ובן זוגה על אירועי האלימות בהם היה מעורב בנה ח.א.

ב. מוצגים:

(1) ת/1 – אמרת הנאשמת:

א) במסגרת פרשת ההגנה הוגשה לבית הדין אמרתה של הנאשמת שנגבתה ממנה תחת אזהרה במשטרת ישראל, בתאריך 24.2.98.

(ב) באמרתה מתארת הנאשמת את האירוע, כפי שנתרחש בתחומי בית הספר בו התלמיד ח.א. השתולל והיכה את כל מי שנקרה בדרכו ואיים על תלמידים באמצעות גוזז ציפורניים ואזי אחזה בו על מנת להרגיע ולאחר שהמשיך להשתולל, בעט בה ברגלה, קיללה בגסות והערכתה שקיים חשש כי יפגע בילדים אחרים, החליטה לעשות מעשה על מנת שיזעזע אותו : -
"סטירתי לו בפניו שתי סטירות ואז אכן הוא נרגע."

(ג) בהמשך האמרה מסרה הנאשמת, כי אחר כך הזמינה את אימו של התלמיד, וכי המעשה נעשה על מנת להרגיע את התלמיד ולשים קץ להמשך השתוללותו (עמ' 2 לאמרה שורות 8 – 9).

8. פרשת ההגנה:

א. עדויות:

(1) הנאשמת – גב' ישראלה אלגלי:

(א) הנאשמת העידה בפנינו כעדת הגנה ראשונה. בראשית עדותה פירטה בפנינו את נסיונה בן 32 שנה בתחום, ומתוכם 9 שנים כמנהלת בית הספר שבו שתי כיתות לחינוך מיוחד.

(ב) בהמשך עדותה הנאשמת מסרה לבית הדין פרטים על רקעו המשפחתי הקשה של התלמיד, ועל אופן קליטתו בבית סיפריה. הקשר שנוצר עם הוריו והסיוע שהושט לאותו התלמיד, במסגרת בית הספר.

(ג) ולגבי פרטי האירוע עצמו העידה בפנינו :

"חן הגיע בסוף אוקטובר 97. הוא היה בן 10, נשאר כיתה. אני רואה ילדים בוכים וגוזז ציפורניים בידיים שלו עם הלהב בחוץ. זה היה גוזר די גדול. אחזתי בו בכתפיים, אבל חן הוא ילד מאוד חזק ושהוא עצבני הוא עוד יותר חזק. ניסיתי לעצור אותו ולא יכולתי בשום דרך הוא בעט בי, הוא ירק, צרח, הוא קילל והילדים עומדים מסביב וחגיגה. לא היתה לי ברירה להפסיק את השיגעון שהוא נמצא בו ונתתי לו סטירה אחת

שתיים. זה גם לא היה ממרחק הוא היה קרוב אלי. זו לא היתה סטירה כדי לתת מכה. אחזתי אותו בכתפיים ממולי, כי הוא היה עם אולר ביד, הוא שלף את החלק הפנימי. כשהוא בעט בי, קילל, צרח וירק פחדתי שהוא יברח לי מהידיים, אחר כך רעדו לי הכתפיים חצי יום. נתתי לו סטירה אחת או שתיים וחיבקתי אותו.”
(פרוטוקול עמ' 24 שורות 42 – 52)

(ד) הנאשמת הבהירה לבית הדין, כי נקטה בדרך האמורה בשל חששה, שהתלמיד ח.א. ישתחרר מידיה וידקור ילד בסביבתו, כאשר טובת הילדים עמדה מנגד עיניה. עוד עדכנה הנאשמת את בית הדין, כי התיק המשטרתי נסגר בעניין מחוסר אשמה, כפי שעולה מ/7 וכי הופתעה מהגשת התובענה המשמעטית נגדה.

(ה) במהלך עדותה הציג בא כוחה שני סוגים של גוזזי ציפורניים, הנאשמת הצביעה באולם בית הדין על גוזז ציפורניים שלהבו מגיע כדי 5 ס"מ, מכשיר שאותו החזיק התלמיד. ובהמשך בית הדין שמע פרטים על ביטוי האלימות שאפנינו את התלמיד במהלך קליטתו בבית הספר לנוכח ליקוי בהתנהגותו מהם סבל כבטויים בתייעוד שנעשה במסגרת בית הספר.

(ו) לגבי האירוע עצמו כפי שתועד בפנינו בעדותה, ביטוי הפיזי "שתי סטירות" (פרוטוקול עמ' 27 שורה 40), שלא גרמו לתלמיד כל דימום.

(ז) מחקירתה הנגדית למדנו, כי הנאשמת היתה מודעת למאפייני התנהגותו של ח.א. בשעה שנתקבל לבית ספרה במסגרת החינוך המיוחד בו לימדה ילדים ממשפחות מצוקה שמאפייניהם דומים, אולם בית הספר מתמודד עם אותם הקשיים ומקדם את תלמידיו בדרכים שונות תוך שיתוף הוריהם וגורמי החינוך המיוחד ברשות המקומית, כאשר התלמיד דן לנוכח מאפייני האלימות שבאופיו, הוצא בסופו של דבר מבית הספר.

(ח) ובהמשך חקירתה הנגדית, הנאשמת לא שינתה את עיקרי גירסתה כפי שנמסרה בחקירה הראשית והדגישה, כי המעשה נעשה לנוכח בהלתה, שמא יקרה "אסון לילדים" (פרוטוקול עמ' 29 שורה 32). וכן העידה, כי בכרטיס התלמיד ח.א. האירועים נרשמו בסמיכות למועד התרחשותם - גם אם לא תמיד בזמן אמת. ולשאלת בית הדין בחקירתה הנגדית לגבי גורלו של גוזז הציפורניים השיבה: -

”אני זוכרת שלקחתי ממנו את גוזז הציפורניים ושמתי בחדרי. יכול להיות שזרקתי אותו בסוף השנה כשעשיתי סדר.” (פרוטוקול עמ' 31 שורות 12 – 13).

(ט) לקראת נעילת עדותה בחקירתה החוזרת הנאשמת העידה, כי השימוש בגוזז היה מבחינתה מקרה חריג ויוצא דופן גם מבחינת האלימות המתרחשת לעיתים בבית הספר, כאשר לגבי התלמיד ח.א היה מקרה אלימות נוסף בו שבר למורה אחרת את היד, אשר עדותה הוגשה בהסכמה וסומנה כ-8/8.

(2) ליאור מועלם – תלמיד:

(א) העד במועד מסירת עדותו נער בן 16 ובעבר למד בבית ספרה של הנאשמת, ולאחר שהובהרה לעד משמעות עדותו בפנינו והוא הבינה, מסר על דרכו של ח.א כילד אלים ומפריע, זורק דברים ומגיע לבית הספר עם כלים מסוכנים, לרבות עם אולרים ומחטים שבאמצעותם הוא דוקר את ילדי בית הספר. ולאחרי שהסניגור הציג לעד את גוזז הציפורניים שלהבו פתוח, מסר בעדותו:

”הוא רדף אחרי ילדים מכיתה א' וגם אחרי חברים שלי מכיתה ד' והוא הציק להם עם אולרים. רצה לדקור אותם וכולם ברחו. המורה יפה בן שושן, המחנכת, אמרה לילדים שיקראו למנהלת כי המורים פחדו להתעסק איתו, כי הוא הציק למורים. כשהמורה ביקשה מאיזה ילד לקרוא לישראלה, היא באה וכשהיא באה הוא השתולל וניסותה להחזיק אותו ולא הצליחה. כשלא הצליחה, נתנה לו כאפה שירגע.”
(פרוטוקול עמ' 34 שורות 2 – 6).

(ב) בהמשך עדותו מסר העד, כי הנאשמת סטרה על פניו של ח.א סטירה אחת ופניו היו קצת אדומות, אולם לא זב דם. וכן העיד, כי דרכו של ח' בבית הספר היתה אלימה עד אשר לבסוף עזב מוסד זה. העד זכה לנחת זרועו של ח.א, שגם שבר למורה אחרת את היד.

(ג) בחקירתו הנגדית עמד עד זה על דעתו, כי התלמיד ח.א החזיק בידי גוזז (אשר כונה בעדותו גם אולר) וכי הנאשמת תפסה את ח.א שעה שרץ לכיוונם של ילדי כיתה א'. וגם מסר שהנאשמת תפסה את ידו, ח' השתולל

וניסיונה ליטול את אותו גוזז לא צלח ובלשונו :
"האולר היה עוד ביד שלו גם אחרי שנתנה לו כאפה. רק שהיא לקחה אותו למשרד היא לקחה את האולר ושמה אותו במגירה."
 (פרוטוקול עמ' 35 שורות 32 – 33)

ב. מוצגים:

ההגנה הגישה במהלך ניהול ההוכחות את מוצגיה שחלקם הובאו וסומנו כמפורט לעיל. נציג להלן את עיקרם של מוצגי ההגנה, ככל שתהא דרושה להכרעת דינו.

(1) 1/ – הודעתו של ח.א במשטרה:

בהודעתו של ח.א, כפי שנגבתה במשטרת ישראל בתאריך 25.1.98, מתואר אירוע של מכות לילד. שהמנהלת ישראלה הגיעה : -
"נתנה לי 5 סטירות בפנים וצבטה אותי בזרוע." (שורות 6 – 7 לעדותו).

(2) 2/ – עדות אימו של ח.א:

א) עדות זו נגבתה בתאריך 22.8.98 במשטרת ראש פינה, בעת שבנה היה בן 10. כעולה מעדותה, בנה סובל מבעיות התנהגות ומציק לילדים. ולגבי האירוע לאחר שזומנה לבית הספר על ידי המנהלת מצאה אותה בוכיה, לדבריה הנאשמת נתנה לבנה 4 סטירות בלחיו ופניו התנפחו וצבטה את כתפו עד כדי הותרת סימן כחול, כן התנצלה בפניה. העדה החליטה, כי לא קיים צורך לקחת את בנה לטיפול רפואי.

ב) על-פי מה שמסר לה התלמיד ליאור מועלם ראה את ההתרחשות ולאחר עיון בסיום עדותה למדנו, כי הורי התלמידים השביתו את בית הספר בו למד בנה, וכי במועד מסירת עדותה טרם נמצאה לו מסגרת חינוכית חלופית.

(3) 3/ – פניה לאביו של ח.א:

פניה מתאריך 16.1.96 מטעם מחנכת הכיתה של ח' בבית ספר "אורט" המופנית לאביו של התלמיד הנ"ל, וכן פירוט של ההדרדרות שחלה בהתנהגותו, ופרטים על מעשי אלימות ופגיעות שונות שכוונו כלפי התלמידים.

(4) 5/5 – הרחקה מבית הספר:

מכתבה של מנהלת בית ספר "אורט" בחצור הגלילית מתאריך 3.3.97 המופנה להוריו של התלמיד ח.א, ובו פירוט הפרעותיו בכיתה ובין השאר: -
"סירב לעזוב את מסדרון ... והיכה במטריה את המחנכת."

(5) 6/6 – מסמך מטעם בית חולים "זיו":

מסמך מטעם המחלקה הפסיכיאטרית לילד ולמבוגר, המופנה אל השירות הפסיכולוגי בחצור הגלילית ממנו עולה, כי בהיותו בן 10 גילה ח.א אגרסיביות, אמפולסיביות וקשיי ריכוז ובנוסף, מצויה במסמך המלצה להמשך טיפול.

(6) 7/7 – מסמך אודות סגירת תיק פלילי:

מסמך מתאריך 26.5.02 המופנה לנאשמת מטעם משטרת ראש פינה, בו הודע לה, כי התיק הפלילי שנפתח נגדה בגין חשד לתקיפת קטין נסגר על ידי רמ"ח חקירות במשטרה, מאחר ולא נמצאה אשמה פלילית במעשיה.

(7) 8/8 – עדותה של יפה בן שושן:

(א) עדות זו של מורה בבית הספר "שבט סופר" בחצור שנגבתה בתאריך 23.2.98 והוגשה בהסכמה.

(ב) בעדות מצאנו פרטים על דרכו של ח.א וביטויי התנהגותו האלימים שהיו כרוכים בכך. לעדה לא היה מידע על האירוע, אולם נכחה בשיחה בין הנאשמת ובין אביו של התלמיד. כשלושה שבועות לפני מסירת עדותה שמעה את אביו של התלמיד אומר, שאם בנו יסולק מבית הספר יגיש תלונה במשטרה.

(8) מסמכים נוספים:

בית הדין קיבל לידיו לבקשתו מסמכים שונים לגבי דפוס התנהגותו של התלמיד ח.א: -

(א) חוות דעת מקצועית מתאריך 12.11.02:

לבית הדין ולצדדים הוגש מסמך תמציתי מטעמה של גב' עדי ניר שגיא, הפסיכולוגית הראשית בשירות הפסיכולוגי היעוצי במשרד החינוך ממנו עולה, כי התלמיד הומלץ לטיפול ומעקב מרפאתי, כאשר החומר הפסיכו-חינוכי בתיק: -

"מתאר נער עם בעיות התנהגות, קשיי קשב וריכוז והתנהגות אלימה."

(ב) כרטיס תלמיד וחליפת מכתבים:

(1) כרטיס התלמיד משתרע על פני תקופה שבין 29.10.97 ועד 12.2.98 ובו תיאור אירועים שונים שנתרחשו בכיתה של המחנכת בן שושן יפה. ובו בין השאר בנוגע להפרעותיו ודרכו האלימה של התלמיד.

(2) לגבי האירוע כפי שתועד בכרטיס התלמיד בסמוך לאחר התרחשותו נכתב: -

"9.12.97"

בהפסקת עשר ח' מכה בטרופ תלמידה מכיתה א' ורץ עם אולר שנמצא בגוזר ציפורניים אחר התלמידים כדי לדקור אותם. כששמעתי את הצרחות יצאתי בריצה ועמדתי בין ח' לתלמידים. קשה היה להתשלט על ח', גם כשתפסתי אותו הוא קלל, ירק, בעט, נשך. נאלצתי לתת לו סטירה כדי להפסיק את הטירוף ולקחתי אותו לחדר המנהל, ומשם התקשרתי להורים. בשיחה עם האם, היא נחרדה למעשיו והודתה לי שעצרתי בעד ח' ולא נפגע אף תלמיד."

(3) בנוסף הוגשה לבית הדין חלופת מכתבים מקיפה בנוגע לפתרונות חינוכיים שונים שיושמו לגבי ח.א, לנוכח דפוס התנהגותו, המסגרות החינוכיות בהן למד, עד הגיעו לבית הספר "שבט סופר".

דיון:**9. פתח דבר:**

א. בית הדין פרס בהכרעת דין זו את מסכת הראיות שבאה בפניו בפרשת התביעה וההגנה, לגבי נסיבות התנהגותה של הנאשמת באירוע שנתרחש בתאריך 9.12.97 בשעת הבוקר, בו לטענת התביעה סטרה הנאשמת מספר סטירות לחי בפניו של תלמיד וצבטה את זרועו שהיה באותה העת בן 10, לאחר שהלה התקוטט עם תלמיד אחר.

ב. בחלק זה של הכרעת דין זו, בחרנו לילך תחילה בהצגת המסגרת הנורמטיבית שתוחמת את מסכת ההתנהגות שבה הואשמה הנאשמת, בה יוצגו הוראות הדין ופסיקה רלבנטית, תוך כדי בחינת מעמדה של הנאשמת, כעובדת הוראה בכירה.

10. המסגרת הנורמטיבית:**א. למהותן של עבירות המשמעת:**

1) הנאשמת הואשמה על ידי התביעה בשלוש עבירות משמעת לפי סעיף 17 לחוק:

“(1) עשה מעשה או התנהג באופן שפגע במשמעת שירות המדינה.

(2) לא קיים את המוטל עליו כעובד מדינה על פי נוהג, חוק או תקנה, או הוראה כללית או מיוחדת שניתנו לו כדין, או התרשל בקיום המוטל עליו כאמור.

(3) התנהג התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד המדינה, או התנהג התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו או בשמו הטוב של שירות המדינה.” - יחד עם סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה בה קיים אימוץ של יסודות עבירה זו.

(2) בית הדין מבקש להעיר, כי דרך זו של הגדרת יסודות העבירה יש בה מן הייחודיות של דיני המשמעת, לעומת דיני העונשין, המגדירים בפירוט את רכיביה של כל עבירה, לא כך נוהג הדין המשמעי. לנוכח הקושי לאתר ולציין בחוק את כל המעשים, המחדלים וצורת ההתנהגות של עובדי הציבור, שיש בהם משום עבירה. לכן, בחר המחוקק לילך בדרך בה ניסח את הסעיף, המגדיר את עבירות המשמעת בצורה רחבה, ובית הדין קובע, למעשה בדיעבד, אם יש בהתנהגות מסויימת כפי שהוכחה בפניו, משום עבירת משמעת כהגדרתה בחוק.

(3) לעניין מהותה של הפגיעה במשמעת שירות המדינה שבלעדיה הגוף שבו מתפקד העובד לא יוכל להגשים את יעדיו, בעניין זה כבר נפסק בעש"מ 3/75 בעניין אלפונסו דבוש : -

"לא אמצה כאן תיאור כל יסודותיו וסימני האיפיון של המושג "משמעת" יספיק לצורך הנושא שבפנינו, אם אומר כי המשמעת היא בעיקרה מערכת הנורמות, הנהלים והנהגים, המסדירה אופן פעולתה של מסגרת ארגונית בעלת מעמד מיוחד, והקובעת סדריה ובכלל זה חובותיהם וסמכויותיהם של המשרתים בה, בזיקתם זה לזה וזיקתם למסגרת עצמה."
(פורסם בפ"ד לו(1), בעמ' 231).

(4) הנאשמת הואשמה גם בעבירה לפי סעיף 17(2), יסודות עבירה זו מגולמים בהפרתו של הדין הכללי כגון: עבירות התקיפה המפורטות בחוק העונשין, כאשר איסור השימוש במעשה פיזי כלפי תלמיד מצא ביטוי גם בחוזרי מנכ"ל בגין חוזר מנכ"ל ט' התשנ"ז ובהמשכו, ולפניו בחוזר נה/7, כ"ט באדר א' התשנ"ה (1 במרס 1995) – סיף 285. החוזר קובע איסור שימוש בכוח כאמצעי משמעת, ויש להימנע מעונשי גוף בכל צורה שהיא אלימה מצידו של מורה, כפי שעולה גם מחוק זכויות התלמיד, התשס"א – 2000, אשר בסעיף 1 שבו נקבע :-

"כל תלמיד זכאי לכך שהמשמעת במוסד החינוך תונהג באופן ההולם את כבוד האדם ובכלל זה הוא זכאי שלא יינקטו כלפיו אמצעי משמעת גופניים או משפילים."

(5) לעניין העבירה לפי סעיף 17(3) לחוק, שגם בה הואשמה הנאשמת בהתנהגות שאינה הולמת את תפקידה כעובדת מדינה, או התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו או בשמו הטוב של שירות המדינה – על כל, עונה כב' השופט זמיר:

"התנהגות שאינה הולמת היא מושג בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות ולזמנים משתנים. הגוף, שהופקד לשמור על התנהגות הולמת במקצוע מסויים או בארגון מסויים, אמור לקבוע את אמות המידה הראויות להתנהגות חברים באותו מקצוע או ארגון. עם זאת, יש לומר כי התנהגות שאינה הולמת, אצל עובד רשות מקומית כמו אצל עובד המדינה, ואצל עורך דין כמו אצל מהנדס, מורכבת משני חלקים, שלא תמיד ניתן להפריד או אף להבחין ביניהם. ראשית, אפשר שהתנהגות תחשב בלתי הולמת גם אם אין בה שום יחוד למקצוע מסויים או לארגון מסויים היא אינה הולמת משום שהוא שלילית ופסולה בכל מקצוע או ארגון. היא סוטה באופן מהותי מכללי ההתנהגות של בן תרבות, אותם כללים המאפשרים לעובדים במקצוע או בארגון לקיים יחסי עבודה תקינים זה עם זה ולמלא באופן תקין את תפקידם בחברה. זו התנהגות ששום ארגון או מקצוע, אינו יכול לסבול משום שאם היא תהפך התנהגות מקובלת באותו ארגון או מקצוע, יהיה בכך כדי להעכיר את האווירה, לשבש את יחסי העבודה, לערער את יחסי האמון מצד הציבור או לחבל בדרך אחרת בתיפקוד התקין של הארגון".

(ראה ער"מ 1351/95 ליאון פינקלשטיין נגד התובע בבית הדין המקומי למשמעת, פ"ד מט(5) לפסק הדין, טרם פורסם).

ובמקום אחר, אמר השופט זמיר (עש"מ 5246/99 אהרון אהרוני נגד נציבות שירות המדינה, סעיף 4 לפסק הדין, טרם פורסם):

"התשובה היא, שהתנהגות כזאת לא בהכרח התנהגות מיוחדת לעובד המדינה, או התנהגות בתפקיד מסויים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי הולמת, במשמעות של סעיף 17(3) לחוק המשמעת, גם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה, בחינתנו של כל עובד בכל תפקיד".

ראוי לבחון את מאפייניה של העבירה הנ"ל - ההתנהגות שאינה הולמת על רקע תפקידו של מורה בישראל, כפי שנפסק בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נגד בן אשר (פ"ד נב(1) 650, 678) אמר בית המשפט העליון את דבר לגבי תפקידו של מורה: -

"התפקיד של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט התנהגות גבוה, במיוחד כלפי התלמידים. מורה מוצב בדרך כל בעמדה של מרות כלפי תלמידים: ניתנה בידו סמכות לקבוע אם ובאיזו מידה, יצליח התלמיד בלימודים מעבר לכך: המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי תלמידים היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור, המפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. אכן, כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור... ומורה, כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה".

(6) בתי המשפט בשורה של פסקי דין סללו את נתיב הגישה הראויה כלפי עבירות אלימות בע"פ 4596/98 באק נגד מדינת ישראל קבעה כבוד השופטת ביניש: "הפעלת ענישה הגורמת לכאב והשפלה אינה תורמת לאישיותו של הילד ולחינוכו, אלא פוגעת בזכויותיהם כאדם... היא מרחיקה אותנו משאיפתנו לחברה נקיה מאלימות.

ופסק דין נוסף שדן בתפקידו של מורה, עש"מ 4503/00 חביב אמין נגד מדינת ישראל נקבעה הלכה: -

"הלכה היא שתפקידו של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט גבוה של התנהגות, במיוחד כלפי התלמידים (ראו עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נגד בן אשר, פ"ד נב(678, 650, 1). השימוש בכח הזרוע נגד תלמיד הוא מעשה חמור לעובד הוראה שאינו הולם את הנורמות הראויות. ענישה גופנית של הילד פוגעת בגופו, ברגשותיו, בכבודו ובהתפתחותו התקינה, ויש בה כדי לערער את אמון הציבור המפקיד את התלמידים בידי המורה".

בית המשפט מבליט בצורה החדה ביותר, את הפסול שקיים בנקיטת אמצעי אלימות במסגרת אכיפת המשמעת בכיתה כגישה חינוכית, דברים שהובאו גם בעש"מ 3362/02 וראוי לטעמנו, כי הדברים כהוויתם יובאו גם על ידינו במסגרת הנורמטיבית:

"אין לקבל טיעון זה גם אם נכונה הטענה כי שיטות הנהגת משמעת תוך שימוש באמצעים פיזיים למטרות חינוכיות מקובלות בבתי ספר או בבתים ממגזרים מסויימים. אין להשלים עם מצב זה. חוקי המדינה חלים על כל מגזרי האוכלוסייה וגם אם מסורות מן העבר מקשות על עקירה מהשורש של תופעות שהיו מקובלות פעם, אין לאשר כיום נורמות הפוגעות בגופו ובנפשו של ילד כלשהו. שיטות חינוך המבוססות על שימוש באמצעי אלימות,

מלקות, מכות, שימוש במכות סרגל ומשיכות אוזניים, היו נהוגות בעבר בחברות ובקבוצות אוכלוסייה שונות, ולא רק בישראל. באותם ימים מורים האמינו בכוחם המחנך של אלה. כיום יודעים אנו כי נזקם של אמצעים פיזיים רב, כי פגיעתם קשה וכי אין להשלים עמם עוד. ציבור הילדים כולו ראוי להגנה ובתי המשפט יתרמו חלקם באכיפת החוק, ובמניעת תופעות של אלימות בכל מגזרי האוכלוסייה".

גישה נורמטיבית דומה עוצבה על ידי בית המשפט העליון בעש"מ 1682/02 בעניין סרחאן עבדאל ווהב נגד מדינת ישראל:

"המורים הם המגלמים את דמות המחנך, בידיהם הופקדו שלומם וחינוכם של התלמידים, הם מורי הדרך בכל הנוגע לדרכי ההתנהגות של תלמידיהם, ועליהם לתרום לבניית דפוסים חברתיים ראויים ביחסים שבין אדם לחברו. לא אחת מוטל על מורה להתמודד עם מצבים קשים, ואף עם פריקת עול משמעת מצד תלמידים, שעה שכללי סדר ומשמעת חלים עליהם. כוחו של המחנך אינו בכוח הזרוע אלא בתבונתו, אישיותו ובמיומנותו המקצועית, בעזרתם של אלה עליו להתמודד עם הקשיים. אסור לו לנצל את מעמדו וסמכותו לפגיעה בתלמידיו ואין הוא רשאי למלא תפקידו בשיטות אלימות פוגעניות. אל לו להגיע לתגובה אלימה לא כשיטה ואף לא בעת איבוד עשתונות. חינוך באלימות מצמיח אלימות נוספת ומסכל את שאיפתנו לקיים חברה המכבדת את זכויות האדם את כבודו ואת שלמות גופו."

ב. היסוד הנפשי הדרוש - בעבירות משמעת:

(1) לעניין היסוד הנפשי הדרוש לשם הוכחת עבירת משמעת, נפנה לעש"מ 5550/98 בעניין יעקב-גלאור, בו הציג השופט זמיר את גישתו לסוגיה:

"השוני בתכלית בין הדין המשמעתי לבין הדין הפלילי יצר שוני בסדרי הדין ובדיני הראיות, והוא אף מונע את תחולת העיקרון בדבר סיכון כפול על הדין המשמעתי. הדעת נותנת כי שוני זה יבוא לידי ביטוי גם בשוני לגבי היסוד הנפשי של העבירה. האם אין זה סביר וראוי לדבר בהקשר של עבירת משמעת, על מחשבה משמעית להבדיל ממחשבה פלילית? לדעתי, יש מקום להבדיל, לגבי היסוד הנפשי, בין עבירה פלילית רגילה לבין עבירת משמעת של התנהגות שאינה הולמת את עובד המדינה, ואולי אף עבירות משמעת נוספות."

נראה לי כי לצורך קיום היסוד הנפשי בעבירת משמעת של התנהגות שאינה הולמת, די בכך, שעובד מדינה סביר (או לשון אחרת, אדם מן הישוב), יכול היה, בנסיבות העניין, להיות מודע לטיב המעשה."
(פורסם בפ"ד נג(1) בעמ' 326, 333).

אומנם, פסק הדין הנ"ל דן ביסוד הנפשי הדרוש לשם הרשעה בעבירה לפי סעיף 17 (3) לחוק - התנהגות שאינה הולמת, ונקבע כי רשלנות מספקת. בדרך זו, אם כי בהרחבת מה, הלך בית המשפט העליון בעש"מ 6843/01 בעניין יפתח בן דוד. בדומה לכך, נפסק גם לגבי סעיף 8 (ב) לחוק הרשויות המקומיות (משמעת) ובהמשך לפסקה הנ"ל נקבע כי: -

"נראה לי כי לצורך קיום היסוד הנפשי בעבירת משמעת של התנהגות שאינה הולמת, די בכך שעובד מדינה סביר (או, לשון אחרת, אדם מן הישוב) יכל היה, בנסיבות העניין, להיות מודע לטיב המעשה."
(ראה לעניין זה את ער"מ 6494/00, בעניין דוד חזי, פורסם בפ"ד נ(5) בעמ' 101).

ולאחרונה נפסק בנדון:

"ההנחה שהיסוד הנפשי הנדרש בעבירות משמעת בשירות המדינה זהה ליסוד הנפשי הנדרש בדין הפלילי וכי באופן גורף יש לדרוש מחשבה פלילית לשם הרשעה בכל עבירת משמעת, אינה מובנת מאליה. בפסיקתו של בית משפט זה, כבר נאמר כי יתכן שיש מקום להקל בדרישת היסוד הנפשי בדין

המשמעת לעומת היסוד הנפשי בדין הפלילי ואולי אף להסתפק ברשלנות לעבירות משמעת מסוימות."

(עש"מ 6335/02 עזר שוחט נגד מדינת ישראל, שניתן בתאריך 8.1.03 וטרם פורסם).

בית הדין סבור, כי התביעה תצא ידי חובתה, אם תוכח מודעותה של הנאשמת לטיב המעשה, לגבי העבירות שבהן הואשמה.

ג. רמת ההוכחה הנדרשת:

1) בית הדין מוצא לנכון להתייחס לשאלת רמת ההוכחה הנדרשת בדין המשמעותי לגבי התנהגות שהקשרה, מעשה של פגיעה פיזית בתלמיד.

בסוגיה זו קבע סעיף 11 לחוק, כי בכפוף לאמור בסעיף 7 לחוק, יהיו לבית הדין כל הסמכויות הנתונות לוועדת חקירה, לפי סעיפים 8 עד 11 ו-27 (ב) לחוק ועדות חקירה, התשכ"ט-1968.

סעיף 8 לחוק ועדות חקירה קובע:

"א. ועדת חקירה אינה כפופה לנהוג לפי סדרי הדין של בית משפט והיא רשאית לקבל כל ראיה שהיא, בכל דרך הנראית לה מועילה, ולקבוע סדרי חקירתם של עדים, והכל כשאין בחוק זה או בתקנות על פי הוראה אחרת.

ב. ועדת חקירה אינה כפופה לדיני הראיות שאין בחוק זה או בתקנות על פי הוראה אחרת."

עם זאת, חלה החובה על בית הדין, כמו על כלל יחידות המינהל, לפעול לפי כללי הצדק הטבעי. עיקרון זה נקבע על ידי בית המשפט העליון, מפי השופט ברנזון כבר מקדמת דנא:

"זכותו היסודית והבלתי מעורערת של כל עובד המדינה היא, שבמלא בית הדין המשמעותי את תפקידו, לא ייפגע במאומה בעקרונות הצדק, כפי שאלה הוגדרו ונקבעו בדין, ובתי המשפט יקפידו עם בית הדין הקפדה רבה, שישמור על זכויות יסוד אלה של העובדים העומדים לפניו לדין משמעותי.

אבל מעבר לגבולותיהם, המוגדרים היטב כאמור, של עקרונות הצדק הטבעי, לא יתערבו, בתי המשפט בשיקול דעתו ובסדרי דיונו של בית הדין המשמעותי, כל עוד הוא ממלא תפקידו ואינו חורג ממסגרת סמכויותיו כדין." (עש"מ 1/66 פסקל נגד היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד כ(3), 71).

ואכן, לעניין מידת ההוכחה הראייתית, הנדרשת על ידי בית הדין למשמעות, קבע כב' השופט לוין בעש"מ 9/88, אזוט נגד מדינת ישראל, פ"ד מ"ג(1), 867:

"חובה להקפיד על קיומו של איזון נאות בין הצורך בניהול הליכים מהירים ויעילים מחד גיסא לבין שמירת כללים בסיסיים המבטיחים זכויותיו של העומד לדין, מאידך גיסא...".

בית המשפט העליון קבע כי, בשל איזון זה, אין לקבוע מסמרות לעניין מידת ההוכחה הראייתית, ולפיכך מידת ההוכחה הנדרשת עשויה להשתנות לפי רצינות העניין השנוי במחלוקת. באותו הקשר, קבע בית המשפט בפסק דין מאוחר יותר - עש"מ 3725/91, בכרך נגד מדינת ישראל (פ"ד מה(5), 401), שאין ליצור רמת הוכחה מיוחדת לדין המשמעתי וכי רמת ההוכחה בדין המשמעתי דומה לזו שבדין הפלילי:

"לדידי, די בשתי רמות ההוכחה הקיימות אצלנו והן, שכנוע מעבר לספק סביר מחד גיסא, ומאזן הסתברויות מאידך גיסא. דיני נפשות נחשבים לחמורים יותר בתוצאותיהם, ונדרשת מידה גבוהה יותר של הוכחה, מאשר מאזן הסתברויות בלבד. הדין המשמעתי מצטרף מבחינה זו להליך הפלילי כי זו משמעותו לאשורה."

כב' השופט קדמי, בספרו "על הראיות" (חלק שלישי, מהדורה משולבת ומעדכנת, התשכ"ט-1999, בעמ' 1340 ובעמ' 1467), דן בנושא זה:

"להרשעה בבית הדין למשמעת דרושה רמת ודאות שאינה מגעת אמנם לזו הנדרשת בפלילים, אך העולה על זו הנדרשת בהליך האזרחי".

ד. הגנה עצמית והגנת הצורך:

(1) לנוכח טיעוניה של ההגנה, כי מעשיה של הנאשמת חוסים תחת מטריית ההגנה העצמית, הגנת הצורך והצידוק, ראינו מקום להציב את גבולותיהן של

שתי ההגנות הראשונות. לגישתנו, להגנה השלישית אין רלבנטיות לנשוא דיוננו.

(2) בית הדין קלט בפסיקתו את הגנת הצורך שמקורה במשפט הפלילי, לנוכח הדמיון שקיים בין ההליך הפלילי והמשמעתי (ראה בד"מ 125/01 בעניין זוטי דברים, או בד"מ 95/01 שדן בהגנה עצמית). אין אנו רואים כל קושי להכיר בטענה של הגנת הצורך, הדומה ביסודותיה להגנה עצמית, שהוכרה כאמור בפסיקתנו.

(3) למהותה של טענת הגנה עצמית:

סעיף 34 י. לחוק העונשין, התשל"ז – 1977 קובע לאמור:
"לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שהיה דרוש באופן מיידי כדי להדוף תקיפה שלא כדין שנשקפה ממנה סכנה מוחשית של פגיעה בחייו, בחירותו, בגופו או ברכושו, שלו או של זולתו; ואולם, אין אדם פועל תוך הגנה עצמית מקום שהביא בהתנהגותו הפסולה לתקיפה תוך שהוא צופה מראש את אפשרות התפתחות הדברים."

עניינה של טענה זו, בקצירת האומר היא, מתן פטור מאחריות למעשה או מחדל המשמשים להגנתו של "ערך" מן הערכים הקבועים בגוף הסעיף. יודגש, כי תנאי בסיסי להחלת ההגנה הוא: **"שעדותו של המתגונן תהא מהימנה"** על בית המשפט ש"אם בית המשפט אינו מאמין לו שהוא עשה את המעשה תוך כדי התגוננות, שוב אינה מועילה לו..." (ע.פ. 65/65 מדינת ישראל נגד רז, פ"ד יט(2) 503).

עיקרו של הסייג של הגנה עצמית הינו בזכותו של אדם להדוף תקיפה שלא כדין, בנסיבות, בתנאים ובמגבלות שקובעים הדין והפסיקה. ואלה התנאים ליישומו של הסייג: שהמעשה היה דרוש באופן מיידי, על מנת להדוף תקיפה שלא כדין, שנשקפה ממנו סכנה מוחשית של פגיעה בחייו, בחירותו, בגופו או ברכושו, של עושה המעשה או של זולתו. (ראה בהרחבה יעקב קדמי, על הדין בפלילים, חלק ראשון, עדכון והשלמה, 1998).

(4) למהותה של הגנת הצורך:

א) סעיף 34 יא' לחוק העונשין התשל"ז-1977 קובע לאמור:
"לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שהיה דרוש באופן מיידי להצלת חייו, חירותו, גופו או רכושו, שלו או של זולתו, מסכנה מוחשית של פגיעה חמורה הנובעת ממצב דברים נתון בשעת המעשה, ולא היתה לו דרך אחרת אלא לעשותו."

ב) השופט קדמי בספרו הנ"ל, מונה את חמשת התנאים לתחולת הסיוג מאחריות פלילית:

- (1) המעשה היה "דרוש באופן מיידי";
- (2) "להצלת חייו, חירותו, גופו או רכושו, שלו או של זולתו";
- (3) "סכנה מוחשית של פגיעה חמורה";
- (4) הנובעת ממצב דברים נתון";
- (5) ולא הית לו דרך אחרת אלא לעשותו".

כאשר התנאי הראשון של המיידיות הינו לב ליבה של הגנה האמורה, ורק במקום שבו נדרשת תגובה "מיידי" להצלת אחד מארבעת הערכים האנושיים הנקובים בגוף ההוראה, יש הצדקה ליישום הסייג. היתה "שהות" להתארגנות "אחרת" להצלה – שהיא היפוכה של דרישת "המיידיות" - יישמט הבסיס מתחת לצידוק של יישום הסייג.

11. סיכומי הצדדים:

בתום שמיעתו של התיק, בית הדין הורה, כי הצדדים יגישו את סיכומיהם בכתב, ואכן התכבדו בקבלתם של סיכומים כאמור, בהם הציגו הצדדים את גישתם לראיות שבאו בפניו, ואת תפיסתם וגישתם לגבי הממצאים והמסקנות שראוי כי נסיק מהם, במסגרת הדין.

בית הדין עיין בסיכומי הצדדים, ויצג להלן את עיקרם, לקראת פרק הסיום של הכרעת דין זו.

א. סיכומי התביעה:

(1) התביעה סבורה בסיכומיה המתומצתים, כי הראיות שבאו בפניו מאפשרות להרשיע את הנאשמת בעבירותיה של התובענה, באירוע נשוא דיונו. לצורך זה הופתנה תשומת ליבנו לעדותו של התלמיד ח.א ולמידת האלימות וסימניה שלגרסתו הופנתה כלפיו, וכי על-פי עדותו ברשותו לא היה כל כלי חד, סכין או גוזז ציפורניים. חיזוק למידת האלימות ונסיבותיה מוצא התובע בעדותה של אם התלמיד, הגב' רחל א. אשר תארה בפניו את תגובתה של הנאשמת ובכיה בפניה עובר לאירוע.

(2) ובנוסף לראיות הנ"ל, הנאשמת בחקירתה במשטרה ובפנינו הודתה, כי סטרה פעמיים לתלמיד תוך כדי ניסיונה לגונן על התלמידים מפני תקיפתו על ידי התלמיד שאחז ביד להב שלוף של גוזז ציפורניים. התביעה מבקשת, כי בית הדין יעדיף את גרסתו של התלמיד על פני זו של המנהלת – עדות שהיתה עקבית הן במשטרה והן בבית הדין – וידחה את הגנת הצורך שהעלתה ההגנה.

(3) התביעה סבורה, כי התקיפה שבה נקטה הנאשמת לא היתה סבירה לנוכח מספרן של הסטירות והיה לאל ידה לרסן את התלמיד גם בדרך אחרת, לנוכח היכרותה המוקדמת עם עברו האלים של אותו תלמיד.

(4) בנעילת סיכומיה התביעה עותרת להרשעתה של הנאשמת בעבירות שבהן הואשמה.

ב. סיכומי ההגנה:

(1) מטעם ההגנה הוגשו לעיונו סיכומים מפורטים, לרבות פירוט עדויות והסקת מסקנות לגבי כל אחד מהעדים שהעידו בפנינו.

(א) ההגנה סבורה, כי יש ליתן אמון מלא בגירסת הנאשמת בחקירתה בפנינו, כי התלמיד ח.א נטה לאלימות והיה גדול מכפי גילו, סיכן באמצעות גוזז הציפורניים כל מי שנקרה בדרכו ושתי הסטירות שניתנו לו על ידי הנאשמת, ואחזתה בו הביאו לנטרול הסכנה.

(ב) ההגנה סבורה, כי גרסתם של התלמיד ח.א ואימו אינה אמינה ובשל כך משטרת ישראל הגיעה לכלל מסקנה על סגירת התיק בשל חוסר אשמה (נ/7). באשר לעדותו של ליאור מועלם שקטעים נרחבים ממנה הובאו בסיכומים, ההגנה סבורה, כי יש ליתן בה את מלוא האמון, והיא זו אשר משקפת את אשר נתרחש בעת האירוע.

ג) גישת ההגנה הינה, כי עומדות לנאשמת מספר הגנות: הגנה עצמית, צורך וגם צידוק, לנוכח חובתה למנוע פגיעה אפשרית בגופם של התלמידים בבית הספר. הנאשמת פעלה בנסיבות הקשות של האירוע, לשם הצלה והושטת עזרה לתלמידים שהותקפו גם על בסיס קביעותיו של החוק – "לא תעמוד על דם רעך, התשנ"ח-1998."

ד) הסניגור מנתח את עדותם של התלמיד ח.א ואימו הגב' רחל ומגיע לכלל מסקנה, כי מדובר בעדויות מלאות סתירות ופרכות לגבי עוצמת ומספר הסטירות, וסימני הדם שלא הוזכרו כלל בעדויות במשטרה (נ/1 ו-נ/2), כאשר כל תכליתה של התלונה נועדה לנקום בנאשמת שפעלה להעברתו של ח.א מבית ספרה. ואין מקום שבית הדין יתן אמונו בעדויות אלה, אלא בעדותה של הנאשמת וזו של התלמיד ליאור מועלם שלא הוכן לעדותו כעד הגנה. עדותו היתה אוטנטית ומעמדו כעד לאירוע עצמו, בא לידי ביטוי בעדותו של ח.א ואימו במשטרה (נ/1 ו-נ/2).

2) ההגנה סבורה, כי בחלופה שבין אי פעולה לנוכח פני התקפה של התלמיד, ובין העמדה לדין בשל כך, היא מעדיפה את החלופה השניה, ואולם לנוכח סגירתו של התיק המשטרתי מחוסר אשמה, גם התביעה בנציבות היתה צריכה ללכת בנתיב זה ולא להגיש נגדה כל תובענה. לנוכח העדר כל יסוד להגשתה, מן הדין שבית הדין יזכה את הנאשמת מהעבירות בהן הואשמה ויורה, כי אוצר המדינה ישלם לה את הוצאות ההגנה.

מבוא - הערכת העדויות ממצאים ומסקנות:

12. בפרקיה של הכרעת הדין נפרסו הראיות והטיעונים שבאו בפנינו מטעמם של הצדדים. לכך חברו הצגתו של הדין הרלבנטי אשר חל בסוגיות נשוא דיוננו על מישוריו השונים וסיכומי הצדדים בכתב, שבהם הובאה בפנינו גישתם לראיות ולדין ולמסקנות שראוי

שנסיק מהן כל צד לפי מהות שליחותו ותפיסת עולמו. ואולם כידוע מלאכת השפיטה מסורה בידינו ומגיעה בפרק זה לשלב הסיום.

13. בית הדין בחן בקפידה את מכלול הראיות שבאו בפניו, את המסגרת הנורמטיבית השולטת על הסוגיות שבנשוא דיונו, את רמת ההוכחה הנדרשת לצורך הוכחתן של העבירות שיוחסו לנאשמת, היסוד הנפשי הדרוש לשם הרשעה בעבירות משמעת. בחינה זו נעשתה יחד עם סיכומיהם המועילים של הצדדים, על בסיסם של כל אלה הגענו לממצאים ולמסקנות לגבי פרטיה ואישומיה של התובעת. ואולם טרם נעשה כן, נקדים לכך מבוא שיהיה בר השלכה על יתר ממצאינו ומסקנותינו.

א. מבוא:

(1) הנאשמת עובדת הוראה ותיקה הנמצאת בשירות המדינה כ-32 שנה. במועד האירוע בעלת ניסיון של כ-26 שנה בתחום ההוראה, נעדרת עבר פלילי או משמעותי עד לתובענה נשוא דיונו – תובענה שנולדה בעקבות תלונה פלילית וחקירה פלילית שנפתחה נגד הנאשמת, אשר בסיומה הוחלט על סגירתו של התיק מחוסר אשמה (ראה נ/7), אולם התביעה החליטה להעביר את התיק לנתיב המשמעותי. כאשר אמות המידה לבחינת התנהגותה של הנאשמת הוצגו על ידינו ונפרסו בפרק שדן במסגרת הנורמטיבית.

(2) השאלה המשפטית שעמדה לפתחנו במסגרת הכרעת דין זו, נוגעת לסיווג ולבחינתה של התנהגות הנאשמת שלגבי מאפייניה הפיזיים (למעט תוצאותיה) כמעט שלא היתה מחלוקת בין הצדדים, מתן מספר סטירות שלא היו סטירת עדינות לתלמיד ח.א ואחיזתו בחוזקה שגרמה לצביטה בזרועו. השאלה שאליה נדרשנו הנה, האם התנהגות זו שממצאינו לגביה מאפייניה עוד יפורטו בהמשך, נועדה לאכוף משמעת על תלמיד בדרך פסולה ואסורה, על-פי המטרייה הנורמטיבית הנדרשת בנדון ממורה בישראל, או שמא התנהגותה של הנאשמת נכנסת למסגרתן של אותן הגנות שפירטנו לעיל; ההגנה העצמית או הגנת הצורך שישומן במסגרת הליכי הדין המשמעותי הוכרה על ידינו.

(3) בחינה זו אינה יכולה לעשות במנותק מהראיות שבאו בפנינו לגבי מאפייני התנהגותו של התלמיד ח.א, שבנתיים בגר בשש שנים מאז האירוע ומצא את מקומו בסדנה צבאית – "סדנת צנובר".

(4) הראיות שבאו בפנינו לגבי מאפייני התנהגותו של התלמיד במועדים הרלבנטיים לאירוע מצביעות, כי מדובר היה בילד שלדאבון לב היה אלים לא רק במובן המילולי כגירסת אימו, אלא כפי שלמדנו ממוצגים שונים וגם העדויות שיפורטו בהמשך, מדובר היה בילד שלא אחת איבד שליטה על מעשיו, עד כדי השתוללות אלימה ומסכנת את התלמידים והמורים. הראיות שבאו בפנינו בעניין זה היו רבות, עוד מראשית דרכו החינוכית של הילד במוסד חינוכי שקדם ללימודיו בבית ספר "שבט סופר", עת למד בבית ספר "אורט" (ראה נ/3 – פניה לאביו של הילד בנוגע למאפייני אלימותו, ובמיוחד את נ/5 ו-נ/8), ולכך יש להוסיף את כרטיס התלמיד שגם הוא מאופיין באירועי אלימות מגוונים בבית הספר המשתלב עם הערכות הפסיכיאטריות והפסיכולוגיות שקיבלנו לעיוננו (ראה נ/6 – חוות דעת מטעם בית חולים "זיו" וכן את חוות דעתה של הפסיכולוגית הראשית במשרד החינוך בעניין מאפייני התנהגותו של התלמיד והטיפול הנדרש לגביו).

ב. הערכת עדויות ממצאים ומסקנות:

(1) בית הדין בחן בכובד ראש, את מכלול הראיות שבאו בפניו בנוגע לאירוע נשוא דיונו.

(2) העדים הישירים שנטלו חלק באירוע היו, התלמיד ח.א, אותו תלמיד שהתביעה טוענת כי הותקף שלא כדין על ידי הנאשמת, שעדותו בנדון נמסרה למשטרת ישראל וזו שבאה בפנינו (ראה בנדון את מוצג ההגנה נ/1), גירסתה של הנאשמת עצמה כפי שנמסרה בעדותה במשטרת ישראל (ראה ת/1), וזו המפורטת בפנינו לגבי התנהגותה באירוע עצמו, והנסיבות שהביאו להקלעותה אליו. לאלה יש להוסיף את עדות התלמיד ליאור מועלם שחזה במתרחש, אשר עדותו נמסרה בפני בית הדין ועיקריה הובאו בפרשת ההגנה.

(3) בנוסף לעדויות האמורות, התביעה הביאה בפנינו את עדותה של אם התלמיד, הגב' רחל א', אשר מסרה את גירסתה גם במשטרת ישראל, כמפורט במוצג ההגנה נ/2.

(4) בית הדין בחן בכובד ראש את העדויות שבאו בפניו, לרבות המוצגים שהוגשו לעיונו בקשר אליהן. בית הדין הגיע לכלל מסקנה, כי עדותו של התלמיד ח.א בפניו לא תאמה את המציאות כפי שנתרחשה כשש שנים לפני מסירת עדותו. התרשמנו, כי עדותו של התלמיד לגבי נסיבות האירוע אינה גירסת אמת. כמו כן התרשמנו, כי התלמיד בעקבות עיבוד האירועים בביתו העצים את האירועים וצבע אותם באור מחמיר לגבי העוצמה הפיזית של הסטירות והאחיזה שהופנו כלפי גופו. בית הדין לא מצא בעדותו של התלמיד במשטרת ישראל, אשר היתה קרובה הרבה יותר לאירוע כל רמז לכך, כי הוכה עד זוב דם (ראה נ/1). גם בעדותה של אימו הגב' רחל א. במשטרת ישראל (ראה נ/2), אין כל רמז לדם שניגר מאפו של התלמיד – תיאור שבא אך בפנינו.

(5) לעדויות אלה מצטרפת עדותו של התלמיד ליאור מועלם, ילד שהיה חברו של התלמיד ח.א לחינוך המיוחד, אשר נכח וראה במו עינו את האירוע והעיד בפנינו עדות מפורטת ואמינה לגבי הנסיבות של האירוע שבמהלכו הבחין בהתפרצותו האלימה של התלמיד ח.א כלפי תלמידי כיתה א' ואחרים וראה להב האחוז בידיו, ולאחר מכן תיאר ביכולתו המילולית הלא מפליגה, את הצטרפותה של הנאשמת לאירוע ואת דרך ניטרולו של ח.א על ידה. עדותו של אותו תלמיד מוערכת על ידינו כעדות אמינה, המשקפת לפי מיטב הערכתנו את מהלך התרחשותם של האירועים מנקודת מבטו של אותו תלמיד. בחנו עדות זו לעומת עדותה של גב' רחל א. שהיא עדות מכלי שני על-פי הדיווח שנמסר לה על ידי בנה. מצאנו בעדותה של גב' רחל בפנינו פרטים לגבי עוצמת האלימות שאין בהם כל זכר בעדות שמסרה במשטרת ישראל, כמפורט ב-נ/2 וגם הערכת אופיו של בנה כילד שמאפייני אלימותו הם מילוליים בלבד נסתרת חזיתית אל מול המוצגים שבאו בפנינו, לגבי מאפייני התנהגותו של התלמיד באותה העת. כאן ראוי גם לציין, ולו לעניין העצמת האירועים על ידי התלמיד ח.א ואימו, כי עובר לתקיפה הנטענת לא הוגשה על ידי התלמיד והוריו תלונה מיידית במשטרת ישראל, אלא לאחר תקופה שלמעלה מחודשיים וכפי שלמדנו מעדותו של התלמיד, ותלונה זו לא היתה מנותקת מן ההחלטה להרחיקו מבית הספר (ראה בנדון גם את נ/8).

(6) בית הדין בחן בקפידה ובזהירות את עדותה וגירסתה של הנאשמת, כפי שנמסרה במשטרת ישראל (ת/1). מצאנו קווי דמיון מובהקים בין גירסתה של הנאשמת בחקירתה, בה תיארה החלטה מודעת להדוף את השתוללותו של התלמיד שאיים באמצעות גוזז ציפורניים לפחות על שלמות גופם של תלמידים קטינים והחליטה לעצור את פני הסכנה באמצעות מתן סטירות לתלמיד ואחיזה בו, תוך נטילתו של גוזז הציפורניים מידיו של התלמיד, ובין זו שנמסרה בעדותה בפנינו.

(7) אנו נותנים אמון מלא בעדותה של הנאשמת בפנינו, כי אכן העריכה קיומה של סכנה לשלומם הגופני של תלמידים קטינים והבחינה, כי התלמיד מחזיק בגוזז ציפורניים ופעלה באמצעות מתן בין שתיים לשלוש סטירות, להפסקת השתוללותו ונטלה בהמשך את הכלי החד שהיה בידיו. הזמן שחלף מזמן האירוע ועד הגשת התלונה, יש בו כדי להסביר את העדר איתורו של הגוזז, מאחר ולא היה לאל ידה לצפות כי יהיה בו צורך לקראת קיומה של חקירה פלילית או אחרת נגדה, אותה לא יכלה לצפות עובר לאירוע.

(8) לנוכח הערכת העדויות כפי שנפרסה על ידינו לעיל, בית הדין הגיע למסקנה, כי ביום האירוע ה-9.12.1997 בשעות הבוקר, הנאשמת לאחר שנקראה לאירוע והבחינה כי התלמיד ח.א. משתולל במסגרת חצר בית הספר והבחינה, כי גוזז ציפורניים עם להב מצוי בידיו, החליטה לנטרל את פני הסכנה באמצעות מתן בין שתיים לשלוש סטירות לתלמיד, תוך אחיזה חזקה בו ובזרועו ונטלה ממנו את גוזז הציפורניים בתום ניטרולו, על מנת להפסיק את פני הסכנה האפשרית שהיתה צפויה בעטייה של החזקת התלמיד באותו הכלי, לנוכח מאפייני התנהגותו המוכרים לה שאלומות פיזית באותה העת היתה מנת חלקו. בנסיבות אלה, שעה שהנאשמת היתה מודעת לאופיו האלים של התלמיד, כפי שבאה לידי ביטוי בכרטיס התלמיד ובמוצגי ההגנה שתארו את מאפייני אלימותו, הדרך שבה נקטה לעצירת המשך השתוללותו שעה שהוא אוחז באותו להב היתה דרושה לפי מיטב הערכתנו **באופן מיידי** לשם מניעת פגיעה בגופם של תלמידים רכי שנים שעל שלומם היתה אחראית, והדרך שנבחרה על ידה בהתחשב במאפייני התנהגותו של אותו תלמיד לנוכח הליקויים שמהם סבל, היתה סבירה בנסיבות העניין וספק בליבנו אם חלופה אחרת לנוכח עוצמת השתוללותו, כגון חלופה מילולית היתה משיגה את יעד עצירתה של אותה תקיפה.

9) שוכנענו כי, הנאשמת לא נקטה באלימות לשמה לאכיפת המשמעת כלפי אותו תלמיד, כתוצאה מאיבוד רסן ושליטה רגעיים. זו היתה החלטה מודעת כלפי החלופה שנבחרה על ידה לניטרול של סכנה מוחשית שהיתה צפויה לגופם של תלמידיה. בנסיבות העניין קביעתנו היא, כי הדרך בה נקטה נדרשה באופן מיידי על מנת למנוע את הסכנה המוחשית, כי אותו להב יופנה כלפיה, או כלפי תלמידיה.

סוף דבר:

14. לנוכח הממצאים והמסקנות שאליהם הגענו, החלטנו **לזכות** את הנאשמת מאישומיה של התובענה, לאחר ששוכנענו בקיומה של הגנת הצורך, המסייגת את אחריותה למעשה הכאתו של התלמיד, גם במסגרת הדין המשמעותי.

לתשלומן של הוצאות הגנה:

15. בסיכומיה ההגנה עתרה לכך, כי נקבע שלא היה מקום מצד התביעה להחליט "מעיקרה" להגיש כתב תובענה נגד הנאשמת, ועל כן נתבקש בית הדין לפסוק לנאשמת הוצאות הגנתה. לנוכח התוצאה שאליה הגענו לעיל, נבחן את פני הבקשה.

16. סעיף 36 לחוק קובע לאמור:

"הוצאות ראה בית הדין שלא היה יסוד להגשת התובענה, הגנה רשאי הוא לצוות כי אוצר המדינה ישלם לעובד את הוצאות הגנתו בסכום שיקבע בית הדין".

פרשנותו של סעיף זה נדונה בהרחבה בפרשת יריב ויפת (עש"מ 85/01), שם נקבע כי פרט לעילה המנויה בסעיף, המבוססת על כך שלא היה יסוד להגשת התובענה, ראוי להחיל לעניין ההוצאות את העילה הנוספת הקבועה בסעיף 80(א) לחוק העונשין, ולפיה, ניתן לפסוק הוצאות גם אם היה יסוד לאשמה מלכתחילה, אך קיימות נסיבות אחרות המצדיקות את התשלום כאמור.

17. על מנת שבית הדין ישהה לבקשת ההגנה עליו להגיע למסקנה, כי תובע סביר לאחר עיונו במכלול חומר הראיות היה מגיע למסקנה, כי זיכוי הנאשמת צפוי מראש ואין בכוחן של הראיות שבידו, כדי לבסס הרשעה (ראה בעניין זה ע.פ. 4466/98 רמי דבש נ' מדינת ישראל פ"ד נו(3) בעמ' 73, 109).

18. בית הדין לא שוכנע לאחר עיונו במכלול הראיות שעמדו בידי התביעה, בהם עדות הקטין ואימו ויתר הראיות, כי אכן היה על התביעה להגיע למסקנה האמורה. התוצאה הסופית שאליה הגענו היא תולדה של ניתוח הראיות, הערכתן, ומידת מתן אמון להן, כאשר בסופו של דבר החלטנו להעדיף את גירסתה של המתלוננת יחד עם עדותו של הנער ליאור מועלם על פני העדויות האחרות שהביאה התביעה. בנסיבות אלה, אין לומר שלא היה מקום מכל וכל להגיש את התובענה בשל העדר יסוד ראייתי מספיק. אין גם לומר, כי הגשת התובענה היתה מופרכת לנוכח חלוף הזמן שעבר מאז האירוע ועד הגשת התלונה למשטרה, ושינוי הנתיב שעבר על החקירה המשטרתית וההליך הפלילי שלא מומש בשל חוסר אשמה והעברת התובענה למישור המשמעתי, לנוכח השוני שקיים בין שני סוגי ההליכים מבחינת רמת הוכחה והיסוד הנפשי הנדרשים להוכחת יסודות העבירה, כמפורט במסגרת הנורמטיבית.

19. כמו כן הגענו למסקנה, כי אין מקום להורות על תשלום הוצאות הגנה בעילה השניה "אם היו נסיבות אחרות המצדיקות זאת". בית המשפט העליון וגם בית דין זה אמר את דברו בכל הנוגע לשימוש באלימות מצד מורה כלפי תלמידו. במקרה שלפנינו, הנאשמת נקטה אומנם במעשה פיזי כלפי התלמיד שעל פניו היה מאופיין ביסודות של אלימות. אולם קבענו, כי אותה מידה של אלימות כפי שהופנתה כנגד תלמיד בן 10, חוסה בנסיבות מקרה זה תחת מטריית הסיווג בפני אותו פטור או סייג שהוחל על הנאשמת לאחריות משמעתית, אין בו כדי להוות את אותן הנסיבות המצדיקות את תשלומן של הוצאות הגנה.

20. אשר על כן, בקשתה של ההגנה לתשלומן של הוצאות ההגנה נדחת בזה.

הכרעת הדין ניתנה ביום י"א באלול התשס"ג – 8.9.2003, שלא בנוכחות הצדדים להם תועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות ערעור לבית המשפט העליון מסורה לצדדים לפי סעיף 43(א) לחוק, תוך 30 יום מהמועד שהכרעת דין זו תגיע לידיהם.

(-)	(-)	(-)
מר אבי לבנה חבר	ד"ר צבי קרניאל חבר	עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד יו"ר

תמצית הפסק :

הנאשם, שהוגשה מתפקידו, הורשע על ידי בית הדין בעבירות משמעת רלבנטיות בעקבות כתב אישום שהוגש נגדו בבית המשפט השלום בנצרת בגין הכאת תלמידתו הקטינה ברגלה באמצעות סרגל ובית המשפט החליט להענישו ללא הרשעה ע"י הטלתן של 350 שעות לתועלת הציבור.

מתסקיר מבחן שהוגש לבית הדין עלה, כי לנאשם 3 הרשעות קודמות . התובע ביקש להטיל על הנאשם עונשים מחמירים וזאת בעיקר בשל מספר העבירות שביצע בעבר מהם עלה, כי הנאשם נוהג לאבד עשתונותיו כשהוא נמצא במצבי לחץ, ולכן ביקש להטיל עליו אמצעי משמעת של : **נזיפה חמורה ; פיטורין לאלתר ; פסילה משירות המדינה עד גיל 55 ; פסילה מהוראה עד גיל 65.**

עמדתו של נציג המשרד כפי שהוגשה בכתב על ידי התובע, היתה שונה ומקילה.

הסניגור טען, כי לא היה מקום לאזכר את 3 העבירות, כיוון שכעבור שנים הן נמחקות מהרישום הפלילי ולכן הבסיס שעליו סומכת התביעה את טיעוניה נשמט, שכן המקרה האחרון התרחש ב-1996.

הנאשם הביע חרטה עמוקה והמציא תעודת הערכה על אופיו ופועלו מגורמים שונים ועתר להטלתם של אמצעי משמעת מקילות.

בית הדין, לאחר ששקל את מכלול השיקולים שהועלו בפניו, החליט שאין משקל מכריע לעבירות הקודמות שחלה עליהן התיישנות, הטיל אמצעי משמעת של :

- א. נזיפה חמורה ;
- ב. הפקעת משכורת אחת ב-12 תשלומים ;
- ג. הורדה בדרגה אחת למשך חצי שנה.

ניתן ביום י"ג בתשרי התשס"ד – 9.10.2003.

הרכב בית הדין :

- עו"ד רינה גרוס - יו"ר
- גב' חני לידור - חברה
- מר חסון סודקי - חבר

י"ג בתשרי התשס"ד
9 באוקטובר 2003

בדח. 532-2003
בד"מ 57/03

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד רינה גרוס גב' חני לידור מר חסון סודקי	יו"ר חבר(ה) חבר
התובע (ת) :	עו"ד ג'פרי ונדל	
הנאשם (ת) :		
ב"כ הנאשם :	עו"ד האני עובייד	
נציג המשרד :	מר חגי קוזלוב	

גזר - דין

ביום 30.9.03 הרשענו את הנאשם – עיסא עובייד יליד 1952, מורה בכפר בית זרזיר, בעבירה על סעיף 17 (1) ו-(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 וסעיף (14) להודעה בדבר החלת החוק על עובדי הוראה, וזאת על-פי הודאתו.

נגד הנאשם הוגש כתב אישום בבית משפט השלום בנצרת, על כי ביום 12.10.00 היכה בסרגל את תלמידתו הקטינה, ברגלה. בגין עבירה זו פסק בית המשפט לנאשם 350 שעות של של"צ, ללא הרשעה.

הוגש לנו התסקיר של קצינת המבחן למבוגרים, אשר היה לנגד עיני בית המשפט. לנאשם הרשעות קודמות, האחת משנת 1986, השניה משנת 1990 והשלישית משנת 1996. העונשים, בגין הרשעות אלה, היו : שעות שירות לתועלת הציבור, קנס ומאסר על תנאי.

ב"כ התביעה טען, כי יש לנקוט כנגד הנאשם צעדים מחמירים, וזאת בשל משקלם הסגולי של העבירות בעבר. נקודת הכובד היא המצבור שלהם ולא המהות. מהאירועים בעבר ומהאירוע האחרון מבקש התובע ללמוד, כי הנאשם נוהג לאבד את עשתונותיו כשהוא נמצא במצבי לחץ. מאחר וכמורה עליו לשמש דמות חינוכית לחיקוי ומאחר ומדי שנים אחדות התנהגותו לא ראויה, ואינו למד מהתקלות שכבר היו בעבר, כי אז אין מקום לדבר על נתינת הזדמנות נוספת.

התובע, בהגינותו, מודה כי עצם העבירה אשר בגללה הוא עומד לדין בפנינו, כשלעצמה, אינה חמורה דיה כדי לבקש את פיטוריו. אולם, לסברתו, שלוש העבירות הקודמות של הנאשם הן אלה המטות את הכף לחובתו.

הנאשם הושעה מעבודתו, לתקופה מסויימת.

הנטייה היום בבית המשפט ובבית הדין למשמעת, היא להחמיר עם עובדי ההוראה הנוקטים באלימות כאקט חינוכי. בית הדין נדרש לדון בעבירות של עובדי הוראה לעיתים מזומנות. למרות הנטייה הנ"ל, ישנם מקרים לא מעטים בהם מורה נשאר בתפקידו כאשר הנסיבות מצדיקות זאת. במקרים כאלה נבדקת חומרת האירוע והיותו אירוע חד-פעמי, כאשר נקודת המוצא היא שהמורה הסיק מסקנות, הפיק לקחים וקיים סיכוי טוב שלא יחזור שנית על מעשיו.

התביעה הסתמכה על שלושה תקדימים בהם המורה לא הורשע בבית משפט כמו שהיה במקרהו של הנאשם, אולם העבירה שבה הורשע שם קשה וחמורה יותר, או שמבצע העבירה הוא בעל תפקיד בכיר יותר והתוצאה היתה פיטורים ממערכת החינוך (בד"מ 43/96 ועש"מ 10501/02). במקרה אחר 9223/02 – מורה שזרק כסא על תלמיד – מקרה שהוא חמור יותר מזה שלפנינו – לא פוטר המורה בשל העובדה שהיתה זו מעידה חד-פעמית, למורה של כמעט 30 שנה וותק (דומה לוותקו של הנאשם), ללא עבר פלילי ואשר הביע חרטה עמוק.

מאחר וכאמור התביעה מייחסת בעניינו משקל מכריע לגבי שלוש עבירותיו הקודמות של הנאשם, היא מבקשת כי נטיל עליו את אמצעי המשמעת כדלקמן:

1. נזיפה חמורה;
2. פיטורין לאלתר;
3. פסילה משירות המדינה עד גיל 55;
4. פסילה מהוראה עד גיל 65.

עמדת המשרד: עמדת המשרד הומצאה לנו בכתובים. עמדת המשרד שונה מעמדת התביעה ומקלה יותר. לפיה מוצע, כי יינקטו נגד הנאשם אמצעי המשמעת של:

1. נזיפה חמורה ;
2. הפקעת משכורת קובעת אחת בתשלומים ;
3. הורדה בדרגה לחצי שנה.

ב"כ הנאשם טען, כי לא היה מקום לאזכר את העבירות הקודמות משום שכעבור שנים הן נמחקות ולא קיימות. על כן, הבסיס עליו סומכת התביעה את טיעוניה לגבי העונש שיש להטיל על הנאשם – נשמט.

המקרה האחרון בעבירות הנאשם הוא המקרה שבו הורשע הנאשם – הטרדות ממתקן "בזק" אירוע שהתרחש ב-1996, חשיבותו לעניננו מועטה.

הנאשם היה מושעה כשבועיים והוחזר לעבודה על-פי החלטת בית הדין האיזורי לעבודה. הסניגור סמך דבריו על שורה ארוכה של פסקי דין בהם בית הדין נמנע מלפטר מורה שהורשע בתקיפת תלמיד.

הנאשם יליד 1952, נשוי ואב לשלושה ילדים. מדובר במחנך בעל וותק של 29 שנות הוראה. במהלך כל שנות עבודתו לא הורשע בעבירה מסוג זה. הוא אדם נורמטיבי, אהוד על תלמידיו ואיש נוח לבריות. בינו לבין אביה של התלמידה יחסים חברתיים קרובים וכמורה עזר לתלמידה זו, במיוחד, להיקלט בצורה חלקה בבית הספר וללמדה את השפה הערבית, מאחר והגיעה מחו"ל ממערכת ערכים שונה ומתרבות שונה.

הנאשם הביע חרטה עמוקה. ב"כ הנאשם המציא תעודות הערכה על אופיו ופועלו של הנאשם מאישי ציבור ואנשי חינוך, המעידים על אישיותו ויכולותיו. על כן, יש לנקוט כנגד הנאשם באמצעי משמעת קלים ובוודאי שאין לפטרו מהעבודה. עד כאן הטענות שהושמעו לפנינו.

בשל המשקל הסגולי שמייחסת התביעה לעבירות העבר ובשל טענת הסניגור כי יש להתעלם מהן כליל, מן הראוי שבפתח הדברים נדון בסוגיה זו. על כן, נתייחס להוראות חוק המירשם הפלילי ותקנת השבים, תשמ"א – 1981. סעיף 14 לחוק הנ"ל קובע את תקופת התיישנותה של הרשעה, כאשר העונש אינו עונש של מאסר לתקופה של שבע שנים. סעיף 16 לחוק קובע, כי משעברו 10 שנים מתום תקופת ההתיישנות יראו את ההרשעה כהרשעה שנמחקה. בהתאם להוראות חוק זה תקופת המחיקה מתחילה מיום התיישנותה של העבירה האחרונה, כך שבענינו של הנאשם העבירות טרם נמחקו, אולם חלה לגביהן התיישנות. דינה של ההתיישנות, על-פי סעיף 19(א) הוא:

"מידע על הרשעה שהתיישנה לא יובא בחשבון בין שיקוליו של מי שהיה זכאי לקבלו אילולא ההתיישנות".

מכאן, שאין אנו מנועים מלאזכר את העבירות הקודמות של הנאשם, אך מפאת התיישנותן אין להביאן במניין השיקולים. מסיבה זו אין לייחס משקל סגולי כל כך גדול לעברו של הנאשם בעת שנחליט מהו האמצעי המשמעותי הראוי בענינו.

מקרה דומה מאוד למקרה שבפנינו ואף חמור קמעה, הוא בד"מ 118/01, פסק דינו המלומד של עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין, בענינו של מורה שהיכה את ידו של תלמיד באמצעות סרגל וכינה אותו "כלב". המורה לא הורשע בבית משפט השלום. בהחלטתו הנ"ל ניתח בית הדין את כל העובדות והטיעונים המשפטיים ועמד על תכליתם של אמצעי המשמעת – למנוע פגיעה בתדמית השירות הציבורי, לשמור על הערכים הבסיסיים של הציבור ולהגן על טוהר המידות בשירות המדינה. איש חינוך אמון על הגנה על התלמיד, על כבודו ועל שלמות גופו. במקומותינו, אלימות פיזית כלפי תלמיד היא אסורה. גופו ונפשו של התלמיד אינם הפקר {ע"פ 4405 מדינת ישראל נ' אלגני (פ"ד מח(5) 191, 192)}.

המגזר הערבי, שגרס כדרך חיים כי "חוסך שבטו שונא בנו", מתיישר יותר ויותר עם הקו התרבותי המיושם בארץ, שבו הפגיעה הפיסית כדרך ענישה היא פסולה לחלוטין ואסורה מכח החוק.

בענינו, הנאשם הוא מורה ותיק, אדם נורמטיבי ובאמתחתו מכתבי הוקרה והערכה מאישי ציבור. הוא הביע חרטה עמוקה לגבי המעשה. הנאשם, הדגיש בפנינו את העובדה, כי הוא זה שדאג לטפח את התלמידה ולאפשר לה התאקלמות בבית הספר ובחברה הערבית (עלתה מהולנד). אבי התלמידה והנאשם ידידים טובים. הנאשם עושה רבות למען הקהילה ומקדיש שעות רבות בהתנדבות לפעילות חינוכית.

לכן, לאור העובדה כי העבירות הקודמות של הנאשם התיישנו, כי האירוע בגינו הורשע על ידינו אירע לפני שלוש שנים, כי הובעה חרטה עמוקה ומעל לכל היותו של הנאשם מורה מסור, מוכשר ואהוב שטובת תלמידיו בראש מעייניו, אנו נמנעים מלהטיל עליו את אמצעי המשמעת של פיטורים.

אנו מחליטים בזאת על אמצעי המשמעת הבאים:

1. נזיפה חמורה;

2. הפקעת משכורת אחת ב-12 תשלומים חדשיים רצופים ושווים;

3. הורדה בדרגה אחת למשך חצי שנה.

גזר הדין ניתן ביום י"ג בתשרי התשס"ד – 9.10.2003, שלא בנוכחות הצדדים.

זכות ערעור תוך 30 יום, על-פי סעיף 43(א) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963.

(-)

מר חסון סודקי
חבר

(-)

גב' חני לידור
חברה

(-)

עו"ד רינה גרוס
יו"ר

תמצית פסק הדין

הנאשם, מורה, מחנך וסגן מנהל בית ספר הואשם בעבירות משמעת בשל צביטה בלחי של תלמיד ודחיפה שגרמו לנזק בלחיו של תלמיד.

בעקבות כפירתו של הנאשם בעובדותיה ועבירותיה של התובענה נערך בפני בית הדין משפט הוכחות, שבו נשמעו עדי התביעה וההגנה.

בית הדין לאחר שנתן אמון בגרסתו של הנאשם קבע כי מעשיו היו בגדר נסיון להפריד במהלך ריב של תלמידים והיו דרושים גם לשם הגנה עליו, ובסופו של עיון החליט בית הדין **לזכות** את הנאשם.

ניתן ביום ד' בתשרי התשס"ד – 30.9.2003

הרכב בית הדין:

- עו"ד רינה גרוס - יו"ר
- גבי חני לידור - חברה
- מר חסון סודקי - חבר

ד' בתשרי התשס"ד
30 בספטמבר 2003

בדח. 511-2003
בד"מ 61/03

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד רינה גרוס גב' חני לידור מר חסון סודקי	יו"ר חבר(ה) חבר
התובע (ת) :	עו"ד ג'פרי ונדל	
הנאשם (ת) : ב"כ הנאשם :	עו"ד מזאריב טארק	
נציג המשרד :	מר חגי קוזלוב	

הכרעת – דין

הנאשם גדיר חאלד מורה במקצועו משך כ-15 שנה ומשמש גם כמחנך כיתה, כסגן מנהל בית הספר, רכז שכבה ורכז חינוך חברתי.

התביעה ביקשה להרשיע את הנאשם בעבירות על-פי סעיף 17(1), (2) ו-(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 והחלתו על עובדי הוראה.

כתב התובענה מייחס לנאשם צביטה בלחי ודחיפה ואשר כתוצאה מכך נחתך המתלון בלחיו.

הנאשם כפר בעובדות ובאשמה. לגירסתו התלמיד המעורב באירוע הוא תלמיד התיכון - שבו הנאשם אינו מלמד, והוא אחיו של תלמיד החטיבה אשר באותו יום 2.12.98 היה מעורב בתיגרת תלמידים בני שתי חמולות של הכפר. התלמידים שהיו מעורבים בתקיפה והתלמיד הנתקף נשלחו על ידי הנאשם, בהמלצת מנהל בית הספר, לביתם. האח כעס

מאוד וקילל את הנאשם במילים קשות וגם התקרב אליו בחצר עד כדי קירבה גופנית מאיימת. תגובת הנאשם לכך היתה, ביד אחת ניסיון לעצור את התלמיד המקלל וביד השניה לתפוס אותו בלחי. בשום מקרה לא צבט את התלמיד בלחיו ולא דחף ולא תקף אותו.

התביעה מתבססת על הודעת הנאשם במשטרה (ת/1) ועל תעודה רפואית (ת/2) המעידה כי התלמיד נפגע בלסת.

בהודעת הנאשם אכן נאמר כי "אני רק תפסתי אותו על הלחי בצד שמאל כעקיצה כדי שיירגע ודחפתי אותו אבל לא תקפתי אותו".

שמענו את השוטר אשר בפניו נמסרה ההודעה ת/1, אשר מסר את הדברים ככתובם, ללא פרשנויות. הוא גם הודיע לנו על המלצתו לסגור התיק מחוסר עניין לציבור וכי המתלוןן ביקש להסיר את התלונה. שמענו גם את עדותו של הנאשם ואת עדותם של מורה נוסף והשומר בבית הספר, אשר נכחו, לפחות, בחלק מהאירוע.

הנאשם, כאמור, העיד בפנינו כי במהלך היום – לפני קרות האירוע שלגביו הוא נאשם, הפריד בין תלמידים של החטיבה אשר רבו והיכו תלמיד אחר.

הוא ראה בהתערבותו ובהפרדה בין הניצים פעולה נחוצה, חינוכית וחיונית כדי שלא תהיה פגיעה גופנית חמורה בתלמידים.

הנאשם תיאר בפנינו את מה שקרה וגם הדגים פיזית את תנועות ידיו. מתוך ראיית הדברים כפי שהודגם לנו אנו סבורים כי הושטת ידו של הנאשם לעבר התלמיד שהתקרב קירבה יתרה אליו, יכולה להתפרש כתנועת הגנה. אנו לא מייחסים לנאשם לא כוונה לתקוף או להכות ולא תקיפה של ממש.

הוסבר לנו על ידי העדים, כי במגזר הבדואי תפיסת לחי כפי שהודגמה בפנינו ותוארה בפנינו יש לה משמעות של כבוד ו הערכה דהיינו, מי שעושה זאת מבקש מהשני לנהוג כלפיו בכבוד ובאיפוק ולהפסיק את מה שהוא עושה.

כך תיאר בעדותו בפנינו הנאשם את המקרה. אנו מודעים לקיומו של מנהג זה. קיבלנו את עדותו של הנאשם כעדות מהימנה ואנו מאמינים לדבריו ומקבלים את גירסתו שכאיש חינוך אלימות רחוקה ממנו.

התרשמנו מאישיותו של הנאשם, שהוא אדם כן וחיובי וכי החינוך של הנער – בבית הספר ומחוצה לו חשוב לו ביותר. התרשמנו כי הנאשם הוא איש חינוך מובהק וחבל שמקרה זה הגיע לפיתחנו.

בנסיבות אלה אנו מחליטים **לזכות** את הנאשם מכל אשמה המיוחסת לו.

ניתן והודע ביום ד' בתשרי התשס"ד – 30.9.2003, בנוכחות הצדדים.

(-)	(-)	(-)
מר חסון סודקי	גב' חני לידור	עו"ד רינה גרוס
חבר	חברה	יו"ר

תמצית הפסק:

הנאשם, יליד שנת 47 המועסק כמורה בכיר במשרד החינוך, הורשע על ידי בית הדין בעבירות שונות בעקבות הליכים פליליים שהתנהלו נגדו בבית המשפט השלום בעכו בגין תקיפת תלמיד בן 10, בכך שביקש ממנו להוציא את לשונו ונעץ חוד של עפרון בלשון כאמצעי ענישה.

הצדדים הגיעו להסדר בעניין אמצעי המשמעת בהתחשב בפרישתו הצפויה של הנאשם מהשירות הציבורי.

בהסדר הוצע להטיל על הנאשם נזיפה חמורה, והורדה בדרגה אחת למשך חודשיים.

בית הדין, לאחר ששקל את מכלול השיקולים לעניין כיבודו של הסדר הטיעון, הגיע לכלל מסקנה, כי ההסדר מאוזן ומידתי במיוחד לנוכח פרישת הנאשם מהשירות הציבורי.

בית הדין בשולי גזר הדין קבע ברוח פסיקתו של בית המשפט העליון, כי במידה ומועד פרישתו לגמלאות ימומש בזמן הורדתו בדרגה, תפסק הורדתו זו והמורה יפרוש באותה הדרגה שהיתה לו אילולי נתקיים ההליך שבפנינו.

ניתן ביום כ"ט בחשון התשס"ד – 24.11.03

הרכב בית הדין: עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד - יו"ר
גב' יהודית מילגרום - חברה
(הרכב חסר בהסכמה)

בדח. 610-2003
בד"מ 58/03

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני : עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין
גב' יהודית מילגרום
יו"ר
חבר(ה)

התובע (ת) : עו"ד ג'פרי ונדל

הנאשם (ת) :
ב"כ הנאשם : עו"ד מוטי לוי

נציג המשרד : מר חגי קוזלוב

גזר - דין

ההליך

1. הנאשם, יליד שנת 1947, המועסק כמורה במשרד החינוך בדרגת מורה בכיר ואשר את שירותו בעולם ההוראה הוא החל בשנת 1968, הורשע על ידינו ביום כ"ט בחשוון התשס"ד – 24.11.03 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(1), (2) ו-3(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

2. כתב התובענה הוגש בעקבות הליכים פליליים שהנהלו נגד הנאשם בבית משפט השלום בעכו (ת.פ. 005563/01). בהליכים אלה נערך בין המדינה והנאשם הסדר טיעון בו הוא הודה בכתב האישום שהוגש נגדו, בכך שבתאריך 17.5.200 בסמוך לשעה 11:00 תקף תלמיד בשם מנסור שהיה בן 10 באותה העת, בכך שביקש ממנו להוציא את לשונו ונעץ חוד של עיפרון בלשונו כאמצעי של ענישה.

3. העבירות שיוחסו לנאשם בגין המעשה היו תקיפה בנסיבות מחמירות - עבירה לפי סעיף 379 יחד עם סעיף 382(ב) (2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977. כבוד בית המשפט השלום בעכו החליט במסגרתו של הסדר הטיעון שלא להרשיע את הנאשם בעבירות הפליליות שבהן הואשם וחייבו לחתום על התחייבות כספית בסך של 2,000 ₪, להימנע מלעבור כל עבירה של אלימות תוך שנה מהיום, דהיינו מתאריך 5.3.02, כאמור בעקבות ההליך הפלילי האמור ותוצאותיו הוגש כתב התובענה שבפנינו.

4. טיעונים לכיבודו של הסדר הטיעון

במהלך הדיון שבפנינו הודיעו הצדדים לבית הדין שהמליץ בפניהם להידבר, כי הגיעו ביניהם להסדר טיעון בעניין אמצעי המשמעת, בהתחשב ברצונו של הנאשם, רצון שכבר קיבל ביטוי במכתבים שהופנו על ידי הסניגור המלומד לנציבות שירות המדינה לפרוש מהשירות הציבורי – פרישה שטרם הוחל במימושה ואולם מבחינת הנאשם הוא נחוש בגמירת דעתו לממש את פרישתו, הגם שבתחילה סבר הסניגור, כי ראוי לנוכח פרישתו הצפויה לעתור להפסקת ההליך לפי הוראותיו של סעיף 65 לחוק, בקשה שהתביעה התנגדה לה, ואולם בסופו של עיון הגיעו הצדדים לידי הסכמה, בהתחשב באותה פרישה צפויה, לגבי אמצעי משמעת מוסכמים שהם:

א. נזיפה חמורה ;

ב. הורדה בדרגה לפרק זמן של חודשיים - מתוך הבנה שהורדה זו בדרגה תכליתה לשמש כמסר נורמטיבי לשירות הציבורי, אולם אין כל כוונה בידי המשרד או התביעה, לפגוע בזכויות הגימלה שיגיעו לנאשם עובר לפרישתו.

5. במהלך הדיון שמענו, כי מדובר במורה וותיק שאין באמתחתו עבירות משמעת קודמות או עבירות פליליות והואיל ופסק דינו של בית משפט השלום כל כך מתומצת, שמענו מהנאשם עצמו הסבר על נסיבות העבירה ולדבריו, במהלך טיפול משמעתי באותו תלמיד הוא ביקש לממש כלפיו איזה שהוא נוהל שבמסורת העדה לגילוי האמת, שהיה מבוסס על קשית שהוחזקה בידו, לגביה אם אותו נער היה מצליח להוציאה בלשונו גורלו היה לכף זכות, אולם הוא נדקר באמצעות אותה קשית, לא כמבואר בכתב האישום שהנאשם גילה בפנינו פליאה כלפי תוכנו, הגם שהתובע הפנה את תשומת ליבנו לכך שהנאשם הודה בעובדותיו של כתב האישום בפני כבוד השופט משה אלטר של בית המשפט השלום בעכו, במסגרת הדיון שנערך בפניו ב-5.3.2002.

החלטת בית הדין

6. כידוע לכל, בית הדין אינו קשור להסדר טיעון שנכרת בין הצדדים והוא רשאי לכבדו או לשנותו לפי אומד שיקול דעתו. לצורך קבלת החלטתנו שקלנו מספר שיקולים.

א. על העבירות ונסיבותיהן

(1) הנאשם הואשם תחילה בעבירות פליליות של תקיפה בנסיבות חמורות שהופנתה כלפי קטין. ההליך הפלילי קיבל תפנית חדשה והסתיים בענישה מתונה ביותר של מתן התחייבות ללא הרשעה, בעבירה פלילית כל שהיא. מובן שעל מורה בישראל להימנע מכל מעשה של שימוש באלימות או בהתנהגות שיש בה מאפיינים של תקיפה שבמקרה דנן מומשה כלפי לשונו של תלמיד, וגם אם כוונתו של הנאשם היתה לגלות את האמת מפיו של התלמיד באותה שיטה מסורתית זו היתה דרך פסולה ולא ראויה, הגם שבתלמיד בעצמו לא נגרם ככל הנראה נזק לגופו וללשונו, אולם אין להסכים שמורה ינקוט בדרך שכזו לאכיפת המשמעת או לגילוי האמת, על-פי גרסתו.

(2) יוער, כי נקיטה באלימות כדי להשליט משמעת, היא דרך פסולה אשר זכתה לביקורתם של בתי המשפט כפי שיפורט להלן: -

בע"פ 4405/94 מ.י.נ' אלגני פד"י מח' (5) 191 אומר כבוד השופט ברק בעמ' 192:

"גופו של תלמיד ונפשו אינם הפקר. כבודו כאדם נפגע עם מוריו מפעילים כלפיו אלימות פיזית".

כמו כן, בתיק ע"פ 4596/98 באקו נ' מדינת ישראל אמרה כבוד השופטת בייניש:

"הפעלת ענישה הגורמת לכאב והשפלה אינה תורמת לאישיותו של הילד ולחינוכו, אלא פוגעת בזכויותיו כאדם.... היא מרחיקה אותנו משאיפתנו לחברה נקיה מאלימות".

גם בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר פ"ד נב (1) עמודים 650-678 נאמר על-ידי כבוד השופט זמיר:

"המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי התלמידים. היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור מפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו, כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור.... ומורה כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה."

בעש"מ פלוני נגד מדינת ישראל 1730/00, כבוד השופט זמיר מבליט את חובת הנאמנות של המורה לתלמיד באומרו:

"כל אדם חייב לכבד את זכויותיו של הילד, ובמיוחד המורה, ששלום הילד וחינוך הילד הופקדו בידי כנאמן מטעם ההורים והחברה."

ופסק דין נוסף שדן בתפקידו של מורה, עש"מ 4503/00 חביב אמין נ' מדינת ישראל: -

"הלכה היא שתפקידו של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט גבוה של התנהגות, במיוחד כלפי התלמידים (ראו עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, פ"ד נב(678 650, 1). השימוש בכח הזרוע נגד תלמיד הוא מעשה חמור לעובד הוראה שאינו הולם את הנורמות הראויות. ענישה גופנית של הילד פוגעת בגופו, ברגשותיו, בכבודו ובהתפתחותו התקינה, ויש בה כדי לערער את אמון הציבור המפקיד את התלמידים בידי המורה."

פסק הדין האמור הובא במסגרת גישתו של בית המשפט העליון בעש"מ 1682/02 בו, בית המשפט מבליט בצורה החדה ביותר, את הפסול שקיים בנקיטת אמצעי אלימות במסגרת אכיפת המשמעת בכיתה כגישה חינוכית, דברים שהובאו גם בעש"מ 3362/02 וראוי לטעמנו, כי המסר כהויותו יובא גם על ידינו במסגרת גזר דין זה: -

"אין לקבל טיעון זה גם אם נכונה הטענה כי שיטות הנהגת משמעת תוך שימוש באמצעים פיזיים למטרות חינוכיות מקובלות בבתי ספר או בבתים ממגזרים מסויימים. אין להשלים עם מצב זה. חוקי המדינה חלים על כל מגזרי האוכלוסיה וגם אם מסורות מן העבר מקשות על עקירה מהשורש של תופעות שהיו מקובלות פעם אין לאשר כיום נורמות הפוגעות בגופו ובנפשו של ילד כלשהו. שיטות חינוך המבוססות על שימוש באמצעי אלימות, מלקות, מכות, שימוש במכות סרגל ומשיכות אוזניים, היו נהוגות בעבר בחברות ובקבוצות אוכלוסיה שונות, ולא רק בישראל. באותם ימים מורים

האמינו בכוחם המחנך של אלה. כיום יודעים אנו כי נזקם של אמצעים פיזיים רב, כי פגיעתם קשה וכי אין להשלים עמם עוד. ציבור הילדים כולו ראוי להגנה ובתי המשפט יתרמו חלקם באכיפת החוק ובמניעת תופעות של אלימות בכל מגזרי האוכלוסיה".

(3) יצויין, כי לאחר התרחשות האירועים נתפרסם ע"י הכנסת חוק זכויות התלמיד שנכנס לתוקף ב-4.12.2000. בחוק זה באה לידי ביטוי תפיסת המחוקק האוסרת שימוש באלימות כאמצעי חינוכי, זאת ברוח זכויות האדם וכבודו.

(4) יהיו הנסיבות של נקיטת אמצעי האלימות אשר יהיו, המורה חייב לנקוט במידה של איפוק עצמי, גם אם הדבר אינו קל ולעיתים מכביד. מורה שנוהג בדרכו של הנאשם פוגע במשמעת שירות המדינה שהוא כפי שנפסק: -
"המשמעת היא בעיקרה מערכת הנורמות, הנהלים, והנהגים, המסדירה אופן פעולתה של מסגרת אירגונית, בעלת מעמד מיוחד, והקובעת סדריה ובכלל זה חובותיהם וסמכויותיהם של המשרתים בה, בזיקתם זה לזה ובזיקתם למסגרת עצמה. קיום המשמעת – ביטוייה בהתנהגות על-פי המערכת המתוארת."
 (עש"מ 3/75 דבוש נגד נציבות שירות המדינה, פ"ד (1), 231, 235).

(1) מעשיו של הנאשם במישור הנורמטיבי מהווים התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה ובמיוחד כעובד הוראה, ולהתנהגותו יש פוטנציאל פגיעה בתדמיתו ובשמו הטוב של שירות המדינה, כפי שנפסק לעניין יסודותיה של העבירה לפי סעיף 17 (3) שגם בה הורשע הנאשם.
"התנהגות שאינה הולמת היא מושג בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות ולזמנים משתנים. הגוף, שהופקד לשמור על התנהגות הולמת במקצוע מסוים, אמור לקבוע את אמות המידה הראויות להתנהגות חברים באותו מקצוע או ארגון. עם זאת, יש לומר כי התנהגות שאינה הולמת, אצל עובד רשות מקומית כמו אצל עובד המדינה, ואצל עורך דין כמו אצל מהנדס, מורכבת משני חלקים, שלא תמיד ניתן להפריד או אף להבחין ביניהם. ראשית, אפשר שהתנהגות תיחשב בלתי הולמת אף שאין בה שום יחוד למקצוע מסוים או לארגון מסוים, היא אינה הולמת משום שהיא שלילית ופסולה בכל מקצוע או ארגון. היא סוטה באופן מהותי מכללי התנהגות של בן תרבות, אותם כללים המאפשרים לעובדים במקצוע או בארגון לקיים יחסי עבודה תקינים זה עם זה ולמלא באופן תקין

את תפקידם בחברה. זו התנהגות ששום ארגון או מקצוע אינו יכול לסבול, משום שאם היא תיהפך להתנהגות מקובלת באותו ארגון או מקצוע, יהיה בכך כדי להעכיר את האווירה, לשבש את יחסי העבודה, לערער את יחסי האמון מצד הציבור או לחבל בדרך אחרת בתיפקוד התקין של הארגון."

ובמקום אחר, אמר השופט זמיר (עש"מ 5246/99 אהרון אהרוני נגד נציבות שירות המדינה, סעיף 4 לפסק הדין – טרם פורסם).

"התשובה היא, שהתנהגות כזאת היא לא בהכרח התנהגות מיוחדת לעובד המדינה, או התנהגות בתפקיד מסויים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי הולמת, במשמעות של סעיף 17 (3) לחוק המשמעת, גם אם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה מבחינתו של כל עובד בכל תפקיד."

ב. על תכלית אמצעי המשמעת

(1) אמצעי המשמעת שמוטלים על ידי בית הדין אינם מוטלים בחלל ריק, אלא לצורך השגתה של תכלית ברורה, שהיא הגנה על השירות הציבורי, על תדמיתו בעיני הציבור של אותו השירות ובמיוחד כיד להרתיע עובדים אחרים במעמדו של הנאשם, כי לא ייכשלו במעשים מסוג זה. בכל מקרה ומקרה, על בית הדין לשאול את עצמו, האם אמצעי המשמעת המוטלים, במסגרת הסדר הטיעון יש בהם כדי, לשרת את התכלית האמורה.

(2) ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

"איש הציבור הוא נאמן הציבור, לא לעצמו הוא פועל, אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל".

(בג"צ 669/86 רובין נגד ברר ואחרים, פ"ד מא(1), 749, 840).

(3) בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד המדינה בכיר היא כפולה ומכופלת: הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא על אופי מונופוליסטי, והן משום חיוניותם וחשיבותם לכל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי. (ולעניין זה, ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת שירות המדינה, יואר 1998, עמ' 7).

ולכן:

"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו יהיו אנשים אמין והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה ושיתוף הפעולה עלולים להתערער, אם יתברר לציבור כי עובד המדינה, העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עימה קלון".

(עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אלקלעי).

בפסק דין אחר הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו:

"מהי אם כן תכלית החוק, לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה".
(עש"מ 5574/00 אורי בנית נגד מדינת ישראל).

(4) בתקופה האחרונה, בית המשפט העליון הבליט את תפקידם ההרתעתי והמניעתי של אמצעי המשמעת – (ראה עש"מ 5771/01 בעניין פודלובסקי; עש"מ 10129/01 בעניין טליה גניש), ובעש"מ 7111/02 בעניין אשואל ואח' שניתן ביום 21.1.03, נקבע כי:

"שמירה על תדמית ראויה של השירות הציבורי מהווה התנאי הכרחי לשמירה על תפקוד נאות של שירות זה. בנוסף לשמירה קפדנית על תדמית השירות, השירות נועד להליך המשמעת למנוע פגיעה בתפקוד שירות המדינה; אשר על כן בבוא להטיל אמצעי משמעת יבחן בית הדין, בין היתר, האם אמצעי המשמעת המוטלים יוצרים הרתעה מספקת בקרב עובדי המדינה, כן יבחן האם די באמצעי המשמעת האמורים כדי להשיב על כנו את אמון הציבור במערכת השירות הציבורי, המוזה אף הוא תנאי הכרחי לתפקודו של השירות. בבוא בית הדין לגזור דינו של נאשם בעבירה משמעתית אין הוא מתייחס לאצעי המשמעת כאל עונש גרידא, שכן עליו לבחון מהו האמצעי ההולם את התכליות האמורות של הדין המשמעת".

(5) על תפקידם ההרתעתי של אמצעי המשמעת חזר בבית משפט העליון בעש"מ 7113/02, מדינת ישראל נגד שחר לוי שניתן בתאריך 1.5.03:

"כידוע, אמצעי המשמעת נועדו להרתיע מפני ביצוע מעשים שיש בהם כדי לפגוע בטוהר המידות בשירות המדינה, בתפקודו התקין ובאמון הציבור בו. ככל שהמעשים בהם הורשע הנאשם חמורים יותר, וככל שדרגתו בשירות המדינה בכירה יותר, כך מתחזק הצורך להעביר מסר ברור וחד המוקיע את מעשיו, על-מנת לשרש תופעות פסולות בשירות המדינה ולמנוע את הישנותן בעתיד".

6) ואולם תפקיד המרתיע של אמצעי המשמעת אינו חזות הכל, לאחרונה ריכך בית משפט העליון את גישתו האמורה. יקבע כי תכלית זו, צריכה להיבחן גם בהתחשב בנסיבותיו האישיות של כל נאשם ונאשם.

בית המשפט העליון בעש"מ 6737/02 בעניין נחום זקן פסק: **"התיק יוחזר לבית הדין למשמעת של עובדי המדינה, על מנת שבית הדין ישמע טיעונים, ואולי אף ראיות, לעניין העונש, יתן דעתו למכלול נסיבות המעשה לחומרא ולקולא ולנסיבותיו האישיות של המשיב, ובהתאם לכך יקבע את אמצעי המשמעת שיוטלו עליו"**.

ובפסק דין מאוחר יותר חזר בית משפט העליון על גישתו האמורה: **"עם זאת, אל מול, ולצד השיקולים משמעותיים ומכריעים אלה, מצווים אנו לבחון כל מקרה לגופו על פי נסיבותיו המיוחדות (ראו עש"מ 10250/01 מוכתרי נגד נציבות שירות המדינה (לא פורסם). החזקה בדבר הצורך בענישה ומחמירה יכולה להיחלש נוכח נסיבות מיוחדות של המקרה או של העומד לדין"**.

(עש"מ 10566/02 מדינת ישראל נגד טוביה גרינבוים, שניתן בתאריך 23.3.03, וכן ראה את עש"מ 5271/03 בעניין חבצלת סדיקוב שניתן ב-10.9.03).

7) מובן הוא, כי בכל מקרה ומקרה על בית הדין לבחון, האם יש באמצעי המשמעת המוצעים לבית הדין כדי להגשים את תכליתם של דיני המשמעת, תוך איזונים עם הנסיבות האישיות.

ג. על הנסיבות האישיות

1) הנאשם מורה וותיק בשירות הציבורי. חלק נכבד ממסת חייו בת 35 שנים עברה באותו השירות בשדה ההוראה בבית ספר יסודי. שמענו מנציג המשרד כי אין באמתחתו עבירות פליליות או משמעתיות שנצברו במהלך אותן שנות ההוראה ארוכות.

(2) לתרומתו של עובד באופן נורמטיבי לשירות הציבורי במשך שנים רבות, יש השפעה על מידתם של אמצעי המשמעת, שעה שבמהלך אותו שירות ארוך ותקין משתבש משהו בדרכו הנורמטיבית במסגרת זו, ראויים להישמע דבריו של כב' השופט חשין:

בתייתי דעתי לזמן הקצר שעבר מאז החל המערער עובד בשירות המדינה ועד שהחל מועד באמון שניתן בו, ומשידענו כי עברו כתשע שנים מאז אותם מעשים ועד עתה, אינני סבור שיהיה זה נכון כי אורה על החזרתו של העורר לשירות המדינה. לו היה המערער עובד בשירות המדינה שנים ארוכות לאחר כל אותן שנים היה נתפס בכף כמי שעשה מעשה של מעילה באמון, אפשר אמרתי רוח-שטות נכנסה בו באדם ועשה מעשה שעשה. אדם שכך שירת את המדינה בנאמנות שנים רבות אפשר אין זה ראוי כי תקופח פרנסתו במחיר-יד, לא כן הוא דין המערער, שלא יצאו אלא כשנתיים מאז החל עובד בשירות המדינה וכבר החל עושה מעשים רעים."

עש"מ 1827/02 – אברהם ספיר נגד מדינת ישראל, פורסם בדינים עליון כרך ס"א 268).

ד. לשאלת כיבודם של הסדרי טיעון

(1) שיקול הדעת אם לכבד הסדר טיעון, לדחותו באופן מלא, או לשנותו במידה זו או אחרת, מסור לשיקול דעתו של בית הדין. ככלל, בית הדין מכבד הסדרי טיעון שנקשרים בין הצדדים, זולת אם הוא מגיע למסקנה כי, צריך היה להגיע להסדר טיעון שונה ברכיב זה או אחר, כדי לשרת בצורה טובה יותר את תכלית דיני המשמעת, תוך איזונה עם נסיבות העבירה והנסיבות האישיות.

(2) ראה בעניין זה עש"מ 4592/97 בעניין אליהו סבג, בו נפסק כי: **"לעתים קרובות יש עניין בעריכת הסדר טיעון, ולפיכך יש גם בדרך כלל, עניין לציבור בקיום הסדר טיעון. לכן, אין זה ראוי שבית הדין יסטה מהסדר טיעון אלא אם יש לכך טעם טוב לסטות מהסדר הטיעון, אם אמצעי המשמעת סוטים במידה משמעותית מן האמצעים הראויים בנסיבות המקרה, או אם הם בלתי סבירים באופן בולט, עד שהעניין הציבורי הדורש לסטות מן ההסדר גובר על העניין הציבורי בקיום הסדרי טיעון."**

לאחרונה, ניתן על ידי בית המשפט העליון פסק דין, 1958/98 פלוני נגד מדינת ישראל (לא פורסם). על המדוכה ישבו תשעה שופטים, ובפסק דין זה נקבע ההלכה לעניין שיקול דעתו של בית המשפט בשאלת כיבודם של הסדרי טיעון: **"המסקנה היא כי שיקול המפר במידה משמעותית את האיזון הראוי בין שיקולי הענישה הרלבנטיים, באופן שנוצר יחס בלתי הולם בין ההקלה הניתנת לנאשם לבין האינטרס הציבורי, יהיה בו כדי לפסול את הסדר הטיעון בשל טעותה של התביעה וזאת גם אם מניעה כשרים הם"**. (שם, פסקה 18, עמ' 14).

כן קבע בית המשפט בפסקה 24 בעמ' 19, שכותרתה "סיכומם של דברים", כי:

"בהיעדר פגם או פסול בהודיה שניתנה במסגרת הסדר טיעון, ירשיע בית המשפט את הנאשם על פי הודייתו, ויגזור את עונשו. בהתקיים איזון ראוי בין האינטרס הציבורי הפרטני והאינטרס הציבורי הרחב שהתביעה מייצגת מצד אחד, לבין טובת ההנאה שניתנה לנאשם מצד אחד, יכבד בית המשפט את הסדר הטיעון. בית המשפט ישווה לנגד עיניו, בין היתר, את המגמה העקרונית לעידוד הסדרי טיעון. בנסיבות שבהן יראה לדחות את הסדר הטיעון, יגזור בית המשפט עונש שהיה גוזר אילו היה בא לפניו הסדר טיעון שקול ומאוזן. מן הראוי הוא שגם לאחר דחיית הסדר טיעון, כך שהעונש אשר יטיל לא יחרוג במידה קיצונית ובלתי פרופורציונלית מהעונש שעליו הסכימו הצדדים".

סוף דבר

7. בסופו של עיון, לאחר ששקלנו את השיקולים שנפרסו על ידינו כמפורט לעיל, הגענו לכלל מסקנה, כי הסדר הטיעון שהושג בין הצדדים הוא מאוזן ומידתי שנותן את המשקל הנאות, למכלול הנסיבות שהיו כרוכות במעשי העבירה. פרישתו הצפויה של הנאשם מהשירות הציבורי, יחד עם תרומתו לאותו השירות מוסיפים נדבכים של הצדקה למידתם המתונה של אמצעי המשמעת ואפשר, כי בנסיבות אחרות היה מקום לגישה פחות מתונה כלפי הנאשם.

8. אשר על כן, יוטלו על הנאשם אמצעי משמעת אלה:

א. **נזיפה חמורה** – שהינה אמצעי משמעת בעל משמעות ומסר נורמטיביים, שבאמצעותה מעביר בית הדין לנאשם ולציבור עובדי המדינה את גישתו לגבי הפסול שנפל בהתנהגותו של הנאשם.

ב. **הורדה בדרגה** – הנאשם ירד בדרגה אחת מיום גזר הדין, לפרק זמן של חודשיים.

9. לעניין אמצעי המשמעת של הורדה בדרגה, בית הדין מבקש להבהיר ולקבוע, כי הורדה זו של הנאשם בדרגה יותר משהיא נועדה לפגוע במרקם חייו הכלכליים, תכליתה להעביר מסר לשירות הציבורי כי מורה שפוגע כאמור במשמעת השירות ראוי גם שמעמדו באותו השירות המתבטא בין השאר בדרגותיו, יפגע ולו לתקופה קצובה כנגזר מנסיבות העבירה שתוארו לפניו. בית הדין מבקש להבהיר ולקבוע, שאם הורדתו של הנאשם בדרגה לא תסתיים עד לאותו מועד שבו תמומש פרישתו לגמלאות לפי חוק שירות המדינה (גמלאות) התש"ל-1970, במועד יציאתו לגמלה, תפסק הורדתו בדרגה והוא יפרוש לגמלאות באותה דרגה שהיה פורש בה אילולא ההליך.

10. באשרינו את הורדתו של הנאשם בדרגה לפרק זמן כמעט סמלי, הלכנו בנתיב שנשלל לאחרונה על ידי בית המשפט העליון בעש"מ 1934/03 – דמאן פלאח נגד נציבות שירות המדינה בו נפסק, כי יש מקום להקל באמצעי המשמעת ברי השלכה על זכויות גמלה

(כמו הורדה בדרגה) כלפי נאשמים שעשו שירות ממושך ומועיל בשירות הציבורי: -
"על אף האמור, ראיתי להקל במידת-מה באמצעי המשמעת שנגזרו על המערער, וזאת רק בכך שיבוטל האמצעי של הורדתו בדרגה. הקלה זו היא עקב העובדה שזמן רב חלף מאז ביצוע העבירה ועד לסיום ההליכים. כן נראה שבנסיבות העניין לא היתה כוונה גם לבית הדין לפגוע בזכויותיו של המערער בפרישתו." (ניתן ביום 18.11.03).

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום כ"ט בחשון התשס"ד – 24.11.2003, גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום א' בכסלו התשס"ד – 26.11.2003 שלא בנוכחות הצדדים, להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)

גב' יהודית מילגרום
חברה

(-)

עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד
יו"ר

תמצית פסק הדין:

הנאשם, המועסק במשרד החינוך כמורה לפיזיקה בבית הספר שבצפון, הואשם בעבירות משמעת שונות בגין הכאת תלמיד באמצעות סרגל מעץ על שתי ידיו, מכה שגרמה לנזק פיזי בכף ידו השמאלית, שהצריכה טיפול רפואי.

הנאשם כפר באישומיה של התובענה ועוד בטרם החל משפט הוכחות, ההגנה טענה טענה מקדמית של הגנה מן הצדק שנדחתה.

בית הדין פרס בהכרעת דינו את טעמיה וגבולותיה של הטענה הנ"ל על סמך פסיקתו של בית המשפט העליון ובית הדין הגיע לכלל מסקנה, כי מן הדין לדחות את הטענה.

בהכרעת דינו של בית הדין מובאות ראיות הצדדים, לגביהן קביעת ממצאי מהימנות, ובסופו של עיון בית הדין החליט להרשיע את הנאשם בעבירות שבהן הואשם.

ניתן ביום ה' בטבת התשס"ד – 30.12.03

הרכב בית הדין: עו"ד דפנה איתן – יו"ר
גב' ניצה סובוביץ – חברה
מר חסון סודקי - חבר

ה' בטבת התשס"ד
30 בדצמבר 2003

בדח. 659-2003
בד"מ 160/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד דפנה איתן גב' ניצה סובוביץ מר חסון סודקי	יו"ר חבר(ה) חבר
התובע (ת) :	עו"ד לילך כתריאל	
הנאשם (ת) : ב"כ הנאשם :	עו"ד זוהר ניסים	
נציג המשרד :	מר חגי קוזלוב	

הכרעת - דין

1. התובענה

א. הנאשם הינו עובד מדינה המועסק במשרד החינוך כמורה לפסיקה בחטיבת הביניים בכפר יפיע, החל מחודש ספטמבר 1972.

ב. ביום 6.3.1999, במהלך שיעור בפסיקה, לטענת התביעה הכה הנאשם את התלמיד ט.ז. (להלן-"התלמיד ט.ז.") באמצעות סרגל מעץ, מכה חזקה בשתי ידיו באופן שנגרם לתלמיד ט.ז. נזק פיזי בכף ידו השמאלית אשר הצריך טיפול רפואי.

ג. במעשיו המפורטים בסעיף 1 (ב) הנ"ל, טוענת התביעה, כי פגע הנאשם במשמעת שירות המדינה, הפר את הוראות החוזר המיוחד של מנכ"ל משרד החינוך ט' התשנ"ז. כמו כן, התנהג התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה ועובד הוראה.

ד. עוד טוענת התביעה, כי מעשיו של הנאשם מהווים הפרת סעיף 17(1), (2) ו- (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 וסעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

2. טענת "הגנה מן הצדק"

א. טיעוני ההגנה

1) ב"כ הנאשם טען, כי לנאשם כמה הזכות לטעון טענת הגנה מן הצדק מהסיבות הבאות: -

א) האירוע נשוא התובענה לפי הנטען על ידי התביעה, התרחש ביום 6.3.99 ואילו התובענה הוגשה לבית הדין רק ביום 18.11.2002. תקופה זו לטענת ההגנה הינה ממושכת ועל כן, לנאשם היה יסוד סביר להניח, כי לא ינקטו נגדו הליכים משמעתיים.

ב) בנוסף, ניהול משפט לאחר זמן כה רב לטענתו, עלול לפגוע ביכולת הנאשם להתגונן ותקשה על בית הדין לקבוע ממצאים ועובדות על סמך עדויות של קטינים, לגבי אירוע שהתרחש לפני יותר מ-3 שנים – אם בכלל.

2) ב"כ הנאשם הוסיף וטען, כי לא אחת בית הדין למשמעת ובית המשפט העליון קיבלו את הטענה של "הגנה מן הצדק" גם במקומות שלא כמה התיישנות על-פי חוק כדוגמת המקרה שלפנינו במקרים כדלקמן: -

א) **בד"מ 126/00** - נציבות שירות המדינה נ. שלמה ארנון, מקרה בו לא נגבו העדויות בסמוך לאירוע.

ב) **בד"מ 130/01** – בו לטענת ההגנה קבע בית הדין למשמעת, כי חלוף הזמן פוגע בהגנת הנאשם ובצורך לבירור האמת, וספק אם העדים זוכרים בצורה חדה את מה שארע לפני זמן רב. לטענתו, קבע בית הדין, כי חלוף הזמן פוגע ביכולת בית הדין לקבוע את מהימנותם של העדים, שכן זכרונם של העדים ילך וישחק תחת גלגלי הזמן.

ג) עש"מ 173/02 - ד"ר פשין נ. נציבות שירות המדינה, בו נאמר על ידי כב' השופטת בייניש, כי אין מקום להעמיד לדין משמעתי על עבירות שהתרחשו לפני זמן רב, וכי על רשויות המשמעת להביא בחשבון את חלוף הזמן, גם אם פורמלית אין התיישנות.

ד) בג"צ 6972/96 - התנועה למען איכות השלטון בישראל נ. היועץ המשפטי לממשלה מיכאל בן יאיר ופרופ' שאקי, ציין את הצורך בדירבון הרשויות לפועל כדי לסיים מלאכתן, וזאת כדי למנוע את תקופת עינוי הדין העוברת על הנאשם, ולאפשר לו להתגונן מפני האשמות הנטענות כלפיו.

ב. טיעוני התביעה

באת כח התביעה הדגישה בתשובתה כדלקמן:

(1) האירוע עליו נסבה התובענה קרה בשנת 1999 וכי תקופה מעל 3 שנים אינה זמן רב במיוחד, כאשר נשוא התובענה הינה תקיפה שאין להקל עימה ראש. על כן לטענתה, יש ליתן פחות משקל לתקופה שעברה מאז האירוע לאור חומרת העבירה, ולאור העובדה שהתיק המשטרתי הגיע ליחידת התביעה רק ביום 4.3.02 ותוך 5 חודשים הוגשה הקובלנה.

(2) לטענת ההגנה, כי חלוף הזמן נטע או יכול היה לנטוע במודעותו של הנאשם, כי הרשות המשמעית של עובדי המדינה לא תנקוט נגדו בהליכים משמעתיים הינה מופרכת, שכן לדעתה סעיף 61 לחוק שירות המדינה (משמעת) מאפשר נקיטת הליכים משמעתיים גם כאשר הנאשם מורשע בפליליים והוא נדון בפועל פעמיים על אותה עבירה. הרי לדעתה, "קל וחומר" כאשר לא מוגש נגדו אישום פלילי כמו המקרה שלפנינו.

(3) לטענת ההגנה, כי לא נגבו עדויות נוספות מטעם התביעה על אלה המופיעות בתיק המשטרתי. כמו כן הודיעה התובעת, כי התביעה הסתפקה בעדויות שנגבו על ידי המשטרה לצורך הגשת התובענה והם נעשו בסמוך לאירוע נשוא התובענה, בעת שזכרון העדים היה רענן. לטענתה, עדי התביעה זוכרים את פרטי האירוע כפי שיוכח בעת הבאת הראיות.

4) לטענת התביעה, בע.פ. 2910/94 יפת נ. מדינת ישראל (להלן-"פס"ד יפת"), נקבע מבחן, כי רק כאשר הרשות מתנהגת התנהגות בלתי נסבלת ומתעמרת ורודפת ומדכאה את הנאשם, ניתן להחיל את טענת "ההגנה מן הצדק" ו"להשתיק" את התביעה.

5) עוד הוסיפה התובעת, כי לאחרונה בית המשפט העליון בהחלטתו בדנ"פ 3039/02 אדורם הר שפי נ. מדינת ישראל, צמצם את תכולת טענת ההגנה מן הצדק רק למקרים נדירים וקבע, שאין להעלות טענה זו כדבר שבשגרה ובעניני דיומא סתם, ועל בית המשפט לבחון בזהירות את התנהגות הרשות כשהוא שוקל את המידתיות היחסית שבין ההתנהגות השערורייתית של הרשות לבין מצבור הראיות וסוג העבירה.

3. דיון

שרשרת האירועים שאינם שנויים במחלוקת הקשורים לטענת הגנה מן הצדק במקרה שלפנינו, הינה כדלקמן: -

א. האירוע שבעטיו הוגשה התובענה היה ביום 6.3.1999.

ב. באותו יום ה-6.3.1999 הופנה התלמיד ט.ז. לבית החולים, שם אובחנו סימני חבלה מסוג המטומה תת עורית בכף ידו השמאלית, בבסיס האצבע החמישית והראשונה (1/ת).

ג. באותו היום בשעה 17:00 נגבתה עדותו של התלמיד ט.ז. במשטרת ישראל בתחנת נצרת (3/ת).

ד. ביום 7.5.99 נגבתה עדותו של הנאשם בטופס הודעת חשוד (2/ת).

ה. ביום 4.6.99 בוטלה התלונה על ידי אמו של התלמיד ט.ז., העדה הגב' פאוזיה (שתיקרא להלן-"האמא").

ו. הקובלנה הוגשה לנציבות שירות המדינה ביום 14.8.02.

ז. התובענה הוגשה לבית דין זה ביום 5.9.2002.

ח. טוען ב"כ ההגנה, כי התלמיד ט.ז ועדי ההגנה הפוטנציאליים הינם קטינים ובאופן טבעי חלוף זמן של 3 שנים ומעלה, במיוחד בגיל צעיר, הינו זמן רב. חלוף זמן אשר עלול לפגוע בזכרונם ועל כן, יכולת הגנתו של הנאשם עלולה להיפגע, כולל יכולת בית הדין לבחון מהימנות העדים לאשורה פוחתת.

ט. מן הראוי לציין, כי הראיות שהוגשו לבית דין זה, כולל עדותו של הנאשם בסמוך לאירוע. לא ניגבו עדויות נוספות על ידי התביעה ובהחלט לא מאוחרות יותר. ועל כן, באפשרות בית הדין להתייחס בכובד ראש לעדויות שניגבו במשטרת ישראל בסמוך לאירוע, כאשר לצדדים היכולת לערוך חקירה נגדית לאותם עדויות.

י. 3 שנים אינו זמן רב כל כך, כאשר מדובר באירוע טראומתי. במידה ואומנם היה כזה אירוע, חלוף הזמן יכול להקהות על עוצמת הטראומה של האירוע נשוא התובענה, במיוחד כאשר מדובר בילדים. ועל כן, חלוף הזמן יכול לפעול במהלך שמיעת הראיות לטובתו של הנאשם.

יא. העבירה לה נטען בתובענה, הינה חמורה במיוחד, שכן המורה אמור להיות דמות מחנכת, דמות לחיקוי ואבוי לנו באם דמות זו משרישה אלימות אצל בני חסותם הקטינים. מן הראוי, שמורה המכבד את עצמו יכבד גם את תלמידיו. כבוד אינו נרכש בדרך של הפחדה או הכאה. לפיכך, אנו קובעים, כי חלוף הזמן אינו מהווה פרט מהותי היכול לפגוע בהגנתו של הנאשם וזאת לאחר בחינת מכלול הנסיבות נשוא התובענה וחומרת הנטען בכתב התובענה. יחד עם זאת, בית הדין יכול לבחון את איכות העדויות וזיכרון העדים, תוך כדי הבאת הראיות.

על מלאכתו של בית הדין אומר כב' השופט חשין בפסק הדין אדורם הר-שפי : -

"יש בה באותה מלאכה גם מן האמנות גם מן האמנות והאמן – האמן – הלא הוא השופט – ישכיל ויעשה כחוכמתו."

יב. סקירת פסקי הדין שהובאו על ידי ההגנה לצורך בחינת התנהגות המערכת ו/או הממסד כנגד הנאשם מצביעה, כי באירועים בהם קיבלו בתי המשפט ובית הדין למשמעת את טענת ההגנה מן הצדק, המערכת התנהגה באופן חמור בהרבה משרשרת האירועים נשוא התובענה שלפנינו, כפי שפורטה על ידינו לעיל.

יג. בפסק הדין של פשין אותו ציטט ב"כ הנאשם, התובענה התייחסה לעבירות משמעת שבחלקן נעשו לפני למעלה מ-10 שנים הנוגעות לקבלת היתר מהמעביד לעבודה נוספת - עבירה שאינה מגעת לחומרתה של העבירה לה נטען בכתב התובענה שבפנינו, שעניינה פגיעה פיזית בקטין.

יד. בפסק הדין של בג"צ 6972/96 – התנועה למען איכות השלטון בישראל נ. היועץ המשפטי לממשלה, לא נטענה טענה של הגנה מהצדק וכל כולה התמקדה בטענת ההתיישנות ומהותה. אומנם קיום הוראת התיישנות באה לענות בין היתר על פגיעה בזכות הנאשם למשפט הוגן, אותה מטרה העומדת לנאשם גם בטענה של הגנה מן הצדק, אולם יש שוני רב בין שתי הטענות. שכן, בין היתר התיישנות מיישנת את האינטרס הציבורי לנהל משפט כאשר האירועים בגינו קרו לפני זמן רב, ואילו בטענת "הגנה מן הצדק" הדגש הוא על עינוי הדין שהנאשם עבר מאז קרות האירועים ועד לניהול המשפט. כאשר מתקיימת התיישנות חומרת העבירה אינה בעלת משקל. ברם, כאשר אנו באים לשקול את הנסיבות של "הגנה מן הצדק", יש מקום רב לחומרת העבירה נשוא התובענה. אומר כבוד השופט חשין בפסק דין אדורס הר-שפי (סעיף 10 שלו) בסוקרו את החלטתו של כבוד השופט לוי בתיק יפת כדלקמן: -

"בית המשפט חייב לתמרון בזהירות ... תוך שהוא בוחן ובודק את עומקה ואת עוצמתה של התנהגות הרשות כפי שנמצאה לו, ובהמשך לכך, להוסיף ולבחון ולבודק את מכלול שהונח לפניו ואת המידתיות היחסית בין "התנהגות שערורייתית" לבין יתרת המכלול ובו סוג העבירה שבה מדובר". (הדגשה שלי ד.א.)

טו. בית דין זה רואה בסוג העבירה שהונחה בפניו משום עבירה חמורה ביותר, אשר בהחלט משנה את האיזון לה טוען הסניגור המלומד. ואכן, צודקת נציגת התביעה בטענתה, כי בית המשפט יפעיל את זכות ההשתק של התביעה על בסיס טענת ההגנה מן הצדק אך ורק במקרים חריגים במיוחד.

בע.פ. 2910/94 יפת נ. מדינת ישראל (פ"ד נ(2), 221) קובע כבוד השופט לוי בעמ' 370 כדלקמן:

"קבלתה של תורת ההשתק אל חוק המשפט הפלילי באמצעות העקרון הידוע של "הגנה מן הצדק" ... נשענת על סמכותו הטבועה של בית המשפט לבטל אישום העומד בסתירה לעקרונות של צדק והגינות משפטית. לבית המשפט במדינת ישראל שיקול דעת לעכב הליכים. משאין באפשרותו לנאשם משפט הוגן ו/או משיש בניהול המשפט משום פגיעה בחוש הצדק וההגינות, כפי שבית משפט רואה אותו. המבחן הקובע כפי שאני רואה לאמצו, הוא מבחן ה"התנהגות הבלתי נסבלת של הרשות", היינו התנהגות שערורייתית, שיש בה משום רדיפה, דיכוי והתעמרות בנאשם ... המדובר במקרים בהם המצפון מזדעזע ותחושת הצדק האוניברסלית נפגעת, דבר שבית המשפט עומד פעור פה מולו ואין הדעת יכולה לסובלו. ברי כי טענה כגון זו תעלה ותתקבל במקרים נדירים

ביותר, ואין להעלותה כדבר שבשגרה ובענייני דיומא סתם. חשיבותה של טענת ההשתק הפלילי למקרים בהם התנהגות הרשות היתה כה מקוממת עד כי אי אפשר להרשיע אדם, כשמי שמעמידו לדין הוא שהביאו לכלל מעשה."

כבוד השופט חשין בפסק הדין אדורם הר-שפי, מאמץ את הדוקטרינה הנ"ל כפי שנקבעה על ידי כבוד השופט לוין בפסק דין יפת באומרו: -

"אין בכוונתי לפרט את המקרים בהם יש קיום לדוקטרינת ההשתק במשפט הפלילי, גם לא ניתן לעשות כן. המדובר במקרים נדירים, וכידוע המציאות עולה על כל דמיון – חשוב אף שהיישום של תורה זו ייעשה ממקרה למקרה, בזהירות ובקפידה."

כבוד השופט חשין מצטט שם את כבוד השופט מצא כדלקמן:

"כיוון שלהחלתה של "הגנה מן הצדק" עלולות להיות גם השלכות בלתי רצויות מבחינתו של הציבור, גובשה התפיסה שדוקטרינה זו יש להפעיל במשורה ולהגביל את החלתה למקרים נדירים ויוצאי דופן..."

טז. יפה קבע בית הדין למשמעת בבד"מ 130/01 את היכולת ליישם בפועל את דוקטרינת "ההגנה מן הצדק", כפי שנדונה בפסק דין יפת ושאושרה בפסק דין כץ טרם ניתן פסק הדין הר-שפי אדורם: -

"הדוקטרינה של "הגנה מן הצדק" בוחנת את טיב שיקול הדעת של הרשות המאשימה ואת תום ליבה של הרשות לעומת תכליתו של המשפט הפלילי והאינטרס הציבורי למצות את ההליך עד תומו והוצאת האמת לאור, והכל באספקלריה של חוקי היסוד. בפועל על בית הדין לשאול את עצמו האם בנסיבות העניין יזכה הנאשם למשפט הוגן? והיה ואין כל אפשרות להעניק לנאשם משפט הוגן, תהא הסיבה אשר תהא, יעכב בית המשפט את ההליכים נגדו."

יז. במקרה שלפנינו לא היתה כל התעמרות בנאשם. גם הסניגור המלומד סבר, כי הנאשם יכול היה להגיע למסקנה, לאור התנהגות התביעה, כי לא ינקטו נגדו הליכים עקב חלוף הזמן. ברם, התיישנות לא היתה במקרה שלפנינו ועל כן טען הסניגור המלומד את טענת "ההגנה מן הצדק", בהתעלמו ממשקל מהות העבירה המדגישה את הצורך של האינטרס הציבורי לנהל את משפטו של הנאשם, במיוחד לאור מהות העבירה נשוא התובענה.

יח. בהתאם למבחן הנ"ל, הרי שבמקרה שלנו, להבדיל מהעובדות שהיו בתיק בד"מ 130/01 שם נמשכה החקירה בין 7-10 שנים, הנאשם לדעתנו יזכה למשפט הוגן, במיוחד לאור העובדה שכל הראיות המהותיות שהוגשו לבית הדין נעשו בסמוך לאירוע עצמו. ובנוסף, הרשות לא השתתה את הגשת התובענה מעבר לזמן בו הסתיימה החקירה המשטרתית וקבלת הקובלנה בנציבות שירות המדינה שהיתה ביום 14.8.02, וזאת בנוסף לשקילת האינטרס הציבורי ולאור חומרת העבירה נשוא התובענה. **לאור האמור לעיל, אנו דוחים את הטענה של "הגנה מן הצדק".**

4. ראיות התביעה

א. התלמיד ט.ז.

(1) בעת מתן העדות (23.2.2003) היתה התלמיד ט.ז. בן 16 שנים ו-10 חודשים, כשהוא בכיתה י"א במגמת פיזיקה-מחשבים, וכאשר האירוע נשוא התובענה קרה בעת שהיה בכיתה ז' (ביום 6.3.99).

(2) התלמיד ט.ז. טען, כי הינו זוכר היטב את האירוע עם הנאשם אשר העביר ביום 6.3.99 שיעור בפיזיקה. בחקירה הנגדית הדגיש "זה מקרה שאף פעם לא אשכח אותו." הנאשם לטענתו באמצע השיעור ביקש להוציא כרטיסיות שהיו שיעורי הבית והוטלו על התלמידים. התלמיד ט.ז. הסביר לנאשם, כי הכרטיסיות נשארו בביתו עקב שכחה. הנאשם קרא לו לעמוד ליד הלוח וביקש ממנו להושיט את ידיו ונטל סרגל מעץ באורך 30 ס"מ והכה אותו על שתי ידיו באומרו לתלמיד ט.ז., כי האנשים הם כמו "פרות", הם מצייתים רק במכות. ולאחר מכן נטל הנאשם את מזוודתו ויצא מהכיתה. יציאת הנאשם מהכיתה לטענת התלמיד ט.ז. היתה לקראת סיום השיעור.

(3) התלמיד ט.ז. הסביר, כי הנאשם הכה אותו בפני ילדי הכיתה שנכחו באותו שיעור. כמו כן הוסיף, כי אירוע דומה קרה 3 שבועות לפני ה-6.3.99.

(4) עוד ציין התלמיד ט.ז., כי הרגיש נפגע במיוחד, משום שאירוע זה היה השני בזמן של 3 שבועות וכי נפגע משום שהאירוע היה בנוכחות ילדים אחרים מהכיתה. ובנוסף ידיו כאבו פיזית.

(5) לטענתו, המשיך במהלך הלימודים הרגיל עד סוף יום הלימודים למרות הכאבים בידיו. ורק לאחר שהגיע לביתו וסיפר לאימו על האירוע נשוא התובענה החליטה אימו לקחתו לבית החולים האיטלקי ומשם פנו ישירות למשטרת ישראל במטרה להגיש תלונה כנגד הנאשם.

(6) עוד הדגיש, כי היה תלמיד מצטיין בבית הספר ופרט לאירועים הקשורים לנאשם, והמפורטים לעיל, לא היו לו בעיות בבית הספר ואף לא בעיית אלימות כלשהי.

(7) עוד ציין, כי כ-3 חודשים לאחר האירוע נשוא התובענה הופיע הנאשם בביתו במטרה לעשות "סולחה" ולאחר ה"סולחה" אימו - העדה פאוזיה - ביטלה את תלונתה במשטרה.

ב. העדה גב' פאוזיה ז. (להלן: "האמא")

(1) לטענתה, ביום 6.3.99 חזר בנה מבית הספר בשעה 14:30 כשהוא בוכה ועצבני. לאחר שהרגיעה אותו סיפר לה, כי הנאשם - המורה לפיזיקה - נתן לו מכות על שתי הידיים. הציג בפניה את ידיו ואת הנזק שנגרם בידו השמאלית.

(2) עוד טען בפניה בנה, כי קיבל מכות על ידיו מהמורה עם סרגל לאחר ששכח את הכרטיסיות בבית וכי המורה קרא לו לעמוד ליד הלוח בפני ילדי הכיתה ואז הכה אותו על ידיו. כתוצאה מהמכות התנפחה ידו השמאלית, אך למרות הכאבים הפיזיים והנפשיים בנה המשיך את לימודיו.

(3) האם תיארה את התנהגות בנה בבית, כמי שבכה והתעצבן "יותר מידי" ועל כן, גמלה בליבה ההחלטה להתלונן במשטרה, שכן 3 שבועות קודם לכן היה מקרה דומה לבנה עם הנאשם - מקרה עליו לא התלוננה במשטרה משום שהצליחה להרגיע את בנה ובנוסף הנאשם הינו קרוב משפחה, וכמו כן לא נגרם לבנה נזק פיזי כתוצאה מהמכות שקיבל בפעם הקודמת.

(4) לדברי האם, כ-3 חודשים לאחר האירוע הופיע הנאשם בביתה ביחד עם חבר שכן והתנצל על התנהגותו כלפי בנה וביקש סליחה. כיומיים לאחר ה"סולחה", ביום 4.6.1999, פנתה האם למשטרה וביקשה לסגור את התיק.

(5) האם ציינה שבנה הינו תלמיד מצטיין וכי מעולם לא היו לו בעיות עם המורים האחרים בבית הספר. עוד הדגישה, כי מערכת היחסים שלה ושל בנה הינה חברית "הוא לא משקר לי הכל הוא מספר לי."

ג. השוטר האני שחאדה

(1) בעדותו ציין השוטר, כי הוא זה שגבה את עדות הנאשם מיום 7.5.99 והודעת חשוד הוגשה באמצעותו לבית הדין וסומנה ת/2.

(2) שני מסמכים נוספים הוגשו על ידי התביעה בהסכמת הסניגוריה :

א) תעודה רפואית של חדר מיון מבית החולים האיטלקי מיום 6.3.99 שעה 15:34 של התלמיד ט.ז. בתעודה רפואית זו מצויין הממצא הבא : -

"המטומה תת עורית בגודל 3 מ"מ X 3 מ"מ בבסיס אצבע חמישית וסימן חבלה באצבע I"

באותה יד וכן הומלץ טיפול באנטיביוטיקה (ת/1)

ב) עדות המתלונן – התלמיד ט.ז, מיום 6.3.99 שעה 17:00 כפי שנגבתה בתחנת משטרת נצרת, סומנה ת/3.

5. ראיות ההגנה

א. עדות הנאשם – מר נג'יב אבו חאטום

(1) הנאשם מורה לפיזיקה וביולוגיה בבית הספר חטיבת ביניים בכפר יפיע, בעל וותק של 31 שנה בהוראה.

(2) ביום 6.3.99 בסמוך לכניסתו לשיעור חמישי בכיתתו של התלמיד ט.ז, הוא ביקש לבדוק את שיעורי הבית. "ט.ז לא עשה את שיעורי הבית וזה כאב לי, כי הוא תלמיד חרוץ ופיקח." לדברי הנאשם הוא ביקש מהתלמיד ט.ז לבוא ולעמוד ליד הלוח והוא טפח על כתפו מתוך חיבה ואהבה כמחנך וכאבא, ואז התלמיד ט.ז יצא מהכיתה. בעת שיצא מהכיתה, טוען הנאשם כי אמר לו: **"אם אתה יוצא תשאר בחוץ עד שתתנצל ואתן לך רשות להיכנס."** ואז הגיע סוף השיעור.

- (3) הנאשם טען, כי ביקש מהתלמיד ט.ז. להתנצל כיוון שהוא התחצף אליו באמצעות תנועת ידיים ויצא מהכיתה, אולם התלמיד ט.ז. לא התנצל ולא שב לכיתה. לטענת הנאשם, זו היתה הפעם הראשונה שהתלמיד ט.ז. לא הכין שיעורים והוא התפלל, כיוון ש"הוא תלמיד חרוץ ופיקח", וגם לא קיבל הסבר לאי הכנת השיעורים.
- (4) הנאשם חזר והדגיש, כי כאשר התברר לו שהתלמיד ט.ז. לא הכין שיעורים החל לנזוף בו ואז ט.ז. התפרע, הסמיק ולדעתו הרגישות של התלמיד ט.ז. מקורה בעובדה שהוריו התגרשו וכי הוא מפונק מדי.
- (5) הנאשם אישר, כי הגיע לביתו של התלמיד ט.ז. במטרה לעשות "סולחה", משום שהוא בדרך כלל לא אוהב שתלמיד ירגיש לא טוב מצידו ואז לאחר המפגש ושתית הקפה, האם האמרה לו שהיא תבטל את התלונה.
- (6) הנאשם לא ראה בקריאה לתלמיד ט.ז. לעמוד ליד הלוח משום תגובה מוגזמת לאי הכנת שיעורים חד-פעמית. לטענתו, עשה זאת משום טובתו של התלמיד ט.ז. כמו כן התנהג אליו כפי שהיה מתנהג עם בנו שלו.
- (7) הנאשם חזר והדגיש, כי לא הכה את התלמיד ט.ז. כלל, וכי אין ברשותו סרגל והוא משתמש בסרגל רק כשהוא עושה טבלאות. לדבריו התלמיד ט.ז. ידוע כילד שקרן המאיים על המורים, "כי במידה ויעשו משהו נגדו הוא יתלונן נגדם במשטרה".
- (8) הנאשם הוסיף, כי במעבדה מקום בו נערך השיעור, יש סרגלים גדולים לצורך עריכת טבלאות על הלוח וסרגלים קטנים יש לתלמידים.
- (9) הנאשם טען, כי כאשר התייצב בביתו של התלמיד ט.ז., לא ידע על התלונה שהוגשה נגדו במשטרה. מאידך ציין, שהפגישה לצורכי הסולחה היתה מספר חודשים אחרי האירוע בכיתה, אבל התקיימה לפני שנחקר במשטרה.

ב. עדותו של ר.ב.ח.

(1) התלמיד ר.ב.ח. למד ביולוגיה אצל הנאשם והיה תלמיד ביחד עם התלמיד ט.ז. באותה כיתה. לדבריו, לא ראה שהנאשם היכה את התלמיד ט.ז. והוסיף, כי הוא תלמיד שעושה בעיות למורים בכיתה, וכל מורה שצועק עליו הוא מאיים בהגשת תלונה למשטרה.

(2) לדברי העד, הוא לא חבר ולא אוהב את התלמיד ט.ז. לדבריו, נכח בשיעור בביולוגיה ביום 6.3.99 וגם ביחד עם 4 תלמידים נוספים שלא הכינו שיעורים. הוא נקרא ללוח, אבל לא זכור לו שהתלמיד ט.ז. קיבל מכות עם סרגל על ידיו. הוא הסביר שהתלמיד ט.ז. עמד ליד הלוח וצעק שהוא ילך להתלונן במשטרה נגד הנאשם. לא זכור לו שהתלמיד ט.ז. יצא מהכיתה. לדבריו, התלמיד ט.ז. שב למקומו ואיים שוב בהגשת תלונה במשטרה.

ג. עדותו של ש.ח.

התלמיד ש.ח. לא זכר באם התלמיד ט.ז. קיבל מכות מהנאשם, גם לא זכר אם היה בשיעור נשוא התובענה. טען שהנאשם לימד אותו את המקצוע ביולוגיה בכיתה ז'. הוא זוכר שהנאשם היה משתמש בסרגל על הלוח בלבד ולא לתת מכות. יחסו לתלמיד ט.ז. היה לא אהבה ולא שנאה. הוא ידע שהתלמיד ט.ז. היה תלמיד חרוץ.

6. דיון

א. עובדות שאינן שנויות במחלוקת

(1) ביום 6.3.1999 במהלך שיעור חמישי שהעביר הנאשם בבית הספר חטיבת ביניים בכפר יפיע, התברר לנאשם כי התלמיד ט.ז. שהיה ידוע כתלמיד מצטיין, לא הביא לשיעור את הכרטיסיות אותם היה צריך להביא כשיעורי בית.

(2) הנאשם ביקש מהתלמיד ט.ז. להתייצב ליד הלוח כחלק מהענישה על אי-הכנת שיעורי הבית. באותו יום, בשעה 15:30, התייצב התלמיד ט.ז. בבית החולים האיטלקי כשידו השמאלית חבולה ובשעה 17:00 התייצב בתחנת משטרת נצרת להגשת תלונה כנגד הנאשם, בגין תקיפה.

(3) ביום 7.5.99 נגבתה הודעת חשוד של הנאשם בתחנת משטרת נצרת.

(4) מספר חודשים לאחר האירוע שקרה ביום 6.3.99, התייצב הנאשם בביתו של התלמיד ט.ז. במטרה לעשות "סולחה" שאמנם נעשתה בין התלמיד ט.ז., אימו ומשפחת הנאשם וחבר נוסף. "סולחה" שבעקבותיה ביטלה האם ביום 4.6.99 את תלונתה בגין התקיפה נשוא התובענה.

ב. מהימנות עדים

לאחר ששקלנו לפני ולפנים את הטענות השנויות במחלוקת, החלטנו להעדיף את גירסת התלמיד ט.ז. ואימו מן הנימוקים הבאים : -

(1) הנאשם בעדותו במשטרה טען, כי הוא מלמד בבית הספר את המקצועות ביולוגיה ופיזיקה, וכי הוא מלמד את התלמיד ט.ז. 4 פעמים בשבוע את המקצוע ביולוגיה, כאשר בפועל המקצוע העיקרי של התלמיד ט.ז. הוא פיזיקה – מקצוע ראשי שלו גם בלימודי התיכון שלו. לעומתו התלמיד ט.ז. טען בפני בית הדין ובפני המשטרה, כי השיעור בו ארע האירוע היה שיעור פיסיקה ולא ביולוגיה.

(2) העובדה שהנאשם ביקש מהתלמיד ט.ז. להתייצב ליד הלוח אינה שנויה במחלוקת, אך אשר קרה ליד הלוח היא עובדה שנויה במחלוקת. התלמיד ט.ז. טען, כי הנאשם נטל סרגל, ביקש ממנו לפשוט את ידיו והכה אותו על ידיו. ואילו הנאשם טען, כי ליד הלוח נזף בתלמיד ט.ז. על שלא הכין שיעורים או שכח את שיעוריו בבית ורק הסתפק בטפיחת עידוד על שכמו. אנו לא מקבלים את העובדה שהנאשם הסתפק בטפיחה על שכמו של ט.ז., כי אם היה עושה זאת, הרי לא היתה לט.ז. סיבה לעזוב את הכיתה. שכן, הנאשם טען במשטרה : -

אני נתתי טפיחות ... על השכם שלו היות ואכפת לי
שהתלמיד הזה יהיה וימשיך להיוץ חרוץ."

אם אומנם כדברי הנאשם עזב התלמיד ט.ז. את הכיתה (עובדה שהוכחשה על ידי התלמיד ט.ז.), הרי שבחים על היותו תלמיד מצטיין שסרח פעם אחת עם טפיחה על השכם לא היתה גורמת לילד טוני לעזוב את הכיתה.

(3) משעזב התלמיד ט.ז את הכיתה, טוען הנאשם :

(א) בהודעתו במשטרה של הנאשם בעמ' 2 שורה 27 : -
"הודעתי לו שיחכה בחוץ עד שיתנצל על זה ששכח את המחברת."

ולשאלת חברת בית הדין בעמ' 15 לפרוטוקול מיום 17.4.03 עונה הנאשם :
"אני ביקשתי ממנו שיציג את המחברות ולכן ידעתי שלא הכין שיעורים."

מן הראוי להעיר, כי גם הנאשם הסכים בעמ' 17 לאותו פרוטוקול בשורה 3, כי לא היה מדובר במחברות אלא בכרטיסיות. עובדה שטען אותה התלמיד ט.ז בעת מתן עדותו במשטרה ובפני בית הדין.

(ב) הנאשם טען בפנינו, כי התלמיד ט.ז יצא החוצה מרצונו שלו : -
"אמרתו לו תעמוד פה והוא יצא מהכיתה."
 (עמ' 14 לפרוטוקול הדיון שורה 36)

ואילו בהודעתו במשטרה טען בעמ' 2 שורה 27 : -
"הודעתי לו שיחכה בחוץ עד שיתנצל..."

בפועל, מתוך דברי הנאשם, לא ברור אם הילד יצא מרצונו הוא או שהוצא החוצה, שכן הנאשם סתר את דבריו הוא.

(ג) גם הסיבה להתנצלות נסתרת מספר פעמים על ידי הנאשם. גם בהודעתו במשטרה טען משום שהתלמיד ט.ז שכח את המחברת או לא עשה שיעורי בית, ואילו בפני בית דין זה טען, שדרש התנצלות כיוון שהתלמיד ט.ז התחצף בפניו : -

"אמרתי לו אל תעשה פעם שניה ואז הוא התחצף בתנועות ויצא מהכיתה. ניגשתי ואמרתי לו תשאר פה עד שתתנצל ותכנס ואז הוא לא חזר, זה כל מה שקרה..."

(4) בעמ' 17 לפרוטוקול נשאל הנאשם על ידי התובעת, באם הוא נוהג להחזיק סרגל בכיתה ותשובתו היתה : - **"לא, אף פעם."** (שורה 9) ואילו באותו פרוטוקול בעמ' 18 (שורה 5) אומר הנאשם לשאלות התובעת : - **"אני בתוך מעבדה ויש סרגל גדול וסרגל קטן וכי הם עשויים מעץ, ברזל ופלסטיק. סרגלי לוח באורך מטר לצרכי טבלאות ולתלמידים סרגלים קטנים יותר."** ומיד ממשיך הנאשם ואומר : - **"בסביבת העבודה שלי אין סרגלים קטנים."** האם המעבדה אינה סביבת העבודה של הנאשם?

גם עד ההגנה, התלמיד ש.ח, זכר שהנאשם היה נוהג להשתמש בסרגל מעץ במעבדה לצורכי הלוח. הנאשם בפועל נהג להשתמש בסרגל בכיתה וטענתו, כי הוא אינו נוהג להחזיק סרגל בכיתה כדבריו **"אף פעם"**, פשוט אינה נכונה.

(5) הנאשם טען, כי זו לו הפעם הראשונה שהתלמיד ט.ז לא הכין שיעורים באומרו בעמ' 15 לפרוטוקול שורה 11: -

"כן, איתי זה פעם ראשונה בגלל שהוא תלמיד חרוץ ופיקח והתפלאתי שלא עשה. לא סיפר לי מה הסיבה."

מתוך דברי הנאשם עצמו בולטת העדרות השאלה מה קרה? מדוע לא הבאת את הכרטיסיות? כיצד רצה שהתלמיד ט.ז יספר לו מה הסיבה לאי הבאת הכרטיסיות אם היה הנאשם עסוק בצורך להעניש? שאלה של מה קרה ששכחת? מתבקשת מאליה כאשר מדובר בתלמיד חרוץ שלאחר חצי שנה של לימודים 4 פעמים בשבוע, במיוחד כאשר מדובר בתלמיד רגיש במיוחד כיוון שהוריו התגרשו כפי שציין הנאשם, שוכח לראשונה להביא את הכרטיסיות. האם מורה נבון נוהג לנזוף בילד כזה בהעמידו מול הכיתה, לא כל שכן להכותו על ידיו, או מברר תחילה מדוע לא הביא התלמיד את הכרטיסיות?

(6) תמוהה בעיננו, במיוחד התנהגותו המתממת של הנאשם, לגבי מפגש "כאילו הסולחה" שערך עם התלמיד ט.ז הילד ואימו.

(א) האירוע נשוא התובענה ונשוא "כאילו הסולחה", ארע ביום 6.3.99. אומר הנאשם עצמו, כי מועד הפגישה של "כאילו הסולחה" היה מספר חודשים לאחר אירוע התובענה (עמ' 18 לפרוטוקול שורה 43) ומפגש זה נעשה לפני מתן הודעתו במשטרה. כאשר בפועל ידוע לנו, כי הודעתו במשטרה נגבתה ביום 7.5.99 כחודשיים ויום לאחר האירוע.

(ב) הסיבה למפגש "כאילו הסולחה" לטענתו נעשתה באופן הבא ומהסיבה הבאה: -

"אני הלכתי לבן דוד שלי שהוא גם חבר של אבא שלו ורצינו לשבת ולשתות קפה, כאילו לעשות סולחה. כאב לי שהוא נלחץ והוא בתור תלמיד, טוב הנזיפה שנתתי לו, אז אמרתי לו בוא נלך לשמה לשתות קפה לראות מה המצב. אני בדרך כלל לא אוהב שתלמיד ירגיש לא טוב מצידו. זו המנטליות שלי. אז סבא שלו ואמא אמרו אנחנו נבטל את התלונה. זה מה שקרה."
(עמ' 15 לפרוטוקול שורה 32)

מדוע חיכה המורה כל כך הרבה זמן ולא הופיע בביתו של התלמיד ט.ז. עוד בשבוע של ה-6 למרץ 1999 וחיכה לפחות עד מאי לעשות פגישה כזאת, אם אומנם כוונתו היתה למנוע הרגשה רעה מצד התלמיד ט.ז. כלפיו?

ג) תמיהה נוספת שמתעוררת היא, אם אמנם ידע שהתלונה נגדו מבוטלת, בכל זאת לא אמר לשוטרים בעת גביית הודעתו כי אימו של התלמיד ט.ז. הודיעה לו שהיא תבטל את התלונה?

ד) גרסתם של התלמיד ט.ז. ואימו נראים לנו כמהימנים לחלוטין, במיוחד לאור האופי הטראומתי בה קיבל התלמיד ט.ז. את התנהגות הנאשם כלפיו ביום 6.3.99. ואילו גרסתו של הנאשם כאילו טובת הילד עמדה לנגד עיניו, הינה מופרכת מיסודה לאור העובדות, ומערערת את אמינותו של הנאשם בעינינו. הנאשם מסר את הודעתו במשטרה, ולאחר מכן ביקש לעשות סולחה במטרה לגרום לביטול התלונה במשטרה – מטרה שהצליח להשיגה. שכן, כדברי האם יומיים לאחר פגישת הסולחה ביטלה את תלונתה במשטרה וזו בוטלה ביום 4.6.99, כחודש פחות 3 ימים מיום שנגבתה הודעתו של הנאשם במשטרה.

ה) אנו מקבלים איפוא ללא כל ספק את גרסתו של התלמיד ט.ז., כי הנאשם קרא לו לעמוד בפני הכיתה להושיט את ידיו ולקבל הלקאות על כפות ידיו, וכל זאת עקב העובדה ששכח את הכרטיסיות בביתו ולא הביאם לשיעור.

7. סיוע ראיתי

גירסתו של התלמיד ט.ז. מקבלת תמיכה:

א. מעדות אימו.

ב. מאישור חדר מיון של בית החולים האיטלקי, לפיו נמצאו סימני חבלה כאמור כשהסבר היחיד שניתן בפנינו לסימני חבלה אלה הוא ההתנהגותו של הנאשם

והשימוש שעשה בסרגל, בכך שהיכה את התלמיד ט.ז. על כפות ידיו.

8. סוף דבר

לאור האמור לעיל, אנו מרשיעים את הנאשם נג'יב אבו חאטום בהתנהגות הפוגעת במשמעת שירות המדינה והפרת הוראות חוזר מיוחד של מנכ"ל משרד החינוך ט' התשנ"ז והתנהג בהתנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה ועובד הוראה, עבירה על סעיפים: 17(1), (2) ו-3(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 וסעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

9. המזכירות תקבע מועד לדיון לעניין אמצעי המשמעת.

הכרעת הדין ניתנה ביום ה' בטבת התשס"ד – 30.12.2003, שלא בנוכחות הצדדים להם תועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

מר חסון סודקי
חבר

גב' ניצה סובוביץ
חברה

עו"ד דפנה איתן
יו"ר

תמצית הפסק:

הנאשם, המועסק כמורה לפי דרגת B.A בבית ספר שבגליל משנת 73 הורשע על ידי בית הדין בעבירות משמעת שונות לפי חוק שירות המדינה בעקבות הליך פלילי שנתקיים בבית המשפט השלום בנהריה, בגין תקיפה שהתבטאה בהכאה בעורפו של תלמידו. בית המשפט נמנע מלהרשיעו, אך חייב אותו לחתום על התחייבות כספית ולהמנע במשך שנה מלבצע מעשי אלימות דומים.

במהלך הדיון, שבו הנאשם לא נטל חלק בשל מחלתו, הציגו הצדדים הסדר טיעון שהיה מוסכם עליו ואף הודה באמצעות בא כוחו.

בטיעוני הצדדים, התביעה ציינה שלנאשם זו מעידה שניה ויחד עם זאת טענה כי ההסדר המוצע משקף את האיזונים הראויים בנסיבות העבירה ומשך הזמן שחלף בין העבירה הראשונה לשניה.

נציג המשרד הצטרף להסדר הטיעון ואף ציין שראוי ליתן לנאשם הזדמנות נוספת.

בית הדין לאחר ששקל שורה של שיקולים, בשאלת כיבודו של הסדר הטיעון החליט ליתן לו תוקף כפי שסוכם על ידי הצדדים ובצרוף סייג ותנאי מסויים שפורט באמצעי המשמעת שלהלן:

- א. נזיפה חמורה;
- ב. הורדה בדרגה אחת לשנה (דרגת שכר);
- ג. הפקעת מחצית משכורת קובעת;
- ד. העברה לבית ספר אחר לפרק זמן של שנה, בתוספת תנאי שבתום תקופה זו תועבר לגבי דרכו הנורמטיבית האמורה בתחום אכיפת המשמעת חוות דעת מיוחדת מטעם מנהל מחוז משרד החינוך.

ניתן ב- כ' באדר ב' תשס"ג (23.3.2003)

הרכב בית הדין:

עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד – יו"ר
 דר' עינת ברגר - חברה
 מר חסון סודקי - חבר

כ"ג באדר ב' התשס"ג
27 במרץ 2003

בדח. 155-2003
בד"מ 3/03

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין	יו"ר
	ד"ר עינת ברגר	חבר(ה)
	מר חסון סודקי	חבר

התובע (ת) : עו"ד בת עמי ברוט

הנאשם (ת) :

ב"כ הנאשם : עו"ד סלים וקים

נציג המשרד : מר חגי קוזלוב

גזר - דין

ההליך :

1. הנאשם, יליד שנת 1952, המועסק כמורה לפי דרגה B.A בבית ספר יסודי בכפר יאנוח והנמצא בשירות המדינה משנת 1973, הורשע על ידינו ביום י"ט באדר ב' התשס"ג – 23.3.2003 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (1), (2), (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק) יחד עם סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

2. כתב התובענה הוגש בעקבות הליך פלילי שהתנהל נגד הנאשם בבית משפט השלום בנהריה ת.פ. 2035/00, בו הנאשם הודה ביסודות העובדתיים של עבירת תקיפה לפי סעיף 379 לחוק העונשין, בכך שתקף ב-24.2.2000, תלמיד שהיה באותה העת בן 9, תקיפה שהתבטאה בהכאה בעורפו של אותו תלמיד.

3. בית המשפט השלום נמנע מהרשעתו של הנאשם בהעבירה שביסודותיה הודה, כאמור והחליט לחייבו לחתום על התחייבות בסכום של 5,000 ₪, לפיה ימנע במשך שנה מלבצע עבירות אלימות דומות. גזר דינו של בית המשפט השלום ניתן בתאריך 22.10.2001.

4. במהלך הדיון בפנינו היום, הנאשם לא התייצב בשל מחלה לדיון. עם זאת, בית הדין החליט לקיים את הדיון, שלא בפניו, מאותם טעמים שפורטו על ידינו בפרוטוקול הדיון.

טיעוני הצדדים לעניין כיבודו של הסדר הטיעון:

5. הצדדים הודיעו לבית הדין, כי הגיעו ביניהם להסדר טיעון, לפיו, בכפוף להודאתו של הנאשם באמצעות בא כוחו בפרטי התובענה ובאישומיה, יושתו על הנאשם אמצעי משמעת מוסכמים של:

א. נזיפה חמורה;

ב. הורדה בדרגה אחת (דרגת שכר) למשך שנה;

ג. העברה לבית ספר אחר במשך שנה במסגרת המחוז, החל משנת הלימודים תשס"ד;

ד. הפקעת מחצית משכורת קובעת, שתנוכה במספר תשלומים על פי שיקולו של בית הדין.

א. גישת התביעה:

(1) התובעת המלומדת ציינה בפנינו, כי לדאבון הלב הנאשם הורשע כבר בפלילים וגם על ידינו בעבירה של תקיפה בגין אירוע שנתרחש בשנת 92. ההליך הפלילי נסתיים בשנת 95 ונגזר עליו עונש של מאסר על תנאי וקנס, ובעקבות הרשעתו זו הובא בפני בית דין זה בשנת 96, אשר גזר עליו אמצעי משמעת של נזיפה והפקעת מחצית משכורת קובעת.

(2) התובעת המלומדת ציינה בפנינו, כי הסדר הטיעון משקף את האיזונים הראויים בנסיבות העבירה ומשך הזמן שחלף בין העבירה הראשונה ובין העבירה השניה, וכן את ההתחשבות בכך שהקטין ואביו ביקשו לחזור בהם מהתלונה – חזרה שלא השפיעה על ההליך הפלילי עצמו, אולם מיתנה את תוצאותיו ועל כן עתרה התובעת לכיבודו של הסדר הטיעון.

ב. גישת המשרד:

נציג המשרד, אשר תיקו האישי של הנאשם לא היה בידיו הצטרף להסדר הטיעון המוצע. למדנו מפיו, כי מדובר במורה ותיק שבעברו הרחוק היו לו מספר העדרויות שכיום אין לייחס להן משמעות ולנוכח מהותו של ההליך הפלילי שנתקיים בעניינו, לגבי ההליך שבפנינו, נציג המשרד סבור, שראוי ליתן בידיו הזדמנות נוספת.

ג. גישת ההגנה:

הסניגור המלומד ביקש אף הוא, כי נכבד את הסדר הטיעון כפי שגובש, בהתחשב במכלול הטיעונים ששמענו מפיה של התובעת. עוד שמענו, כי מדובר במורה אהוד ומקובל על הורים ותלמידים שתתם למערכת החינוך למעלה מ-30 שנות עבודה, תרומה שבאה לידי ביטוי גם בהליך הפלילי, אשר התקיים בעניינו של הנאשם.

לשאלת כיבודו של הסדר הטיעון:

6. בית הדין שקל שורה של שיקולים, האם לכבד את הסדר הטיעון כפי שגובש בין הצדדים.

א. התכלית של אמצעי המשמעת:

1) התכלית של אמצעי המשמעת מוגשמת באמצעות אותם אמצעי משמעת המנויים בסעיף 34 לחוק, שבית דין זה מוסמך להטיל על הנאשמים שבפניו. זו בהתחשב בתכלית העיקרית של דיני המשמעת וזו התכלית שנועדה למנוע פגיעה משמעותית בתפקודו של שירות המדינה ובתדמיתו בעיני הציבור.

2) כן, יש לאמצעי המשמעת תפקיד מניעתי והרתעתי שנועד להצביע ולהעביר מסר לשירות הציבורי כמי שנכשל בעבירות משמעת, בין אם מדובר לאחר הליך פלילי ובין אם מדובר בלא הליך כזה, תושת עליו תגובה משמעתית הולמת כדי שהנאשם וחבריו לעבודה ירתעו מלעשות מעשים דומים. בכל מקרה ומקרה על בית הדין לשאול עצמו, האם יש באמצעי המשמעת המוצעים כדי להגשים את התכלית האמורה.

(3) אמצעי המשמעת שיושטו על הנאשם אינם מוטלים בחלל ריק, אלא לצורך השגתה של התכלית, שלשם קידומה נועד חוק המשמעת. נביא לצורך זה את אשר קבע כב' השופט זמיר בעש"מ 5581/01 בעניינו של אורי בנית:

"מהי, אם כן, תכלית החוק לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא שמירה על התפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה"

ובפסק דין אחר:

" התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראויה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות".

ראה גם לעניין התפקיד המניעתי של הדין המשמעת את עש"מ 5771/01 בעניין פדלובסקי וכן משקלו הראוי והעדיף של השיקול הציבורי לעומת זה הפרטי בעש"מ 10129/01 בעניין טליה גניש (שניתן ביום 11.3.2002).

בכל מקרה ומקרה, על-פי נסיבותיו, על בית דין זה לשקול כאמור, האם אמצעי המשמעת המוסכמים על הצדדים, משרתים את התכלית האמורה.

ב. על העבירה ונסיבותיה:

(1) מעיון בפסק דינו של בית המשפט השלום למדנו, כי הנאשם הודה ביסודותיה של עבירת תקיפה שמומשה כלפי קטין בן 9 באותה העת. אולם, בית המשפט השלום בנהריה התחשב במכלול נסיבותיה של העבירה והיא תוצאת התקיפה שלא הסבה נזק לתלמיד ועברו הממושך של הנאשם בשירות הציבורי והחליט, כאמור, להימנע מהרשעתו של הנאשם. בשורה ארוכה של פסקי דין שניתנו על ידי בית דין זה ובית המשפט העליון, הובלט, הפסול של שימוש כל שהוא

באלימות על ידי מורה כאמצעי להשלטת המשמעת והחינוך בכיתתו. נקבע באותם פסקי דין, כי גופו ונפשו של התלמיד אינם הפקר וכי הכיתה איננה זירת אלימות.

(2) עוד נקבע, כי המורה נמצא בעמדה של דמות מחנכת וכן כמודל לחיקוי של תלמידיו, ועליו לשמש כדמות ראויה גם בהתנהגותו במסגרת התפקיד וגם מחוץ למסגרת התפקיד, על מנת שדרכו תהיה דרך נורמטיבית וראויה. במיוחד, יש לזכור, כי בעידן של חוק זכויות התלמיד שנכנס לתוקפו בשנת 2000, אותה זכות על הגנה, על גופו ונפשו של התלמיד נמצאת במעלה של זכות חוקתית שאותה יש לכבד. בית המשפט העליון, בשני פסקי דין שנתנו בעש"מ 1682/02 ובעש"מ 3362/02 בעניין אבו עסבה, הבליט את הצורך לשרש כל זיק של תופעה, שיש בה משום שימוש למטרה באלימות כגישה מחנכת וכן קבע כי ראוי בשל אותה הגנה שיש להעניק לגופם ונפשם של תלמידים להחמיר בדינם של מורים שנוקטים בדרך אלימה.

(א) לעניין הפסול שמצאנו במאפייני התנהגותו של הנאשם בית הדין מבקשת להעיר את אלה; על בסיס גישת הפסיקה למעשים נשוא דיוננו: -

בע"פ 4405/94 מ.י. נ' אלגני מח' (5) 191 אומר כבוד השופט ברק בעמ' 192:

"גופו של תלמיד ונפשו אינם הפקר. כבודו כאדם נפגע אם מוריו מפעילים כלפיו אלימות פיזית".

כמו כן, בתיק ע"פ 4596/98 באקו נ' מדינת ישראל אמרה כבוד השופטת בייניש:

"הפעלת ענישה הגורמת לכאב והשפלה אינה תורמת לאישיותו של הילד ולחינוכו, אלא פוגעת בזכויותיו כאדם ... היא מרחיקה אותנו משאיפתנו לחברה נקיה מאלימות".

גם בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר פ"ד נב(1) עמודים 678 – 650 נאמר על-ידי כבוד השופט זמיר:

"המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי התלמידים. היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור מפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו, כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור ... ומורה כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה".

בעש"מ 1730/00 פלוני נגד מדינת ישראל כבוד השופט זמיר מבליט את חובת הנאמנות של המורה לתלמידו באומרו :

"כל אדם חייב לכבד את זכויותיו של הילד, ובמיוחד המורה, ששלום הילד וחינוך הילד הופקדו בידי כנאמן מטען ההורים והחברה".

ופסק דין נוסף שדן בתפקידו של מורה, עש"מ 4503/00 חביב אמין נ' מדינת ישראל : -

"הלכה היא שתפקידו של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט גבוה של התנהגות, במיוחד כלפי התלמידים (ראו עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, פ"ד נב(678-650, (1)). השימוש בכח הזרוע נגד תלמיד הוא מעשה חמור לעובד הוראה שאינו הולם את הנורמות הראויות. ענישה גופנית של הילד פוגעת בגופו, ברגשותיו, בכבודו ובהתפחותו התקינה, ויש בה כדי לערער את אמון הציבור המפקיד את התלמידים בידי המורה".

פסק הדין האמור הובא במסגרת גישתו של בית המשפט העליון בעש"מ 1682/02 בו, בית המשפט מדגיש בצורה החדה ביותר, את הפסול שקיים בנקיטת אמצעי אלימות במסגרת אכיפת המשמעת בכיתה כגישה חינוכית, דברים שהובאו גם בעש"מ 3362/02 וראוי לטעמנו, כי הדברים כהוויתם יובאו גם על ידינו במסגרת גזר דין זה : -

"אין לקבל טיעון זה גם אם נכונה הטענה כי שיטות הנהגת משמעת תוך שימוש באמצעים פיזיים למטרות חינוכיות מקובלות בבתי ספר או בבתים ממגזרים מסויימים. אין להשלים עם מצב זה. חוקי המדינה חלים על כל מגזרי האוכלוסיה וגם אם מסורות מן העבר מקשות על עקירה מהשורש של תופעות שהיו מקובלות פעם אין לאשר כיום נורמות הפוגעות בגופו ובנפשו של ילד כלשהו. שיטות חינוך המבוססות על שימוש באמצעי אלימות, מלקות, מכות, שימוש במכות סרגל ומשיכות אוזניים, היו נהוגות בעבר בחברות ובקבוצות אוכלוסיה שונות, ולא רק בישראל. באותם ימים מורים האמינו בכוחם המחנך של אלה. כיום יודעים אנו כי נזקם של אמצעים פיזיים רב, כי פגיעתם קשה וכי אין להשלים עמם עוד. ציבור הילדים ראוי להגנה ובתי המשפט יתרמו חלקם באכיפת החוק ובמניעת תופעות של אלימות בכל מגזרי האוכלוסיה".

ג. על הנסיבות האישיות:

הנאשם מורה ותיק ששנות שירות ארוכות במערכת החינוך מאחוריו, בה נכשל עד למועד דיונו, בעבירה פלילית ומשמעתית אחת, כמצויין לעיל. תרם תרומה לשירות הציבורי לגבי משך הזמן שבו הוא מצוי במערכת החינוך. אותה תרומה של אדם לשירות, יש השפעה שעה שבאים לגזור את דינו עת משתבש דבר בדרכו הנורמטיבית, שיבוש שקרה לו כבר פעמיים, למרבה הצער, (ראה לעניין זה את עש"מ 1827/02 בעניין אברהם ספיר נגד מדינת ישראל).

ד. הכללים לכיבודו של הסדר טיעון:

(1) בית דין זה, בדומה לערכאות שיפוט אחרות, ככלל, מכבד הסדרי טיעון. זוהי גם הנחייתו של בית המשפט העליון, כפי שגובשה בפסק דינו - עש"מ 4592/97 בעניין אליהו סבג נגד מדינת ישראל. מובן, כי לבית הדין נתון שיקול דעת, האם לכבד את הסדר הטיעון או לסטות ממנו, או לקולא או לחומרה ובית הדין עושה כן אם הגיע למסקנה אם הסדר הטיעון ואמצעי המשמעת המוצעים בו, סוטה באורח משמעותי ממדיניות הענישה בעבירות דומות, או שהוא נעשה מטעמים פסולים.

(2) מכל מקום על בית הדין לאזן עת בואו להחליט האם ליתן תוקף להסדר הטיעון, בין מכלול השיקולים מחד, האינטרס הציבורי שבאכיפת הדין ובענישת העבריין והרתעתו על-פי תכליתם של דיני המשמעת, כמבואר לעיל, ובין הנסיבות של העבירה והנסיבות האישיות שצוינו על ידינו. אותם איזונים, בין השיקולים השונים כנורמה משפטית מחייבת, קיבלו גם ביטוי בפסק דינו של בית המשפט העליון אך לאחרונה ב-ע"פ 1290/98 פלוני נגד מדינת ישראל. שם נקבעה תורת האיזונים, כגישה השלטת לבחינת השאלה, האם ליתן תוקף להסדר הטיעון.

לעניינו, נקבע בעש"מ 4592/97 בעניין אליהו סבג : –

"לעיתים קרובות יש עניין ציבורי בעריכת הסדר טיעון, ולפיכך יש גם

בדרך כלל, עניין ציבורי בקיום הסדר טיעון. לכן, אין זה ראוי

שבית הדין יסטה מהסדר טיעון אלא אם יש לכך טעם טוב בנסיבות

המקרה. מהו טעם טוב לעניין זה? התשובה אינה חד-משמעית,

השוו, לגבי הסדר טיעון בתיק פלילי, ע"פ 1289/93, 1290 לוי נגד

מדינת ישראל פ"ד מח(5), 158. לדעתי, יש טעם טוב לסטות

מהסדר טיעון אם מתברר כי ההסדר מתבסס על שיקולים פסולים

כגון, משוא פנים. כך גם יש טעם טוב לסטות מהסדר הטיעון, אם אמצעי המשמעת סוטים במידה משמעותית מן האמצעים הראויים בנסיבות המקרה, או כי הם בלתי סבירים באופן בולט עד שהעניין הציבורי, דורש לסטות מן ההסדר, גובר על העניין הציבורי בקיום הסדרי טיעון.”
(פורסם בפ”ד נא(5) בעמ’ 593)

החלטת בית הדין:

7. בית הדין שקל את מכלול השיקולים, כפי שצויינו על ידו לעיל והחליט בסופו של עיון ליתן תוקף להסדר הטיעון, כפי שגובש בין הצדדים ובסייג ובתנאי מסויים, כפי שנפרטו להלן: - ואשר על כן יוטלו על הנאשם אמצעי משמעת אלה.

א. **נזיפה חמורה** – שהיא בגדר מסר נורמטיבי מטעמו של בית הדין בדבר הפסול שנפל בהתנהגותו בכך שנקט בדרך אלימה כלפי תלמיד.

ב. **הורדה בדרגה אחת לשנה (דרגת שכר)** - שנועדה להצביע, כי עובד מדינה, או עובד הוראה הפוגע במשמעת שירות המדינה ומפר את כללי ההתנהגות הנדרשת ממנו, ראוי שגם מעמדו במקום העבודה, המתבטא בדרגותיו, יפגע ולו לתקופה קצובה. הפגיעה במקרה דנן היא פגיעה ממונית בלבד.

ג. **הפקעת מחצית משכורת קובעת** - שתנוכה מהנאשם ב-10 תשלומים שווים ורצופים, החל מתום הורדתו בדרגה.

ד. **העברה** – הנאשם יועבר לבית ספר אחר, החל משנת הלימודים תשס”ד, לפרק זמן של שנה. לכך אנו מוסיפים תנאי והוא, שבתום אותה שנה תועבר לגבי דרכו הנורמטיבית האמורה בתחום אכיפת המשמעת, חוות דעת מיוחדת מטעם מנהל המחוז למשרד החינוך. אם חוות הדעת תהיה חיובית, העברתו תסתיים לאחר שנה והוא יוחזר לבית ספר. ואם יתברר, כי הנאשם נכשל פעם נוספת באותה התנהגות נורמטיבית שבנשוא דיונו, פרק העברתו יוארך לשנה נוספת.

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום 23.3.2003. גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום כ”ג באדר ב’ התשס”ג – 27.3.2003, שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

תמצית הפסק :

הנאשמת, ילידת 1971, המועסקת במשרד החינוך כגננת מוסמכת בכירה, בעלת ותק של 6 שנים, הורשעה בעבירות משמעת שונות, בעקבות ארוע שבמהלכו הנאשמת ביקשה לברר את עמדת המשרד לצאת לחו"ל, אולם מאחר והמדובר הוא בעיצומה של שנת הלימודים, והיא משמשת כגננת משלימה, עמדת המפקחת מנהל המחוז היתה, כי לא ניתן לאשר יציאתה כמבוקש והנ"ל חרף העדרו של האישור, כמתחייב מחוזר המנכ"ל, יצאה לחו"ל ונעדרה מימי ההוראה בגניה – סה"כ 8 ימים.

התביעה בטיעוניה הדגישה חומרת ההתנהגות שהנאשמת עשתה דין לעצמה והחליטה לצאת מהארץ, ובידיעה שאין לה אישור לכך, ובנוסף נעדרה 8 ימים שזהו פרק זמן ארוך ביחס לתובענות אחרות שנדונו בפנינו וביקשה להטיל עליה אמצעי משמעת של : א. נזיפה חמורה ; ב. הפקעת משכורת קובעת אחת ב- 10 תשלומים שוים ורצופים ; ג. הורדה בדרגה אחת לפרק זמן של שנה.

נציג המשרד ציין בפני בית הדין, כי אין לנאשמת הרשעות קודמות וכי קיים יסוד ממתן בהיותה פרק זמן קצר בשירות, ולכן ביקש להימנע מהורדתה בדרגה והצטרף ליתר אמצעי המשמעת שהוצעו ע"י התביעה.

הסניגור טען כי מדובר בגננת משלימה וכי נסיבות הנסיעה היו לצורך שיקום מרקם יחסים במשפחה וכי הסירוב ליציאתה לחו"ל היה נוקשה, בהתחשב בכך שהינה גננת משלימה והיה אפשר למצוא פתרון לימי העדרותה מבלי לפגוע במערכת החינוך.

בית הדין, לאחר ששקל את מכלול הנסיבות לגבי מידתם של אמצעי המשמעת, הדגיש את עובדת היותה פרק זמן קצר בשירות וללא עבירות קודמות והחליט להטיל עליה אמצעי משמעת של :

- א. נזיפה חמורה ;
- ב. הפקעת מחצית משכורת קובעת שתנוכה ב- 10 תשלומים שוים ורצופים ;
- ג. הורדה בדרגה אחת לפרק זמן של 3 חודשים שתמומש בתום הניכוי האחרון משכרה.

ניתן ביום כ"ז באייר התשס"ג – 29.5.2003.

חברי ההרכב :

עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד - יו"ר
גב' נחמה שטיר - חברה
גב' חני לידור - חברה

כ"ז באייר התשס"ג
29 במאי 2003

בדח. 243-2003
בד"מ 180/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין	יו"ר
	גב' נחמה שטיר	חברה
	גב' חני לידור	חברה
התובע (ת) :	עו"ד ג'פרי ונדל	
הנאשם (ת) :		
ב"כ הנאשם :	עו"ד מוטי לוי	
נציג המשרד :	מר חגי קוזלוב	

גזר - דין

ההליך :

1. הנאשמת, ילידת שנת 1971, המעוסקת במשרד החינוך כגננת מוסמכת בכירה, בעלת וותק של 6 שנים בשירות המדינה הורשעה על ידינו בתאריך כ' באייר התשס"ג - 22.5.2003, בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(1), (2) ו-(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

2. הרשעתה של הנאשמת בפנינו באה בעקבות אירוע שנתרחש במהלך פברואר ומרץ 2001 שבמהלכו הנאשמת ביקשה לברר את עמדת המשרד בנוגע למבוקשה לצאת לחו"ל, במסגרת משפחתית לקרנבל בריו, אולם ומאחר ומדובר היה בעיצומה של שנת הלימודים באותם גנים שהיא משמשת בהם כגננת משלימה. עמדת המפקחת ומנהל המחוז היתה, כי לא ניתן היתר ליציאתה כמבוקש ואולם הנאשמת החליטה, חרף העדרו של האישור המתחייב מחוזר המנכ"ל, לצאת לחו"ל יחד אביה, ובפועל נעדרה מימי ההוראה בגניה, סך הכל 8 ימים.

3. טיעונים לאמצעי המשמעת:

א. עמדת התביעה:

- (1) התובע המלומד ביקש, כי נשית על הנאשמת אמצעי משמעת אלה:
  - (א) נזיפה חמורה;
  - (ב) הפקעת משכורת קובעת אחת שתנוכה ב-10 תשלומים שווים ורצופים;
  - (ג) הורדה בדרגה אחת (דרגת שכר) לפרק זמן של שנה.
- (2) טיעוניו של התובע לאמצעי המשמעת המבוקשים מעוגנים באופי התנהגותה בכך שעשתה דין לעצמה והחליטה לצאת מהארץ, הגם שהיתה מודעת לגישה השלילית של משרד החינוך בנוגע לבקשתה זו.
- (3) נסיבת חומרה נוספת מוצא התובע במשכה של ההעדרות בכך שנעדרה מתפקידי ההוראה בגניה כגננת משלימה לפרק זמן של שמונה ימים, שהוא פרק זמן ארוך יחסית לתובענות אחרות שנדונו בפנינו בעבירות אלה.
- (4) התובע הגיש לבית הדין, כתימוכין לגבי אמצעי המשמעת, מספר פסקי דין: בד"מ 112/96, בד"מ 63/97 ובד"מ 14/01 שבהם הנסיבות היו קלות יותר מבחינת משך ההעדרות ונסיבותיה, ובחלק מפסקי הדין נעשו גם הסדרי טיעון בין הצדדים, הגם שאמצעי המשמעת שהוטלו בהם אינם שונים באופן מהותי מגישתה של התביעה לתובענה שבפנינו.
- (5) התובע סבור שנסיבות מקרה זה מצדיקות את השתתם של אמצעי המשמעת כמפורט לעיל.

ב. עמדת משרד החינוך:

נציג המשרד מסר לבית הדין, כי אין לנאשמת הרשעות קודמות בפלילים או בהליכי משמעת, או הערות שליליות בנוגע לתפקודה. במקרה דנן מדובר בהשארתם של ילדים קטנים ללא גננת שהיתה מתוכננת לפקוד את גנם, ובכך, חרף הוראה מפורשת שאסרה עליה את היציאה, החליטה בסופו של דבר לעזוב את הארץ ללא ההיתר הדרוש ובכך יש נסיבה מחמירה. לענין שיקולי הקולא נציג המשרד סבור, כי פרק הזמן הקצר יחסית שהיא מצויה במשרד החינוך, ביום

המעשה כארבע שנים, היא נסיבה שיש בה כדי לשמש יסוד ממתן לגבי אמצעי המשמעת המבוקשים על ידי התביעה, ונציג המשרד סבור, כי בנסיבות מקרה זה ניתן להימנע מהורדתה בדרגה.

ג. טיעוני ההגנה :

(1) מפיו של הסניגור המלומד שמענו, כי מדובר בגננת משלימה אשר מזה תקופה נאבקת לקבל משרה מלאה ובשל כך היא משתכרת השתכרות נמוכה שאינה מספקת להוצאות מחייתה ולהוצאות השוטפות שמאפיינות חייה כאישה בוגרת, שאינה גרה יותר בבית הוריה.

(2) לעניין נסיבות נסיעה לחו"ל שמענו, כי הנסיעה נועדה לשקם את מרקם יחסיה עם אביה, מאחר והוריה התגרשו ואותה יציאה לחו"ל נועדה לאחות את הקרעים בין האב בשל נסיבות אלה, מאחר והיא גם חפצה בשיקום אותם יחסים, היא נסעה לחו"ל מבלי שקיבלה את האישור הנדרש.

(3) כן שמענו מהסניגור, כי לגישת ההגנה כח החלטת הסירוב, לעניין יציאה לחול היתה נוקשה מדי בהתחשב בכך שמדובר היה במי שמשמשת כגננת משלימה ואפשר היה למצוא פתרון לימי העדרותה מבלי לפגוע יתר על המידה בסדרי החינוך בגנים שבהם היא מועסקת. עוד שמענו, כי מדובר בנאשמת בעלת מוטיבציה לתרום למשרד החינוך וגם החקירה עצמה ומימוש ההליך בפנינו הסבו לנאשמת עוגמת נפש.

(4) לגישת ההגנה ניתן להסתפק בהליך שבפנינו באמצעי משמעת, של נזיפה.

ד. דבר הנאשמת :

מפיה של הנאשמת שמענו את נסיבותיה האישיות והמשפחתיות ואת שכרה הנמוך יחסית (2000 ₪ לחודש) מצב כלכלי שתואר על ידה כ"קשה". היא החליטה בסופו של דבר לנסוע לחו"ל בשל הנסיבות האישיות.

4. החלטת בית הדין :

בית הדין שקל את מכלול הנסיבות הדרושות, לגבי מידתם של אמצעי המשמעת.

א. על העבירות:

(1) הנאשמת הורשעה בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(1), (2) ו-17(3) לחוק :

"(1) עשה מעשה או התנהג באופן שפגע במשמעת שירות המדינה ;

(2) לא קיים את המוטל עליו כעובד מדינה על פי נוהג, חוק או תקנה, או הוראה כללית או מיוחדת שניתנו לו כדין, או התרשל בקיום המוטל עליו כאמור ;

(3) התנהג התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה או התנהג התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו, או בשמו הטוב של שירות המדינה."

(2) בית הדין מבקש להעיר כי, בעוד שחוק העונשין מגדיר בפרוטרוט את מרכיביה של כל עבירה, לא כך נוהג הדין משמעת לנוכח הקושי לאתר ולציין בחוק את כל המעשים, המחדלים וצורות ההתנהגות של עובדי הציבור, אשר יש בהם משום עבירות משמעת, העבירות מוגדרות בצורה רחבה, ובית הדין קובע למעשה בדיעבד אם יש בהתנהגות מסויימת, **כפי שהוכחה בפניו**, משום עבירות משמעת כהגדרתה בחוק.

(3) די אם נפנה לאמירתו הברורה והחד-משמעית של בית המשפט העליון, מפיו של השופט שמגר (לפי תוארו דאז), בעש"מ 3/75 בעניין אלפונסו דבוש, לגבי מאפייניה של המשמעת :

"לא אמצה כאן תיאור כל יסודותיו וסימני האפיון של המושג "משמעת". יספיק לצורך הנושא שבפנינו אם אומר כי המשמעת היא בעיקרה מערכת הנורמות, הנהלים והנהגים, המסדירה אופן פעולתה של מסגרת ארגונית בעלת מעמד מיוחד, והקובעת סדריה ובכלל זה חובותיהם וסמכויותיהם של המשרתים בה, בזיקתם זה לזה ובזיקתם למסגרת עצמה."

(פורסם בפ"ד לו(1) בעמ' 231).

(4) לעניין יסודות העבירה לפי סעיף 17(3) לחוק, שגם בה הורשעה הנאשמת בהתנהגות שאינה הולמת את תפקידה כעובדת מדינה, או התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו או בשמו הטוב של שירות המדינה – על כך, עונה כב' השופט זמיר:

"התנהגות שאינה הולמת היא מושג בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות ולזמנים משתנים. הגוף, שהופקד לשמור על התנהגות הולמת במקצוע מסוים או בארגון מסוים, אמור לקבוע את אמות המידה הראויות להתנהגות חברים באותו מקצוע או ארגון. עם זאת, יש לומר כי התנהגות שאינה הולמת, אצל עובד רשות מקומת כמו אצל עובד המדינה, ואצל עורך דין כמו אצל מהנדס, מורכבת משני חלקים, שלא תמיד ניתן להפריד או אף להבחין ביניהם. ראשית, אפשר שהתנהגות תיחשב בלתי הולמת אף שאין בה שום יחוד למקצוע מסוים או לארגון מסוים, היא אינה הולמת משום שהיא שלילית ופסולה בכל מקצוע או ארגון. היא סוטה באופן מהותי מכללי התנהגות של בן תרבות, אותם כללים המאפשרים לעובדים במקצוע או בארגון לקיים יחסי עבודה תקינים זה עם זה ולמלא באופן תקין את תפקידם בחברה. זו התנהגות ששום ארגון או מקצוע אינו יכול לסבול, משום שאם היא תיהפך להתנהגות מקובלת באותו ארגון או מקצוע, יהיה בכך כדי להעכיר את האווירה, לשבש את יחסי העבודה, לערער את יחסי האמון מצד הציבור או לחבל בדרך אחרת בתפקוד התקין של הארגון."

ובמקום אחר, אמר השופט זמיר (עש"מ 5246/99 אהרון אהרוני נגד נציבות שירות המדינה, סעיף 4 לפסק הדין – טרם פורסם):

"התשובה היא, שהתנהגות כזאת היא לא בהכרח התנהגות מיוחדת לעובד המדינה, או התנהגות בתפקיד מסוים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי הולמת, במשמעות של סעיף 17(3) לחוק המשמעת, גם אם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה מבחינתו של כל עובד בכך תפקיד."

(5) בית הדין סבור, שגם אם נקרתה בדרכה הזדמנות לא צפויה להצטרף לנסיעה עם אביה לאחוי מרקם יחסיהם, היה עליה לפנות למפקח ודרכו למנהל המחוז, שבידיו הסמכות לאשר את היעדרותו של מורה לצורך נסיעה לחו"ל, במהלכה של שנת לימודים ולהמתין להחלטתו, ואולם הנאשמת החליטה חרף ידיעתה בדבר המגמה השלילית כלפי הבקשה ליטול את הדין לידיה ולצאת לחו"ל. מורה שנוהג כך מתנהג במישור הנורמטיבי התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה וכעובד הוראה. כבר נפסק בנדון כי ממורה נדרש סטנדרט התנהגות גבוה ודוגמה אישית לתלמידים.

(ראה עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נגד זוהר בן-אשר, פ"ד נב(1) 650).

ב. על תכלית אמצעי המשמעת:

(1) אמצעי המשמעת שיושגו על הנאשמת אינם מוטלים כחלל ריק, אלא לצורך השגתה של התכלית, שלשם קידומה נועד חוק המשמעת. די אם נביא לצורך זה את אשר קבע כב' השופט זמיר בעש"מ 5587/01 בעניינו אורי בנית:

"מהי, אם כן, תכלית החוק לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה."

ובפסק דין אחר:

"התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראויה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות."
(עש"מ 917/99 מדינת ישראל נגד עבדאללה חמזה, פ"ד נג(3), 77).

(2) ראה גם לעניין התפקיד המניעתי של הדין המשמעותי את עש"מ 5771/01, בעניין פודלובסקי וכן משקלו העדיף של השיקול הציבורי לעומת זה הפרטי כמבואר בעש"מ 10129/01 בעניין טליה גניש וכן ראה את עש"מ 7113/02 מדינת ישראל נגד שחר לוי, פסקאות 19 ו-20 לפסק הדין (ניתן בתאריך 1.5.03 - טרם פורסם).

בכל מקרה ומקרה על פי נסיבותיו, על בית דין זה לשקול האם אמצעי המשמעת המוטלים משרתים את התכלית האמורה.

ג. על הנסיבות האישיות:

הנאשמת אינה עובדת ותיקה בשירות המדינה, שירות שאותה היא החלה רק בשנת 97, אולם גם בפרק זמן זה היא תפקדה בצורה נאותה. ואין באמתחתה עבירות אחרות, זולת ההליך שבפנינו. למדנו, כי הנסיבות הכלכליות של הנאשמת הן קשות, השתכרות נמוכה וגם קרע בתוך משפחתה בין הוריה, שהנסיעה ביקשה לגרום לאיחוי מסויים של יחסים שקרוב לוודאי היו עכורים בינה לבין אביה, עד למימושה.

6. אמצעי המשמעת המוטלים:

לאחר ששקלנו את מכלול השיקולים שאותם פרסנו לעיל החלטנו להטיל על הנאשמת את אמצעי המשמעת הבאים:

א. נזיפה חמורה - כמסר נורמטיבי מטעמו של בית הדין שתכליתו להצביע על הפסול שנפל בהתנהגותה, בכך שהחליטה להעדיף את האינטרס המשפחתי והאישי על מחויבותה לתפקידה בתחום ההוראה, והמחויבות לכיבוד הנהלים של מקום העבודה.

ב. הפקעת מחצית משכורת קובעת - שתנוכה מהנאשמת ב-10 תשלומים ורצופים.

ג. הורדה בדרגה אחת (דרגת שכר) - לפרק זמן של שלושה חודשים שתמומש בתום הניכוי האחרון משכרה - הורדה בדרגה לפרק זמן קצוב כאמור, יותר מאשר נועדה לפגוע במרקם חייה הכלכליים, תכליתה להעביר מסר, כי עובד מדינה הפוגע במשמעת שירות המדינה ובתדמיתו, ראוי שגם מעמדו המתבטא בדרגותיו יפגע ולו לפרק זמן קצוב.

7. המלצה :

התרשמנו במהלך הדיון, כי מדובר בגננת נורמטיבית, שיש לה רצון לתרום למערכת והיא חדורת מוטיבציה לעשות כן. חרף הכשלון החד-פעמי שביטוייו מגולם בפסק דינו, אנו ממליצים שמשרד החינוך ישקול, לנוכח מצבה הכלכלי ויכולתה המקצועית להעבירה למשרה מלאה ולהפקיד לניהולה גן. מובן שהמלצה זו צריכה להישקל לגופו של עניין, בהתחשב ביכולתה המקצועית.

אמצעי המשמעת הודעו בנוכחות הצדדים ביום כ' באייר התשס"ג – 22.5.2003. גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום כ"ז באייר התשס"ג – 29.5.2003, שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות ערעור לבית המשפט העליון מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43(א) לחוק, תוך 30 יום מיום קבלת גזר הדין לידיהם.

(-)
גב' חני לידור
חברה

(-)
גב' נחמה שטיר
חברה

(-)
עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד
יו"ר

תמצית ההחלטה

בחודש יוני 2003 הוגש נגד מורה כתב תובענה, בו יוחסה לה עבירת משמעת, בכך שנעדרה במהלכו של חודש אפריל '99, יום עבודה אחד, בשל נסיעה פרטית לחו"ל, שלגביו לא קיבלה היתר.

במהלך הדיון עלה, כי לא קיימת מחלוקת עובדתית לגבי עובדות התובענה לפיהן נתברר, כי ההיעדרות, יסודה בשיבוש שחל בלוח הטיסות, וכי הודעה על האיחור הצפוי נמסרה לבית ספרה על ידי אחר.

הגם שלא, נתבקש או נתקבל היתר לאותה שהייה בת-יום בחו"ל, על חשבון יום לימודים, שלא תוכננה מראש, בית הדין ביקש מהתביעה, כי תשקול שמא ראוי לחזור בה מהתובענה.

לאחר שהתביעה עמדה על קיום התובענה, בית הדין הגיע לכלל מסקנה, כי מעשה זה ראוי לו לחסות תחת המטריה של "זוטי דברים", השוללת את האחריות הפלילית וגם המשמעתית, למעשים קלי ערך שלגביהם אין אינטרס ציבורי לממש את ההליך.

בית הדין החליט לזכות את הנאשמת, גם בשל חלוף הזמן שחלף ממועד העבירה ועד למימוש ההליך.

ניתן ביום כ"ג בתשרי התשס"ד – 22.10.2003.

ההרכב: עו"ד יוסף תלרז, אב בית הדין - יו"ר
גב' נורית טולידנו - חברה
גב' חנה שמש - חברה

כ"ו בתשרי התשס"ד
22 באוקטובר 2003

בדח. 537-2003
בד"מ 59/03

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין	יו"ר
	גב' נורית טולידנו	חברה
	גב' חנה שמש	חברה

התובע (ת) : עו"ד ג'מאל קדרי

הנאשם (ת) :

ב"כ הנאשם : אינה מיוצגת

נציג המשרד : מר חגי קוזלוב

החלטה

התובענה

1. הנאשמת ילידת שנת 1951, המועסקת במשרד החינוך בתפקיד מורה, לפי דרגה של מורה מוסמכת, והנמצאת בשירות המדינה משנת 1977, הואשמה בכתב תובענה שהוגש נגדה בתאריך 1.6.2003 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(1), (2) ו-3 לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה, בכך שביום ה-13.4.99 נעדרה מעבודתה מבלי לקבל היתר כדין, לצורך נסיעה פרטית לחו"ל.

2. בהתנהגותה האמורה הפרה הנאשמת, לגישת התביעה, את פסקה 42.211 לתקשי"ר ואת הוראות חוזר מנכ"ל נז/1 מיום 1.9.96, פגעה במעשיה במשמעת שירות המדינה והתנהגה התנהגות שאינה הולמת עובד הוראה.

3. מהלך הדיון

א. במהלך הדיון לאחר שמיעת הצדדים נתברר, כי לא קיימת מחלוקת עובדתית לגבי עובדת העדרותה של הנאשמת מעבודתה ביום ה-13.4.99, כמבואר בכתב התובענה.

ב. מפיה של הנאשמת שמענו, כי נסיבות העדרותה היו קשורות לנסיבות משפחתיות של יציאה לארצות הברית במהלכה של חופשת הפסח על מנת לסייע לאחיה במלאכת הכנתה של שמחה משפחתית, אשר לצורך ההשתפות והסיוע בה, נשלחו לנאשמת כרטיסי טיסה.

ג. הנאשמת תכננה לחזור לישראל בסיום החופשה ולתחילת הלימודים לאחריה, אולם לדבריה מחמת עיכוב שחל בטיסה, היא בוששה לחזור, נעדרה **מיום לימודים אחד**. עוד שמענו מפי הנאשמת, כי ביקשה את בנה ליידע את המנהלת על דבר האיחור הצפוי, והוא אכן עשה כן.

ד. מפיו של התובע המלומד שמענו, כי נסיבות העדרות על-פי הראיות שמצויות בידיו מצביעות, כי בטרם היציאה לחו"ל מנהלת בית הספר מסרה לנאשמת, שאם יקרה הבלתי המתוכנן והיא תידרש לשוב לישראל בתום חופשת הפסח, יהיה עליה לבקש היתר ולקבלו ממנהל המחוז, אם אכן יתרחש שיבוש כאמור בתכנון, והנאשמת במודע לא עשתה כן, הגם שמידע כאמור נמסר לה על ידי המנהלת ובכך רואה התביעה יסוד של חומרה.

ה. בית הדין המליץ בפני התובע להיוועץ עם הממונים עליו, על מנת לשקול אם יש מקום לעמוד על התובענה בנסיבות כאמור – והוא הודיענו, כי התביעה החליטה שלא לחזור בה מהתובענה.

ו. מפיו של נציג המשרד שמענו, כי התלונה של הנאשמת הוגשה על ידי מחוז הצפון ובעקבות כך נערכה חקירה במשרד ולאחר מכן נדרשה השלמת חקירה, שנעשתה על ידי יחידת החקירות של הנציבות, חקירה שהושלמה רק בשנת 2002, אולם הקובלנה נשוא דיוננו הוגשה בתאריך 15.5.2003 והתובענה ב-1.6.2003.

4. החלטת בית הדין

בית הדין שקל לאחר שנפרסה בפניו היריעה העובדתית כאמור, אם קיימת הצדקה לייחס לנאשמת אחריות משמעתית בגין מעשיה כאמור, ובסופו של עיון החלטנו **לזכות** את הנאשמת מהעבירות שבהם הואשמה בכתב התובענה: -

א. בית הדין אינו סבור, כי היתה הצדקה בנסיבות מקרה זה להגיש כתב תובענה נגד הנאשמת. יתכן שהיה מקום לנקוט נגדה בהליך תגובה פנים משרד נגדה כמשמעו בסעיף 31 לחוק. ואולם האיחור הקל שחל בחזרתה ללימוד והשיבוש שנגרם בעקבותיו בפתיחת הלימודים לאחר חופשת הפסח, גם אם הנאשמת היתה מודעת לחובה להידרש להיתר, אם החופשה בחו"ל תגלוש מעבר לחופשת הפסח, אינם מצדיקים לטעמנו את קיום ההליך מאחר וההתנהגות שנדרשת מהנאשמת על ידי התביעה היא "חוכמה שלאחר המעשה", ולא היה לעיל ידה לדעתנו להעריך מראש, כי תידרש לאותו היתר, שלו לא נזקקה מראש מאחר שהיתה בחו"ל בחופשה מלימודים וגם אם לא נקטה בכל הצעדים האפשריים במהלך שהייתה בחו"ל כדי לקבל את ההיתר הנדרש והפעילה רק את בנה הקטין כמודיע ומעדכן למנהלת – המעשה כשלעצמו לנוכח פרק הזמן המזערי שבו נפגעו לימודי כיתה, גם בשל כך כי מן המפורסמות הוא שטיסות מתעכבות לעיתים בין יבשות ומשתבש התכנון המקורי, ספק אם מגיע למעלתה של עבירה וגם אותה פגיעה במערכת הלימודים **בת היום** בנסיבות שנוצרו, שראשיתם יציאה כדין לחו"ל ואחריתם הצורך להידרש להיתר בעת שהייתה בחו"ל, התנהגות מסוג זה אין בה כדי להטיל אחריות משמעתית על הנאשמת.

ב. בית דין סבור שראויה פרשה זו להיכלל במסגרת סעיף 34 יז. לחוק העונשין, התשל"ז – 1977, שכותרתו – "זוטי דברים", הקובע לאמור: **"לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה, אם לאור טיבו של המעשה, נסיבותיו תוצאותיו והאינטרס הציבורי, המעשה קל ערך"**.

המדובר בהסרת התווית הפלילית מעל מעשה עבירה, כאשר ההסרה נעוצה באינטרס הציבורי, שלא להטביע אות קין פלילי על מצחו של אדם, במקום שאין לציבור עניין בכך.

(ראה קדמי, על הדין בפלילים חלק ראשון, עדכון והשלמה, עמ' 133 – 134).

וכפי שהגדיר זאת בית המשפט בע"פ 807/99 מדינת ישראל נגד חיים עזיזיאן (דינים עליון, כרך נז, 600):

"באשר לשיקולים הצריכים להנחות את בית המשפט בבואו להכריע בטענת הגנה זו לגופה, לאחר שמיעת הראיות, הרי שאלה צריכים להיבחן לפי טיבו הקונקרטי של המעשה והאינטרס הציבורי וההגנה תתקבל רק באותם מקרים בהם אין במעשה עצמו מידה מינימלית של סכנה לערך החברתי המוגן ואין הוא הולם מבחינה עניינית את המושג של עבירה פלילית.

הרי שהדגש לעניין ההגנה של "זוטי דברים" מושם על טיבו של המעשה הקונקרטי עצמו נסיבותיו, תוצאותיו והאינטרס הציבורי. על פי בחינת המעשה לאורם של מבחנים אלה, עשוי השופט להגיע לכלל מסקנה אם אכן הדברים אמורים בעבירה מבחינה טכנית פורמלית אשר מבחינה מהותית מתאים לה הכלל העדר עניין לציבור.

כפי שמצינו לא ניתן לערוך מראש רשימה סגורה ומפורטת של המקרים הראויים להיכנס בד' אמותיה של ההגנה דנן, קרי מקרים הנמצאים מתחת לאותו סף של חומרה ואנטי חברתיות, אלא יש לבחון כל מקרה לפי נסיבותיו. בחינה זו צריכה להיעשות בזהירות מרובה, כדי שלא לרוקן מתוכן דווקא את העבירות הקלות, וכל זאת בהתחשב בתוצאה המחויבת מקבלת ההגנה, שהינה זיכוי של הנאשם".

כך, פסקה כב' השופטת ביניש בע"פ 4596/98 פלונית נגד מדינת ישראל (פ"ד נד(1) 145, 187):

"קיימות בדין הפלילי "מסננות" מספיקות, על מנת שמקרים קלי ערך לא ייכנסו לגדרו. כך למשל ניתן בידי התביעה שיקול-דעת שלא להעמיד לדין בהיעדר עניין לציבור (סעיף 56 לחוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב) התשמ"ב – 1982); כן מצויה בדין הפלילי הגנת "זוטי דברים" (סעיף 34 י"ז לחוק העונשין), שאף בה יש כדי למנוע הטלת אחריות פלילית בשל שימוש בכוח קל ערך של הורה כלפי ילדו.

לגישתי, ניתן לסמוך על המסננות שהזכרתי, שבאמצעותן לא תוטל אחריות פלילית על הורה במקרים קלי ערך שאינם מצדיקים אכיפה במסגרת דיני העונשין".

דברים אלה כוחם יפה אף בדין המשמעתי. במקרה דנן ראוי להפעיל את מסננת הגיון והסבירות, ואנו קובעים שדין עניינינו להיכלל בגדר אותם אירועים המכונים "זוטי דברים", חרף העובדה שמבחינה טכנית, התקיימו כאמור יסודות העבירה.

פירושם של דברים, שאין תועלת ציבורית לקיים דיון משמעותי בעטיו של המעשה. לא זו אף זו, תכליתם של אמצעי המשמעת לא יושגו וגורם ההרתעה לא יבוא לידי ביטוי בקיום ההליך בבית דין זה, גם לנוכח פרק הזמן שחלף ממועד ביצוע העבירה ועד הגשת התובענה, והמשתרע על פני למעלה מארבע שנים, כאשר עד לתחילתו חלפו עוד מספר חודשים ושאלת קיום ההליך בחלוף פרק זמן כאמור, צריכה להיבחן ביחס לחומרת העבירה ונסיבותיה, אשר גישתנו כלפיה הובאה כבר לעיל. וכבר נפסק בעש"מ 5/85 מדינת ישראל נגד ג'ון מגדלני – כי:

"המשמעת נשכרת בדרך כלל מצעדים הננקטים תוך זמן קצר יחסית אחרי ארוע עבירת המשמעת ועם חלוף הזמן מעבר למידה הראוייה, הופכת התגובה המשמעתית למעשה מיותר או, לעיתים, אף לבעלת תוצאות הפוכות מאלה אשר להן מקווים."

(פורסם בפ"ד לט(3) בעמ' 334)

ובפסק דין אחר בית המשפט העליון מפרט את הנפקות והמשמעות של חלוף הזמן ממועד ביצוע העבירות ועד למימוש ההליך – בעש"מ 173/02 בעניין ד"ר פשין:

"למרות שהעבירות לא התיישנו מבחינה פורמלית, לכאורה לא היה מקום לפתוח בהליכים נגד המערער בגין העבירות המיוחסות לו בתקופה שלפני 1993. ככלל, מבחינה מהותית קיימת בעייתיות רבה בהגשת תובענה זמן רב לאחר ביצוע עבירות משמעת שנעשו בחלקן לפני למעלה מעשר שנים. ראוי כי, הליכי המשמעת יתקיימו במהירות וביעילות וככל הניתן בסמוך למועד ביצוע העבירה."

המחוקק נתן לכך ביטוי בקיצור תקופת ההתיישנות שמירוצה מתחיל עם קבלת הידיעה על עבירת המשמעת. דא עקא, שלא ראה להגביל את המועד מאז ביצוע המעשה ועד לקבלת הידיעה על ביצוע העבירה על ידי הגורם המוסמך, ותוצאה זו יוצרת מצב שהריחוק בין מועד הליך למועד העבירה עלול להיות רב מאוד. ראוי היה כי, בעת ההחלטה על העמדת עובדי מדינה לדין משמעותי, יתנו גורמי התביעה דעתם לחלוף הזמן מאז ביצוע עבירות המשמעת ועד לקבלת הידיעה על ביצועה, ולאפקטיביות המועטה של העמדה לדין בגין מעשים שבוצעו שנים רבות קודם לכן. במצבים אלה, יש מקום להימנע לעיתים מהעמדה לדין גם אם פורמלית אין מדובר בעבירות שהתיישנו."

{(פורסם בפ"ד נו(2) בעמ' 125) השוו לענין זה עש"מ 3251/93, יו"ר רשות השידור נ' שרה שרבתיאן (לא פורסם)}.

סוף דבר

5. בית הדין מזכה את הנאשמת מכל האישומים שיוחסו לה בכתב התובענה.

6. בשולי ההחלטה

א. בבד"מ 78/02 שניתן ביום כ"א בחשוון תשס"ג-27.10.02, המלצנו לבזר את סמכויות האישור לנסיעות פרטיות לחו"ל באופן שנסיעות דחופות וקצרות במהלך פרק הלימודים בבית הספר יוכלו לבוא לעיון ואישור של מנהל בית הספר, או המפקח. במקרה דנן, אם הוא היה מובא לעיונו של דרג מקומי כאמור, אפשר שהיה קוטע את הליך התלונה, החקירה וההליך השיפוטי – אם ביזור הסמכויות היה מתגשם – הגם שהמלצתנו בבד"מ הנ"ל באה מספר שנים לאחר מעשי הנאשמת, אין בכך כדי לייתר את הצורך לסכם ולפרסם את נוהלי הביזור.

ב. התביעה תעביר החלטה זו לידיעת מנכ"לית משרד החינוך.

ההחלטה הודעה בנוכחות הצדדים ביום כ"ד בתשרי התשס"ד – 20.10.2003.

ההחלטה המפורטת והמנומקת ניתנה ביום כ"ו בתשרי התשס"ד – 22.10.2003, שלא בנוכחות הצדדים להם תועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות ערעור מסורה לצדדים בהתאם להוראת סעיף 43(א) לחוק.

(-)

גב' חנה שמש
חברה

(-)

גב' נורית טולידנו
חברה

(-)

עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד
יו"ר

תמצית הפסק:

הנאשם, שהועסק בתקופה הרלבנטית לתובענה כמורה בכיר, הואשם בעבירות משמעת שונות, בכך שלא מילא אחר הוראות מפקח מחוז הצפון להתייצב בבית ספר מסויים אליו שובץ על ידי המפקח.

הנאשם כפר בפרטי התובענה ונתקיים בפנינו משפט הוכחות. בהכרעת הדין מוצגות פרשות התביעה וההגנה, המסגרת הנורמטיבית שחלה על סוגיות שנדונו וכן סיכומי הצדדים. ובסופו של עיון החליט בית הדין, כי קיים יסוד להרשעתו של הנאשם.

ניתן ביום ח' בחשוון התשס"ד (3.11.2003)

הרכב בית הדין: עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד - יו"ר
גב' חני לידור - חברה
מר חסון סודקי - חבר

ח' בחשון התשס"ד
3 בנובמבר 2003

בדח. 512-2003
בד"מ 97/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין	יו"ר
	גב' חני לידור	חבר(ה)
	מר חסון סודקי	חבר

התובע (ת) : עו"ד טלילה שחל-רוזנפלד

הנאשם (ת) :

ב"כ הנאשם : עו"ד מוטי כהן-ניסן

נציג המשרד : מר חגי קוזלוב

הכרעת - דין

התובענה

1. הנאשם, יליד שנת 1950, אשר הועסק בתקופה הרלבנטית לתובענה כמורה בכיר ב"עמל נופרים" בגליל וכן כמורה בכיר במפתן בטבריה והנמצא בשירות המדינה משנת 1983, הואשם בכתב תובענה שהוגש נגדו בתאריך 9.7.2002 ואשר תוקן ב-11.9.2002, בעבירות משמעת לפי סעיפים: 17(2) ו-17(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה.

2. הנאשם הואשם בכך שלא מילא אחר הוראותיו של מפקח במחוז הצפון להתייצב להתחלת ביצוען של 8 שעות הוראה שאושרו לו בבית הספר מפתן בטבריה הנ"ל מתאריך 1.9.1999, וגם על בסיס מכתבים בדבר תחילת העסקתו כאמור, שנשלחו לנאשם בתאריכים 13.9.99 וב-15.11.99. הנאשם נעדר לגישת התביעה שלא כדין מבית הספר מפתן טבריה מתאריך 1.9.99 ועד 17.11.99 בו החל את עיסוקו רק בתאריך 18.11.99.

תגובת הנאשם

3. הנאשם כפר בפנינו בפרטי התובענה כאמור ובאישומיה, במועד שנודע לנאשם כי עליו להתייצב במפתנו של בית הספר מפתן בטבריה, הוא שם את פעמיו לבית הספר בו שובץ להשלמת יתרת השעות שאושרו לו כמורה לחינוך גופני.

4. לנוכח זירת המחלוקת בין הצדדים, נתקיים בפנינו משפט הוכחות. נציג להלן את פרשת התביעה וההגנה, את המסגרת הנורמטיבית שחלה על הסוגיות שבנשוא דיונו, את גישתם של הצדדים בסיכומיהם לראיות ולדין ולמסקנות שראוי כי נסיק מהם – כל צד לפי מהות שליחותו, ולבסוף נקים דיון במסכת הראיות והטיעונים ונסיק מהם את מסקנותינו כדרכה של מלאכת השפיטה.

5. פרשת התביעה

א. עדויות

1) גב' רותי איצקוביץ – מרכזת בכירה בהוראה משרד החינוך מחוז צפון

א) העדה העידה בפנינו, כי בחודש מאי 99 נשלח מכתב לנאשם בו הודע, כי בסוף השנה תופסק העסקתו בבית הספר "נופרים" וכי עליו לפנות למפקח למציאת שיבוץ חליפי לאותן השעות בבית ספר אחר.

ב) באמצעות העדה הוגש לבית הדין אותו המכתב אשר סומן כ-ת/1. ואכן סוכם במחוז, כי הנאשם ימלא את מכסת השעות הנ"ל בבית הספר מפתן טבריה. לדבריה נמסר למשרד, כי דבר השיבוץ למפתן טבריה למשך שנה הודע לנאשם טלפונית, עוד לפני ששוגרו המכתבים בנדון מספטמבר 99, אשר סמנו על ידי בית הדין כ-ת/2 (א)+(ב).

ג) ולגבי חובתו של המורה בעקבות קבלת המכתבים וההודעה בעל-פה, העידה בפנינו העידה :

“עליו להתייצב בבית הספר, ועוד לפני כן, כי מבחינתו ברגע שמודיעים לו טלפונית זה תקף כמו המכתב.” (פרוטוקול עמ' 5 שורות 37 – 38).

ועל יסוד דווחו של מנהל בית הספר הנהלת המשרד מתעדכנת במועד התייצבותו בפועל בבית הספר המיועד, כי אחרת הנהלת המשרד במחוז יכולה להסיק, כי נתרחה הפסקת עבודה, וכן קיימת אפשרות להקצות את השעות המוקצות למורה אחר, וכי לעדה נשלח מכתבו של המפקח מתאריך 7.11.99, בו הודע על דבר אי התייצבותו של הנאשם ובו בקשה להורדת שעות ודרישה למימוש הליך משמעותי. כל הצפוי לנאשם, הודע לו באמצעות מכתבה של העדה אשר סומן כ-ת/3. לדברי העדה הנאשם טען בפניה, כי לא קיבל את מכתב ההפניה למפתן טבריה, הגם שהמפקח מסר לעדה, כי לנאשם הודע על דבר חובתו להתייצב להשלמת שעותיו בבית הספר מפתן.

(ד) בחקירה הנגדית הדגישה העדה, כי **“השיבוץ הופך להיות רשמי מהמועד שבו הודיע המפקח רשמית על השיבוץ.”** (פרוטוקול עמ' 5 שורה 50). עוד למדנו מחקירתה הנגדית, כי דברי הדואר שנשלחו לנאשם נשלחו בדואר רגיל לכתובת שגויה לד.נ. רמת הגולן כורזים, ואולם הם לא חזרו לארכיון שהפיצם ואין בידה לדעת האם המכתבים, חרף הכתובת השגויה, התקבלו בידי הנאשם.

(2) מר עופר בוסתן – מפקח מנהל הספורט

(א) העד בשנת 99 מילא תפקיד של מפקח חינוך גופני במשרד החינוך.

(ב) מדברי העד עולה, כי לאחר שתמה העסקתו של הנאשם על בסיס 8 שעות פרופסונליות בבית הספר “עופרים”, נוצרה אפשרות לשיבוצו בכל בית ספר אחר ברדיוס של 30 ק"מ, ובית הספר מפתן טבריה בתאום עם מנהלו מר דקל אותר כבית ספר שבו ימומש שיבוצו של הנאשם, ואולם בפועל הנאשם אמר לו שהוא לא מוכן לנסוע בין שני בתי הספר, כי זו הרעה בתנאים שלו (פרוטוקול עמ' 8 שורה 45). העד הבין והעריך, כי אופן ניצולן של השעות תואם עם מנהל בית הספר. אולם בתחילת ספטמבר 99 הודע לעד, כי הנאשם לא התייצב בבית הספר והנושא הועבר למנהלת כח אדם במחוז הצפון, גב' שטיינברג באמצעות מסמך שהוגש וסומן כ-ת/4, ואולם התייצבותו של הנאשם

שלגישת העד זכה לגיבוי מטעם הסתדרות המורים, מומשה באיחור רב, כאמור בתובענה. הנאשם, לדברי העד, היה מודע להנחיה שניתנה לו ובשל אובדן צפוי של היום החופשי לנוכח פיצול שעות הלימוד, לא מיהר להתייצב בבית הספר.

(ג) מחקירתו הנגדית של העד עלה, כי הנאשם ידע היטב על שיבוצו באמצע אוגוסט 99 והוראתו של העד בעל-פה דינה כחווה עבודה, הגם שלאחריה ניתנה לנאשם גם הנחיה בכתב, בתאריך 2.9.99. עוד למדנו במהלך חקירתו הנגדית של העד, כי לנאשם היתה ציפיה, כי 6 שעות פרופסיונליים בבית ספר עופרים יהפכו לשעות תקן בבית הספר נופרים שלא מומשה, בהקשר זה הוגש לבית הדין 1/1 ואולם העד לא יכל להזכר בחקירתו הנגדית, אם הנאשם קיבל העברה יזומה שעליה רשאי כל מורה לערער.

(ד) ובחקירתו החוזרת עמד העד על כך :
 "הוריתו לו להתייצב לעבודה ומבחינתי החל מתאריך 2.9.99 הוא היה צריך להתייצב בבית הספר והשיחה התנהלה באוגוסט".
(פרוטוקול עמ' 11 שורות 42 – 43)

(3) גיל מור – חוקר מאגף חקירות

- (א) חקירת הנאשם הופקדה בידי של החוקר הנ"ל, אשר גבה בתאריך 17.10.01 את אמרתו של הנאשם, אשר הוגשה וסומנה כ-ת/5.
- (ב) במהלך החקירה אסף החוקר ראיות נוספות, לרבות את דו"חות הנוכחות של הנאשם במפתן טבריה, אשר הוגשו וסומנו כ-ת/6.

(4) מר יואל דקל – מנהל מפתן טבריה

- (א) לעד היתה היכרות מוקדמת עם הנאשם, והביע נכונות לקלוט את הנאשם בבית הספר, בין היתר על מנת לקדם את נושא הבטיחות בדרכים בבית ספרו במסגרת 8 השעות הפרופסיונליות, אשר הוקצו לבית הספר, אותן נדרש הנאשם לפצל.

(ב) העד פגש בנאשם בהשתלמות במהלך חודש ספטמבר 99 ושאלו לסיבת אי הגעתו לבית הספר, הנאשם ביקש שלא לפצל את השעות שהוקצו. בסופו של דבר סוכם על פיצול של 6 שעות ושעתיים, ובתחילת נובמבר 99 הגיע לבית הספר ולימד בו 6 שעות ביום אחד.

(ג) העד מסר בעדותו : -

"אמרתי לו, רוני קיבלת הפניה של 8 שעות ואתה צריך להגיע ותגיע, חבל שתסתבך."

(פרוטוקול עמ' 14 שורה 46)

לעד באותה העת נדרשה תגבורת ושמענו מפיו, כי הנאשם תיפקד בבית הספר בצורה טובה ואף עסק בפעולות התנדבות שונות במסגרת בית הספר. עוד מסר העד, כי שעה שהנאשם בושש להגיע לבית הספר, הוא הפנה מכתב בנדון למפקח על החינוך הגופני מר בוסתן, אשר הוגש לבית הדין וסומן כ-ת/8.

(ד) מחקירתו הנגדית עלה, כי פנייתו לנאשם נעשתה על בסיס הפניה של הפיקוח שמועדה המדויק לא היה זכור לנאשם, הגם שתהליך שיבוצם של מורים מתממש לרוב במהלך חודש אוגוסט.

(ה) בהמשך החקירה הנגדית העד עמד על כך, כי שיחתו עם הנאשם נעשתה במהלך חודש ספטמבר לפני 7.10.99 – מועד הוצאת מכתבו לפיקוח, על מנת שיהא כיסוי לפנייתו. העד כפר בסברתו של הסניגור, כי ביקש להימנע מקבלתו של הנאשם לבית ספרו, או שהורה לנאשם שלא להגיע בהעדר הקצאה של שעות הוראה.

(ו) מחקירתו החוזרת של העד עלה, כי קליטתו של מורה בבית הספר מתממשת על-פי החלטתו של משרד החינוך.

ב. מוצגים

במהלך פרשת התביעה הגישה התביעה מספר מוצגים. נביא להלן את תמציתם:

(1) ת/1 – הפסקת העסקה בבית ספר נופרים

מכתב מחודש מאי 99 המופנה לנאשם (בו כתובת שגויה כורזים), בו הודע לו על-ידי מנהל המחוז כי העסקתו בבית ספר הנ"ל, תופסק בתום שנת תשנ"ט ושיבוצו בשנת תש"ס, הופקד בידיו של המפקח הממונה.

(2) ת/2 (א) ו-ת/2 (ב) – טופס שיבוץ מורה

א) מסמך מטעם משרד החינוך לשכת מחוז הצפון מתאריך 2.9.99 ובו החלטה על העברת הנאשם מבית הספר נופרים למפתן טבריה כמכסה של 8 שעות שבועיות, מתאריך 1.9.99 ועד 31.08.00 בחתימת המפקח בוסתן עופר ועדנה נודלמן.

ב) המסמך השני הוצא בתאריך 13.9.99 המופנה לנאשם (בו רשומה הכתובת מושב לבנים ד.נ. גולן כורזים 20119) בו הודע לו, כי אושרה העסקתו בהיקף של 8 שעות במפתן טבריה בשנת תש"ס.

(3) ת/3 – העסקה במפתן טבריה

מכתב מתאריך 15.11.99 בחתימת רותי איצקוביץ – רכזת בכירה כ"א בהוראה, בלשכת מחוז צפון בו מודע לנאשם, כי חרף ההודעה שנשלחה אליו בתאריך 13.9.99 בדבר שיבוצו במפתן טבריה בהיקף משרה של 8/24 טרם התייצב בבית הספר, ואם לא יתייצב לעבודה, יראו אותו כמי שמוותר על אותן שעות. על גבי המכתב מצויה הערה של יוצרתו מתאריך 22.11.99, כי הנאשם התייצב בית הספר.

(4) ת/4 – ניכוי משכר

תזכירו של מר עופר בוסתן מתאריך 7.11.99 המופנה לגב' יעל שטיינברג ממחוז הצפון, בו הודע כי הנאשם לא התייצב בבית הספר, חרף הקצאת השעות ובו המלצה לנוכח מכתבו מחודש ספט', להעמידו לדין משמעתי.

5/ת – אמרתו של הנאשם (5)

האמרה נגבתה תחת אזהרה בתאריך 17.10.01.

(א) הנאשם הכחיש באמרתו את דבר קבלתה של הוראה בכתב או בעל-פה להתייצב במפתן טבריה, ורק במהלכו של חודש אוקטובר או נובמבר 99 קיבל הנחיה, להתייצב במפתן.

(ב) הנאשם העלה סברה בחקירתו, כי השעות שהוקצו בעברו נוצלו למטרה אחרת על ידי מפתן טבריה, שכלל לא היה מעוניין בהגעתו לבית הספר, וכי את המכתבים שקבעו את דבר שיבוצו לא קיבל בדואר, אלא מידיו של מנהל מפתן טבריה. כן העלה טענה, כי העברתו נעשתה שלא בהתאם לנהלים – חרף הבטחה שקיבל למימוש אותן שעות ממנהלת בית הספר נופרים. הגם שקיבל הודעות בעל-פה הוא המתין להוראות בכתב והוסיף: "אני רוצה לציין, כי אמנם כחודש לא הייתי בסדר, שלא התייצבתי במפתן." (ת/5 דף 3 שורה 2)

6/ת – דו"חות (6)

דו"חות כח אדם שהוגשו לבית הדין, מצביעות, כי השעות עבור הנאשם הוקצו למפתן טבריה ב-1.9.99, וכי הנאשם נעדר מבית הספר מתאריך 1.9.99 עד 17.11.99.

7/ת – תעודת עובד ציבור (7)

(א) תעודת עובד ציבור הוגשה על ידי גב' יעל שטיינברג מנהלת כח אדם בהוראה במחוז צפון, על סמך החלטתו של בית הדין.

(ב) בתעודה הנ"ל שהוגשה בתאריך 13.4.03, מובהרת האבחנה בין שעות תקן המוקצות על סמך מספר התלמידים, ובין שעות פרופסוריות שמוקצות באופן זמני עבור מורה, עד אשר ימצא לו פתרון תקני שלא אושר בבית הספר נופרים, והוא הנאשם לא קיבל כל הבטחה, כי ימצאו לו פתרון תקני באותו בית הספר.

8/ת – מכתבו של מנהל מפתן טבריה

ממכתבו של מנהל מפתן נעורים טבריה מתאריך 7.10.99 המופנה למפקח מר עופר בוסתר ובו הודע, כי הנאשם לא הגיע לבית הספר ובשל כך הועברו השעות לממלא מקום.

6. פרשת ההגנה**א. עדויות****1) – הנאשם**

א) הנאשם העיד בפנינו, כי במהלך חודש אוגוסט 99 שהה בחו"ל ולא הודע לו על דבר חובתו לעבור לבית ספר אחר, והיה לו יסוד להאמין, כי אותן 8 שעות יהפכו לשעות תקן בבית ספר נופרים. הנאשם מסר בעדותו, כי מוצג התביעה ת/2 (א) לא התקבל על ידו ו-ת/2 (ב) יחד עם ת/3 נמסר לידיו על ידי עד התביעה מר יואל דקל ביום התייצבותו במפתן טבריה ב-17.11.99.

ב) לעניין שיחתו עם המפקח בוסתר העיד בפנינו:
"בשיחת הטלפון שקיימתי עם המפקח בוסתר באוגוסט ביוזמתי לאחר שדיברתי עם בני לא נאמרה לי אף מילה על שיבוץ...". (פרוטוקול עמ' 18 שורות 41 – 42)

הנאשם נתבקש לשוחח עם גב' דליה סלומון מנהלת בית ספר נופרים ואולם דבר לא יצא משיחות אלה, לעניין ניצול שעות פרופסיונליות בבית ספר והנאשם שובץ בסופו של דבר ע"ח שעות אלה בבית ספר מפתן טבריה, שם זכה להערכה כעולה מ-2/ אשר הוגש לבית הדין.

ג) מחקירתו הנגדית של הנאשם עלה, כי בסיום שנת תשנ"ט היה בקשר עם המפקח בוסתר והמנהלת דליה סלומון, ובסופו של דבר השיבה בשלילה לגבי בקשתו לנצל שעות כאמור בבית ספרה, ואז ממחצית חודש אוקטובר 99 החלו המאמצים למציאת בית ספר חליפי, ונמצא בבית ספר מפתן, אליו הגיע בתאריך 17.11.99.

ובהמשך העיד בפנינו : -

"הסגן שלו איציק, אמר לי שיואל אמר לו, שלא יעיז לקבל אותו."

(פרוטוקול עמ' 1 שורה 10)

(ד) הנאשם עמד בחקירתו הנגדית על כך שהעד עופר בוסתן לא הורה לו להתייצב במפתן טבריה בתחילת שנת הלימודים, וכי נעשו כאמור ניסיונות למצוא פתרון אחר בנופרים שלא צלחו, וכי המכתב שהגיע אליו בנוגע לשיבוצו ממשרד החינוך, היה מתאריך 15.11.99, אשר נמסר לידיו על ידי מנהל מפתן טבריה.

(2) מר יוסי אפרת – יו"ר ארגון המורים בחינוך גופני

(א) מפי העד שמענו, כי הנאשם בקשו כי יתערב וישוחח עם המפקח עופר בוסתן לשם קבלת השעות הפרופסיונליות בבית הספר בו עבד. שמענו מפי העד, כי השעות שהוקצו לנאשם במפתן טבריה לא התאימו לנאשם לאור עיקר עבודתו בנופרים, וכלשונו:
"נכון הוא רצה למלא את המוטל עליו ולא הסתדר, ורק לאחר שהסתדר הוא ביצע." (פרוטוקול עמ' 23 שורה 17)

עוד שמענו מפי העד, כי במהלך חודש אוגוסט מודיעים למורים על שיבוצם.

(ב) מחקירתו הנגדית של העד למדנו, כי ביקש לסייע לנאשם ואולם לא הורה לו להימנע מהתייצבות בבית ספר אליו שובץ, וכי המפקח עופר קובע את יעד השיבוץ, לרבות מתן שעות השלמה.

(3) מר איציק כהן – סגן מנהל מפתן טבריה

(א) בתוקף תפקידו העד אחראי בין היתר על מכסת השעות בבית הספר.

(ב) מעדותו למדנו, כי עודכן על ידי מנהל המפתן מר דקל בחודש אוקטובר 99 כי הנאשם צפוי לממש 8 שעות פרופסיונליות במפתן וברך על כך. עוד שמענו מפי העד, כי מנהלו הקצה את השעות שהוקצו עבור הנאשם הנ"ל

מיום 1 לספטמבר 99 למשימות אחרות, וביקשו שלא לקלוט את הנאשם במפתן :

"אני הבנתי שאסור לי לקבל אות לבית הספר, כך קיבלתי הוראה."
(פרוטוקול עמ' 25 שורה 9)

ג) מחקירתו הנגדית של העד הובהר, כי השעות של הנאשם על בסיס דווח התייצבות והעדרות הועברו מתאריך 1.9.99 עד לתחילת עיסוקו בבית הספר של הנאשם עבור מורה אחר, וכי דווחיו של העד לגבי הנאשם נעשו על-פי הנחיות מנהלו.

ב. מוצגים

במהלך שמיעתו של התיק הוגשו לבית הדין מוצגים מטעם ההגנה אשר סומנו על ידינו :

1) נ/1 – העברת 6 שעות שבועיות

מסמך מתאריך 17.11.98 בחתימתה של גב' יעל שטיינברג מנהל כח אדם בהוראה, בו הודע לנאשם על הקצאת 6 שעות שבועיות בבית ספר נופרים, הכל מ-1.9.98.

2) נ/2 – שיבוץ על חשבון תקן

מכתבו של ד"ר יוסף עלי מתאריך 12.7.01, מפקח על החינוך הגופני במחוז הצפון, המופנה למנהל מפתן טבריה ולאחרים ובו נקבע, כי :
"בתשס"ב מר שפר יהיה שייך לצוות ההוראה של המפתן, ויש לשבצו בעדיפות ע"ח תקן בית הספר."

דיון :

7. פתח – דבר

בפרקיה הקודמים של הכרעת דינו פרסנו את היריעה של ראיות התביעה וההגנה, לגבי דפוס ההתנהגות המיוחס לנאשם בכתב התובענה, בכך שלא ציית להוראותו של המפקח עופר בוסתן להתייצב בבית הספר מפתן טבריה בתאריך 1.9.99 ולהוראות בנדון שהועברה אליו מאוחר יותר באמצעות הכתב לשם השלמת 8 שעות מקצועיות באותו בית הספר – התייצבות שמומשה בסופו של דבר רק ב-18.11.99.

בחלק זה של הכרעת הדין, בחרנו לילך תחילה בהצגת המסגרת הנורמטיבית שתוחמת את מסכת ההתנהגות הכוללת, שבה הואשם הנאשם בתובענה, כמבואר בראשית הכרעת דיננו, ובו יוצגו הוראות הדין, התקשי"ר ופסיקה רלבנטיים.

8. המסגרת הנורמטיבית

א. על עבירות המשמעת

(1) התביעה מייחסת לנאשם עבירות לפי סעיפים 17(2) ו-3(3) לחוק, יחד עם סעיף 4(1) להודעה על החלת השינויים על עובדי הוראה :

(2) **לא קיים את המוטל עליו כעובד מדינה על פי נוהג, חוק או תקנה, או הוראה כללית או מיוחדת שניתנו לו כדין, או התרשל בקיום המוטל עליו כאמור ;**

(3) **התנהג התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה (ועובד הוראה בכלל זה), או התנהג התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו, או בשמו הטוב של שירות המדינה.**

(2) בית הדין מבקש להעיר, כי בעוד שחוק העונשין מגדיר בפרוטרוט את מרכיביה של כל עבירה, לא כך נוהג הדין המשמעותי, לנוכח הקושי לאתר ולציין בחוק את כל המעשים, המחדלים וצורות ההתנהגות של עובדי הציבור, אשר יש בהם משום עבירה.

המחוקק בחר בדרך בה ניסח את הסעיף המגדיר את עבירות המשמעת בצורה רחבה ובית הדין קובע למעשה – בדיעבד – אם יש בהתנהגות מסוימת, כפי שהוכחה בפניו, משום עבירת משמעת כהגדרתה בחוק. בתובענה שבפנינו עולה הסוגיה של חובת הציות לממונים של מורה בישראל, לנוכח סדרי המשמעת הנהוגים בשירות המדינה.

(3) כבר נפסק לגבי מאפייניה ותכונותיה של המשמעת בשירות המדינה וחובותיו של העובד כלפיה :

"לא אמצה כאן תיאור כל יסודותיו וסימני האפיון של המושג "משמעת". יספיק לצורך הנושא שבפנינו אם אומר כי המשמעת היא בעיקרה מערכת הנורמות, הנהלים והנהגים, המסדירה אופן פעולתה של

מסגרת ארגונית בעלת מעמד מיוחד, והקובעת סדרה ובכלל זה חובותיהם וסמכויותיהם של המשרתים בה, בזיקתם זה לזה ובזיקתם למסגרת עצמה.

קיום המשמעת – ביטויה בהתנהגות על פי המערכת המתוארת. המשמעת נוהגת לא רק בגופים צבאיים ומעין-צבאיים אלא גם בגופים אחרים, בין שהוקמו על פי חיקוק ובין שקמו מתוך התארגנות מרצון, אשר לאור ייעודיהם וחובותיהם מצריכים דרך ארגון היררכית מיוחדת של הנמנים עליהם, כולל הטלת חיובים וכלים לאכיפתם. חובת הציות היא אומנם סימן היכר מובהק של המשמעת אולם זו האחרונה איננה מתמצית בכך. חובת הציות אינה אלא אחד מן הביטויים המוחשיים לרעיון, שהוא ממרכיבי היסוד של המשמעת, היינו קבלת המרות; מרכיב יסודי אחר היא החובה לנהוג בדרך מוגדרת ולפעול הצוותא חדא לשם ביצוע הלכה למעשה של ייעודיה של מסגרת נתונה עליה הוחלה משמעת. מכאן שפגיעה במשמעת אינה לובשת דווקא לבוש של המריית פיו של מי שמוסמך להורות; יכול שהפגיעה תתבטא בדרך אחרת של סיכול פעולתה התקינה של המסגרת כולה ושל הכלים, החיוניים להמשך פעולה נאות".

ולגבי יכולתו של עובד או קבוצת עובדים לקבוע סדרי עבודה עצמאיים בעניין זה, יפים דברי בית המשפט העליון בעש"מ 1/76, הדסה כהן נגד נציבות שירות המדינה (פ"ד ל(3), 50):

"אם כל עובד, או כל סוג או קבוצה של עובדים, יקבעו לו סדרי עבודה או שעות עבודה או דרכי עבודה משלו, כי אז יבוא במקום המשמעת תוהו ובוהו, ואנרכיה, של איש הישר בעינו יעשה. לעניין טיבה וחומרתה וסכנתה של פגיעה במשמעת שלא כדין או שלא כהוגן או שלא למטרה סבירה, כל פגיעה במשמעת השירות עבירה היא, תהא אשר תהא מטרתה.

ויש דברים בגו, שמשמעת בשירות המדינה (כמו ביתר שאת, משמעת בצבא) ערך בפני עצמו היא: שירות המדינה אינו יכול להתנהל אלא מתוך המשמעת ואין חיי אזרחיה, חיים, אלא כל עוד מתנהל שירות המדינה".

המשמעת גם משמעה, ציות לממונים וכיבוד הנחיותיהם. עובד מדינה חייב בקיומה של חובת הציות ובקבלת מרותו של הממונה.

בער"מ 1/82, עירית תל-אביב נגד אלי רובין (פ"ד לו(3) 579) חזר בית המשפט העליון וקבע:

"משמע, העובד בשירות כאמור נתון למרותם של הממונה עליו וחייב לקיים הוראותיהם. המשמעת היא מרכיב יסודי בשירות הציבורי כאמור ובלעדיה לא יכול השירות, ולא יוכל לקיים את המוטל עליו בהתאם לחוקים המגדירים חובותיה וסמכויותיה של הרשות המקומית. עובד לקבלה לשירות מסורה בידי המועמד האפשרות לשקול מראש אם הוא נכון לקבל על עצמו את העבודה אשר למען ביצועה הוא מגיש את מועמדותו. אולם, אחרי שנתקבל לשירות שומה עליו לקיים הוראות הממונים עליו לקיים הוראות הממונים עליו להוראת, ההוראות בדבר אופי תפקידו ואופן ביצועו. במילים אחרות, אחרי תחילת העבודה הופך העובד לחלק ממערכת בה נקבעים תפקידיו על ידי המוסמכים לכך בתוך המסגרת אליה התקבל".

ראה בעניין זה את עש"מ 28/90 בעניין צבי צור נגד נציבות שירות המדינה (פ"ד מד(3) 5759), בו פסק בית המשפט:

"למותר לציין, כי אין להשלים עם "עשיית דין עצמית" אם העובד אינו מרוצה מהתפקיד המוטל עליו. פתוחות לפניו הדרכים המקובלות להעלות השגותיו על כך, בדרך הנאותה והמקובלת, לפני בעלי הסמכות במשרדו, ואם לא יבוא על סיפוקו, גם אז הרי פתוחה לפניו הדרך לפרוש בהסדר הולם, מוסכם ומכובד, מעבודתו ולחפש את עתידו".

ב. להיקפה של חובת הציות

(1) במהלך דיוניה של התובענה נחשפנו לשורש המחלוקת שבין הנאשם והממונים על שיבוץ כח אדם בהוראה, לגבי מקום המימוש של אותן שעות פרופסיונליות.

בהקשר זה כבר נפסק ששומה על עובד בשירות לקיים את ההוראות הממונים עליו גם כאשר ההוראה אינה נראית לו ולו מן הטעמים ומניעים טובים. במקרה שכזה לעובד זכות ערעור על החלטה שכזו אבל, בערעור כשלעצמו אין כדי לפטור אותו ממילוי ההוראה:

"לעובד שמורה הזכאות לערער על החלטה ולהציג דעתו השונה לפני מי שנתן את ההוראה או הממונים עליו או לפני מוסדות הביקורת של הרשות, אך הערעור אינו פוטר מחובת מילוי ההוראה".

(ער"מ 1/82 עיריית תל-אביב נגד אלי רובין (פ"ד לו(3) 579).

ובעש"מ 28/90 – 27 צבי צור נגד נציבות שירות המדינה (פ"ד מד(3) 575) פסק בית המשפט העליון :

"למותר לציין, כי אין להשלים עם "עשיית דין עצמית" אם העובד אינו מרוצה מהתפקיד המוטל עליו. פתוחות לפניו הדרכים המקובלות להעלות השגותיו על כך, בדרך הנאותה והמקובלת, לפני בעלי הסמכות במשרדו, ואם לא יבוא על סיפוקו גם אז הרי פתוחה לפניו הדרך לפרוש בהסדר הולם, מוסכם ומכובד מעבודתו ולחפש את עתידו המקצועי במשרה ההולמת לדעתו את כישוריו, במסגרת אחרת. עתה ברור ומובן, שכל עוד מועסק הוא בתפקידו הנוכחי, שומה עליו למלא את חובותיו כראוי, ואל לו להתנהג בדרך הפוגעת במופגן בסדרי עבודה תקינים והעלולה לחבל במוסר העבודה במקום עבודתו".

בעש"מ 2/64 פלוני נגד שירות המדינה (פ"ד יח(4) 694) הועבר הנאשם לתפקיד אחר, תוך שמירה על דרגתו, אך הוא סירב לעבוד והמשיך להופיע במקום עבודתו הקודם. בית המשפט העליון פסק :

"אין ספק שההוראה לעבור למשרד התחבורה ניתנה למערער כדין, ובסרבו לציית לה עבר עבירת משמעת לפי סעיף 17(2). בית הדין מצא שהטעם לסירובו של המערער לא היה טעם סביר ואינני רואה עילה לחלוק עליו. יכול להיות שהעבודה המוצעת למערער היתה עבודה "אפורה" בהשוואה לעבודה החשאית לה הסכין בעבר, אך היא היתה בדרגה מתאימה וסיפקה את רצונו לעבודה הנעשית תוך תנועה, ולא מאחורי שולחן כתיבה".

במה הדברים אמורים? כל עוד ההוראה שניתנה לעובד חוקית היא וניתנה כדין כך, גם בית המשפט העליון בפסיקתו סייג, את הכלל של חובת הציות להוראה כאשר ההוראה חייבת להיות חוקית :

"הוראה יכולה להיות נבונה או בלתי נבונה. היא יכולה להימסר בדרך נאותה או בלתי – נאותה מבחינת היחס בין העובד לבין המעביד, אולם כל עוד אינה בלתי – חוקית באופן ברור וגלוי, על העובד לקיימה ולהגיש השגותיו, ערעוריו והסתייגותיו לאחר מכן".

(ער"מ 1/82, שם).

גם בעש"מ 7/79 יפה מזור נגד מדינת ישראל (פ"ד לד(2), 533), קבע בית המשפט העליון:

"כל עוד לא נדרש מן העובד דבר הנוגד את החוק, עליו לקיים את הוראות הממונים עליו, תוך שמירת זכותו לערער ולנקוט הליכים משפטיים לשם הבטחת זכויותיו".

בער"מ 7/83 עמנואל גולדברגר נגד נציב שירות המדינה (לא פורסם) חזר וחיידד בית המשפט העליון את עקרון חובת הציות להוראות חוקיות וקבע:

"העבודה בשירות המדינה מחייבת קיום כללי המשמעת של השירות ובראשם של אלה ניצבת החובה לקיים את הוראותיהן של הרשויות המוסמכות לכך המורות לעובד מה העבודה אשר על העובד לבצע. ההוראה יכולה ללבוש צורה כללית, כגון הגדרת חובות הנובעות מאופי התפקיד ומן החובות המתלוות אליו מיניה וביה והיא יכולה להיות ספציפית, היינו הוראה מפורשת בעל-פה המתייחסת לחובות אשר אותן על העובד למלא במועד מוגדר. כל עוד לא נדרשת מן העובד פעולה שהיא באופן ברור וגלוי בלתי חוקית, על העובד לקיים ההוראות הניתנות לו. שמורה לו, כמובן הזכות להתלונן או לנקוט בהליכים משפטיים אם הוא סבור כי יש מקום לכך, אך כל אלה אינם פוטרים אותו מן החובה לקיים את ההוראות כלשונן וכרוחן. בלעדי הקפדה על כללי המשמעת כאמור, שירות המדינה לא יוכל למלא תפקידו ועל-כן יש לראות את קיום ההוראות כראש וראשון מבין החיובים הנובעים מנטילת תפקיד במסגרת האמורה".

בית המשפט העליון הדגיש בער"מ 2/87 עיריית אשדוד נגד ענת אטיאס (פ"ד מא(4), 322) כי, כל עוד אין ההוראה שניתנה לעובד, בלתי חוקית בעליל, כגון הוראה שמילויה כרוך בסיכון חיי אדם ללא צורך, מחובת העובד לקיימה תחילה, וזאת תוך שמירת זכותו, להשיג או לערער לאחר מכן.

(2) **לעניין יסודות העבירה לפי סעיף 17(2) לחוק שגם בה הואשם הנאשם, אלה נוגעות להפרתה של פסקה 44.211 לתקשי"ר, בה נקבעו כללים הנוגעים להעדרותו של עובד מדינה ועובד הוראה בכלל זה מעבודתו.**

44.211"

לא ייעדר עובד מהעבודה, אלא למתן עדות או הופעה בפני בית משפט או בית דין (ראה סעיף 26.27), מסיבת מחלה, (ראה פרק – משנה 33.2), לידה (ראה פרק-משנה 33.3), אבל (ראה פרק-משנה 33.5), תאונה בעבודה (ראה פרק

משנה 33.6), שירות מילואים (ראה פרק-משנה 34.3), לרגל פעילות ארגונית (ראה סעיף 06.23), על פי אישור יציאה בתפקיד (ראה פסקה 91.173), או אם קיבל רשות לצאת לחופשת מנוחה (ראה פרק-משנה 33.1), לחופשה ללא משכורת (ראה פרק משנה 33.4) או להשתלמות (ראה פרק 52).

(3) לגבי יסודותיה של עבירת המשמעת לפי סעיף 17(3) לחוק, פסק בית המשפט העליון בער"מ 1351/95, ליאון פינקלשטיין נגד התובע בבית המקומי למשמעת (פ"ד מט(5) 573, 578):

"התנהגות שאינה הולמת היא מושג בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות ולזמנים משתנים. הגוף, שהופקד לשמור על התנהגות הולמת במקצוע מסוים, אמור לקבוע את אמות המידה הראויות להתנהגות חברים באותו מקצוע או ארגון...

עם זאת, יש לומר כי התנהגות שאינה הולמת, אצל עובד רשות מקומית כמו אצל עובד המדינה, ואצל עורך דין כמו אצל מהנדס, מורכבת משני חלקים, שלא תמיד ניתן להפריד או אף להבחין ביניהם. ראשית, אפשר שהתנהגות תיחשב בלתי הולמת אף שאין לה שם ייחוד למקצוע מסוים או לארגון מסוים. היא אינה הולמת משם שהיא שלילית ופסולה בכל מקצוע או ארגון. היא סוטה באופן מהותי מכללי התנהגות של בן תרבות, אותם כללים המאפשרים לעובדים במקצוע או בארגון לקיים יחסי עבודה תקינים זה עם זה ולמלא באופן תקין את תפקידם בחברה. זו התנהגות ששום ארגון או מקצוע אינו יכול לסבול, משם שאם היא תיהפך התנהגות מקובלת באותו ארגון מקצוע, יהיה בכך כדי להעכיר את האווירה, לשבש את יחסי העבודה, לערער את יחסי האמון מצד הציבור או לחבל בדרך אחרת בתפקוד התקין של הארגון".

וכך גם נאמר בעש"מ 5246/99 אהרון אהרוני נגד נציבות שירות המדינה (דינים עליון, כרך ס, 657):

"התשובה היא, שהתנהגות כזאת היא לא בהכרח התנהגות מיוחדת לעובד מדינה, או התנהגות בתפקיד מסוים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי הולמת במשמעות של סעיף 17(3) לחוק המשמעת, גם אם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה, מבחינתו של כל עובד בכל תפקיד".

בית הדין בבואו לצקת תוכן ל"התנהגות הולמת" או שיש בה כדי לפגוע בתדמית השירות, עליו לבטא את ההתנהגות ההולמת בעיני ה"ציבור הנאור" ו"האדם הסביר", אלה צריכים לשקף את הערכים והעקרונות אשר מבוססים על יחסים שבין הפרט, לבין השירות הציבורי.

ובאשר לזאת אומר כבוד השופט ברק:

"בקביעת התוכן הקונקרטי של ההכללות המשמעותיות (התנהגות שאינה הולמת, שיש בה כדי לפגוע בתדמית) נותן בית המשפט ביטוי לתפיסות יסוד ערכיות. בעשותו כן, עליו לבטא את שנראה כהתנהגות הולמת (או שאינה הולמת) בעיני הציבור הנאור בישראל. עליו לקבוע את דבר קיומה של פגיעה בתדמית השירות הציבורי מזווית הראיה של האדם הסביר האמון על תפיסות היסוד של משטרנו.

כמובן, "הציבור הנאור" ו"האדם הסביר" אינם אלא מטאפורות (ראה בג"צ 14/86, לאור נגד מועצה לביקורת סרטים ומחזות פ"ד מא(1) 421, 434; 2481/93, דיין נגד מחוז ירושלים (טרם פורסם). הם מהווים פרסוניפיקציה של האיזון הראוי בין הערכים, העקרונות והאינטרסים הנאבקים על הבכורה. בעריכתו של איזון זה, יש להימנע מאידיאליזם שאין לו עיגון נורמטיבי. השופט אינו שואף אל הנאצל והטהור, שאינו בנמצא. הוא אינו מעמיד לנגד עיניו חברה אידיאלית שאין לה קיום במציאות ושאינה ניתנת להשגה. הוא אינו מתבסס על תפיסת האדם כמלאך... השופט אינו את התפיסות המעוותות הפושות בחברה. הוא אינו מציג לנגד עיניו חברה חולה המדרדרת עצמה לפי תהום. הוא אינו מתבסס על תפיסת

האדם כזאב. אכן, תפיסתו של בית המשפט היא מאוזנת. הוא פועל על פי "אמות המידה שמכתיב השכל הישר".

(השופט י. כהן בע"פ 763/77 בריזה נגד מדינת ישראל, פ"ד לב(2) 824, 827).

"הוא מונע עצמו מתוצאות אבסורדיות (ראה ע"פ 794/77, חייט נגד מדינת ישראל, פ"ד לב(2) 127, 132) ומדריך עצמו על פי "מבחן מתקבל על הדעת" (השופט לנדוי בע"פ 20/53 הנ"ל, בעמ' 853). הוא לוקח בחשבון את המציאות הקיימת, אך הוא אינו רואה בה חזות הכל".

(בג"צ 7074/93, סוויסה נגד היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מח(2) 749, 771).

ואולם אם עובד המדינה הינו עובד הוראה, סטנדרט ההתנהגות שנדרש ממנו הינו גבוה במיוחד, כפי שנפסק בעש"מ 2699/01 ג'מיל חליף נגד מדינת ישראל- בו קבע בית המשפט העליון:

"במקרה זה, אין מדובר בעובד מדינה מן השורה, אלא אדם הנושא תפקיד חינוכי בהיותו מורה בבית ספר. לתפקיד של המורה נועדה משמעות מיוחדת, בהיותו מחנך האמור לשמש דוגמא לתלמידיו, ולכן יש חשיבות רבה לשמירה על מעמדו ועל יוקרתו בעיני תלמידיו."

(פורסם בדינים עליון כרך נט בעמ' 286)

"המורים מהווים מודל חיקוי לתלמידיהם, הם אלה האמונים על סלילת דרכי ההתנהגות של תלמידיהם, ומשפיעים על דפוסי ההתנהגות העתידיים של החברה כולה. לכן יש מקום לדרוש ממנו הקפדה יתרה במילוי תפקידו, והתנהגות הולמת בכל אורחות חייו בכלל, ובפרט עת עוסק הוא בחינוך תלמידיו."

(עש"מ 3362/02 מדינת ישראל נגד סלאם אבו-עסבה, כן ראה בנדון עש"מ 1682/02 בעניין סרחאן עבדאל ווהב ואת עש"מ 4713/96 מדינת ישראל נגד בן אשר).

ג. היסוד הנפשי הדרוש בעבירות משמעת

השוני בין תכלית הדין המשמעתי והדין הפלילי יצר גם שוני בסדרי הדין ובדיני הראיות. לגבי היסוד הנפשי של העבירה בית המשפט העליון הביע דעתו וקבע כי, יש מקום להבדיל בין היסוד הנפשי הדרוש בעבירה פלילית, לבין בעבירת משמעת של התנהגות שאינה הולמת עובד מדינה ואולי אף עבירות משמעת נוספות:

"נראה לי כי לצורך קיום היסוד הנפשי בעבירת משמעת של התנהגות שאינה הולמת, די בכך שעובד מדינה סביר (או לשון אחרת, אדם מן הישוב), יכול היה בנסיבות העניין, להיות מודע לטיב המעשה".

(ראה לעניין זה ער"מ 6494, דוד חזי נגד עיריית תל-אביב יפו, פ"ד נ(5) 11 ; עש"מ 5550/98 יעקב גל-אור נגד מדינת ישראל, פ"ד נג(1) 326, 333).

בעש"מ 6843/01 יפתח בן דוד נגד נציב שירות המדינה (פ"ד נו(2) 918) בית המשפט העליון קבע כי, לכאורה ניתן להרשיע בעבירות משמעת, גם אם התקיים יסוד נפשי של רשלנות בלבד.

ובעש"מ 6335/02 בעניין עזר שוחט שניתן אך לאחרונה, נפסק:

"ההנחה שהיסוד הנפשי הנדרש בעבירות משמעת בשירות המדינה זהה ליסוד הנפשי הנדרש בדין הפלילי וכי באופן גורף יש לדרוש מחשבה פלילית לשם הרשעה בכל עבירות משמעת, אינה מובנת מאליה. בפסיקתו של בית משפט זה כבר נאמר כי יתכן שיש מקום להקל בדרישת היסוד הנפשי בדין המשמעתי לעומת היסוד הנפשי בדין הפלילי ואולי אף להסתפק ברשלנות לעבירות משמעת מסוימות".

סיכומי הצדדים – גישת הצדדים לראיות ולדין

9. בית הדין הורה, כי הצדדים יגישו את סיכומיהם בכתב, ואכן התכבדו בקבלתם של סיכומים בכתב בהם הציגו הצדדים את גישתם לראיות שבאו בפנינו, ואת תפיסתם וגישתם לגבי הממצאים והמסקנות שראוי כי נסיק מהם, במסגרת הדין.

בית הדין עיין בקפידה בסיכומי הצדדים, ויצג להלן את תמציתם, לקראת פרק הסיום של הכרעת הדין.

א. סיכומי התביעה

(1) בסיכומיה פורסת התביעה בהרחבה את ראיותיה, תמצית עדויות העדים שהעידו בפנינו, את המוצגים שהוגשו, תוך הבאת ציטוט קטעים רלבנטיים התומכים בגישתה, מפרוטוקול הדיון.

(2) התביעה סבורה, כי הנאשם היה מודע לחובתו להתייצב ב-1.9.99 במפתן טבריה שניתנה על ידי בעל תפקיד מוסמך, המפקח בוסתן, והעדיף מטעמי נוחות פיצול צפוי של 8 שעות הוראה והפסד היום החופשי, שלא לכבד את ההוראה, אף אם ההוראות בכתב שלא חזרו למשרד החינוך לא הגיעו לידיו, היה עליו לציית, גם להוראות בעל-פה – גם אם היתה לו ציפיה, כי גם בשנת 99 יוקצו לו בבית הספר נופרים השעות הפרופסיונליות כעולה מ-1/1 (לגבי שנת 98) והפיכתן לשעות תקן, ואולם המציאות היתה שונה, כפי שעולה מת/7.

(3) התביעה מבקשת, כי בית הדין יתן אמון בעדותו של העד בוסתן, לגבי מועד שיחתו עם הנאשם ומתן הוראתו לגבי ההתייצבות במפתן טבריה, על פני גרסתו בנדון של הנאשם, כאשר מנהלת בית הספר נופרים הגב' סלומון החליטה שלא להעסיק את הנאשם מעל שעות התקן והעדיפה שלא לקבלו במסגרת השעות הפרופסיונליות, היבט שעליו לא נחקר העד בוסתן על ידי הנאשם ולא יזם את זימונה של גב' סלומון לעדות, ויש בהמנעות כדי לחזק את ראיות התביעה, כעולה מ-ע.פ. 437/82.

ובהמשך הסיכומים מפרטת התביעה את הסתירות שעולות מעיון בגירסאותיו השונות של הנאשם לגבי המועד שבו נדרש להתייצב במפתן טבריה, או בסוגיית קבלת המכתבים שנשלחו אליו, במיוחד ת/3, או לנוכח עדותו של מר דקל בפנינו לגבי המפגש שקיים עם הנאשם בהשתלמות שבו עלתה שאלת התייצבותו במפתן – כל אלה פוגמים באמינות גרסתו ולכך יש להוסיף את תוכן עדותו של העד יוסי אפרת, כפי שבאה בפנינו, וכי דבר לא מנוע מהנאשם להתייצב כנדרש במפתן – עדות שאף מחזקת את ראיות התביעה לגבי המועד שבו נודע לנאשם על חובת התייצבותו במפתן, לאחר שהופסקה העסקתו בנופרים עד זה, אך ביקש לסייע לנאשם ולא היה לאל ידו להתערב במקום או בעיתוי שיבוצו, דבר שמסור לסמכותו של המפקח.

(4) התביעה בסיכומיה סבורה, כי אין ליתן אמון לעדותו של עד ההגנה איציק כהן לגבי העדר הנכונות לקלוט את הנאשם במפתן טבריה, לנוכח העדר ההיגיון שאופף אותה, וגם לנוכח גישתו ויחסו לעד דקל.

(5) התביעה מציגה בסיכומיה את ההיבט המשפטי שחל על התובענה שבנשוא דיונו שחלקו הארי הובא על ידינו במסגרת הנורמטיבית, לרבות אמות המידה שנדרשות לגבי התנהגותו הראויה של מורה בישראל, גם אם הנאשם לא פעל מתוך זדון היה ביכולתו להשיג או לערער על החלטת שיבוצו, ולא ליטול את הדין לידי. התנהגות מסוג זה זכתה לשבט ביקורתו של בית הדין בבד"מ 11/01 בעניין וופא יוניס שענינו עלה לדיון גם לבית המשפט העליון עש"מ 4348/01, כאשר הנאשם במעשיו פגע במשמעת שירות המדינה כביטוי בעש"מ 3/75 ובשל כל אלה על בית הדין לקבוע, כי בהפרו את חובת הציות הנאשם התנהג התנהגות שאינה הולמת עובד מדינה ועובד הוראה ופגע בתפקודו של שירות המדינה.

(6) **בנעילת סיכומיה**, התביעה סבורה, כי עלה בידה לעמוד בנטל השכנוע להוכחת העבירות שבהן הואשם הנאשם, וכן ראוי שבית הדין ידחה את גירסת הנאשם ועדיו, ויתן משקל, גם לדבר הימנעותו מלזמן עדים רלבנטיים לשם תמיכה בגירסתו. התביעה עותרת להרשעתו של הנאשם בכל העבירות שבהן הואשם בכתב התובענה.

ב. סיכומי ההגנה

(1) ההגנה בסיכומיה, מציגה את נוהלי משרד החינוך לגבי העברה יזומה והפסקת עבודה, ומפרטת את התנאים אשר מאפיינות את שתי הדרכים הנ"ל שמובילות בסופו של דבר לסיום עבודתו של מורה בבית ספר מסויים, או במערכת החינוך. אולם במקרה של הנאשם, לגישת ההגנה היתה קיימת חוסר בהירות גם בתוך מערכת החינוך לגבי הדרך שבה ננקטה על מנת להביא לסיום עבודתו במסגרת נופרים באותן 8 שעות פרופסיונליות. כאשר גם עד התביעה בוסתן, לא יכל למסור לבית הדין איזו דרך ננקטה.

(2) ההגנה סבורה שבכל אחת מהדרכים שצוינו לעיל, לא מולאו התנאים הבסיסיים שנקבעו לגביהם כמו, זכות השימוע, זכות הערעור, קבלת החלטה על ידי המחוז במועד המתאים. על כן, יש לראות את התביעה כמי שנכשלה במלאכתה בפירוט וציון הנוהל המדויק. לגופו של עניין עת בוחנים את כל הנוהלים שקבועים בנדון, הנאשם לא הפר אף אחד מהם ומשרד החינוך הוא הגורם שפעל בניגוד לנוהלים, כמו לדוגמא העובדה, כי לא נשלחה החלטה על הפסקת עבודתו בבית ספר נופרים בדואר רשום. גם אם בית הדין יבחן את עדותה של העדה איצקוביץ לגבי גישתה, כי הוחל נוהל הפסקת עבודה לגבי אותן 8 שעות פרופסיונליות בבית ספר נופרים, הסמכות לעשות כן לא היתה מסורה בידי מנהלת בית הספר גב' סלומון אלא בידי מנהלת גף כח אדם בהוראה ממשרד החינוך במחוז, מאחר ושעות ההוראה עבור הנאשם נלקחו מאותו המאגר. כאשר רק בתאריך ה-2.9.99 נעשתה פניה בנדון בעניינו של הנאשם. כך שסמכות הפסקת העבודה היתה מחוץ לגדר סמכותה של מנהלת בית הספר כעולה מ-1/1 וגם אם יצא המכתב בנדון ממשרד החינוך לנאשם, הוא לא הגיע ליעדו.

(3) הראיות שבאו בפני בית הדין מצביעות, כי הנאשם היה בחו"ל עד תאריך 25.8.99, הוא לא קיבל לידיו את ת/2 (ב) בשל שיבוש בכתובתו וגם את המסמך ת/3, הוא קיבל בסופו של דבר רק מעד התביעה יואל דקל, בבית הספר בתאריך ה-17.11.99.

(4) כעולה מסיכומיה של ההגנה, במהלכו של חודש אוגוסט וגם ספטמבר 99, היו פגישות בין הנאשם ומנהלת בית ספר נופרים, וכי המפקח מסר לנאשם על חובת התייצבותו במפתן טבריה לא לפני חודש אוקטובר 99, ובעניין זה בית הדין מתבקש לקבל את גירסת הנאשם. כתימוכין לכך מוצאת ההגנה בסיוע שביקש הנאשם מיוסי אפרת לאחר תחילתה של שנת הלימודים. גם העיכוב וההשעייה שחלה בתחילת העסקתו בבית ספר מפתן, מקורה בהעדר רצון ממשי לקבלו לשורת בית הספר, חרף עדותו של העד דקל בפנינו, ובהקשר זה נתבקשנו ליתן אמון לעדותו של עד ההגנה מר איציק כהן בדבר התחבולות שננקטו לשם דחיית התייצבותו של הנאשם בבית הספר, כאשר רק באוקטובר הנאשם היה בכלל מודע לאותו השיבוש.

(5) **בנעילת סיכומיה**, סבורה ההגנה, כי משרד החינוך הוא אשר הפר את נוהלי הפנימיים, כי לנאשם לפני חודש אוקטובר 99 לא היתה כל ידיעה על חובתו להתייצב בבית ספר מפתן, כאשר העיכוב בהתייצבותו נגרם מטעמיו של אותו בית ספר, והנאשם אינו אלא קורבן לכשליה של מערכת החינוך. אשר על כן, עותרת ההגנה לזיכויו של הנאשם מכל עבירותיה של התובענה.

(6) נאשם שכפי שנמסר לנו בסיכומים, גם פוטר מעבודתו ב-27.5.03 מחמת צימצומים.

10. **הערכת עדויות, ממצאים ומסקנות**

בפרקיה של הכרעת הדין נפרסו הראיות והטיעונים שבאו בפנינו, ולכך חברו הצגתו של הדין הרלבנטי שחל בסוגיות נשוא דיונונו, על מישוריו השונים וסיכומי הצדדים וגישתם לראיות לדין, ולמסקנות שראוי שנסיק מהם, כל צד לפי מהות שליחותו ותפיסות עולמו, ואולם מלאכת השפיטה כידוע מסורה בידינו ומגיעה עתה, לפרק סיומה.

בטרם נגיע לשלב של הערכת העדויות, קביעת הממצאים והסקת המסקנות לגבי פרטיה של התובענה שבפנינו, ראינו לנכון להקדים מבוא קצר שיהא בר השלכה על הממצאים והמסקנות שאליהם נגיע בהמשך.

א. מבוא

- 1) הנאשם מורה לחינוך גופני, בעל וותק של כ-20 במקצועו, הואשם בתובענה שבפנינו בכך, כי לא מילא אחר הוראה של גורם מוסמך במשרד החינוך להתייצב בתחילת שנת הלימודים תשנ"ט (1.9.99) במפתן טבריה, לשם השלמת 8 שעות פרופסיונליות שהוקצו על ידי משרד החינוך, באותו בית ספר.
- 2) הראיות שבאו בפנינו מאפשרות לקבוע, כי אין מחלוקת גם לא מצד ההגנה, כי הנאשם ידע על חובתו להתייצב במפתן טבריה במהלכו של חודש אוקטובר 99 (ראה בעניין זה את תמצית אמרתו ת/5), ואולם התייצב בסופו של דבר בבית ספר מפתן רק ב-18.11.99. על כן, המחלוקת העובדתית שבה נצטרך להכריע הינה, האם הנאשם ידע על חובתו להתייצב במפתן טבריה כבר מראשית שנת הלימודים, והאם היתה מוטלת חובה עליו למלא אחר ההוראה שניתנה לו בנדון.
- 3) לאחר שעיינו במכלול הראיות שבאו בפנינו, הגענו לכלל מסקנה, כי לנאשם היתה ציפייה ואמונה כנה מבחינתו, כי קיימת אפשרות כי השעות הפרופסיונליות שהוקצו לו בבית ספר נופרים יהפכו לשעות תקן, או למצער יאופשר לו להמשיך ולנצלם באותו מוסד חינוכי, ואולם, הבטחה בנדון של רשות מוסמכת ברמת בית הספר או במשרד החינוך, לא ניתנה לו (ראה בנדון ת/7). כאשר כבר במאי 99, הנאשם היה מודע לכך, כי צפויה הפסקת העסקתו בבית ספר נופרים בשנת תשנ"ט (כעולה מ-ת/1). הרצון להישאר באותו בית ספר היה קשור בהסתייגותו של הנאשם מנסיעה מבית ספר אחד למשנהו, הגם ששניהם נמצאו במרחב העיר טבריה, ובפיצול השעות שיגרם בעקבות שינוי השיבוץ, ופגיעה באפשרות לנצל יום חופשי במהלכו של שבוע העבודה (ראה בנדון את תמצית עדותו של עופר בוסתן). יוער, כי ציפייה זו נסמכה גם על האישור לאופן ניצול השעות, כפי שניתן לנאשם במהלך שנת 98 (ראה בנדון ת/1).

ב. הערכת עדויות, ממצאים ומסקנות

בית הדין עיין בכובד ראש בראיות שבאו בפניו, בעדי התביעה ומוצגיה, עדי ההגנה והמוצגים שהוגשו על ידה, יחד עם סיכומיהם המועילים של הצדדים שהוגשו בכתב לעיונו, תוך בחינת המסגרת הנורמטיבית שהוצגה על ידינו, היסוד הנפשי הדרוש לשם הרשעה בעבירות המשמעת שבהן הואשם, ועל יסודם של כל אלה בית הדין הגיע לממצאים ומסקנות כפי שיפורטו להלן:

- (1) בית הדין הגיע לכלל מסקנה וזאת על בסיס עדותו של העד המפקח עופר בוסתן, כי במהלך חודש אוגוסט 99, לקראת סופו של החודש, ניתנה לנאשם הוראה על ידו שהוא הגורם המוסמך בענייני יעד השיבוץ ועיתוי השיבוץ, כפי שגם עולה מעדותו של עד ההגנה מר יוסי אפרת, לגבי גדר סמכותו של המפקח – להתייצב במפתן טבריה ב-1.9.99.
- (2) בית הדין דוחה את גרסתו של הנאשם, הגם שהיתה לו ציפייה כי יושאר בבית ספר נופרים ולצורך זה גם פעל בנדון ושוחח עם העד בוסתן, עם עד ההגנה יוסי אפרת ועם מנהלת בית ספר נופרים הגב' סלומון, כי רק החל מאוקטובר נודע לו לראשונה, כי עליו להתייצב במפתן טבריה.
- (3) כמו כן, בית הדין דוחה את גרסתו של הנאשם, כי היתה מניעה במפתן טבריה מצידו של המפתן, למנוע את הגעתו לבית הספר על מנת שמוסד חינוכי זה יוכל לנצל את השעות הפרופסיונליות לצרכים אחרים. בהקשר זה אנו מעדיפים ונותנים אמון בעדותו של העד יואל דקל שתמציתה הובאה לעיל, על פני עדותו של עד ההגנה איציק כהן. גם עדותה של עדת ההגנה הגב' איצקוביץ שהיתה מהימנה עלינו מצביעה, כי הנאשם ידע כבר בחודש מאי 99 על מגמת השינוי וכי הוראה טלפונית דינה כדין הוראה בכתב, אשר נשלחה לנאשם כעולה ממוצגי התביעה {ת/2(א), ת/2(ב) ו-ת/3}.
- (4) לעניין משלוח מכתבי העברה בכתב לנאשם וגרסתו שאלה לא נתקבלו בידיו, בית הדין יכול לקבוע, כי אכן היתה רשומה על גביהם כתובת שגויה של "דואר נע כורזים", אולם המושב לבנים, מקום מגוריו של הנאשם, היה רשום על גבי המסמכים שלא חזרו מחמת "כתובת שגויה" למשרד החינוך.
- (5) כמו כן, תמוה בעינינו שרשות הדואר לא השכילה למסור המכתבים לתעודתם, אולם אנו מוכנים להנות את הנאשם מן הספק ולקבוע, כי קיים ספק אם המכתבים בכתב הגיעו לידי במועדם ואולם בית הדין סבור, כי היה עליו להתייצב על יסוד הוראתו בעל-פה של המפקח בוסתן, גם אם לאחריה בא הגיבוי בכתב, והנאשם מטעמיו הוא, ביקש לדחות את הקץ וניסה לשנות את דבר ההחלטה – ניסיון שכאמור לא צלח בידיו.

- (6) ההגנה בסיכומיה, שמה על יהבה על כך, כי משרד החינוך החל ממנהלת בית הספר וכלה במחוז הצפון, פעלו שלא בהתאם ל"נוהלים הפנימיים" של המשרד ולא מימשו את הדרך והתנאים שקבועים בהם, בעניין העברתו או הפסקת עבודתו של הנאשם, כאשר משרד החינוך בעצמו לא היה מודע לשוני שקיים בנוהלים בין "העברה יזומה" ו"הפסקת עבודה" והתנאים שצריכים ללוות את כל אחת מהדרכים האמורות. ובשל הפרת נוהלים אלה, האשם רובץ בעניין זה לפתחו של משרד החינוך ולא על הנאשם שכלפיו הופעל נוהל לא תקין – מחדל המגיע לגישת ההגנה עד כדי הצדקת זיכוי של הנאשם.
- (7) לאמור לעיל, בית הדין מבקש להוסיף, כי במהלך הדיונים בתובענה לא הונחה בפניו תשתית ראייתית כל שהיא, לא מצד התביעה ולא מצד ההגנה לגבי תוכנם המדויק של אותם נוהלים פנימיים, אשר לא הוגשו לעיונו במהלך הדיונים, אלא צוטטו מסיכומי ההגנה בלבד.
- (8) בית הדין מוכן להניח, כי נפל פגם באופן מימוש העברתו, והנוהלים על דיקדוקיהם לא קוימו בעניין שינוי שיבוצו של הנאשם, ואולם אותו פגם לגישת בית הדין אין בו כדי לפגוע או לאיין את חובת הציות של הנאשם להוראותיהם של הממונים עליו, גם אם הוראות אלה לא עלו בקנה אחד עם לשונם של הנוהלים הפנימיים.
- (9) במסגרת הנורמטיבית עמדנו כבר על היקפה של חובת הציות של עובד לממונים עליו ועל זכותו להשיג על החלטותיהן בפני דרגים ממונים או בפני ערכאות שיפוטיות, כאשר פני הפסיקה שהובאה באותה מסגרת נורמטיבית הינה, כי אין לאפשר עשיית דין עצמית גם אם ההוראה עצמה פגומה היא ולעניינו סותרת את הדרך לשינוי השיבוץ שנקבעה בנוהלים הפנימיים. רק בנסיבות שמדובר בהוראה בלתי חוקית באופן ברור וגלוי על פניה, קמה לעובד האפשרות להימנע מביצועה. מדובר בעיקרון משפטי אשר ההלכות הנוגעות לעניין הוראה בלתי חוקית בעליל, בסיסן המשפטי בפרק ה' 1: סייגים לאחריות פלילית שבחוק העונשין, התשל"ז – 1977, סעיף 34 יג. קובע לאמור: **"לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שעשה באחד מאלה:**
- ...
- (2) עשהו על-פי צו של רשות מוסמכת שהיה חייב לפי דין לציית לה, זולת אם הצו הוא בעליל שלא כדין".

השופט יעקב קדמי, בספרו על הדין בפלילים (הדין בראי הפסיקה, חלק א', עמ' 185 – 188), מציין, שהמדובר ב"הוראה" שמבחינה ארגונית פורמלית על מקבלתה לציית לה ולמלאה. ככלל – יש לציית לפקודה שהיא חוקית מבחינה פורמלית, כל עוד אין היא בלתי חוקית בעליל מבחינה סובסטנטיבית. אשר על כן, יש לציית לפקודה גם אם מבחינה סובסטנטיבית הינה בלתי חוקית, אך זאת, בכפוף לסייג, שאין היא "בלתי חוקית בעליל".

ואלה סימני ההיכר של פקודה בלתי חוקית בעליל:

"סימן היכרה של פקודה "בלתי חוקית בעליל" מן הדין שיתנוסס כדגל שחור מעל לפקודה הנתונה, ככתובת אזהרה האומרת "אסור"! לא אי חוקיות פורמלית, נסתרת או נסתרת למחצה, לא אי חוקיות המתגלה רק לעיני חכמי משפט חשובה כאן, אלא הפרת חוק גלויה ומובהקת, אי חוקיות ודאית והכרחית המופיעה על פני הפקודה עצמה, אי חוקיות הדוקרת את העין ומקוממת את הלב".

(ראה ע"פ 279/58 – 203 עופר נגד תובע צבאי ראשי, פסקים עליון, מ"ד 362).

וכפי שחזר בית המשפט בבג"צ 425/89 ג'מאל עבד אל קאדר מחמוד צופאן נגד הפרקליט הצבאי הראשי (פ"ד מג(4), 718):

"פקודה שאי חוקיותה מזדקרת לעין כל מתוכה, ללא צורך בהתערבות "חיצונית" בעניין זה; ואשר גם אחרון החיילים יצביע עליה בתור שכזאת ללא היסוס ומבלי שיזקק לדבר הסבר נוסף כלשהו".

10) זאת ועוד, השאלה היא, אם על רקע המציאות שלעיל, היה אדם סביר מבחין בסימני ההיכר של פקודה "בלתי חוקית בעליל", אם לאו (ביד"צ מר/3/57, מלינקי פי"מ יז 90, 214).

11) אף אם נניח כי נפלו פגמים בדרך שבה מומשה ההוראה הנוגעת לשינוי שיבוצו מבית ספר נופרים אל בית ספר מפתן, אין באותו פגם שנוצר לגבי אופן מימוש ההחלטה כדי לפטור את הנאשם ממלא אחר ההוראות שניתנו לו על ידי הממונה עליו - בעניין זה המפקח בוסתן.

12) יש לאבחן בין חוקיות ההחלטה לבין חובת העובד לקיימה. הנאשם כעובד השירות נתון למרותם של הממונים עליו וחייב לקיים את הוראותיהם. כמי שנתקבל לשירות המדינה הפך הנאשם להיות חלק מן המערכת וקיבל על עצמו את הוראות התקשי"ר ואת סמכות הממונים עליו ליתן לו הוראות, לרבות בכל הנוגע למקום שיבוצו או לדרך שבה עליו לנצל את השעות הפרופסיונליות.

13) היה ולעובד השגות, טענות או אי שביעות רצון מהחלטה כלשהי שניתנה לו, פתוחה בפניו הדרך לפתוח בהליכים משפטיים. אך כל אלה אינם פוטרים אותו מן החובה לקיים את ההוראות כלשונן וכרוחן.

14) כאמור לעיל, אין שירות המדינה יכול להתנהל ללא משמעת ולא יעלה על הדעת, שעובד יעשה הישר בעיניו ויחליט אימתי לציית להוראות הממונים עליו ואימתי לסרב להם.

15) כבר קבע בית המשפט העליון כי, חובת המשמעת חלה על קיום אותן הוראות שאינן בלתי חוקיות בעליל או באופן בלתי ברור וגלוי. ובעניין זה נפסק בעש"מ 4841/01 בעניין וופא יוניס, כי: -
"בצדק סבר בית הדין, כי החלטת ההעברה חייבה את המערערת כל עוד לא נתבררו טענותיה בפני פורום מתאים בהנהלת משרד החינוך, או בערכאות המוסמכות. הרשעתה של המערערת מבוססת על כך שבמצב שנוצר, לא היתה המערערת רשאית לעשות דין לעצמה ולהימנע מלכבד את ההחלטה של הממונים עליה, החלטה אשר על פניה ניתנה כדין."

סוף דבר

11. לנוכח הממצאים והמסקנות שאליהם הגענו לעיל, החלטנו, כי קיים יסוד בדין המאפשר להרשיע את הנאשם בעבירות שבהן הואשם בכתב התובענה, בכך שנעדר מבית הספר שאליו שובץ מתאריך 1.9.99 ועד 17.11.99 בניגוד להוראות התקשי"ר שמסדירות את תנאי ונסיבות היעדרותו של עובד במקום עבודתו (פיסקה 44.211), ובהפרו את ההוראה שניתנה לו על ידי המפקח כמפורט לעיל. הנאשם התנהג במישור הנורמטיבי התנהגות שאינה הולמת עובד מדינה ועובד הוראה בכלל זה, לנוכח הציפייה שקיימת לסטנדרט התנהגות שונה מצידו של מורה, לעומת זה שהפגין הנאשם במכלול התנהגותו.

12. אשר על כן, אנו מרשיעים את הנאשם בעבירות לפי סעיפים 17(2), 17(3), יחד עם סעיף 14(1) להודעה בדבר שינויים על החלת החוק על עובדי הוראה.

ראיות וטענות לאמצעי המשמעת

13. ראיות וטענות לאמצעי המשמעת ישמעו בבית הדין למשמעת בחיפה, ביום כ"ג בכסלו התשס"ד - 18.12.2003 בשעה 14:00.

הכרעת הדין ניתנה ביום ח' בחשוון התשס"ד – 3.11.2003, שלא בנוכחות הצדדים, להם תועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)	(-)	(-)
מר חסון סודקי	גב' חני לידור	עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד
חבר	חברה	יו"ר

תמצית פסק הדין

בית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה, בהרכב: אב ביה"ד – עו"ד יוסף תלרז – יו"ר, גב' יהודית מילגרום וגב' לאה מינג'רסקי, הורה בין השאר על פיטוריה של המערערת, פסילתה לשנתיים משירות המדינה, ומתפקידי הוראה למשך חמש שנים, בעקבות הרשעתה וענישתה בהליך פלילי, בעבירות של שימוש במסמך מזויף וניסיון לקבל דבר במרמה, בנוגע לרמת השכלתה, מסמך שהוגש למשרד החינוך כבר בשנת 1979.

הערעור הוגש על ידי המערערת על חומרת אמצעי המשמעת.

בית המשפט העליון בחן את השיקולים שהינחו את בית הדין בהטלתם של אמצעי המשמעת, וראה בחומרה מיוחדת את השימוש שנעשה על ידי "עובד הוראה" במסמך מזויף, אשר אמור לשמש כמודל חיקוי לתלמידיו.

בית המשפט העליון לא התערב בפיטוריה של הנאשמת, ובאמצעי המשמעת הנוספים. עם זאת, מצא לנכון לבטל את פסילתה לשירות המדינה, לנוכח המשמעות הכלכלית של אמצעי משמעת זה, והעובדה שלא קודמה במשרות ההוראה, על בסיסו של המסמך, באופן שהמערערת תזכה לקבל גימלה עובר לפיטוריה.

ניתן ביום כ"ב בניסן התשס"ג – 24.4.2003.

כב' השופטת דורית בייניש.

ההרכב:

בבית המשפט העליון בירושלים

עש"ם 978/03

בפני: כבוד השופטת ד' ביניש

המערערת:

נ ג ד

המשיבה: נציבות שרות המדינה

ערעור על גזר דינו של בית הדין למשמעת

של עובדי המדינה מיום 29.12.02

בתיק בד"מ 137/02, שניתן על ידי השופטים:

י' תלרז – אב"ד, גב' י' מילגרום וגב' ל' מנג'רסקי

תאריך הישיבה: י"ג באדר ב' התשס"ג (17.3.2003)

בשם המערערת: עו"ד רות פורשנר

בשם המשיבה: עו"ד יאיר חמודות

פסק-דין

לפניי ערעור על גזר הדין של בית הדין למשמעת של עובדי המדינה בבד"מ 137/02, אשר הורה על פיטוריה של המערערת ממשרתה כגננת; פסילתה לשנתיים משירות המדינה ופסילתה מעבודה בתפקידי הוראה בשירות המדינה למשך חמש שנים. כן קבע בית הדין כי המערערת תשיב כספים שקיבלה במרמה משנת 1979 ועד לתקרה של שתי משכורות חודשיות.

1. נגד המערערת, גננת בשירות המדינה בעלת ותק של כ-24 שנים, התנהלו הליכים פליליים בבית משפט השלום בחיפה, והיא הורשעה בביצוע עבירה של שימוש במסמך מזויף ועבירה של ניסיון לקבל דבר במרמה (השופט א' הבר). מהכרעת הדין עולה כי המערערת סיימה בשנת 1979 לימודי הכשרה לעבודה כגננת במסלול תלת שנתי של גננות בכירות בסמינר של משרד החינוך. בסיום לימודי ההכשרה נשלח למערערת אישור ובו צוין כי היא לא עמדה בכל הבחינות ולא הגישה את כל העבודות, ולכן, היא לא הוסמכה כגננת מוסמכת. אף על פי כן, עבדה המערערת כגננת בשירות המדינה. בשנת 1998 פנתה המערערת למכללת שאנן, וביקשה להתקבל לתוכנית לימודי ההמשך לשם הסמכה למורה מוסמך בכיר. על גבי טופס הרישום למכללה ציינה המערערת כי היא בעלת ותק של 19 שנות הוראה בפועל. עוד ציינה המערערת, בסעיף דרגת השכר בטופס ההרשמה, כי הינה מורה מוסמכת, וזאת, כאמור, למרות שלא הוסמכה מעולם, נוכח העובדה שלא עמדה בכל המטלות בלימודי ההסמכה. לטופס ההרשמה צירפה המערערת את האישור שנשלח אליה בסיום לימודי ההסמכה, והתייחס למטלות שעליה להשלים. על גבי האישור הוספה ההערה כי: "הנ"ל עמדה בדרישות ועברה מבחנים וזכאית לדרגת גננת מוסמכת בכירה", למרות שהערה זו אינה תואמת את המצב העובדתי האמיתי לגבי סיום לימודיה של המערערת (להלן: האישור המזויף). על בסיס האישור המזויף, ואישורים נוספים שהמערערת קיבלה ממשרד החינוך בהסתמך על האישור המזויף, התקבלה המערערת ללימודים. עם תחילת לימודיה התגלה כי המערערת אינה זכאית לדרגה של גננת מוסמכת והחלו הליכי הברור בעניינה, בסיומם נפתחו נגדה הליכים פליליים. במהלך הליכי הברור הסתבר עוד כי המערערת הגישה את האישור המזויף למשרד החינוך, כבר בשנת 1979, לשם קבלת דרגה התואמת, כביכול, את סיום לימודיה. נוכח העובדה שלמערערת לא הייתה תעודת בגרות, לא אושרה לה דרגה של גננת מוסמכת בכירה, אך אושרה לה בהתאם לאישור המזויף, החל משנת 1979, דרגה של גננת מוסמכת.

2. בית משפט השלום דחה את טענות ההגנה שהוצגו על ידי המערערת, וקבע כי המערערת עשתה ביודעין שימוש באישור המזויף לשם קבלת דרגת שכר התואמת את

הדירוג של גננת מוסמכת ולשם קבלה ללימודי המשך במכללת שאנן, על אף שלא הייתה זכאית לכך. בית המשפט קבע כי הגם שלא התבררה השאלה האם המערערת זיפה בעצמה את המסמך, או הייתה מעורבת במעשה הזיוף, אין בכך כדי להסיר מאחריותה של המערערת, שכן האיסור הקבוע בחוק העונשין משווה, הלכה למעשה, בין מזייף המסמך לבין מי שעושה בו שימוש בודעו שהוא מזויף. לפיכך, בית המשפט הרשיע את המערערת וקבע כי המערערת עשתה שימוש במסמך המזויף וקיבלה, על בסיסו, דבר במרמה.

3. בגזר הדין ציין בית משפט השלום כי אל מול חומרת העבירה בה הורשעה המערערת יש לשקול את עברה הנקי; את העובדה ששירתה במערכת החינוך 23 שנים; ואת מצבה המשפחתי והכלכלי של הנאשמת. בית משפט השלום גזר על המערערת עונש של 10 חודשי מאסר על תנאי למשך שנתיים, וכן, קנס כספי בסך 3,000 ₪. בשולי גזר הדין ציין בית המשפט את הדברים הבאים:

"שקלתי את בקשת הנאשמת ובאת כוחה באשר להמלצה שלא להפסיק את עבודתה של הנאשמת כתוצאה מהרשעתה בתיק זה. ברור מאליו כי אין לבית המשפט סמכות להמליץ המלצה כלשהי אך סבור אני כי העובדה שהנאשמת עבדה 23 שנה במערכת החינוך היא אשר צריכה לקבוע באם יש להשאירה במערכת ואם לאו, והתיק דנו, מבחינתה של הנאשמת, מהווה כשלון חד פעמי".

4. על יסוד ההרשעה בבית משפט השלום, הוגשה נגד המערערת תובענה לבית הדין למשמעת של עובדי המדינה. כתב התובענה ייחס למערערת עבירות של פגיעה במשמעת שירות המדינה והתנהגות שאינה הולמת עובד מדינה ועובד הוראה, על פי סעיפים 17(3), (4) ו-6(לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 ובצירוף הוראת סעיף 4(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה. בית הדין למשמעת, בהסתמכו על פסק הדין החלוט של בית משפט השלום, הרשיע את המערערת בעבירות המשמעת שיוחסו לה.

5. ביום 29.12.2002 נגזר דינה של המערערת בבית הדין למשמעת. בית הדין עמד על אופיין של העבירות בהן הורשעה המערערת ועל החומרה היתירה המתלווה למעשי המערערת נוכח תפקידה החינוכי. בית הדין קבע כי יש לערוך איזון בין תכליתם של אמצעי המשמעת וחומרת המעשים בהם הורשעה המערערת ובין נסיבותיה האישיות של המערערת. בית הדין קבע כי האיזון יושג בהטלת אמצעי המשמעת הבאים: נזיפה חמורה – לביטוי המסר הציבורי שמעשי המרמה והשימוש במסמך המזויף הם פסולים וצורמים פיטורים – לנוכח הפסול בהתנהגותה ופרק הזמן הממושך בו קיבלה המערערת תמורה כספית עבור הדרגה שניתנה לה בהסתמך על האישור המזויף; פסילה לשירות המדינה לתקופה של שנתיים – פרק זמן, שבית הדין ראה בו מאזן כראוי בין הפסול במעשי המערערת ובין תרומתה לשירות הציבורי ונסיבותיה המשפחתיות; ופסילה לתפקידי

הוראה לתקופה של 5 שנים. כן הורה בית הדין על השבת הכספים ששולמו למערערת על יסוד הדרגה שהוענקה לה כגננת מוסמכת, החל משנת 1979 ועד לתקרה של שתי משכורות חודשיות. בית הדין קבע כי סכום זה ינוכה מהמענק שישולם למערערת לפי הוראות סעיף 22(א) לחוק שירות המדינה (גמלאות) [נוסח משולב], התשי"ל-1970.

טענות הצדדים בערעור

6. טיעוניה של המערערת התמקדו באמצעי המשמעת שהוטלו עליה, הגם שהיא שבה וטענה לפני כי השימוש במסמך נבע מפזיזות וחוסר תשומת לב ולא מכוונת זדון. באת-כוח המערערת טענה כי בית הדין החמיר בעונשה של המערערת יתר על המידה, בהתחשב בכך שמדובר בכשלון חד פעמי מצידה, ונוכח העובדה שהיא עובדת למעלה מעשרים שנים בשירות המדינה והתיק האישי שלה נקי לחלוטין. עוד טענה באת-כוח המערערת כי שגה בית הדין כשהשווה את מעשיה של המערערת למקרים אחרים בהם הוצגו אישורי לימודים מזויפים לצורך קבלה לעבודה, בעוד שהמערערת עשתה שימוש במסמך המזויף לצורך לימודי המשך. באת-כוח המערערת טענה כי יש בכך כדי להצדיק התחשבות במעשיה של המערערת והטלת אמצעי ענישה לקולה. באת-כוח המערערת הוסיפה כי בית הדין התעלם מן הדברים שנכתבו בשולי גזר הדין של בית משפט השלום, מהם משתמע כי בית המשפט היה נעתר לבקשת המערערת ולא מורה על פיטוריה מעבודתה. לסיום נטען כי יש להתחשב במצבה המשפחתי והכלכלי של המערערת ובעובדה שפיטוריה מעבודתה עשויים להביא אסון כלכלי על המשפחה כולה.

מנגד, בא-כוח המדינה טען כי על אף שיש נסיבות מיוחדות במקרה שלפנינו, אין הן מצדיקות התערבות בגזר הדין של בית הדין למשמעת. בא-כוח המדינה סבר כי אין לראות במקרה מעידה חד פעמית נוכח העובדה שהמערערת נהנתה מפירות הזיוף שנים רבות, בקבלה שכר המבוסס על דרגה שלא הייתה זכאית לה. בא-כוח המדינה ציין עוד כי אלמלא השימוש במסמך המזויף לא הייתה המערערת מתקבלת כלל ללימודים, ולכן, אין מקום להתערב בהחלטת בית הדין.

7. שקלתי את טענות הצדדים ואת נסיבות המקרה, לחומרה ולקולה, והגעתי לכלל מסקנה כי אין להתערב בהחלטת בית הדין באשר לפיטוריה של המערערת. אכן, מן הצד האחד, המערערת עבדה שנים רבות בשירות המדינה, ולא היו כל תלונות על תפקודה המקצועי. אולם, מן הצד האחר, יש לראות חומרה מיוחדת בשימוש שעושים אנשי הוראה, המופקדים על חינוך הדור הצעיר, במסמכים מזויפים לצורכי קביעת דירוג שכר או אף קבלה ללימודי המשך. המערערת עבדה כגננת וביקשה להתקבל ללימודי המשך כדי לעבוד כמורה, לפיכך מצופה ממנה להתנהג ללא דופי ולשמש דוגמא אישית ומופת כמחנכת לילדים.

יש להזכיר כי בית משפט השלום דחה את כל טענות ההגנה שהועלו על ידי המערער, ובהן גם את הטענה לפיה היא לא הייתה מודעת לאמור באישור המזויף. בית המשפט קבע כי היא עשתה במסמך שימוש מודע, בידעה כי בלעדי המסמך היא לא תקבל אישור לימודים. בית המשפט קבע עוד כי היא נהנתה משך שנים מדרגה לה לא הייתה זכאית. במהלך השנים הרבות מאז 1979 ידעה המערער על כך שדרגתה ניתנת לה על יסוד נתונים שאינם נכונים, והיא לא פעלה לשינוי המצב ואף ניצלה אותו לטובתה. מעשים אלה חמורים הם. מעשי זיוף ומרמה של עובדי מדינה, ובהם אנשי חינוך, למטרות של קבלת דרגה או קבלה ללימודי המשך בגדר תופעה שיש לבער מקרבנו. לפיכך, לא ראיתי לנכון להתערב בעונש הפיטורים. מן המערער, כאשת חינוך ותיקה, נדרשה אמת מידה מיוחדת של התנהגות נוכח תפקידה החינוכי. כבר אמרנו פעמים רבות (ראו לדוגמה: עש"מ 3362/02 מדינת ישראל נ' אבו-עסבה, פ"ד נו (5) 6), כי מורים, ואנשי חינוך בכלל, מהווים מודל חיקוי לתלמידיהם והם אמונים על סלילת דרכיהם של הילדים ובני הנוער לבניית החברה העתידית. על כן, יש והתנהגות מסוימת תקבל חומרה מיוחדת כשהיא מבוצעת על ידי אנשי חינוך, שהציפיות מהם גבוהות יותר מן המצופה מכל עובד מדינה אחר, וחובת הנאמנות המוטלת עליהם, כלפי החברה וכלפי תלמידיהם בפרט, היא מיוחדת (ראו גם: עש"מ 2699/01 חלף נ' מדינת ישראל (לא פורסם); עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, פ"ד נב (1) 650, 678).

עם זאת, ראיתי לנכון להתערב בהחלטת בית הדין באשר לפסילתה של המערער לשירות המדינה לפרק זמן של שנתיים. המשמעות המעשית והכלכלית של אמצעי משמעת זה היא קשה, ונוכח הנסיבות המקילות של המקרה שלפנינו, דומני כי ניתן יהיה להסתפק בפיטוריה של המערער וביתר אמצעי המשמעת שהוטלו עליה. מקובלת עליי בהקשר זה טענת באת-כוחה של המערער לפיה יש מקום לערוך הבחנה מסוימת בין מעשיה של המערער לבין המעשים שנעשו בפסקי הדין אליה הפנה בית הדין בגזר דינו. מוכנה אני אף להניח כי המערער לא זכתה לקבל, במהלך השנים, משרות המתבססות על הדרגה שקיבלה בהתאם לאישור המזויף, וכי הגשת המסמך למכללה נבעה מרצון כן להתמקצע ולהמשיך בלימודים. אין בכך כדי להפחית מחומרת המעשים, אך יש בנסיבות אלה כדי להצדיק הקלה מסוימת באמצעי המשמעת. לפיכך, כאמור, אני מורה כי אמצעי המשמעת שהוטלו על המערער יעמדו על כנם, למעט אמצעי המשמעת של פסילה לשנתיים משירות המדינה.

בכפוף לאמור לעיל, הערעור נדחה.

ניתן היום, כ"ב בניסן התשס"ג (24.4.2003).

תמצית פסק הדין:

נגד הנאשם, יליד 1961, מורה עם ותק של 16 בהוראה, הוגש כתב תובענה המייחס לו עבירות משמעת שונות בעקבות הליך פלילי שנוהל נגדו בבית המשפט השלום בחיפה בשל שותפות לזיוף ושימוש במסמך מזויף וקבלת דבר במרמה. הנאשם נענש ללא הרשעה, וביצוע של 400 שעות לתועלת הציבור וללא הרשעתו בדין.

התביעה סברה, כי התנהגותו של הנאשם היתה מכבידה ולכן עתרה לאמצעי משמעת של : נזיפה חמורה ; הפקעת משכורת קובעת אחת ו- הורדה בדרגה אחת לשנה, כאשר לאמצעים אלו הצטרף נציג המשרד – אולם ביקש להמיר נזיפה חמורה בנזיפה.

הסניגור טען, שהנאשם היה שותף פסיבי לזיוף, ובסיומו של הקורס לא נבחן ולא קיבל תעודה, וכן הדגיש את העובדה כי לא יוחסה לנאשם עבירה שיש עמה קלון, וכי זו מעידתו הראשונה.

בית הדין בהחלטתו פרס את הפסיקה שנוגעת לחובת הנאמנות והיושר שמוטלת בשירות המדינה וכן את אמצעי המשמעת הנגזרים מכך.

בית הדין שקל גם את הנסיבות לקולא, בכך שהנאשם לא זייף בעצמו את מסמכי ההרשמה לקורס, לא ניגש לבחינות הגמר ולא קיבל רשיון בגינו, וכי שבמקרה שלפנינו לא נגרם נזק כספי למדינת ישראל בעטייה של העבירה ולכן החליט להקל בעונשו, ולהטיל עליו אמצעי משמעת של :

א. נזיפה ;

ב. הפקעת משכורת קובעת שתנוכה ב- 12 תשלומים שוים ורצופים ;

ניתן ביום ד' בסיוון התשס"ד – 4.6.2003.

חברי ההרכב :

עו"ד ורדה קיטרון-ברט - יו"ר
גב' לאה מינג'רסקי - חברה
מר יוניס מחמוד - חבר

ד' בסיוון התשס"ג
4 ביוני 2003

בדח. 224-2003
בד"מ 188/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

יו"ר	עו"ד ורדה קיטרון-ברט	בפני :
חבר(ה)	גב' לאה מינג'רסקי	
חבר	מר יוניס מחמוד	

התובע (ת) : עו"ד שרון אריאל

הנאשם (ת) :

ב"כ הנאשם : עו"ד אחמד מסאלחה

נציג המשרד : מר חגי קוזלוב

גזר - דין

ההליך:

1. נגד הנאשם, יליד שנת 1961, המועסק כמורה בתיכון יפיע בכפר יפיע, וותק בהוראה 16 שנים, הוגש כתב אישום בבית משפט השלום בחיפה ב-ת.פ. 4156/99 המייחס לו עבירות של שימוש במסמך מזויף וקבלת דבר במרמה – עבירה לפי סעיפים 418 אמצע 29 וסעיף 415 לחוק העונשין התשל"ז-1977. ביום 6.2.2000 הטיל בית המשפט על הנאשם, בהסכמתו שירות לתועלת הציבור של 400 שעות בהתאם להוראות קצין המבחן ללא הרשעה.

2. כתב תובענה זה הוגש בעקבות פסק הדין בבית משפט השלום בחיפה ובהכרעת דין מפורטת שניתנה ביום ו' בניסן התשס"ג (8.4.2003) הרשענו את הנאשם בעבירות לפי סעיפים 17(1), (2) ו-(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק).

ראיות לאמצעי המשמעת:

3. התביעה והסניגוריה לא הביאו ראיות לאמצעי המשמעת.

טיעונים לאמצעי המשמעת:

4. עמדת התביעה:

א. התובעת המלומדת בטיעוניה הסדורים בפנינו, ביקשה לשכנענו, כי ראוי שנשים לבנו לכך כי התכלית שבדין המשמעותי שונה מהדין הפלילי כי בדין המשמעותי התכלית מתמקדת בהגנה על תפקוד שירות המדינה ותדמיתו ובהתרעת עובדים שסרחו וכן בשירוש תופעות פסולות בשירות המדינה (עש"מ 1928/00 מדינת ישראל נ' עמוס ברוכין (פ"ד נ"ד (3) 694).

ב. התובעת המלומדת הפנתה אותנו למספר פסקי דין, ביניהם: עש"מ 1827/01, (אברהם ספיר נ' מדינת ישראל (תק-על 2002 (1) 691) האומר כי נאמנות ויושר הם

תנאי שבלעדיו שירות המדינה לא יוכל להתקיים ; עש"מ 1804/01, מדינת ישראל נ' אסתר אלקריאף (תק-על 2001 (3) 1266) האומר כי יש להקפיד על אמצעי המשמעת של עובד שסטה מן השורה בעבירה של מעילה באמון (הכוללת גם זיוף) ולהקפיד על מתן עונש הולם ומרתיע עליו ; עש"מ 10129/01 מדינת ישראל נ' טליה בת צ'רלס גניש (תק-על 2002 (1) 492) המדבר על האיזון הראוי שבין נסיבותיה האישיות של הנאשמת לבין שמירת תדמיתו של השירות הציבורי.

ג. התובעת ממשיכה וטוענת, כי הזמן הרב שחלף נגרם בעטיו המתמשך של ההליך הפלילי. אמנם הנאשם לא הורשע בעבירה שיש עמה קלון, אך מעשה זה של הנאשם מהווה עבירה פלילית שעל-פי אופיה ונסיבותיה נחשבת לעבירה שיש עמה קלון, הגם שעונשו של הנאשם בבית משפט השלום עמד על 400 שעות לתועלת הציבור. על המדינה להגיב בחומרה על עבירה מסוג זה של הנאשם, מכיוון שהוא מועסק כמורה הצריך לתת דוגמא אישית לתלמידיו. מורה ככל עובד מדינה, הוא נאמן הציבור ונאמנות זו מטילה עליו את החובה לקיים ולשמור על הערכים הבסיסיים של הציבור ולהקפיד על טוהר המידות בשירות הציבורי ומחוצה לו.

ד. התובעת הוסיפה וטענה, כי אין מקום לגזירה שווה בין העונש שיוטל על הנאשם במשפט פלילי לבין אמצעי המשמעת שיש להטיל עליו בדין המשמעתי, כיוון שמטרת הדין המשמעתי שונה באופן מהותי מזה של הדין הפלילי. עונש קל שמוטל בדין הפלילי אינו מחייב הקלה באמצעי המשמעת שיש לגזור בדין המשמעתי.

ה. לגישת התביעה יש להטיל על הנאשם נזיפה חמורה, הפקעת משכורת קובעת אחת והורדה בדרגה אחת לשנה.

5. עמדת המשרד:

משרד החינוך מבקש כי יוטלו על הנאשם אמצעי המשמעת הבאים : נזיפה, הפקעת משכורת והורדה בדרגה אחת לשנה.

6. גישת הסניגוריה:

א. הסניגור טען בפנינו ואמר, כי מרשו משמש כמורה בכפר יפיע זה 17 שנה ועושה עבודה יפהפיה. כל הסיפור הוא משנת 1995 כאשר ביקש הנאשם לקבל רישיון רכב במכללה הארצית להכשרה מקצועית והסתבר כי אין לו וותק בעבודה של מכונאות רכב. הוא מילא טופס הרשמה, לא מילא את הקטע המדבר על ניסיונו בעבודה

במכונאות רכב. מנהל המכללה השלים את הטופס. הנאשם הצטרף לקורס, סיים אותו אך לא ניגש לבחינה כי קיבל רגליים קרות. זו הסיבה שבעסקת טיעון הפרקליטות הסכימה לשירות לתועלת הציבור ללא הרשעה. הנאשם היה שותף פסיבי לזיוף.

ב. הסניגור המשיך וטען, כי במידה והנאשם היה מורשע בעבירה שיש עמה קלון – הרי שנציבות שירות המדינה היתה מגישה כתב אישום שונה לגמרי שמדבר על קלון וענישה, אבל מה לעשות שהמצב הפוך?

ג. הסניגור ממשיך וטוען שיש לנאשם תסקיר חיובי. אדם זה מעולם לא מעד וזה המעשה הפלילי היחיד שהיה לו בחיים. הנאשם לא זייף בעצמו את המסמך אלא היה שותף לעבירה. הסניגור הפנה אותנו לפסק דין בתיק בד"מ 192/00 לפיו הודה הנאשם בזיוף של 9 צ'קים במשך 4 חודשים והעונש שקיבל היה נזיפה והפקעת חצי משכורת קובעת ב-10 תשלומים. לדעתנו מקרה זה חמור מהמקרה שלפנינו כיוון ששם היה זיוף של ממש ולא שותפות למעשה זיוף.

החלטת בית הדין:

7. שיקולים כלליים:

א. נאמנות ויושר בשירות המדינה:

(1) בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת הראויים לנאשם, שומה עלינו לבדוק את השפעת החלטתנו על שירות המדינה, לאור הצורך של עובדי הציבור לפעול בנאמנות וביושר.

(2) בפסק הדין אברהם ספיר נ' מדינת ישראל (תק-על 2002 (1) 691) נאמר בעמ' 2:

”אכן, נאמנות ויושר הם תנאי הכרחי שבלעדיו אין לשירות של עובד בשירות המדינה, שבאין נאמנות ויושר סופו של השירות אבדן וכליון. העובד בשירות המדינה נאמן-הבית הוא ובמקום שבו מועל נאמן באמון שניתן בו, הבית מה יהא עליו”.

אברהם ספיר הועמד לדין בבית משפט שלום בעבירה של מרמה והפרת אמונים ובעבירה של סיוע לקבלת דבר במרמה והוגשה נגדו תובענה לבין הדין למשמעת של עובדי המדינה ובה הואשם בעבירות לפי סעיפים 17(3) ו-6(6) לחוק, כלומר גם בעבירה שיש עמה קלון, שלא כמו במקרה שבפנינו.

(3) בפסק הדין מדינת ישראל נ' אסתר אלקריאף (תק-על 2001 (3), 1266) הועמדה הנאשמת לדין משמעותי לאחר ששינתה זמני כניסתה ויציאתה מהעבודה במחשב המשרד, כך שזכתה בתוספת של 900 שעות נוספות. בית המשפט העליון בדק את אופיה של עבירת המשמעת שבה הורשעה המשיבה בבית הדין למשמעת, נאמר (עמוד 2):

”קשת המעשים הנכללים בעבירה של מעילה באמון היא מגוונת ומבטאת עמדות חומרה שונות. היא כוללת עבירות חמורות כגניבה ממעביד, מעשה מרמה או זיוף וכן הפרת אמונים ואף מעשים שאינם פליליים במובהק, אשר היסוד של מעילה באמון הוא היסוד הדומיננטי בהם. בשל עצמת הפיתוי והקלות בה ניתן להערים על המערכת בכל הנוגע לקבלת טובות הנאה שלא כדין, יש להקפיד על כך שאמצעי המשמעת שיוטלו על העובד שסטה מן השורה יהוו תגובה הולמת ומרתיעה מידת החומרה של אמצעי המשמעת ההולם תלויה באופי המעשים האסורים, בנסיבות ביצוע המעשים, בהיקפם ובתפקידו של העובד”.

ב. אמצעי המשמעת הראויים:

(1) בדין המשמעותי אמצעי המשמעת הראויים להטיל על הנאשם אינם נגזרים מנסיבותיו האישיות של הנאשם. וכך נאמר בעש"מ 10129/01 מדינת ישראל נ' טליה בת צ'רלס גניש (כרך עליון 2002 (1) 492, עמ' 3):

”באיזון הראוי של השיקולים בין נסיבותיה האישיות של העובדת לבין שמירת תדמיתו של השירות הציבורי, גובר השיקול הציבורי על השיקול הפרטי”.

(2) גם בעש"מ 5282/98 מדינת ישראל נ' כתב (פ"ד נב(5) 87, נאמר בעמ' 93 :
**"המשקל שראוי לייחס לנסיבות בהן בוצעה העבירה הפלילית,
 וכן גם המשקל שיש לייחס לנסיבות האישיות של הנאשם, פוחת
 בדין המשמעותי. בדין המשמעותי אמצעי המשמעת אמור לשמש
 אמצעי מניעה יותר מאשר אמצעי ענישה."**

8. מן הכלל אל הפרט:

א. הנאשם, במקרה שבפנינו, לא הורשע בעבירה שיש עמה קלון ולכן גם לא הועמד בבית דין משמעותי זה לדין על סעיף 17(6). הנאשם לא זייף בעצמו את מסמכי ההרשמה לקורס בוחני הרכב, אלא נדיה אחמד בדראנה מנהל המכללה זייף המסמכים, כאשר הנאשם יודע על כך, מסיים את קורס בוחני הרכב במכללה הארצית להכשרה מקצועית ומקבל רגליים קרות, לא הולך לבחינת גמר ולא מקבל רישיון.

ב. ותקו של הנאשם בהוראה הוא 16 שנה, וכבר נאמר בעש"מ 1827/02, אברהם ספיר נ' מדינת ישראל (תק-על 2002 (1), 691) בעמ' 2 :

**"לו היה המערער עובד בשירות המדינה שנים ארוחות ולאחר
 כל אותן שנים היה נתפס בכף כמי שעשה מעשה של מעילה
 באמון, אפשר אמרתי רוח שטות נכנסה בו באדם ועשה מעשה שעשה."**

ג. שומא עלינו לתת דעתנו גם לנזק שנגרם על-ידי העבירה (עש"מ 3/80, ניסים לוי נ' מדינת ישראל, פ"ד לה(4) 137, 139). במקרה שלפנינו לא נגרם כל נזק כספי ו/או אחר לחברה ו/או למדינת ישראל, מאחר והנאשם קיבל רגליים קרות ולא סיים את קורס בוחני הרכב.

ד. לעומת הנסיבות המקילות הנ"ל, יש ליתן את הדעת כי הנאשם הינו מורה בישראל וכי עליו ליתן דוגמא לתלמידיו. השופט י. זמיר בפסק הדין, עש"מ 6719/96, זוהר בן אשר (פד"י נב(1), 650), אומר בעמ' 678 :

**"התפקיד של מורה מחייב, מעצם מהותו סטנדרט התנהגות
 גבוה, במיוחד כלפי התלמידים ....."**

9. סיכום:

לאור הנ"ל ובסיכומם של דברים, החלטנו להטיל על הנאשם את אמצעי המשמעת הבאים:

א. נזיפה;

ב. הפקעת משכורת חודשית קובעת אחת ב-12 ניכויים חודשים שווים ורצופים.

גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום ד' בסיון התשס"ג – 4.6.2003, שלא בנוכחות הצדדים, להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות ערעור מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43 לחוק, תוך 30 יום מיום קבלת גזר הדין לידיהם.

(-)	(-)	(-)
מר יוניס מחמוד	גב' לאה מינג'רסקי	עו"ד ורדה קטרון-ברט
חבר	חברה	יו"ר

תמצית פסק הדין:

הנאשם, מפקח ימי (חוות ימיות), הואשם בעבירות משמעת רלבנטיות בכך שדיווח כי עמד בדרישותיהם של 4 קורסים/השתלמויות, לרבות קבלתם של ציונים, מבלי שנטל חלק פעיל בהם.

כמו כן, הואשם באישום נוסף, אשר בוטל במהלך הדיון בשל פגמים שנפלו בו.

הנאשם כפר בפרטי התובענה ובאישומיה. בפני בית הדין נערך משפט הוכחות, שבו כל צד הביא את מסכת ראיותיו.

בית הדין בהכרעת דינו בחן את מסכת הראיות הארוכה שבאה בפניו.

בסופו של עיון וניתוח הראיות, בית הדין החליט מחמת דיות הראיות ואיכותן, לזכות את הנאשם מכל אישומיה של התובענה.

ניתן ביום כ"ז בכסלו התשס"ד - 22.12.03.

הרכב בית הדין : עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד - יו"ר

ד"ר צבי קרניאל - חבר

מר אבי לבנה - חבר

כ"ז בכסלו התשס"ד

22 בדצמבר 2003

בדח. 595-2003

בד"מ 57/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני :	עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין	יו"ר
	ד"ר צבי קרניאל	חבר
	מר אבי לבנה	חבר

התובע (ת) : עו"ד ג'מאל קדרי

הנאשם (ת) :

ב"כ הנאשם : אינו מיוצג

נציג המשרד : מר רוני יוטבת

הכרעת - דין

התובענה ותולדותיה

1. הנאשם, יליד שנת 1950, המועסק במשרד החינוך בתפקיד מפקח ימי (חוות ימיות) לפי דרגה M.A בדירוג עובדי ההוראה, והנמצא בשירות המדינה משנת 1975, הואשם בכתב תובענה שהוגש נגדו בתאריך 29.4.02 בעבירות משמעת לפי סעיפים: 17(2), 17(3) ו-17(4) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), על בסיסה של קובלנה של סמנכ"ל משרד החינוך מתאריך 29.11.98.

2. כתב התובענה מייחס לנאשם שני אישומים:

א. אישום ראשון

(1) הנאשם דיווח, כי עמד בדרישותיהם של 4 קורסים/השתלמויות, לרבות קבלתם של ציונים בהם, כמפורט להלן:

(א) בשנת 1992 או במועד סמוך לכך, דיווח הנאשם על השתלמותו בקורס "השטת סירות אופטימסט", בהיקף של 64 שעות ועמידה בדרישות הקורס בציון של 90.

(ב) בשנת 1993 או במועד סמוך לכך, דיווח הנאשם על השתלמותו בקורס "מדריכי חתירה ספורטיבית", בהיקף של 120 שעות ועמידה בדרישות הקורס בציון של 90.

(ג) בשנת 1993 או במועד אחד סמוך לכך, דיווח הנאשם על השתתפותו בקורס "מדריכי קיאקים אולימפיים", בהיקף של 120 שעות ועמידה בדרישות הקורס בציון של 80.

(ד) בשנת 1994 או במועד סמוך לכך, דיווח הנאשם על השתתפותו בקורס "הטקטיקות של שייט מפרשיות", בהיקף של 224 שעות ועמידה בדרישות הקורס בציון של 90.

2) כתוצאה מהדיווחים כמפורט לעיל, הנאשם קיבל, לגישת התביעה, גמולי השתלמות שלא כדין ובגין מעשיו כאמור התנהג הנאשם בהתנהגות שאינה הולמת, ובלתי הוגנת במילוי תפקידו.

ב. אישום שני

במהלך השנים 95, 96, הנאשם הבטיח לטפל אך לא טיפל, בתלונותיהן בגין הטרדה מינית של מורות במרכז לחינוך ימי באשקלון, ואף לא דיווח על כך והפר את פסקה 43.432 לתקשי"ר, כתוקפה דאז.

3. במהלך שמיעתו של התיק נמצא פגם בכתב הקובלנה, בכך שלא צויין בו דבר לגבי האישום השני, אשר נחקר כפי שהתברר בשנת 2000, **לאחר** הגשת הקובלנה.

4. לנוכח הפגם שנתגלה, בית הדין הורה על ביטול האישום השני ואולם האפשרות שהעניק בית הדין להגשת קובלנה חדשה לגבי אישום זה לא מומשה, ככל הנראה בשל חשש להתיישנות, כמשמעה בסעיף 64 לחוק, ודיונו בתובענה התמקדו באישום הראשון.

5. תגובת הנאשם לכתב התובענה

הנאשם כפר בפנינו בפרטי האישום ובעבירותיו. לדבריו השתתף בכל אחד מארבעת הקורסים שפורטו ברישת הכרעת הדין וקיבל בהם ציון, וכי החקירה וההליך שהתנהל בפנינו יסודם בפניותיו הבלתי נלאות, של מורה שהיה בפקוחו מדני סחייק.

6. לנוכח זירת המחלוקת שנתגלתה בין הצדדים, בין המיוחס לנאשם בכתב התובענה ובין תגובת הנאשם כאמור, נתקיים בפנינו משפט הוכחות.

נציג להלן את פרשת התביעה וההגנה, את המסגרת הנורמטיבית שחלה על נשוא דיונו, גישתם של הצדדים בסיכומיהם לגבי המסקנות שראוי להסיק מהראיות שבאו בפנינו - כל צד לפי מהות שליחתו. אחר כך נקיים דיון במסכת הראיות והטיעונים ונסיק מהם את המסקנות על-פי גדר סמכותנו, כדרכה של כל מלאכת שפיטה.

7. פרשת התביעה

א. עדויות

(1) מר ניסים דבורה – חוקר באגף החקירות

(א) באמצעות העד הוגשה לבית הדין אמרתו של הנאשם, אשר נגבתה תחת אזהרה בתאריך 21.11.01.

(ב) בנוסף, במהלך עדותו של העד, הוגש מתיק החקירה ת/2(א) ו-ת/2(ב) – (עותק קריא סופק על ידי הנאשם), מסמך ממוכן של תדפיסי קורסים בהם השתתף הנאשם.

(ג) מחקירתו הנגדית של העד עלה, כי אין הוא בקיא בסימולי קורסים והשתלמויות של משרד החינוך. במהלך עדותו הוגשה הודעתה של גב' ברק גודרנה שושנה, שנגבתה בנציבות בתאריך 31.10.01 אשר סומנה כ-נ/1, ממנה עלה, כי המסמך שמעיד לכאורה על השתתפותה בקורס "שייט מפרשיות" נחתם שלא על ידה.

(ד) ובהמשך, העד העיד בפנינו על דרכי חקירתו של התיק, לרבות פניה למנהלי המרכזים הימיים בנוגע למידת השתתפותו של הנאשם בקורסים השונים.

(2) מר נתן מינץ – מרכז ימי טבריה

(א) העד העיד בפנינו על השתתפותו בהשתלמויות שונות בהן נטל חלק, לרבות התכנים שהועברו בהם, מספר המשתתפים, המקומות שבהם הועברו הקורסים השונים, ודרישות ההסמכה.

(ב) ככל שהדבר נוגע למידת השתתפותו של הנאשם בקורסים שצוינו באישום הראשון (קורס מס' 4) "טקטיקות של שייט מפרשיות", העיד בפנינו:

"לא באופן רצוף, אבל פה ושם כן." (פרוטוקול עמ' 13 שורה 30)

העד לא יכל למסור לבית הדין אם הנאשם נעדר מקורס זה יותר מ-20%, אולם ראה אותו בקורס, אך לא כל הזמן, לרבות בעניין הנוכחות בהרצאות.

(ג) במהלך עדותו של העד הגישה התביעה הצהרה אשר סומנה כ-ת/3 שניתנה בתאריך 16.2.00, כשבוע לאחר תום הקורס הנ"ל, עליה חתם העד. ובהמשך להגשת המוצג הנ"ל, העד נשאל לגבי היקף העדרותו של הנאשם מהקורס והשיב: **"לא עמדתי בסטופר במסגרת 20% העדרות"**, כאשר חתימתו צורפה ל-ת/3 מפאת הצטברותו של כעס כלפי הנאשם ואולם העד עמד על כך, כי גרסתו בפנינו הינה גרסת אמת.

(ד) **בחקירתו הנגדית** העד לא יכל למסור אם הקורס האמור התנהל בו זמנית בשני מקומות שונים, וכן לא עלה בידו להיזכר, אלא בשמות משתתפים בודדים שנטלו חלק בקורס, ואולם זכר את שמו של המדריך העיוני, את נוכחותו בשיעור הראשון, אך לא את זהות רושם הנוכחות, או את מעמדו של הנאשם כמדריך או שופט, או את תכניו העיוניים המדויקים של הקורס, אך זכר את כללי התחרות. ואולם לא זכר, כי פגש במכמורת את הנאשם: - **"לא זוכר שפגשתי אותך"** (פרוטוקול עמ' 20 שורה 32). ולגבי ת/3 העד העיד בחקירתו הנגדית, כי המסמך הובא לחתימתו על ידי דני סחייק ולאחר שעיון בו חתם עליו, כאשר לחתימתו חבר כעסו אותו חש כלפי הנאשם, שדני סחייק היה מודע אליו.

(ה) בחקירתו החוזרת העד עמד על דעתו, כי הנאשם אכן נכח בפתיחתו של הקורס – עמד לצידו מיקי אילון, ונמנה עם מפיקי הקורס.

(3) מר הנקין דב – מורה לשיט במרכז הימי מכמורת

(א) תחולת עדותו של העד הנ"ל התמקדה בהשתלמות של **טקטיקות של שייט מפרשיות**, שנערך בשנת 94 ונמשך לאורך פרק זמן ממושך השרוע על פני 224 שעות, והקנה שני גמולים.

(ב) ולגבי מידת השתתפותו של הנאשם בהשתלמות הנ"ל, העיד בפנינו: - **"אני זוכר שראיתי אותך בתחילת ההתשלמות, ביום הראשון"**

**בהשתלמות עצמה. אני זוכר אותו ממפגש אחד שהיה בסירת הליווי.
בהשתלמות הזאת היתה תחרות בין שתי סירות, והוא היה בסירת
השיפוט."**

(פרוטוקול עמ' 24 שורות 8 – 10)

העד לא יכל להיזכר אם ההשתלמות פוצלה בין שני מרכזי לימוד, אולם
נדרשה בה נוכחות ובחינות.

ג) לגבי הקורס של **"מדריכי קייאקים אולימפיים"**, לא עלה בידי העד
להיזכר במועדיו המדויקים, אלא רק בהיקפו המצומצם ומקום עריכתו
(נחל הירקון). ולשאלת נוכחותו של הנאשם בקורס הנ"ל העיד בפנינו : -
**"לא זוכר אותו, אבל בהשתלמות הזאת הזיכרון שלי הרבה פחות בגלל
שהיתה קצרה יותר. לא זוכר שראיתי אותו, אבל לא יכול להגיד
בוודאות."** (פרוטוקול עמ' 26 שורות 1 – 2).

ד) עוד שמענו מהעד, כי הנאשם היה המפקח האחראי עליו, וכי גם מפקחים
ימיים נוטלים חלק פעיל בהשתלמויות כאמור.

ה) **בחקירתו הנגדית** העד זכר את שמו של המדריך הראשי (מיקי), ואולם לא
את שמות כל המרצים בה. וכן לא זכר במדויק מי רשם נוכחות
בהשתלמות.

ו) כן שמענו בחקירה זו, כי הוא חש כעס כלפי הנאשם לנוכח תחושתו, כי
אין הוא מציג באופן נאות את ענייניהם של המורים לחינוך ימי – שמו של
העד צורף להצהרה נ/2, ואולם הוא לא חתם עליה.

4) עו"ד אביתר טסלר – מיחידת התביעה בנש"מ

א) העד החל לטפל בתיק בראשית שנת 2000, בתקופה שבה לא היתה הפרדה
בנש"מ, בין יחידת התביעה והחקירות, עידן שבו היתה לו הסמכה של
חוקר לפי החוק.

(ב) **מחקירתו הנגדית** של העד עלה, כי הטיפול בתיק החל עוד בשנת 97 נדרשו לגביו השלמות חקירה ממשרד החינוך ובמהלכה הנאשם הגיש מסמך מתאריך 16.3.99 מטעם מנהל אגף א' לביקורת במשרד החינוך, לפיו לא נמצאו ראיות מספיקות להעמדתו של הנאשם לדין. וכן הוגש מטעם הנאשם נ/3 – תזכירה של עו"ד מירב שמעוני בנוגע לעמדתו של מנהל אגף הביקורת. ובהמשך אף הוגש תזכירו של תובע נוסף שטיפל בתיק (עו"ד יוסי גוילי) בעניין הערכת הראיות שבתיק ואשר סומן כ-נ/4.

(ג) מהמשך העדות עלה, כי העד נפגש עם מר דני סחייק המשמש כמורה, בניסיון לבחון אילו מהמעשים המיוחסים לנאשם יש בהם מאפיינים אפשריים של עבירת משמעת, לנוכח היקפן הניכר של תלונות שהופנו נגד הנאשם. לבסוף, לאחר בדיקת התלונות, הוגשה התובענה על שני אישומיה - כמבואר ברישת הכרעת דינו. ולשאלת הנאשם, האם בהעדר פנייתו של מר דני סחייק, הנציבות היתה סוגרת את התיק השיב: - **"לא אני זה שמחליט, יש עלי ממונים. את התחושה לגבי התיק העברתי לממונים עלי."** (פרוטוקול עמ' 34 שורה 50)

(5) מר יהושוע כץ – מורה במרכז הימי במכמורת

(א) העד השתתף בקורס מספר 4 שבאישום הראשון – **"טקטיקות של שייט מפרשיות"**, אשר נערך בשני מקומות - בקישון ובמכמורת. ולשאלת נוכחותו של הנאשם בקורס הנ"ל, העיד בפנינו: **"אני לא השתתפתי ב-100%, היו לי העדרויות, אולם בפעמים שהייתי נוכח, לא ראיתי את שמואלי נוכח."** (פרוטוקול עמ' 38 שורות 12 – 13).

(ב) כן שמענו מהעד, כי אם לא היה משתתף ב-80% מתוכנית הקורס הוא לא היה זוכה לקבל אישור.

(ג) בחקירתו הנגדית עלה נושא צירוף חתימתו להצהרה על מידת השתתפותו הזעומה של הנאשם בהשתלמות הנ"ל. לדבריו, חתם על המסמך **"כאוטומט"**, מאחר וקיימת אפשרות, לדבריו: - **"אם היה בחיפה באותם מועדים שאני הייתי במכמורת לא יכולתי לדעת על נוכחותו."** (פרוטוקול עמ' 37 שורות 37 – 38).

(ד) בהמשכה של חקירתו הנגדית עלה, כי הגיעו לאוזניו של העד שמועות על כך שנתפר תיק לנאשם בשל אי-נחת מדאגתו למורים, ובשל אותו לחץ קבוצתי חתם על אשר חתם. ואולם העיד, כי לא הבחין בנאשם באותם מועדים בהם היה מפגש משותף, בין קבוצת קישון וקבוצת מכמורת.

6) מר יובל אלוני – מורה לימאות במרכז הימי מכמורת

(א) העד נטל חלק בקורס של טקטיקות של שייט מפרשיות (סעיף 4 לאישום הראשון) ופרט בפנינו את שם המדריך. וכן, כי בסיומו היה מבחן והוא נחשב כמקנה גמול השתלמות. העד מכיר את הנאשם שנים רבות, עוד מהתקופה בה היה אחראי על החינוך הימי באוהל. ולגבי אופי השתתפותו של הנאשם בקורס הנ"ל, העיד בפנינו: -
"לפי מה שאני זוכר, בפגישה הראשונה הוא היה יכול להיות, אבל לא זכור לי. להערכתו ולמיטב זכרוני ברוב הפעמים לא היה, ואני מתכוון גם במכמורת וגם בחיפה." (פרוטוקול עמ' 41 שורות 11 – 12).

העד זכר את הנאשם "כפונקציונר" ואחראי על הקורס. ואולם ברוב הפגישות של הקורס בקישון או במכמורת העד לא זכר, כי ראה את הנאשם (למעט אירוע הפתיחה). לדבריו, הקורס לא נערך במקביל בשני מרכזים, לאחר שנשאל על כך במפורש על ידי בית הדין: -
"לפי מה שאני יודע, לא היה פיצול. החניכים הגיעו לחיפה או למכמורת לפי התכנים של הקורס." (פרוטוקול עמ' 41 שורה 42).

(ב) חקירתו הנגדית מוקדה בסוגיית פיצולה של ההשתלמות: -
"לא יודע אם היתה חלוקה של חצי חצי, אני לא יכול להגיד שכל פעם המורים מחיפה היו אצלנו. לפי מה שאני זוכר, למפגשים בחיפה היינו באים תמיד." (פרוטוקול עמ' 42 שורות 9 – 10).

ואולם לא עלה בידי העד להיזכר אם היתה חלוקה של הקורס לשני מקומות למידה. לעד הוצג נ/1 ואולם חתימתו לא מופיעה על גבי המסמך, וכן איש לא פנה אליו בנושא.

- (ג) ובהמשך חקירתו הנגדית נזכר במדריך הראשי של הקורס מר אילון ובחלוקתו לפרק עיוני ומעשי. ולשאלת הנאשם, האם בחלק המעשי הבחין בו בים השיב : -
אני חושב שכן, לא בטוח. (פרוטוקול עמ' 43 שורה 3).

(7) **מר שבתאי לוי – מורה לימאות במרכז הימי בחיפה**

- (א) העד מכיר את הנאשם כמפקח מזה כ-20 שנה. השתתף בקורסים שונים המקנים גמולי השתלמות, ביניהם אלה שצוינו ברישת הכרעת הדין. ולגבי מידת השתתפותו של הנאשם בהשתלמות של **"חתירה ספורטית"** (מס' 2 לאישום הראשון), העיד בפנינו : **"כן, היה חלק."** (פרוטוקול עמ' 46 שורה 45) יותר בחלק התאורטי, אולם לא עלה לאל ידו להיזכר בתדירות השתתפותו של הנאשם. לנוכח הסתירות שאליה נחשפה התביעה, בין עדותו ובין גרסתו בחקירה, בית הדין התיר לתביעה את הגשת עדותו בנציבות, אשר סומנה כ-ת/5.
- (ב) העד נחקר על ידי התובע גם לגבי מידת השתתפותו של הנאשם בהשתלמות של **"מדריכי קייאקים אולימפיים"** (פרט 3 לאישום הראשון) ופרט בפנינו את תכניה ודרישותיה של ההשתלמות, וכן את שם המדריך שהעבירה. ולגבי מידת השתתפותו של הנאשם באותה השתלמות, שמענו את דבריו : **"כמו קודם – רק ראיתי אותו שם, לא יכול להגיד במדויק."** (פרוטוקול עמ' 48 שורה 26)
- העד לא פסל אפשרות שהנאשם כמפקח על החינוך הימי זכה לקבל פטור מחלק מהמטלות שהוטלו על חניכים אחרים.
- (ג) העד נשאל בחקירתו הראשית גם לגבי פרט מס' 4 לאישום הראשון, **"טקטיקות של שייט מפרשיות"**, אותה השתלמות שנפרסה על פני שנה ומסיימיה זכו לקבל גמול בן 224 שעות. ולגביה העיד בפנינו, כי אין הוא יכול למסור פרטים על מידת השתתפותו של הנאשם בה : -
"לא יכול להגיד, אפילו ראיתי אותו כמה פעמים בסירת שיפוט." (פרוטוקול עמ' 49 שורה 23)

(ד) במהלך חקירתו הנגדית, הנאשם הציג לעד מסמך שאת חתימתו על גביו זיהה, ואולם לא עלה בידו להיזכר בנסיבות חתימתו על גבי המסמך אשר הוגש לבית הדין וסומן כ-5/נ. ובהמשכה של אותה חקירה, העד השיב לשאלתו הספציפית של הנאשם, כי אכן זכר אירוע בקורס של שייט מפרשיות – אירוע של התהפכות סירה.

(8) **מר אריה בדלר – מנהל המרכז הימי במכמורת**

(א) העד מכיר את הנאשם משנת 75 לאורך תקופת עיסוקם המשותף והשתתף בקורסים שונים, לרבות כאלה שבנשוא דיונו. ולגבי מידת השתתפותו של הנאשם בקורס "השטת סירות אופטימיסט" (פרט 1 לאישום הראשון), העיד בפנינו:

"זו שאלה קשה. אני זוכר שהוא היה שם, לא יכול להגיד כמה פעמים ואיזה תפקיד מילא, זו תקופה רחוקה."
(פרוטוקול עמ' 52 שורות 17 – 18).

וכן נשאל לגבי היקף השתתפותו של הנאשם בהשתלמות של "טקטיקות של שייט מפרשיות", השתלמות שנערכה בשני מרכזים, בחיפה ובמכמורת. את הנאשם ראה כמרכז ומתאם:

"ראיתי אותו אז כמארגן, לא כמשתתף בין שווים. היות שאני במכמורת ראיתי אותו במכמורת פעם ופעמיים שבה לביקור."
(פרוטוקול עמ' 52 שורות 40 – 41).

וכן ראה את הנאשם פעם אחת לסרוגין במפגשים המשותפים בחיפה ובמכמורת.

(ב) **מחקירתו הנגדית** עלה, כי על אחד המורים הוטלה המטלה של רישום המשתתפים בקורס של טקטיקות של שייט מפרשיות, רשימה שהוכנה גם מתוך אמון הדדי והועברה למדריך הראשי איילון. לעד לא היה כל חלק בגיבושה בהעברתה של ההצהרה בעניין מידת השתתפותו של הנאשם בקורסים, ולא חתם עליה.

9) מריו לוי – מורה לימאות במרכז הימי במכמורת

א) העד מכיר את הנאשם מעולם ההוראה. עדותו התמקדה בהשתלמות של **"טקטיקות של שייט מפרשיות"**, השתלמות שלגביה מסר פרטים על משכה ומספר משתתפיה. ולגבי מעמדו של הנאשם בהשתלמות העיד: **"מבחינתי ניסים שמואלי ארגן את כל ההשתלמות. אני לא ראיתי אותו משתתף, בשבילי הוא היה מארגן."**
(פרוטוקול עמ' 56 שורות 28 – 29)

ב) ובהמשך העדות עלה, כי הנאשם לא היה עימו בשיעורים ואולם אפשר כי ראהו בסירות שיפוט, אולם לא זכר אם הבחין בנאשם בעת ביקורו בחיפה. כן ציין בפנינו, כי צרף חתימתו ל-2/נ, מאחר ונחה דעתו מתוכנו. כן העיד, כי מדריך הקורס מיקי איילון נכח במפגשים במכמורת וכי ראה שם את הנאשם פעם אחת.

10) מר דני סחייק – מורה במרכז הימי בעמק חפר

א) העד מכיר את הנאשם מעולם החינוך הימי ומתפקידו כמפקח, ונטל חלק בקורס של **"טקטיקות של שייט מפרשיות"**. מעדותו עולה, כי הקורס התנהל בחיפה בימי ו' בהיקף של 224 שעות, ונדרשה בו השתתפות בשיעור של 80% ועמידה במבחן מסכם. ובנושא מידת השתתפותו של הנאשם בקורס הנ"ל מסר העד: **"מוחלט לא, לכל היותר היה מספר פעמים מועט, ריכז את הקורס."**
(פרוטוקול עמ' 58 שורה 43).

כמו כן, העד לא הצליח להיזכר אם נעשה רישום נוכחות בקורס הנ"ל, או בדבר קיומו של מבחן מסכם.

ב) **במהלך חקירתו הנגדית של העד**, בית הדין נחשף לתנודות שחלו ביחסים בין הנאשם והעד, על רקע סירובו של הנאשם להכיר בהסמכתו הימית של העד וסירובו לחתום על מסמך שהוכן לחתימתו, כאשר במהלך העדות הוגשו לבית הדין מוצגים שונים מטעם ההגנה נ/6, נ/7, נ/8 ו-נ/9, המשקפים את אותם יחסים עכורים, לרבות תלונות שהעד הגיש נגד הנאשם.

ג) העד אישר בחקירתו הנגדית, כי הדפיס את נ/2 ושלח את ההצהרה לחתימותיהם של מורים שונים.

ב. מוצגי התביעה

במהלך פרשת התביעה הוגשו לבית הדין מספר מוצגים. נביא להלן את תמציתם.

(1) ת/1 – אמרת הנאשם

א) מאמרת הנאשם שנגבתה תחת אזהרה בתאריך 21.11.02 בנש"מ עולה, כי נחקר בנושאים שונים, שבהם לא הואשם.

ב) לגבי האישום הראשון, גרסתו של הנאשם בחקירה היתה, כי השתתף פיזית בהשתלמויות השונות, כמפורט באישום הראשון, נכח בשיעורים ועשה עבודה מעשית. על סמך דבריו בחקירה, בהשתלמויות לא היו בחינות וכי העדויות שנגבו נגדו בנדון הן שקריות (עמ' 3 לאמרה).

(2) ת/2 א' ו-ב' – רישום ממוכן של קורסים

דו"חות מחשב שונים מטעם מנהל מערכות מידע של משרד החינוך, בהם מופיעה רשומה של השתתפות בקורסים שונים, המתייחסת לנאשם ולאחרים.

א) השטת סירות אופטימיסט

- (1) סמל קורס 10217830.
- (2) תאריך סיום 30.4.92.
- (3) שעות לימוד 64.
- (4) ציון 90

ב) מדריכי חתירה ספורטיבית

- (1) סמל קורס 10217750.
- (2) תאריך סיום 1.7.93.
- (3) שעות לימוד 120.
- (4) ציון 80.

ג) מדריכי קיאקים אולימפיים

- (1) סימול קורס 10217721.
- (2) תאריך סיום 1.7.93.
- (3) שעות לימוד 120.
- (4) ציון 80.

ד) טקטיקות של שיט מפרשיות

- (1) סימול קורס 74117601.
- (2) תאריך סיום 1.7.94.
- (3) שעות לימוד 224.
- (4) ציון 90.

3) ת/3 – הצהרה

הצהרה מתאריך 16.2.01 של מר נתן מינץ המופנית למנהל אגף א' לביקורת במשרד החינוך ובה מציג כותבה, כי נטל חלק בהשתלמות של טקטיקה של שייט מפרשיות שנסתיימה ביולי 94, השתלמות שהתקיימה במרכז ימי חיפה ומכמורת ובה "לא נכח ניסים שמואלי (להוציא פעמיים שלושה לצרכים מינהליים)".

4) ת/5 – עדותו של לוי שבתאי

א) לנוכח הסתירות שנמצאו לדעת התביעה בין עדותו של העד בפנינו ובין זו כפי שנמסרה בעדותו בנציבות, אפשרנו לתביעה להגיש את עדותו שנגבתה בתאריך 31.10.01, על ידי חוקר מטעם הנציבות.

ב) בעדותו בחקירה מסר העד, כי השתתף בקורסים של; **טקטיקה של שייט מפרשיות, קיאקים אולימפיים וחתיירה ספורטיבית**, שלגביהם נשאל העד על תדירות השתתפותו של הנאשם בקורסים: "מזכרונותי ראיתי את ניסים שמואלי ב-2 השתלמויות, אך נוכחותו היתה למס' שעות ונעלם, בהחלט לא צבר 120 שעות בכל השתלמות. מה שכן, במסגרת הקורס אנו אמורים לצאת לשטח לים, אבל שם ניסים שמואלי לא היה בכלל."

ג) כן אמר בעדותו, כי באופן מצטבר הנאשם השלים בין 10-12 שעות בכל ההשתלמויות. ובשלהי עדותו מסר העד לחוקר, כי בקשות שונות להשתלמויות והפלגות שהופנו לנאשם מטעמו סורבו על ידו.

8. פרשת ההגנה

נביא להלן את העדויות והמוצגים שבאו בפנינו בפרשת ההגנה.

א. עדויות

1) מר ניסים שמואלי – הנאשם

א) בפתיחת עדותו הנאשם תאר בפנינו את מסלולו המקצועי בתחום הימי, שראשיתו בשירות קרבי בחיל הים, הסמכה בצי הסוחר, לימודי והוראת ימאות ועד למינויו בשנת 94 כמפקח על החינוך הימי, מנוי שהיה לצנינים בעיני רבים, אשר יצאו נגד הנאשם במסע ההכפשה, לנוכח השינויים שביקש לממש בחינוך הימי, שותף לאותו מסע היה עד התביעה מר דני סחייק.

ב) בהמשך העדות, שמענו מפי הנאשם על חלקו באישור השתלמויות ימיות בהיבטן המקצועי, כאשר רכז ההשתלמות היה אחראי על ניהולה, לרבות קביעת הציון והדיווח אודותיה, דיווח המצביע, כי מקבלו, לרבות הנאשם, לא החסיר יותר מ-20% משעות הלימוד של הקורס, וכי הקורסים בהם השתתף, חלקם היו חדשניים והוסיפו לו ידע מקצועי, כאשר פרטים מקצועיים על כל קורס וקורס נמסרו לבית הדין, לרבות שמות המדריכים, והתוכנית המקצועית והמטלות שהוטלו על החניכים ועמידתם במבחנים, כביטויים במוצג התביעה ת/2. במהלך חקירתו הראשית של הנאשם, נמסר לבית הדין על ידי נציג המשרד, כי מעבר לביטוי המיכוני של הקורסים ומפגשיהם כפי שהוגשו לבית הדין לגבי הנאשם ואחרים, לא מצוי בידי המשרד כל תיעוד אחר על הקורסים.

ג) לגבי הקורס של טקטיקה של שייט מפרשיות בו היקף השעות הגיע ל-224, הקורס נערך במקביל בשני מוקדים, במכמורת ובחיפה, בהם הועברו נושאים זהים, הנאשם עצמו היה רשום בחיפה. ולעניין מידת השתתפותו

באותו הקורס, נוכחות החניכים בקורס נרשמה על ידי מר יונה יעקב ז"ל. הנאשם השתתף בו למעט ארבע פעמים בהם היה במכמורת, ובשל כך העידו עדי התביעה על מידת השתתפותו המעוטה במכמורת, שם נטל חלק בעיקר בפעולות ימיות.

(ד) **בחקירתו הנגדית** הנאשם עמד על עיקרי גרסתו, כי נטל חלק פעיל ורצוף בכל ההשתלמויות נשוא דיונו, ידו לא היתה בבחירתם של רכזי הקורסים אשר את פרטיהם זכר, וכן לא היתה לו כל שליטה על קביעתם של ציונים ועמד על השגיו בקורסים השונים מעיון בדף ההשתלמויות, ציונים שלדבריו לא היו העיקר, אלא התנסות במיוחד בנושאים חדשים.

(ה) ולשאלת התובע, כיצד השתתף בקורסים מס' 2 ו-3 לעיל שבין התאריכים 5.2.93 ועד 1.7.93, שנערכו במועדים חופפים השיב: -
"טעות של הניירת, אני מציע שתבדוק לא רק את שמי, גם את שמות המשתתפים האחרים ותראה שרוב המשתתפים שהיו בסמסטר א' המשיכו בסמסטר ב'." (בהקשר זה הוגש נ/10)
 (פרוטוקול עמ' 76 שורות 15 – 17)

(ו) לדברי הנאשם, לא השתתף בקורס שהתנהל במקביל והפרטים על מכלול הקורסים נמסרו לבית הדין מנבכי זכרונו, לרבות על אופן גיבוש הציונים בחלק מהקורסים, על בסיס הערכתו האובייקטיבית של המדריך, וכי ברוב הקורסים לא היו בחינות. ולגבי מידת ואופן השתתפותו של הנאשם בקורס מס' 4, הנאשם העיד בחקירתו הנגדית, כי מטלותיו תוכננו מראש על ידי רכז הקורס שכלל חלק מעשי נכבד, שמומש בים.

(2) מר רן גרליך

(א) העד בעת מסירת עדותו עצמאי, בעבר רכז דגם האופטימיסט (בקורס הראשון). שמענו בעדותו את שלבי קליטתו של הדגם הנ"ל בישראל ואת דרך הכנתו וגיבושו של הקורס והעברתו על ידי מדריך דני, וכן פרטים על התכנון של הקורס. ולגבי מידת השתתפותו של הנאשם והאם נכח בקורס במלואו, השיב העד:

"עד כמה שאני זוכר, במלואו."

(פרוטוקול עמ' 80 שורה 13)

(ב) מחקירתו הנגדית של העד עלה, כי היו בינו ובין הנאשם קשרי עבודה טובים, אשר אף עודד השתתפותם של מורים בהשתלמות הנ"ל. ואולם התוכנית המקצועית של הקורס אושרה על ידי העד.

(3) אברהם קליין – מפקח לשעבר על החינוך הגופני מחוז חיפה

(א) מפי העד שמענו, כי נטל חלק בקורסים בתחום הימאות, לרבות באלה בהן השתתף הנאשם. ולגבי מידת השתתפותו של הנאשם בקורסים העיד בפנינו:

"ראיתי את ניסים שמואלי בכל הקורסים בתור משתתף מן המניין, היינו יחד באותם סירות היינו צוות, גם התחרינו אחד נגד השני."
(פרוטוקול עמ' 84 שורות 37 – 38).
העד מסר לבית הדין פרטים על מקום עריכתם של הקורסים.

(ב) מחקירתו הנגדית עלה, כי הנאשם היה בכל ההשתלמויות ומסר פרטים על אשר נדרש מהחניכים לגבי כל אחד מהקורסים, לרבות הגשת עבודות וקבלת ציונים שלא היו בראש מעייניו. ולשאלת התובע, העד מסר לבית הדין שמערכת יחסיו עם הנאשם היתה טובה כמו עם אחרים.

(ג) ובהמשך חקירתו הנגדית, לא עלה בידי העד להיזכר אילו מטלות נדרשו לצורך הסמכה בכל אחד מהקורסים, ואולם ציון עובר מקנה את הזכות לקבלתו של גמול השתלמות. עוד שמענו מפי העד במהלך חקירתו הנגדית, כי להשתלמות של **"חתימה ספורטיבית"** נסע ביחד עם הנאשם למקומות בהם נערכו.

(4) מר אבירם מזרחי – מורה ומנהל המרכז הימי בעמק חפר

(א) העד בעל ידע רב בתחום הימי, תחום התמחותו קייאקים אולימפיים וידו היתה אף בארגון וניהולם של קורסים שונים, אשר בסיומם העביר את ציוני החניכים למערכת השתלמויות של משרד החינוך. ולגבי הקורס מדריכי קייאקים אולימפיים, העד אישר בחקירתו הראשית, כי הקורס נערך ופוצל בין שני מרכזים. העד לא יכל להזכר אם בסיומו נערך מבחן עיוני או מעשי. ואולם מסר, כי יעדיו של הקורס נועדו להקנות מיומנות של שליטה בכלי השייט הנ"ל. ולשאלת הנאשם, האם נכח בקורס הנ"ל העד השיב: -

"כן, נכחת." (פרוטוקול עמ' 90 שורה 16)

(ב) במהלך חקירתו של העד, ההגנה הגישה באמצעותו הצהרה מתאריך 4.6.97, לפיה השתתף בקורס הנ"ל – הצהרה שנחתמה על רקען של החקירות שנוהלו נגד הנאשם ואשר סומנה על ידינו כ-נ/11.

(ג) **בחקירתו הנגדית** עמד העד על כך, כי הנאשם השתתף בפועל בהשתלמות האמורה אשר נפרסה על פני כחצי שנה. ולשאלת התובע, כי על סמך נתוניו ההשתלמות נמשכה כשנה השיב העד:

"זה יכול להיות." (פרוטוקול עמ' 91 שורה 42)

(ד) בהמשך חקירתו הנגדית העד השיב, כי סבר כי הנאשם נבחן על ידו ואולם הוא אינו יכול לזכור את הציון שקיבל. העד מניח שהנאשם כמו האחרים, השתתף כחניך, כ-80% מזמנו של הקורס.

(5) מר מאיר פריד – מורה במרכז הימי בחיפה

(א) העד זכר בחקירתו הראשית, כי הקורסים מס' 2, 3 ו-4 שבאישום הראשון נערכו בתחילת שנות ה-90 ביום שישי, ואולם לא זכר פרטים מדויקים על משכם או פיצולם של הקורסים. ולגבי הקורס של **"טקטיקות של שייט מפרשיות"**, העד לא יכל למסור אם היה קורס מקביל במכמורת, הגם שזכר, כי מספר פעמים נסע למכמורת.

(ב) כן העיד בפנינו, כי ראה את הנאשם במהלכו של הקורס **"טקטיקות של שייט מפרשיות"**, וכי חלקו היה דומיננטי בקורס. ולגבי הקורס של מדריכים קייאקים אולימפיים זכר העד, כי הקורס נערך במקביל בחיפה ובמכמורת ואת שמו של מדריכו, וכן זכר העד את דבר השתתפותו של הנאשם בקורסים 2, 3 ו-4 שבאישום הראשון.

(ג) בחקירתו הנגדית עמד העד על עיקרי גרסתו האמורה והוסיף, כי הנאשם השתתף בקורסים הנ"ל במעמד של חניך, חרף מעמדו כמפקח.

ב. מוצגים

במהלך שמיעתו של התיק הוגשו מטעם ההגנה מספר מוצגים שעיקרם וסימונם הובאו לעיל. נביא להלן רק את תמציתם של אותם מוצגים שלהם יש השלכה ממשית, על הכרעת דיננו.

1/נ – עדותה של גב' ברק גודרנה שושנה

(1) העדות נגבתה בתאריך 30.10.01 ונוגעת לשאלת חתימתה על גבי נ/2. מהעדות עולה, כי חתימתה המופיעה על גבי נ/2, כלל אינה חתימתה.

2/נ – הצהרה

(2) הצהרה מתאריך 16.2.00 המופנית למנהל אגף א' לביקורת במשרד החינוך, בה מצהירים מספר משתתפים בהשתלמות של טקטיקות של שייט מפרשיות שנערכה בין השנים 93-94 שהנאשם לא נכח בהשתלמות, להוציא שלוש פעמים לצרכים מינהליים. 6 מתוך 16 המצהירים אינם חתומים עליהם, רק חלק קטן מהם זומן לפרשת התביעה או ההגנה.

3/נ – תרשומת

(3) תרשומת שיחה של תובעת עם מנהל אגף א' לביקורת במשרד החינוך הסבור, כי לדעתו לא קיימות ראיות מספיקות להוכחת התלונות נגד הנאשם.

4) 5/נ (א' – ג') – הצהרות

הצהרותיו של העד לוי שבתאי מתאריך 16.2.00 המופנות למר שמואל גרינבוים, מנהל אגף לביקורת במשרד החינוך, לפיהן הנאשם לא השתתף בקורסים של:

- א) מדריכי חתירה ספורטיבית;
- ב) מדריכי קיאקים אולימפיים;
- ג) טקטיקות של שייט מפרשיות;

להוציא פעמים בודדות לצרכים מינהליים.

5) נ/6 – טיוטת מסמך

טיוטת מסמך אשר הוכנה לחתימתו של הנאשם על ידי עד התביעה דני סחייק בעניין התמחותו בחינוך ימי. מהרישום על גבי המסמך עולה, כי הנאשם סרב לחתום עליו.

6) נ/9 – פניה ליחידת התביעות

מכתבו של עד התביעה דני סחייק מתאריך 1.12.01 המופנה לעו"ד יגאל חיות, ובו נכתב:

"קבוצת מורים ומנהלים בחינוך הימי אשר שמה לה למטרה להביא את עניינו של מר שמואלי לידי גמר (ורצוי עם הרשעה)".
במסמך הנ"ל עותר הכותב לפעול בנחרצות לקידום תיקו של הנאשם.

7) נ/10 – רשימת קורסים

רשימת מחשב לגבי הנאשם ועד התביעה לוי שבתאי, ממנה עולה, כי הנאשם והעד סיימו באותו מועד (1.7.93) שני קורסים שונים (מדריכי קייאקים אולימפיים ומדריכי חתירה ספורטיבית).

8) נ/11 – הצהרה של אבירם מזרחי

הצהרתו של עד ההגנה אבירם מזרחי מתאריך 4.6.97 ממנה עולה, כי הנאשם השתתף וסיים את חובותיו בהשתלמות של מדריכי קייאקים אולימפיים.

9. דיון**פתח דבר**

א. בית הדין פרס בהכרעת דינו את יריעת הראיות שבאו בפניו בפרשת התביעה וההגנה, לגבי מידת השתתפותו של הנאשם ואופן הסמכתו בקורסים השונים שפורטו ברישת הכרעת דינו, לגביהם טוענת התביעה, כי הנאשם דיווח על אותן השתלמויות ועל הציונים שהשיג בהם, על אף שלא השתתף בהם בפועל ולא עמד בדרישותיהן, וכתוצאה מדיווחיו קיבל הנאשם גמולי השתלמות, שלא כדין.

ב. בחלק זה של הכרעת דין זו בחרנו לילך תחילה בהצגת המסגרת הנורמטיבית שתוחמת את מסכת ההתנהגות הכוללת שבה הואשם הנאשם, בה יוצגו הוראות הדין ופסיקה רלבנטית, ולאחריה יובאו סיכומי הצדדים לראיות ולדין שבאו בפנינו - כל צד לפי גישתו, ותפיסת עולמו לגבי הסוגיות שבמחלוקת, כאשר פרק הסיום ייוחד להערכת העדויות, ובחינת הראיות והסקת מסקנות שיפוטיות – כדרכה של כל מלאכת שפיטה.

10. המסגרת הנורמטיבית

א. על העבירות

(1) הנאשם הואשם באישומיה של התובענה בעבירות לפי סעיף 17(2),
17(3), ו- (4) לחוק :

”(2) לא קיים את המוטל עליו כעובד מדינה על פי נוהג, חוק או תקנה או הוראה כללית או מיוחדת שניתנו לו כדין, או התרשל בקיום המוטל עליו כאמור ;

(3) התנהג התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה או התנהג התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו, או בשמו הטוב של שירות המדינה ;

(4) התנהג התנהגות בלתי הוגנת, במילוי תפקידו או בקשר איתו.”

בית הדין מבקש להעיר, כי בעוד שחוק העונשין מגדיר בפרוטרוט את מרכיביה של כל עבירה, לא כך נוהג הדין המשמעותי, לנוכח הקושי לאתר ולציין בחוק את כל המעשים, המחדלים וצורות ההתנהגות של עובדי הציבור, אשר יש בהם משום עבירה.

לכן, בחר המחוקק בדרך בה ניסח את הסעיף המגדיר את עבירות המשמעת בצורה רחבה ובית הדין קובע למעשה – בדיעבד – אם יש בהתנהגות מסויימת, כפי שהוכחה בפניו, משום עבירת משמעת כהגדרתה בחוק.

- (2) לעניין יסודות העבירה לפי סעיף 17(2) שבה הואשם הנאשם, התביעה לא פרטה בכתב התובענה את הוראות החוק, תקנות או הנוהג שבהפרתן הואשם הנאשם, ואולם במהלך הדיון הוגשו לעיונו הנחיות להגשת בקשה לאישור השתלמות כמקנה זכות צבירה לגמול (להלן-ההנחיות), שלגבי תחולתן על ההשתלמויות נשוא הדיון שבפנינו, לא היתה מחלוקת בין הצדדים.
- (3) בהנחיות מצויות הוראות לרוב. נביא להלן את אלה שנוגעות לעניינו :

"נוכחות, דרישות וחובות

א) על המוסד להפיץ לכל המשתלמים מידעון בכתב בפתיחת כל השתלמות המפרט את חובותיהם ומטלותיהם (עותק מהמידעון יועבר למפקח לפני ההשתלמות):

- (1) חובת נוכחות מלאה בכל תכנית ההשתלמות!
- (2) במקרים מיוחדים תאושר נוכחות בהיקף של 80% לפחות משעות ההשתלמות.
- (3) חובת הגשת עבודה, או בחינה בהשתלמות, המקנה גמול עם ציון.

ב) לא יכללו ברשימת הזכאים לגמול השתלמות משתלמים אשר נעדרו מעל 20% מסך שעות ההשתלמות, והם לא יהיו רשאים להגיש עבודה, או לגשת לבחינה.

ג) יש להקפיד על רישום נוכחות בכל מפגש באמצעות דף חתימות. מפגש הנמשך מעל 4 שעות, יש לבצע רישום נוכחות פעמיים: בתחילתו ובסופו.

ד) לצבירת גמול עם ציון הדרישה היא עבודה או בחינה בסוף ההשתלמות. יש לצרף לטופס הבקשה דף הנחיות מודפס למשתלם, לצורך ביצוע העבודה/בחינה בסוף ההשתלמות. בדף ההנחיות (לא יותר משני עמודים) יפורטו הנושאים הבאים:

הנושאים המוצעים והיקף העבודה, היבטים דידקטיים, חינוכיים וישומיים, רשימה בביליוגרפית מוצעת לצורך ביצוע העבודה, פרטי בודקי העבודה/מבחן תוארו ותחום התמחותו. (בודקי העבודה/המבחן יהיו בעלי תואר אקדמי שני לפחות)."

(4) לעניין יסודות העבירה, לפי סעיף 17(3) לחוק, שגם בה הואשם הנאשם – בהתנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה, או התנהגות העלולה לפגוע בתדמיתו או בשמו הטוב של שירות המדינה, על כך עונה כבוד השופט זמיר:

”התנהגות שאינה הולמת היא מושג בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות ולזמנים משתנים. הגוף, שהופקד לשמור על התנהגות הולמת במקצוע מסויים או בארגון מסויים, אמור לקבוע את אמות המידה הראויות להתנהגות חברים באותו מקצוע או ארגון.

עם זאת, יש לומר כי התנהגות שאינה הולמת, אצל עובד רשות מקומית כמו אצל עובד המדינה, ואצל עורך דין כמו אצל מהנדס, מורכבת משני חלקים, שלא תמיד ניתן להפריד או אף להבחין ביניהם. ראשית, אפשר שהתנהגות תיחשב בלתי הולמת אף שאין בה שום יחוד למקצוע מסויים או לארגון מסויים: היא אינה הולמת משום שהיא שלילית ופסולה בכל מקצוע או ארגון. היא סוטה באופן מהותי מכללי התנהגות של בן תרבות, אותם כללים המאפשרים לעובדים במקצוע או בארגון לקיים יחסי עבודה תקינים זה עם זה ולמלא באופן תקין את תפקידם בחברה. זו התנהגות ששום ארגון או מקצוע, אינו יכול לסבול, משום שאם היא תיהפך התנהגות מקובלת באותו ארגון או מקצוע, יהיה בכך כדי להעכיר את האווירה, לשבש את יחסי העבודה, לערער את יחסי האמון מצד הציבור או לחבל בדרך אחרת בתיפקוד התקין של הארגון.”

(ראה ער"מ 1351/95 ליאון פינקלשטיין נגד התובע בבית הדין המקומי למשמעת, פ"ד מט(5), 573, 578).

ובמקום אחר, אומר השופט זמיר (עש"מ 246/99 אהרון אהרוני נגד נציבות שירות המדינה, סעיף 4 לפסק הדין – לא פורסם): -
”התשובה היא, שהתנהגות כזאת היא לא בהכרח התנהגות מיוחדת לעובד המדינה, או התנהגות המיוחדת לתפקיד מסויים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי-הולמת, במשמעות של סעיף 17(3) לחוק המשמעת, גם אם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה מבחינתו של כל עובד בכל תפקיד.”

דרכנו ביציקת תוכן לאותה רקמה פתוחה, נבחנת על פי מבחנו של "הציבור הנאור" האדם הסביר, מאחר ואלה צריכים לשקף את הערכים והעקרונות אשר מבוססים על יחסים שבין הפרט לבין השירות הציבורי ואל להם לפגוע באמון שהציבור נותן לעובדי השירות הציבורי.

באשר לזאת אומר השופט ברק:

"בקביעת התוכן הקונקרטי של ההכללות המשמעתיות (התנהגות שאינה הולמת, שיש בה כדי לפגוע בתדמית) נותן בית-המשפט ביטוי לתפיסות יסוד ערכיות. בעשותו כן, עליו לבטא את שנראה כהתנהגות הולמת (או שאינה הולמת) בעיני הציבור הנאור בישראל. עליו לקבוע את דבר קיומה של פגיעה בתדמית השירות הציבורי מזווית הראיה של האדם הסביר האמון על תפיסות היסוד של משטרנו.

כמובן, "הציבור הנאור" ו"האדם הסביר" אינם אלא מטאפורות (ראה בג"צ 14/86 לאור נגד המועצה לביקורת סרטים ומחזות, פ"ד מא(1) 421, 434; בג"צ 2481/93 דיין נגד מחוז ירושלים.

הם מהווים פרסוניפיקציה של האיזון הראוי בין הערכים, העקרונות והאינטרסים הנאבקים על הבכורה. בעריכתו של איזון זה, יש להימנע מאידיאליזם שאין לו עיגון נורמטיבי. השופט אינו שואף אל הנאצל והטהור, שאינו בנמצא. הוא אינו מעמיד לנגד עיניו חברה אידיאלית שאין לה קיום במציאות ושאינה ניתנת להשגה. הוא אינו מתבסס על תפיסת האדם כמלאך. יחד עם זה, יש להימנע מפרגמטיזם המעוגן במוסר השוק. השופט אינו משקף את התפיסות המעוותות הפושות בחברה. הוא אינו מציג לנגד עיניו חברה חולה המדרדרת עצמה לפי תהום. הוא אינו מתבסס על תפיסת האדם כזאב. אכן, תפישתו של בית המשפט היא מאוזנת.

הוא פועל על-פי "אמות המידה שמכתיב השכל הישר" (השופט י. כהן בע"פ 763/77 בריזה נגד מדינת ישראל, פ"ד לב(2) 824, 827) הוא מונע עצמו מתוצאות אבסורדיות (ראה ע"פ 794/77 חייט נגד מדינת ישראל, פ"ד לב(2) 127, 132), ומדריך עצמו על-פי "מבחן מתקבל על הדעת" (השופט לנדוי בע"פ 20/53 הנ"ל, בעמ' 853). הוא לוקח בחשבון את המציאות הקיימת, אך הוא אינו רואה בה חזות הכל.

(בג"צ 7074/93 סויסא נגד היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מח(2) 749, 771).

בחינת ההתנהגות לנוכח עבירות המשמעת שיסודותיה נסקרו לעיל, אינה סימטרית לגבי כלל העובדים – מעמדו ותפקידו של הנאשם במסגרת שבה הוא פועל הינה ברת השפעה לגבי אמות המידה שבהן יש לבדוק את התנהגותו.

כך, קבע בית המשפט העליון בעש"מ 4123/95 יוסף אור נגד מדינת ישראל (פ"ד מט(5) 184):

"עובדי המדינה אף הם נבדלים זה מזה. גם אם כולם כפופים לאותו דין, יהיו אלה חוקי המדינה או כללי המשמעת, אין מקפידים עם כולם באותה מידה. ככל שעובד המדינה נושא משרה רמה יותר, שיש עמה אמון רב יותר וסמכויות חזקות יותר, כך יש מקום לדרוש ממנו שיקפיד יותר במילוי תפקידו על טוהר המידות ועל התנהגות הולמת. לעניין זה יש הבדל בין עובד בכיר, הממונה על עובדים רבים, ואמור לשמש דוגמא להם ולציבור, לבין עובד זוטרי. יש מקום לצפות ולדרוש ממנהל כללי של משרד ממשלתי יותר מאשר מצפים ודורשים מן המזכירה שלו."

(5) לעניין יסודות העבירה בסעיף 17(4) לחוק, בנוגע להתנהגות בלתי הוגנת במילוי תפקידו או בקשר איתו, יסודות עבירה אלה לא זכו לאותה בחינה שיפוטית, כפי שהדבר נעה לגבי העבירה של התנהגות שאינה הולמת כאמור לעיל. עם זאת, ניתן להסיק מפסיקתו של בית המשפט העליון שבו הורשעו עובדי מדינה בעבירה כאמור, כי מדובר בנסיבות שבהן עובד מדינה משיג בעיקר לעצמו טובות הנאה שונות ממסגרת תפקידו, ומועל כתוצאה מכך בכספי הציבור.

(עיין בעש"מ 2/79, פלוני נגד נציב שירות המדינה, פורסם בפ"ד לג(2), עמ' 274 – שליחת יד בקופה קטנה לרכישת שתיה וכריכים לשימוש עצמי; וכן בעש"מ 177/01 אברהם קליין נגד מדינת ישראל, פורסם בפ"ד לא(3), עמ' 57 – שם שלח הנאשם את ידו בכספי הציבור כשהיה מופקד עליהם).

(6) ולעניין דיווחיו של עובד מדינה על נוכחותו בעבודה, אשר אינם תואמים את המציאות לאשורה נפסק בעש"מ 6298/00 בענין מאיר מוטיל – **"אכן ברור ומובן הוא, כי עובד ציבור, המבילה עיתותיו בביתו בשעות עבודתו, אינו מקיים את המוטל עליו ומתנהג התנהגות בלתי הוגנת, שאינה הולמת את תפקידו. חובתו של עובד הציבור לעבוד אינה רק כלפי הממונים הישירים עליו, אלא כלפי הציבור כולו."** (פורסם בפ"ד נד(4) בעמ' 865).

אותו הדין חל לכאורה על עובד מדינה שמדווח על נטילת חלק בקורסים

והשתלמויות מטעם המשרד ובפועל מדיר רגליו מהן.

ב. היסוד הנפשי הדרוש – בעבירות משמעת

לעניין היסוד הנפשי הדרוש לשם הוכחת עבירת משמעת, נפנה לעש"מ 5550/98, בעניין גלאור, בו הציג השופט זמיר את גישתו לסוגיה:

"השוני בתכלית בין הדין המשמעותי לבין הדין הפלילי יצר שוני בסדרי הדין ובדיני הראיות, והוא אף מונע את תחולת העיקרון בדבר סיכון כפול על הדין המשמעותי. הדעת נותנת כי שוני זה יבוא לידי ביטוי גם בשוני לגבי היסוד הנפשי של העבירה. האם אין זה סביר וראוי לדבר בהקשר של עבירת משמעת, על מחשבה משמעתית להבדיל ממחשבה פלילית? לדעתי, יש מקום להבדיל, לגבי היסוד הנפשי, בין עבירה פלילית לבין עבירת משמעת של התנהגות שאינה הולמת את עובד המדינה, ואולי אף עבירות משמעת נוספות.

נראה לי כי לצורך קיום היסוד הנפשי בעבירת משמעת של התנהגות שאינה הולמת, די בכך, שעובד מדינה סביר (או לשון אחרת, אדם מן הישוב), יכול היה, בנסיבות העניין, להיות מודע לטיב המעשה."

(פורסם בפ"ד נג' (1) בעמ' 326, 333).

בדרך זו, אם כי בהרחבת מה, הלך בית המשפט העליון בעש"מ 6843/01 בעניין יפתח בן דוד. בדומה לכך, נפסק גם לגבי סעיף 8(ב) לחוק הרשויות המקומיות (משמעת): -

"נראה לי כי לצורך קיום היסוד בעבירת משמעת של התנהגות שאינה הולמת, די בכך שעובד מדינה סביר (או לשון אחרת, אדם מן הישוב) יכול היה, בנסיבות העניין, להיות מודע לטיב המעשה."

(ראה לעניין זה: ער"מ 6494/00 דוד חזי נגד עיריית תל-אביב-יפו, פ"ד נ(5), 101)

ולבסוף בעש"מ 6335/02 בעניין עזר שוחט חיים נ. מדינת ישראל (ניתן בתאריך 8.1.03) נפסק: -

"ההנחה שהיסוד הנפשי הנדרש בעבירות משמעת בשירות המדינה זהה ליסוד הנפשי הנדרש בדין הפלילי וכי באופן גורף יש לדרוש מחשבה פלילית לשם הרשעה בכל עבירת משמעת, אינה מובנת מאליה. בפסיקתו של בית משפט זה, כבר נאמר כי יתכן שיש מקום להקל בדרישת היסוד הנפשי בדין המשמעותי לעומת היסוד הנפשי בדין הפלילי ואולי אף להסתפק ברשלנות לעבירות משמעת מסוימות (ראו: עש"מ 555/98 גל-אור נ' מ"י, פ"ד נג' (1) 326, 333 – 334)."

ג. רמת ההוכחה הנדרשת

(1) בית הדין מוצא לנכון להתייחס לשאלת רמת ההוכחה הנדרשת בדין המשמעותי.

בסוגיה זו קבע סעיף 11 לחוק, כי בכפוף לאמור בסעיף 7 לחוק, יהיו לבית הדין כל הסמכויות הנתונות לוועדת חקירה, לפי סעיפים 8 עד 11 ו-27(ב) לחוק ועדות חקירה, התשכ"ט-1968.

סעיף 8 לחוק ועדות חקירה קובע:

"א. ועדת חקירה אינה כפופה לנהוג לפי סדרי הדין של בית משפט והיא רשאית לקבל כל ראיה שהיא, בכל דרך הנראית לה מועילה, ולקבוע סדרי חקירתם של עדים, והכל כשאין בחוק זה או בתקנות על-פי הוראה אחרת.

ב. ועדת חקירה אינה כפופה לדיני הראיות שאין בחוק זה או בתקנות על-פי הוראה אחרת."

עם זאת חלה החובה על בית הדין, כמו על כלל יחידות המינהל, לפעול לפי כללי הצדק הטבעי. עיקרון זה נקבע על ידי בית המשפט העליון, מפי השופט ברנזון: -

"זכותו היסודית והבלתי מעורערת של כל עובד המדינה היא, שבמלא בית הדין המשמעותי את תפקידו, לא ייפגע במאומה בעקרונות הצדק, כפי שאלה הוגדרו ונקבע בדין, ובתי המפשט יקפידו עם בית הדין הקפדה רבה, שישמור על זכויות יסוד אלה של העובדים העומדים לפניו לדין משמעותי. אבל מעבר לגבולותיהם, המוגדרים היטב כאמור, של עקרונות הצדק הטבעי, לא יתערבו בתי המשפט בשיקול דעתו ובסדרי דיונו של בית הדין המשמעותי, כל עוד הוא ממלא תפקיד ואינו חורג ממסגרת סמכויותיו כדין."
(עש"מ 1/66 פסקל נגד היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד כ(3), 71).

ואכן לעניין מידת ההוכחה הראייתית, הנדרשת על ידי בית הדין למשמעת, קבע השופט לוין בעש"מ 9/88, אזוט נגד מדינת ישראל, פ"ד מג(1), 867: **"חובה להקפיד על קיומו של איזון נאות בין הצורך בניהול הליכים מהירים ויעילים מחד גיסא לבין שמירת כללים בסיסיים המבטיחים זכויותיו של עובד העומד לדין, מאידך גיסא ..."**

בית המשפט העליון קבע, כי בשל איזון זה, אין לקבוע מסמרות לעניין מידת ההוכחה הראייתית. ולפיכך מידת ההוכחה הנדרשת עשויה להשתנות לפי רצינות העניין השנוי במחלוקת. באותו הקשר, קבע בית המשפט בפסק דין מאוחר יותר – עש"מ 3725/91 בכרך נגד מדינת ישראל (פ"ד מה(5), 401) שאין ליצור רמת הוכחה מיוחדת לדין המשמעתי וכי רמת ההוכחה בדין המשמעתי דומה לזו שבדין הפלילי:

"לדידי, די בשתי רמות ההוכחה הקיימות אצלנו והן, שכנוע מעבר לספק סביר מחד גיסא, ומאזן הסתברויות מאידך גיסא. דיני נפשות נחשבים למורים יותר בתוצאותיהם, ונדרשת מידה גבוהה יותר של הוכחה, מאשר מאזן הסתברויות בלבד. הדין המשמעתי מצטרף מבחינה זו להליך הפלילי כי זו משמעותו לאשורה."

השופט קדמי, בספרו "על הראיות" (חלק שלישי, מהדורה משלובת ומעודכנת, התשכ"ט-1999, בע"מ 1340 ובעמ' 1467), דן בנושא זה:

"להרשעה בבית הדין למשמעת רמת ודאות שאינה מגעת אמנם לזו הנדרשת בפלילים, אך העולה על זו הנדרשת בהליך אזרחי."

11. סיכומים:

בתום שמיעתו של התיק בית הדין הורה לנוכח מסכת הראיות שנפרסה בפניו בפרשת התביעה וההגנה, כי הצדדים יגישו את סיכומיהם בכתב לגבי תפישתם וגישתם לראיות שבאו בפניו, לדין הרלבנטי והמסקנות, כי ראוי שנסיק מהם ואכן התכבדו בקבלתם של סיכומים סדורים וערוכים מהצדדים לדיון. נציג להלן תמצית מסיכומי התביעה וההגנה לקראת פרק הסיום של הכרעת דינו.

א. סיכומי התביעה

(1) התובע המלומד פורס בסיכומיו את ראיות התביעה שבאו בפניו לגבי כל אחד מהקורסים. לגבי הקורס הראשון (**השטת סירות אופטימיסט**) לאחר שצוטטה פיסקה מעדותו של מר אריה בדלר אשר לא זכר את תדירות השתתפותו של הנאשם בו, גישת התביעה הינה, כי שורת ההגיון מחייבת שאם הנאשם, לנוכח תפקידו הבכיר היה חניך מן המניין באותה השתלמות, הדבר וודאי היה נכרת בזכרונו של העד.

(2) ולגבי ההשתלמות השניה (מדריכי חתירה ספורטיבית), התובע מפנה את תשומת לבו של בית הדין לפערים שנתגלו בין האמור בעדותו של מר לוי שבתאי בבית הדין ובין זו שנמסרה בחקירתו (ת/5), שבה דובר על השתתפות דלה מצד הנאשם, כעולה מקטעים שהובאו בסיכומים מאותה עדות ובית הדין נתבקש ליתן לה משקל ראוי, ולהעדיפו על פני גרסתו בעדותו בפני בית הדין.

(3) לגבי הקורס הרביעי (טקטיקות של שייט מפרשיות), התביעה סבורה, כי :

(א) מעדותו של נתן מינץ עולה, כי השתלמות זו נערכה בעיקר בחיפה וכי השתתפותו של הנאשם בה לא היתה רצופה, ולכך יש להוסיף את ההצהרה עליה חתם (ת/3), אשר הוגשה לבית הדין. לכך יש לצרף את עדותו של מר הנקין, ממנה עולה, כי ההשתלמות נערכה במרכז הימי במכמורת שבה ניצפה הנאשם רק ביום פתיחתה, וכי העד לא יכל להיזכר אם פגש בנאשם בהרצאות.

(ב) עד תביעה נוסף אשר מוסיף לגישת התביעה נדבך נוסף לראיותיה, הינו מר יהושוע כץ, אשר העיד בפנינו, כי הקורס נערך לסרוגין במכמורת ובמרכז הימי בחיפה וכי הועבר בימי שישי, הגם שהעד לא השתתף בכל ימי הלימוד, הוא לא ראה בימי נוכחותו שחייבים היו להגיע לכדי 80%, את הנאשם, וגם לא במפגשים המשותפים.

(ג) ולמידת השתתפותו הנמוכה של הנאשם בחיפה או במכמורת, ראוי לסמוך על עדותו של מר יובל אלוני אשר ראה בנאשם פונקציונר. העד לא זכר אם פגש בנאשם בשני המרכזים חוץ מיום הפתיחה. נדבך נוסף לראיותיה של התביעה לגבי קורס מס' 4 ניתן למצוא בעדותו של מר אריה בדלר, אשר קטעים ממנה הובאו בסיכומים. העד נטל חלק בקורס במכמורת שם ראה אותו פעם או פעמיים, שעה שבא לביקור.

(ד) עדי התביעה הנ"ל, לרבות מריו לוי, העידו על היקפו של הקורס הנ"ל שנפרסו על פני 224 שעות ושנתקיים ביום שישי. עד שראה בנאשם מארגן, הוסיף את חתימתו על ההצהרה נ/2. על עיקרי עדות זו חזר בפנינו לגישת התביעה גם העד דני סחייק, אשר העיד גם על מידת ההשתתפות הדרושה, על סמך ההנחיות. העד ציין בפני בית הדין, כי הנאשם לא השתתף כחניך בקורס הנ"ל.

(4) התובע המלומד מעלה בסיכומיו שורה של תהיות לגבי גרסת הנאשם:

(א) לגבי ההשתלמות הראשונה **(השטת סירות אופטימיסט)** שלגביה נמסרו על ידו פרטים בעדותו בפנינו, לעומת אלה שמסרם בחקירתו, הגם שגרסתו של הנאשם לגבי מידת השתתפותו בקורס הנ"ל, נתמכה על ידי עד ההגנה מר גרליק. ואולם, לדעת התביעה על בית הדין להעדיף את גרסתו בנדון של עד התביעה מר בדלר.

(ב) התביעה בסיכומיה מביאה קטעים נבחרים מעדותו של הנאשם בפנינו לגבי מידת השתתפותו בקורסים של; **מדריכי חתירה ספורטיבית, מדריכי קיאקים אולימפיים וטקטיקה של שייט מפרשיות** (קורסים 2, 3 ו-4 באישום הראשון), כאשר את הקורס הרביעי עשה הנאשם על-פי גרסתו בחיפה.

(ג) התביעה סבורה, כי חרף גרסתו המפורטת ומלאת הפרטים של הנאשם בעדותו בפנינו, מן הדין להעדיף את אשר מסרו בפנינו עדיה, וכן כעולה ממוצגיה, כגון ת/4, כי הנאשם נטל חלק באופן חופף בקורסים 2 ו-3 לפחות מתאריך 23.10.92 ועד 1.7.93. כאשר לעד ההגנה מר אבירם מזרחי כי הקורס מס' 2 נמשך כשנה, אין להתייחס אליו כאל עדות סברה. ולגבי עד ההגנה קליין על סמך ממצאיה של התביעה אשר העיד על השתתפותו של הנאשם בקורסים 2, 3 ו-4 התביעה מדגישה, כי על-פי רשומות משרד החינוך, העד השתתף עם הנאשם רק בקורס חתירה ספורטיבית (עיון ברשומת המשרד על ידי בית הדין העלה, כי העד השתתף גם בהשתלמות הרביעית).

(5) התביעה בדיעה, כי טענתו האפשרית של הנאשם, כי לא דיווח ישירות על השתתפותו בהשתלמויות הנ"ל, אין בה כדי לשכנע מאחר וקבלת גמולים בגינם מעיון בתלושי שכר בהם בוטאה זכאותו, מעידים על הסכמה בשתיקה ועצימת עיניים לעצם הדיווח ומעילה באמון, על-פי פסיקתו של בית המשפט העליון בעש"מ 1804/01 בעניין אלקריף.

(6) בנעילת סיכומיה התביעה עותרת להרשעתו של הנאשם באישום הראשון, מאחר והיא סבורה, כי עלה בידה לעמוד בנטל הבאת הראיות הדרושות והשכנוע באמצעות עדיה ומוצגיה.

ב. סיכומי ההגנה

- (1) הנאשם שנטל על עצמו את מלאכת ייצוגו, בסיכומיו סבור, כי לא עלה בידו התביעה להוכיח, כי דיווח על עצמו כמשתתף בארבעת הקורסים שפורטו ברשימת הכרעת הדין, וכי עלה בידו להוכיח, כי נטל חלק פעיל בכל ארבעת הקורסים.
- (2) תדפיסי הקורסים שבאו בפנינו לגבי הנאשם והעדים שהעידו בפנינו מצביעים, כי קיימת התאמה ברישומים, לרבות אותה חפיפה חלקית במועדים של שני הקורסים, לגבי משתתף נוסף.
- (3) הנאשם סבור, כי על בית הדין לילך בנתיב של יחידת אגף ביקורת א', אשר קבע ב-3/נ כחמש שנים לפני ההליך שבפנינו, כי הראיות אינן מאפשרות להעמידו לדין משמעותי.
- (4) ההגנה פורסת בסיכומיה את העדויות שבאו בפנינו ואשר לגישתה תומכות במסקנה, כי הנאשם השתתף בפועל בכל אחד מארבעת הקורסים :

א) השטת סירות אופטימסט

עדויות של רן גרליך וגם זו של אריה בדלר, אשר לגישת ההגנה, לא הבין את מעמדו של הנאשם בקורס.

ב) מדריכי חתירה ספורטיבית

הנאשם מביא בסיכומיו קטעים מעדותם של אברהם קליין ומר פריד, וכן את עדותו של עד התביעה מר אריה בדלר. הנאשם סבור, כי עלה בידו להוכיח את דבר השתתפותו הנדרשת בקורס הנ"ל.

ג) מדריכי קייאקים אולימפיים

- (1) ההגנה מביאה בסיכומיה לגבי קורס זה, קטעים מעדותו של מר קליין וכן את עדותם של מר פריד ואריה בדלר, התומכים לגישת הנאשם בעובדת השתתפותו בקורס הנ"ל. גם לגבי קורס זה ההגנה סבורה, כי התביעה לא הביאה את הראיות הדרושות להרשעתו של הנאשם.

(2) עוד נטען בסיכומים, כי העדים מר אבירם מזרחי, מר פריד ושבתאי לוי העידו בפנינו, כי המפקח לחינוך גופני מר קליין השתתף בקורס הנ"ל למרות שדבר השתתפותו בו לא תועדה ברשומות משרד החינוך, וכן על דבר השתתפותו של הנאשם בקורס זה, ולכך יש להוסיף את תצהירו של מר מזרחי בנדון (נ/11).

(3) לגבי עדותו של שבתאי לוי בפנינו, שבה לא זכר את תדירות השתתפותו של הנאשם בקורס הנ"ל לעומת דבריו בהודעת נש"מ ת/5, נאמר לנו כי העד נלחץ בחקירה. עלינו להעריך את עדותו בפנינו ויחד עם העדויות האחרות לקבוע, כי הנאשם נטל חלק פעיל בקורס זה.

ד) טקטיקות של שייט מפרשיות

(1) ההגנה טוענת, כי אין לה מחלוקת עם עדי התביעה שהעידו בפנינו על מידת השתתפותו הנמוכה בקורס הנ"ל במכמורת, מאחר והנאשם נטל חלק בקורס שפוצל בין מכמורת וחיפה, שם בחיפה בקישון, השתתף כנדרש, ואף הגיע למספר מפגשים במכמורת.

(2) הנאשם סבור, כי על בית הדין ליתן אמון בעדותו בנדון בפנינו. תוספת לעדות הנאשם בנדון ניתן למצוא בעדותו של מר קליין, וכי בניגוד לגישת התביעה, רשומת הקורס הנ"ל מופיעה במרשם שנעשה לגבי מר קליין ולעדות זה מתווספת עדותו של מר פריד שקטעים ממנה צוטטו בסיכומים, ועדותו של עד התביעה מינץ שלא יכל לקבוע, כי הנאשם נעדר יותר מ-20%, או מילא יותר מ-80% ממנו. ולגבי חתימתו על ת/3, זו היתה התוצר של "מחול שדים" שנתקיים נגד הנאשם, כאשר גם עד התביעה מר שבתאי לוי לא יכל להעיד על היקף השתתפותו של הנאשם בקורס הנ"ל – עד אשר לא חתם על נ/5 – כעולה מעדותו של עו"ד טסלר. לכך יש להוסיף את חתימתה הנחזית של גבי ברק שלה התכחשה בחקירתה בנש"מ (כעולה מ-נ/1).

(3) בשלהי סיכומיה, מבליטה ההגנה את כעסו של העד **דני סחייק** על הנאשם, אשר בעטיו יזם את התלונות לנציבות ואת מחול השדים שהתנהל סביב הנאשם שכל תכליתו תפירת תיק נגד הנאשם, ביוזמתו של עד התביעה **דני סחייק**.

(ה) **בנעילת סיכומיה** סבורה ההגנה, כי לא עלה בידי התביעה להוכיח את האישומים שיוחסו לנאשם. גם בעדויות התביעה ניתן למצוא חיזוק לגרסת הנאשם ועדיו. ואשר על כן, מתבקש בית הדין לזכות את הנאשם מכל אישומיה של התובענה.

12. **הערכת עדויות, ממצאים ומסקנות**

בפרקיה של הכרעת הדין נפרסו הראיות והטיעונים שבאו בפנינו, ולכך חברו הצגתו של הדין הרלבנטי שחל בסוגיות נשוא דיוננו, רמת ההוכחה הנדרשת בהליכים משמעתיים, והיסוד הנפשי הדרוש בהם ולכך חברו סיכומיהם המועילים של הצדדים וגישתם לראיות ולדין ולמסקנות שראוי שנסיק מהם, כל צד לפי מהות שליחותו ותפיסות עולמו, ואולם מלאכת השפיטה כידוע מסורה בידינו, ומגיעה עתה לפרק סיומה.

בטרם נגיע לשלב של הערכת העדויות, קביעת הממצאים והסקת המסקנות לגבי פרטיה של התובענה שבפנינו, ראינו לנכון להקדים מבוא שיהא בר השלכה על הממצאים והמסקנות שאליהם נגיע בהמשך.

א. מבוא

(1) כתב התובענה אשר שמיעתו התמקדה באישום הראשון בלבד, הוגש נגד הנאשם ב-29.4.2002 על בסיסה של קובלנה מתאריך 29.11.98, כאשר המעשים שיוחסו לנאשם באישום הראשון נותרו לגישת התביעה בין השנים 93 ו-94, כ-10 שלפני הגשת התובענה.

(2) במהלך הדיונים שבפנינו, העברנו את גישתנו לתביעה, כי יהיה קושי בתיק מסוג זה, הנסב על אירועים עובדתיים כמותיים הנוגעים להיקף השתתפותו של הנאשם בקורסים שונים, שנערכו לפני שנים והדיווח אודותם, להגיע לממצאי עובדה ברורים, על בסיס העדים שנשמע, לנוכח השפעת חלוף הזמנים על מידת הדיוק של זכירת דברים. ואולם התביעה סברה והחליטה, כי ראוי לממש את ההליך עד תומו, ובאו בפנינו עדי התביעה וההגנה והוגשו מוצגים שונים שרק על בסיסם יכולנו לבחון את המציאות המשפטית כפי שבאה בפנינו, אל מול פני התובענה כפי שנוסחה. וכבר כאן יוער, כי האישום הראשון ייחס לנאשם, כי הוא דיווח על עובדת השתלמותו בארבעת הקורסים שצוינו ברישת הכרעת דין זו, וכן על הישגיו בכל אחד מהקורסים שבהם השתתף - דיווח שלגישת התביעה אינו הולם את פני המציאות כהוויתה.

(3) הראיות שבאו בפנינו במהלך שמיעתו של התיק, מצביעות על כך שהתביעה לא הביאה בפני בית הדין כל ראיה שיש בה כדי להצביע, כי לנאשם היתה גישה, שליטה, או יכולת השפעה על התיעוד והרישום של הקורסים השונים שנמנו באישום הראשון, ואשר תועדו במערכת הממוכנת של משרד החינוך לגבי השתתפות בקורסים והשתלמויות מקני גמולים שמנהל משרד החינוך, כפי שעולה ממוצג התביעה ת/2 א'-ג' שהוגש לגבי הקורסים וההשתלמויות שנרשמו לגבי הנאשם. ומעבר לאותו תיעוד של רישום השתתפותו של הנאשם, התביעה לא הביאה כל ראיה נוספת של תיעוד חיצוני מעבר לאותו רישום, כגון המסמכים שעל בסיסם בוצע הרישום, זהות הגורם שהזין את הנתונים למחשב, או ראיה כלשהי לגבי המסמכים שעל יסודן נרשמו ברשומת הנאשם ציוני הקורסים או דרך השגתם בכל אחד מהקורסים (עבודה, מבחן או הערכת המרכז). ובנוסף, כעולה מ-ת/2, מערכת המיכון של המשרד לא סווגה כחריג שני קורסים (2 ו-3) שנסתיימו באותו תאריך (1.7.03), וקלטה אותם ללא קושי לתוך מערכת הקורסים הממוחשבת.

(4) הגענו למסקנות האמורות לאחר שעיינו בהנחיות שהוגשו לבית הדין במהלך שמיעתו של התיק, לגבי אופן התכנון המימוש של קורס השתלמות, לרבות השגרה שקיימת לגבי קביעת נוהלי נוכחות ורישומה או המבחנים שצריך לעבור בכל אחד מהקורסים על מנת לזכות בגמול המיוחל. זאת לזכור, כי על פי רמת ההוכחה שנדרשת בהליכים משמעותיים, על התביעה מוטל נטל מהותי וממשי בהבאת הראיות הדרושות להוכחת יסודות העבירה, כפי שיוחסו לנאשם באישום הראשון. ואם ההנחיות מאפשרות לכל משתתף בהשתלמות כאמור להעדר 20% מזמנה של ההשתלמות, ועדיין לקבל הסמכה בה, הנטל שהיה מוטל היה על התביעה כדי לצאת לידי חובת הוכחה שמוטלת עליה היה הבאת ראיות משכנעות שהנאשם השתתף בפחות מ-80% מהשעות שאמור היה להשתתף בהן בכל קורס וקורס. בהערכה, בהשערה ואומדן לא די. ולא בכדי נקבעו בהנחיות כללים לגבי שיטת התיעוד והרישום של מידת ההשתתפות של כל חניך וחניך. בפנינו כלל לא נתברר אם אלה יושמו, פרט לכך ששמענו עקרונית שלכל קורס היה רכוז, נרשמה נוכחות ונתנו ציונים, אולם מסמכים אין. אפשר שעם חלוף השנים הם בוערו על ידי פלוני.

(5) בסופו של דבר, התביעה מיקדה את ראיותיה והנאשם אף הוא הלך באותו התיב שעימו צריך היה להתמודד, בהבאת ראיות לגבי מידת השתתפותו החסרה של הנאשם בכל קורס וקורס. ואומנם תקנה 46 לתקנות שירות המדינה (משמעת) (סדרי הדין של בית הדין) קובעת לאמור: -

"החלטת בית הדין מצא בית הדין, בתום בירור האשמה שיש בראיות שהיו בתום הבירור לפניו כדי הוכחת האשמה ירשיע בה את הנאשם בפסק-דינו. בית הדין רשאי להרשיע נאשם בעבירה שאשמתו בה נתגלתה מן העובדות שהוכחו לפניו, אף אם עובדות אלה לא נטענו בכתב התובענה, ובלבד שניתנה לנאשם הזדמנות סבירה להתגונן."

(6) במהלך שמיעתו של התיק הזה, נחשפנו על-פי הראיות שבאו בפנינו, כי בין הנאשם בעת שמונה לתפקידו כמפקח על החינוך הימי בשנת 94, ובין מורים שונים במרכזים הימיים, נתגלו מתחים ומחלוקות בעניין תפיסת תפקידו ואופן דאגתו למורים, וכי טרוניות ותלונות נגד הנאשם (ראה בין השאר עדותו של מר הנקין) הועברו לבדיקתו של משרד החינוך, אשר עיין במכלול הטענות שהופנו כנגד הנאשם והגיע לכלל מסקנה באמצעות מר גרינבוים ראש אגף א' לביקורת, כי הראיות נגד הנאשם אין בהן כדי לבסס עבירת משמעת (ראה לעניין זה את מוצגי הגנה נ/3 ו-4/נ).

(7) הראיות שבאו בפנינו מאפשרות לקבוע, כי עד התביעה מר דני סחייק, היה בין אותם מורים שבטנם היתה מלאה נגד הנאשם, (כפי שעולה מ-6/נ עד 8/נ) הנאשם סרב ליתן בידיו אישור על הסמכתו בתחום הימי - מסמך שהכין אותו העד לחתימת הנאשם, ואולם פניו הושבו ריקם. עד זה גם יזם התארגנות של מספר מורים ואולם לא כל המורים ששמו פורט בהצהרה (בדבר אי-השתתפותו של הנאשם בהשתלמות של טקטיקות של שייט מפרשיות) חתמו עליה (ראה את מוצג ההגנה נ/2) וכן את הצהרתו של שבאי לוי בדבר אי-השתתפותו של הנאשם בהשתלמויות שונות (ראה נ/5). כאשר את עוצמתו של אותו מסע אישי שנוהל נגד הנאשם ניתן לראות גם ב-1/נ הודעתה של גבי ברק שושנה, כפי שנגבתה על ידי החוקר ניסים דבורה ממנה עולה, כי חתימתה על גבי 2/נ זויפה – זיוף שנסיבותיו לא נחקרו לפי מיטב ידיעתנו על ידי גורמי החקירה.

(8) מהראיות שבאו בפנינו עולה, כי משך העיון וקבלת ההחלטה לגבי הגשת התובענה נשוא דיונו נגד הנאשם, ערכו זמן ממושך והתיק היה בעיון יחידת התביעה והחקירות המאוחדת דאז, משנת 97, עברו עליו תהפוכות של השלמת חקירה, פניות נחושות של עד התביעה דני סחייק לזרז את קבלת ההחלטה כנגד הנאשם (ראה בעניין זה את מוצג ההגנה נ/9), עד אשר הוחלט להגישה לאחר שיחידת התביעות עיינה במכלול הראיות שנאספו בתיק, לרבות בגישתו

של משרד החינוך ובסופו של עיון קיבלה החלטה להאשים את הנאשם בשני אישומיה של התובענה כאמור ברישת הכרעת דינו – החלטה שלא היתה חסרת התלבטויות (ראה בנדון את תמצית עדותו המרמזת של עו"ד אביתר טסלר וכן עיין בתמצית אימרתו של הנאשם שב-ת/1 אשר נחקר בנושאים שונים ומשונים מעבר לכתב התובענה שגובש נגדו).

(9) לכל העדים שהעידו בפנינו, בין אם מדובר בעדי תביעה ובין אם מדובר בעדי הגנה, היכרות רבת שנים עם הנאשם עוד מראשית תפקידו כמורה לימאות. חלק השתתף יחד עימו בהשתלמויות שונות, לרבות אלה שבנשוא דיונו. עוד עולה מהראיות, כי לנאשם בתוקף תפקידו סמכויות לאשר השתלמויות ימיות ולקבוע את נחיצותן ותוכן (ראה בין השאר את עדותו של שבתאי לוי) עדיין רכז ההשתלמות עומד בראשן ומשעה שמפקח מחליט להשתתף בהשתלמות זו או אחרת (ראה בין השאר את עדותו של המפקח מר אברהם קליין), דינו לכל דבר ועניין כדינו של חניך, שאמור לעמוד במטלות של כל השתלמות והשתלמות. אולם, כאמור מכל ההשתלמויות נשוא דיונו לא נותר תיעוד במשרד החינוך, או בידי התביעה, או לפחות לא הוגש, היכול להצביע על אופן הרישום או דרך ההסמכה של הנאשם כחניך באותם הקורסים. בעניין זה קיים רק הרישום הממוכן של משרד החינוך. בעניין זה פועלת לטובת הנאשם חזקת התקינות, כי משרד החינוך פעל בהזנת הנתונים על יסוד תיעוד ודיווחים תקינים ומקובלים והתביעה כאמור לא הביאה ראיות כדי לסתור חזקה זו שיצביעו על התנהגות נלוזה מצידו של הנאשם בתחום הדיווח על השתתפותו בהשתלמויות, או השגיו בהן (לעניין חזקת התקינות ראה בין היתר בג"צ 5825/01 סוהא ח'ורי סלאמה-אבו מנה נ' שר הפנים, פורסם דינים עליון כרך ס', 727).

ב. הערכת עדויות, ממצאים ומסקנות

(1) לפרק המבוא והקביעות שמצויות בו, השלכה של ממש על הממצאים והמסקנות שאליהם נגיע בפרק הסיום של הכרעת דין זו. הסוגיה להכרעה שעומדת לפתחנו לאחר שהתביעה לא עמדה במלאכת הבאת הראיות לגבי יסודות הדיווח על ההשתתפות של הנאשם בקורסים השונים והשגיו הם, כמפורט לעיל הינה, האם עלה בידי התביעה להוכיח על פי המבחן הכמותי שאותו הצבנו לעיל, כי הנאשם **השתתף בפחות מ-80%** מתוכנית ההדרכה של כל השתלמות והשתלמות.

(2) התביעה באמצעות עדיה סבורה, כי עלה בידה להוכיח את אותה השתתפות חסרה ואילו הנאשם ועדיו משוכנעים, כי השתתפותו בהשתלמויות השונות לא פחתה מאותו רף השתתפות מינימלי. למסקנתנו בנדון עלינו להגיע בהתאם לאמות המידה שנקבעו לצורך הוכחת עבירות משמעת, כאמור באותה פסקה שדנה ברמת הוכחה נדרשת, כאשר גישתנו היא, כשמדובר בעבירות שמטילות חשד של התנהגות שאינה הולמת או בלתי הוגנת במילוי התפקיד על עובד ציבור בכיר, עד כדי מעילה באמון וקבלת כספים שלא כדין, ולנוכח המקבילות הפליליות האפשריות של אותה התנהגות, יש לדרוש רמת הוכחה ויסוד נפשי הקרובים למשפט הפלילי.

(3) נבחן ונעריך להלן את הראיות שבאו בפנינו לגבי כל אחת מן ההשתלמויות שבאישום הראשון : -

(א) השטת סירות אופטימיסט

(1) מעדותו של מר אריה בדלר שלה אנו נותנים אמון, עולה, כי העד התלבט בשאלת המידתיות של ההשתתפות הנאשם בקורס זה, לנוכח התקופה הארוכה שעבר מאז התרחשותו. לכך אפשר להוסיף את ת/3 הצהרתו של נתן מינץ, על השתתפות מועטה; "של מספר פעמים" של הנאשם בקורס זה ותוספת לה מצויה בעדות שהוגשה של שבתאי לוי - ת/5 – עדות שהיא בעייתית לנוכח שינוי הגירסה שבה חזינו במהלך עדותו בפנינו, כאשר גרסת הנאשם כי נטל חלק כמקובל בהשתלמות זו, נתמכת בעדותם של עדי ההגנה רן גרליך ואברהם קליין.

(2) לאחר הערכת העדויות ובחינתן, הגענו לכלל מסקנה בכפוף למבחן הכמותי שעליו עמדנו לעיל ובהתחשב בהיקף המועט של שעות ההשתלמות בסך הכל 64 שעות, כי ראיות התביעה אינן מאפשרות להגיע לממצא חד-משמעי בנוגע למידת השתתפותו של הנאשם בקורס זה, כאשר ראיותיה של התביעה לגבי קורס זה לא נותרו לבדן בעוד שעדי ההגנה שהעידו בפנינו דווחו על השתתפות מלאה בהשתלמות זו.

- (3) אשר על כן אנו קובעים, כי לא קיים יסוד על בסיס דיות ואיכות הראיות שבאו בפנינו, להרשיע את הנאשם בפרט תובענה זה.

(ב) מדריכי חתירה ספורטיבית

- (1) עדותו של עד התביעה מר שבתאי לוי היא כללית ביותר. היא מצביעה שהנאשם השתתף יותר בפרק התאורטי מאשר בחלק המעשי, ואין בה מבחן כמותי של שיעור העדרותו של הנאשם בפועל מאותה ההשתלמות. בית הדין סבור, כי עדותו של עד תביעה זה גם לאחר עיונו ב-5/ת-5 אין בה כדי למלא חוסר זה, גם כאן לנוכח עדי ההגנה שבאו בפנינו, במיוחד עדותו של מאיר פריד שסימני אמת עלו מדבריו, ולכך יש להוסיף את עדותו של אברהם קליין שראה את הנאשם בקורס זה.

- (2) אשר על כן, הגענו לכלל מסקנה, כי מכלול הראיות שבאו בפנינו לגבי פרט תובענה זה אינו מאפשר להרשיע את הנאשם בעבירות שיוחסו לו בגינו.

(ג) מדריכי קיאקים אולימפיים

- (1) עדי התביעה שבאו בפנינו לגבי פרט תובענה זה; מר דב הנקין שלא זכר בעדותו בפנינו אם אכן הנאשם השתתף בקורס זה ואין באפשרותו למסור פרטים נוספים על הקורס, אל עד זה מתווסף העד שבתאי לוי, שלעומת הודעתו ב-5/ת-5 לא יכל להגיד במדויק באיזה מידה הנאשם השתתף בקורס זה. על-פי ראיות אלה, לא ניתן ליצור את "היש מאיין" ולקבוע, כי הנאשם נעדר מהשתלמות זו יותר מ-20%, במיוחד שעדי ההגנה מר קליין ואבירם מזרחי העידו, כי הנאשם השתתף כמו אחרים בקורס, ולכך נוספת הצהרתו של עד זה (ראה 11/נ).

- (2) לנוכח הממצאים שאליהם הגענו, אנו שבים וקובעים בלי שנדרש להערכת מהימנות העדויות גם לגבי פרט התובענה זה, כי לא הונח בפנינו הבסיס הראייתי המאפשר את הרשעת הנאשם בפרט תובענה זה, בעבירות המשמעת שיוחסו לו בגינו.

טקטיקות של שייט מפרשיות (ד)

(1) קורס זה הוא הנרחב ביותר ברשימת הקורסים שהעדרות ממנו בת 20% או יותר יוחסה לנאשם. עדי התביעה שבאו בפנינו הראשון ביניהם מר מינץ, העיד, כי הנאשם לא נראה באופן רצוף בקורס "הוא **ראהו פה ושם**" ואולם מחקירתו הנגדית של העד עולה, כי הוא לא היה מודע לפיצולו של קורס זה בין מכמורת וחיפה. מובן שעדות זו אינה מאפשרת להגיע לממצא על היקף העדרותו של הנאשם במובן הכמותי. ולעדות זו ניתן אף להוסיף את עדותו של הנקין דב שתכונותיה דומות, המעיד, כי ראה את הנאשם במפגש אחד וגם על סירת השיפוט ואולם העד אינו זוכר את דבר פיצולה של ההשתלמות בין חיפה ומכמורת, כאשר הנאשם עצמו על-פי עדותו בפנינו, היה חניך בחיפה דווקא. גם העד יהושוע כץ אינו מוסיף נדבך משכנע לראיותיה של התביעה, מאחר והעד מעיד על עצמו שגם הוא נעדר מעת לעת מהקורס והודה בפנינו שאם אכן הנאשם היה חניך בחיפה לא היה לעיל ידו לראותו שם. כאשר על נ/2 הוא חתם כ"אוטומט" ובזמן עדותו שוכנע, כי "תפרו תיק" לנאשם. ובנוסף, גם העד יובל אלוני מדבר שלפי "מיטב זכרונו" הנאשם לא היה במכמורת ובחיפה ואולם מעדותו עולה, כי לפי מיטב זכרונו הקורס לא פוצל לשני מרכזי הדרכה.

(2) לראיותיה האמורות של התביעה מתווסף גם ת/3 שלדברי כותבו מר מינץ הוא תולדה של הצטברות כעס נגד הנאשם. גם העד יובל אלוני מסר פרטים על מידת השתתפותו של הנאשם קורס זה. הוא הבחין בו רק בחלק המעשי, אולם לא מסר לבית הדין כל מידע על היקף העדרותו של הנאשם, אותה תכונה של העדר יכולת למסור פרטים כמותיים מדויקים איפיינה את עדותו של מר לוי שבתאי בפנינו יחד עם האמור ב-ת/5. עם זאת, עד זה ראה הנאשם בסירת השיפוט. ואילו העד אריה בדלר ראה את הנאשם כמרכז במכמורת, ולא היה בידיו למסור פרטים על מידת השתתפותו של הנאשם בחיפה. ולראיות אלה יש להוסיף את עדותו של מר מריו לוי שראה את הנאשם כמארגן ולא כמשתתף, הבחין בו בסירת השיפוט, אולם הנאשם לא השתתף עימו בשיעורים ואותו גם ראה פעם אחת במכמורת. ואחרון בעדי התביעה הוא העד דני סחייק. עד זה הבחין בנאשם "מספר מועט של פעמים", כמי שריכוז את הקורס מעבר

לזהירות שראוי לבחון את עדותו, לנוכח מערכת יחסיו עם הנאשם שהיתה כפי שהובאה לעיל. בעדותו חסר אותו מבחן כמותי דרוש לגבי היקף השעות שהחסיר הנאשם במקום בו היה חניך.

(3) לעומת עדויות אלה, בחנו את עדויות ההגנה שבאו בפנינו לגבי אישום זה: את גרסת הנאשם, כי היה חניך בחיפה, הגם שהיה לו חלק ביזום ובתכנון הקורס. את עד ההגנה מאיר פריד שאומנם לא זכר את דבר פיצולו של הקורס, אולם ראה את הנאשם במעמד של חניך.

(4) מכלול הראיות שבאו בפנינו לגבי פרט תובענה זה, אינו מאפשר לקבוע ברמת ההוכחה הנדרשת בהליכים משמעותיים, כי הנאשם נעדר מקורס זה אשר שוכנענו כי פוצל לשני מרכזי למידה, יותר מ-20%.

סוף דבר

13. לנוכח המסקנות והממצאים שאליהם הגענו בחלק המבוא של פרק זה ובחלק שדן בהערכת העדויות, קביעת הממצאים והסקת המסקנות, החלטנו **לזכות** את הנאשם מהאישום הראשון על כל פרטיו - אלה הנוגעים לאותו חלק שהתביעה לא הביאה כלל ראיות להוכחתו (הדיווח היזום ומתן הציונים העצמיים), לרבות אותו חלק שנסב על מידת השתתפותו החסרה של הנאשם, בארבעת ההשתלמויות האמורות.

14. בית הדין סבור, כי לנוכח פרק הזמן שחלף ממועד ההתרחשויות והתלונות שהוגשו עובר למינויו של הנאשם כמפקח ימי, ולנוכח דבריו של בית המשפט העליון בעש"מ 173/02 בעניין ד"ר פשין: -

"ככלל, מבחינה מהותית קיימת בעייתיות רבה בהגשת תובענה זמן רב לאחר ביצוע עבירות משמעת שנעשו בחלקן לפני למעלה מעשר שנים. ראוי כי הליכי המשמעת יתקיימו במהירות וביעילות וככל הניתן בסמוך למועד ביצוע העבירה."

15. הואיל והתביעה לא הביאה ראיות לגבי האישום השני, לאחר שבית הדין העמידה על הפגמים שנפלו בכתב התובענה ובפועל קבענו, כי חזרה בה מאישום זה, הואיל והדבר נעשה לאחר תשובתו של הנאשם לאישום זה, בית הדין למען הסר ספק **מזכה** את הנאשם גם מאישום זה כמצוותה של תקנה 15 לתקנות, כפי שתוקנה בתשס"ג.

הכרעת הדין ניתנה ביום כ"ז בכסלו התשס"ד – 22.12.2003, שלא בנוכחות הצדדים להם
תשלח באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות ערעור מסורה לצדדים לבית המשפט העליון, לפי הוראותיו של סעיף 43(א) לחוק,
תוך 30 יום מיום הגיע הכרעת הדין לידיהם.

(-)	(-)	(-)
מר אבי לבנה	ד"ר צבי קרניאל	עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד
חבר	חבר	יו"ר

תמצית פסק הדין

ערעור הנאשם על פסק דינו של בית הדין למשמעת בחיפה (בהרכב: עו"ד ורדה קטרון -ברט- יו"ר, מר צבי קרניאל ומר מחמוד חג'אזי – חברים), שניתן בתאריך 26.1.2003, שבו הרשיע בית הדין לאחר משפט הוכחות מנהל בית ספר בעבירות משמעת, הנוגעות להטרדתה המינית של מדריכה שהועסקה בבית ספרו, והטיל עליו אמצעי משמעת שונים, וביניהם פיטורין עד הגיעו לגיל 60, ללא פגיעה בזכויות כספיות.

בית המשפט העליון, לאחר שבחן את הראיות שבאו בפני בית הדין, מידת האמון שבית הדין רחש למתלוננות והמסקנות שהסיק, לא מצא עילה להתערב בהכרעת הדין.

בית המשפט העליון גם לא מצא יסוד להתערב בגזר הדין שהוטל על המערער, לנוכח דפוס התנהגותו ומדיניות התגובה הראוייה בעבירות של הטרדות מיניות, הנעשות על ידי עובד בכיר, ואולם מתוך התחשבות בפרישתו הקרבה ביטל את הורדתו בדרגה.

ניתן ביום כג' בחשון התשס"ד – 18.11.2004

ההרכב: כב' השופטת דורית בייניש

בבית המשפט העליון בירושלים

עש"ס 1934/03

בפני : כבוד השופטת ד' ביניש

המערער :

נ ג ד

המשיבה : נציבות שירות המדינה

ערעור על הכרעת הדין וגזר הדין של בית-הדין
למשמעת של עובדי המדינה בחיפה מיום 26.1.03
בבד"מ 269/99 שניתנו על ידי כבוד השופטים : עו"ד ו'
קיטרון-ברט, מר קרניאל ומר חגי'אזי

תאריך הישיבה : כ"ג באדר ב' התשס"ג (27.3.2003)

בשם המערער : עו"ד נסים זוהר

בשם המשיבה : עו"ד אריה פטר

פסק-דין

בפניי ערעור על פסק דינו של בית-הדין למשמעת של עובדי שירות המדינה אשר הרשיע את המערער במעשים שיוחסו לו בכתב-התובענה המתוקן שהוגש נגדו, בו הואשם בעבירות לפי סעיפים 17(2) ו-17(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), תשכ"ג-1963 (להלן חוק המשמעת), ולפי סעיף 4(1) להודעה על החלת החוק על עובדי הוראה, וגזר עליו את אמצעי המשמעת הבאים : נזיפה חמורה, הפקעת משכורת אחת בשלושה תשלומים שוים, הורדה בדרגה אחת ופיטורים שייכנסו לתוקף בגיל 60, ללא פגיעה בזכויות הפנסיה ובזכויות כספיות אחרות של המערער.

1. המערער, בן 59 שנים, הינו מנהל בית הספר היסודי באחד הכפרים בצפון הארץ. נגד המערער הוגש כתב-תובענה לבית-הדין למשמעת של עובדי שירות המדינה בו הואשם כי הטריד מינית מדריכה שעבדה בבית הספר. על-פי הנטען בכתב-התובענה, ביום 18.12.97 בשעות אחר הצהריים, נכנסה המתלוננת נ', מדריכה מטעם המחלקה לתכניות ושיטות במחוז צפון של משרד החינוך שעבדה בבית הספר פעמיים בשבוע, לחדרו של המערער לשיחת סיכום, כפי שנהגה בסוף כל יום עבודה. על-פי הנטען, לקראת סוף הפגישה ניגש המערער אל המתלוננת, החזיק אותה בידו האחת ומשך אותה אליו, ואת ידו השניה הכניס בין רגליה והחזיק בה בחוזקה. על-פי האמור בכתב-התובענה, המתלוננת צעקה והדפה אותו, ונמלטה לרכבה, תוך שהיא מנסה להתקשר לבעלה ולממונה עליה במשרד החינוך על מנת לספר להם את אשר ארע. על-פי כתב התובענה המתוקן, בהתנהגותו האמורה הטריד המערער מינית את המתלוננת בניגוד להוראת סעיף 43.422 לתקשי"ר, כנוסחו בזמנים הרלוונטיים לכתב-התובענה, ובטרם תוקן לאחר חקיקת החוק למניעת הטרדה מינית, וכן כי התנהג התנהגות שאינה הולמת עובד מדינה ועובד הוראה, והתנהגות שעלולה לפגוע בשמו הטוב של השירות.

2. בבית-הדין הכחיש המערער את המיוחס לו בכתב-התובענה. בעדותו אישר המערער כי באותו יום אחר הצהריים נכנסה המתלוננת לחדרו לשיחת סיכום, כרגיל, אולם על-פי גרסתו, בפגישה ביניהם שוחחו על עיתון בית הספר, ולאחר מכן אמר המערער למתלוננת כי בישיבת המורים שהתקיימה באותו היום התלוננו מספר מורות כי היא אינה נכנסת לכיתות להדריך אותן. המערער טען כי לאחר מכן ליווה את נ' לחצר בית הספר ונפרד ממנה לשלום כרגיל. עוד טען המערער כי כתב-התובענה הינו פרי עלילה שנרקמה נגדו שמטרתה היתה לגרום לו לעזוב את עבודתו.

פסק דינו של בית-הדין

3. בית-הדין הרשיע את המערער, לאחר שהשתכנע מעל לספק סביר כי המערער אכן ביצע את המעשים שיוחסו לו בכתב-התובענה. בית-הדין ציין כי נדרש להכריע בין שתי גרסאות סותרות, ולכן התבסס במידה רבה על התרשמותו ממהימנותם של העדים. בית-הדין נתן אמון מלא בגרסת המתלוננת וקבע כי "גברה בנו הנטיה לקבל במלואה את עדותה של המתלוננת. מצאנו אותה אמינה, וככזו המתארת ומשחזרת נאמנה את אשר ארע לה בישיבת שיחת הסיכום במשרדו של הנאשם ביום 18.12.97". חיזוק לגרסת המתלוננת מצא בית-הדין בעדותם של גבי מיכל רוזנפלד, פסיכולוגית קלינית אשר טיפלה במתלוננת בעקבות הארוע למשך 9 פגישות (להלן: הפסיכולוגית), בעדותה של הגב' חנה קורלנד, הממונה על הדרכה במחוז צפון והממונה הישירה של המתלוננת (להלן: קורלנד), אשר אליה התקשרה המתלוננת וסיפרה לה אודות הארוע עוד באותו יום, וכן גם בדברי מר סלאח אלשייח, מנהל היחידה לחינוך דרוזי (להלן: אלשייח) ככל שהדברים התייחסו למצבה הנפשי של המתלוננת בעת פגישתה עמו. שלושת העדים הללו שמעו את אשר ארע מפי המתלוננת, והעידו כי המתלוננת היתה מאד נסערת ובכתה. הפסיכולוגית אף העידה כי המתלוננת רעדה ודיווחה על קשיים בריכוז, חוסר שינה, סיוטים וחרדות וכי התנהגותה אופיינית לנפגעות של הטרדה מינית.

בית-הדין לא קיבל את הטענות אותן העלה בא-כוח המערער בסיכומיו בדבר פגמים וסתירות בגרסת התביעה, ובהם - ההבדל בין עדות המתלוננת ועדותה של גבי קורלנד לגבי השעה שבה התקיימה הפגישה; חוסר הבהירות לגבי השאלה האם בפגישה עסקו המערער והמתלוננת בדברים שנאמרו בישיבת המורים שהתקיימה קודם לכן, והאם בסיום הפגישה המערער הסביר למתלוננת כיצד להגיע למעלות, וליווה אותה לחצר; ההבדלים בין הגרסאות שמסרה המתלוננת בדבר המיקום בו היתה כאשר דיברה בטלפון עם בעלה; וכן רמת הפירוט השונה שבין הודעותיה של המתלוננת ת/2 ות/3. בית-הדין קבע כי הסתירות עליהן הצביע בא-כוח המערער ניתנות ליישוב בקלות, ואין בהן כדי להחליש את גרסת

המתלוננת. כמו כן לא קיבל בית-הדין את טענת המערער לפיה החקירה בפרשה לא הושלמה, וקבע כי די בראיות שהוצגו בפניו כדי להרשיע את המערער בעבירות שיוחסו לו.

עוד קבע בית-הדין כי אינו נותן אמון בגרסת המערער, לפיה המתלוננת בדתה את הסיפור מלבה לאחר שהמערער העיר לה על תיפקודה המקצועי. בית-הדין ציין כי ישנם הבדלים בין הגרסה אותה מסר המערער בחקירתו בנש"ם (ההודעה ת/5) - שם טען כי בפגישה הראתה לו המתלוננת את העיצוב לדפי העיתון, והוא החמיא לה עליו - ובין הגרסה אותה מסר בעדותו בבית-הדין - כי בפגישה אמר למתלוננת ש"המורות כבר פעמיים העירו ... שהיא לא נכנסת לכיתות להדריך אותן". עוד קבע בית-הדין כי עדויות שתי המורות כי פנו למערער לגבי תיפקודה המקצועי של המתלוננת אינן מחזקות את גרסת המערער, שכן בכל הקשור למה שהתרחש בפגישה בין המערער מתלוננת, עדויות אלה הן עדות שמיעה. כך קבע בית-הדין גם ביחס לעדותו של אלשייח לפיה המתלוננת אמרה לו שהמערער רק נגע בכתפה. בית-הדין ציין כי גם בעדות השרת, שהעיד כי לא ראה את המתלוננת נסה מבית הספר, אין כדי לסייע למערער שכן יתכן ובזמן הארוע השרת כבר לא היה בבית הספר. על כן קבע בית-הדין כי התביעה הוכיחה את אשמתו של המערער מעבר לספק סביר, והרשיע את המערער בעבירות שיוחסו לו בכתב-התובענה.

4. בעקבות הרשעתו גזר בית-הדין על המערער את אמצעי המשמעת הבאים: נזיפה חמורה, הפקעת משכורת אחת ב-3 תשלומים שוים, הורדה בדרגה אחת ופיטורים שייכנסו לתוקף לאחר הגיעו לגיל 60, ללא פגיעה בזכויות הפנסיה ובזכויות כספיות אחרות המגיעות לו על-פי דין. באשר לאמצעי המשמעת שיש להשית על המערער נחלקו הדעות בבית-הדין: דעת הרוב קבעה כי אין להחמיר עם המערער, שכן מדובר בארוע חד פעמי שאינו בעל אופי מתמשך, המהווה "מעידה חד-פעמית" עבור המערער, וכן משום שסברה כי "לא היתה תלות ממשית של המתלוננת בבעל העבירה". עוד הדגישה עמדת הרוב את התמשכות ההליכים ועינוי הדין שעבר המערער, וכן את נסיבותיו האישיות של המערער, ובהן גילו, תרומתו

ארוכת השנים לשירות המדינה, והשתייכותו של המערער לקהילה סגורה ומסורתית בה עצם ההעמדה לדין מהווה עונש. שופט המיעוט סבר כי יש להחמיר עם המערער לנוכח הנסיבות החמורות של המקרה, ובהן היותו של המערער מנהל בית ספר ובעל מעמד ביחס למתלוננת, והפגיעה הקשה שנגרמה למתלוננת, עד כי נזקקה לטיפול פסיכולוגי. עוד נתן משקל שופט המיעוט להלכה לפיה ככלל יש להחמיר באמצעי המשמעת במקרים של הטרדה מינית, ולפיכך הציע כי בית-הדין ישית על המערער אמצעי משמעת של נזיפה חמורה, פיטורין לאלתר ופסילה משירות המדינה עד לגיל 61. כאמור, עמדה זו לא התקבלה ובית-הדין ברוב דעות גזר על המערער את אמצעי המשמעת שפורטו לעיל.

הערעור

5. הערעור שבפניי נסוב הן על הכרעת הדין והן על גזר הדין. בעקבות הגשת

הערעור

עוכב ביצוע גזר הדין.

הערעור על הכרעת הדין

6. בערעור חזר בא-כוח המערער על הטענות אותן טען בסיכומיו בבית-הדין. בא-כוח המערער טען כי שגה בית-הדין כאשר הרשיע את המערער בעבירות בהן הואשם, שכן עדותה של המתלוננת היתה רצופת סתירות ותמיהות, ולא מצאה חיזוק בעדויות האחרות שנשמעו בבית-הדין. בא-כוח המערער טען כי עדותו של אלשייח, סותרת באופן משמעותי את גרסת המתלוננת שכן הוא העיד כי כאשר סיפרה לו על הארוע ימים ספורים לאחר מכן, אמרה לו כי המערער החזיק בכתפה; כן טען כי אין לייחס משקל לעדות הפסיכולוגית, שכן זו התקשתה לזכור את הטיפול במתלוננת, ולא הוגש כל תיעוד בכתב של הטיפול. לפיכך, טען בא-כוח המערער, עדותה לא ניתנה לפי הכללים של עדות מומחה אלא היא עדות שמיעה וסברה, ואין לייחס לה משקל. בא-כוח המערער טען שגם עדותה של קורלנד היא עדות שמיעה, ושגה בית-הדין כאשר התבסס עליה. עוד טען בא-כוח המערער כי

בית-הדין שגה כאשר דחה את גרסת המערער באשר לארוע ביום 18.12.97. זאת משום שגרסתו לגבי נושא שיחתם בחדרו באותו יום נתמכה בעדותן של שתי מורות אשר העידו כי אכן התלוננו באוזני המערער כי המתלוננת אינה נכנסת לכיתות ואינה מלמדת אותן שיטות הוראה חדשות, וכן בעדותם של שרת בית הספר, מר סלים פריד, והשומר, מר מופאלח פאלח, שכן השרת העיד כי מעולם לא ראה את המתלוננת בורחת מבית הספר והשומר העיד כי ראה את המתלוננת עוזבת את בית הספר באותו יום ולא היה דבר מה חריג בעזיבתה. בא-כוח המערער טען עוד כי הצורה שבה נוהלה החקירה היתה רשלנית שכן לא נחקרו מספר אנשים שהיו מעורבים בפרשה ולא נבדקו דו"חות תקופתיים לגבי תיפקודה של המתלוננת בעבודה וכן לא נערכה בדיקה לגבי השיחות שביצעה המתלוננת מן הטלפון הסלולארי, לגבי מיקום המתלוננת והאנשים אליהם התקשרה. כמו כן חזר המערער על טענתו כי כתב-התובענה שהוגש נגדו הינו פרי מזימה שנרקמה כנגדו במטרה להביא לפרישתו מתפקידו. המערער ביסס טענתו בעיקר על כך שהוצע לו לפרוש מבלי להעמידו לדין. בהקשר זה הביע המערער תמיהה על כך שהמתלוננת לא הגישה תלונה במשטרה, וטען כי יש בכך כדי לעורר ספק בגרסתה.

מנגד, סמך בא-כוח המדינה ידיו על הכרעת הדין של בית-הדין למשמעת, וטען כי בדין הורשע המערער בעבירות שיוחסו לו בכתב-התובענה.

7. לאחר שעיינתי במכלול החומר ושמעתי את טיעוני הצדדים, באתי לידי מסקנה כי דין הערעור על הכרעת הדין להידחות. הרשעת המערער התבססה בעיקר על האמון שנתן בית-הדין בעדותה של המתלוננת, אשר קיבל "ללא היסוס" את גרסתה המפלילה. מנגד, לא נתן בית-הדין אמון בגרסת המערער. הלכה מבוססת היא כי לא בנקל יתערב בית משפט זה בממצאי מהימנות שנקבעו על-ידי בית-הדין (ראו למשל עש"ם 7/78 פויברגר נ' נש"ם, פ"ד לב(3) 216, 223; עש"ם 7686/00 תעיזי נ' נש"ם, פ"ד נו(1) 178, 188), ובמקרה זה איני רואה לחרוג מן הכלל.

בנוסף לקביעת בית-הדין לגבי מהימנותם של המתלוננת והמערער, מצא בית-הדין חיזוק לגרסת התביעה בעדותם של קורלנד ואלשייח, ובמיוחד של הפסיכולוגית, שתיארו בעדותם את התנהגותה של המתלוננת לאחר הארוע. אמנם, צדק בא-כוח המערער כי עדותם לגבי מה שארע בפגישה בין המתלוננת והמערער היא עדות שמיעה, אולם עדותם לגבי מצבה הנפשי של המתלוננת לאחר הארוע היא עדות ביחס להתרשמותם הישירה מהתנהגותה של המתלוננת. עדים אלה העידו כי המתלוננת היתה נסערת ובכתה. הפסיכולוגית אף העידה כי המתלוננת רעדה ודיווחה על בעיות בתיפקוד היומיומי כגון קשיים בריכוז, חוסר שינה, סיוטים ופחד מפני גברים. הפסיכולוגית הביעה עמדה חד משמעית שהתנהגות זו אופיינית לנפגעות של הטרדה מינית. לפיכך התנהגות המתלוננת כפי שמצטיירת מן העדויות הללו, מחזקת את גרסתה כי היא הוטרה מינית על-ידי המערער.

אין לקבל את טענות בא-כוח המערער גם בנוגע לסתירות כביכול בגירסת המתלוננת. הסתירות עליהן הצביע בא-כוח המערער אינן סתירות של ממש, הן אינן מתייחסות לעדות שמסרה המתלוננת לגבי מעשה ההטרדה עצמו, אלא לפרטים שבשולי הארוע. עיקר עדותה, בכל הנוגע למה שארע בפגישה ולמעשה ההטרדה המינית, נמצאה אמינה ועקבית על-ידי בית-הדין. בצדק קבע בית-הדין כי גם בעדות שתי המורות, שרת בית הספר והשומר אין כדי לעורר ספק סביר באשמת המערער, שכן עדותן של המורות הסתכמה בכך כי הן התלוננו בפני המערער ביחס למתלוננת, ואין בעדותן כדי להצביע על מה שהתרחש בפגישה שבין המערער והמתלוננת. גם עדותם של השרת והשומר אין בה כדי לעורר ספק, שכן העובדה כי השניים לא ראו את המתלוננת בורחת מבית הספר אינה שוללת את האפשרות כי הדבר התרחש, שעה שהם לא היו במקום. באשר לטענת בא-כוח המערער לפיה עדותו של אלשייח לפיה המתלוננת סיפרה לו כי המערער נגע בכתפיה בלבד, הרי שלנוכח מכלול הראיות כפי שפורטו לעיל, לא שוכנעתי כי יש בעדות זו כדי לעורר ספק בגרסת המתלוננת ולהצדיק את התערבות בית משפט זה.

באשר לטענות אותן העלה בא-כוח המערער בדבר הפגמים שנפלו בהליך החקירה, והחשד כי מרשו נפל קורבן למזימה, הרי שאלה משוללות בסיס, וצדק בית-הדין כאשר קבע כי היה די בחומר הראיות לשם הרשעת המערער במיוחס לו בכתב-התובענה.

מכל הטעמים המפורטים לעיל, השתכנעתי כי הכרעת הדין מבוססת על-פי חומר הראיות שהיה בפני בית-הדין.

הערעור על גזר הדין

8. כאמור, על המערער נגזרו אמצעי המשמעת הבאים : נזיפה חמורה, הפקעת משכורת אחת ב-3 תשלומים שוים, הורדה בדרגה אחת ופיטורים שייכנסו לתוקף בהגיע המערער לגיל 60, קרי בחודש דצמבר 2003, ללא פגיעה בזכויות הפנסיה ובזכויות כספיות אחרות המגיעות למערער על-פי דין. הערעור על גזר הדין מתמקד בבקשת המערער כי יבוטל אמצעי המשמעת של פיטורים. בא-כוח המערער טען כי בית-הדין החמיר עם מרשו יתר על המידה, בהתחשב בכך שהמערער עובד בשירות המדינה 37 שנים, ולאורך כל שנות העסקתו, התנהגותו היתה ללא רבב, והוא זכה להערכת הממונים עליו. בא-כוח המערער טען כי עצם העמדתו לדין פגעה באופן קשה במערער, בשל היותו בן לעדה הדרוזית החי בקהילה סגורה. עוד טען בא-כוח המערער כי יש להתחשב בהתארכות ההליכים על-פני 5 שנים, ועינוי הדין שנגרם למערער כתוצאה מכך.

לעומתו טען בא-כוח המדינה כי לא רק שאמצעי המשמעת שהושתו על המערער אינם חמורים יתר על המידה, אלא שהם קלים מדי, והנסיבות החמורות של המקרה הצדיקו את דעת המיעוט באשר לאמצעי המשמעת. אמנם, המדינה נמנעה מלערער על גזר הדין, בעיקר בשל גילו המבוגר של המערער, אך לגישת המדינה, אף אין להקל עמו.

בעקרון אין לקבל את טענות המערער כי גזר הדין שהושת עליו הינו חמור יתר על המידה. הטרדה מינית אכן מתבטאת במגוון התנהגויות, שמידת חומרתן משתנה, ובהתאם לכך גם משתנה חומרתם של אמצעי המשמעת. המערער הורשע במעשה של הטרדה מינית פיזית, שאופיו ונסיבותיו ממקמים אותו ברף הגבוה של ההטרדה מינית, וזאת על אף היותו חד פעמי. מעשהו של המערער פגע במתלוננת באופן קשה עד כי נזקקה לטיפול פסיכולוגי מתמשך. חומרה מיוחדת ניתן לראות בכך שהמערער נושא בתפקיד הבכיר של מנהל בית ספר - ממנו ישנה ציפיה לרמת התנהגות גבוהה שתהיה דוגמא ומופת לתלמידיו (ראו: עש"ס 917/99 מדינת ישראל נ' עבדאללה חמזה, פ"ד נג(3) 77, 83) – והמוטרדת, הגם שנקבע על ידי בית-הדין שאינה נתונה למרותו, הינה מדריכה העובדת בבית הספר אותו הוא מנהל. על אף האמור, ראיתי להקל במידת-מה באמצעי המשמעת שנגזרו על המערער, וזאת רק בכך שיבוטל האמצעי של הורדתו בדרגה. הקלה זו היא עקב העובדה שזמן רב חלף מאז ביצוע העבירה ועד לסיום ההליכים. כן נראה שבנסיבות הענין לא היתה כוונה גם לבית-הדין לפגוע בזכויותיו של המערער בפרישתו.

אשר על כן, ומן הטעמים שפורטו לעיל, הערעור נדחה, בכפוף לאמור לעיל.

ניתן היום, כ"ג בחשוון התשס"ד (18.11.2003).

תמצית פסק הדין

ערעורים הדדיים של הנאשם והמדינה על פסק דינו של בית הדין למשמעת בחיפה (בד"מ 127/01) שניתן ביום 27.11.2002 על ידי ההרכב: עו"ד יוסף תלרז, אב בית הדין – יו"ר; גב' יהודית מילגרום – חברה; ומר זיידאן ג'מאל – חבר.

בית הדין למשמעת בחיפה הרשיע את הנאשם בשלושה מתוך ששה אישומים, בכך שהתבטא כלפי תלמידות, או התייחס בנוכחותן של התלמידות, באמירות בעלות אופי מיני במהלך פעולתו כמדריך של"ח וכמורה.

בית הדין, בתום ההליך, הטיל על הנאשם אמצעי משמעת של: נזיפה חמורה, הורדה בדרגה אחת למשך שנה, העברה לבית ספר אחר ופסילה לתפקיד של מדריך של"ח למשך שנתיים. (להלן-גזר הדין).

בית המשפט העליון דחה את ערעורו של הנאשם, שטען כי התבטאויותיו היו נעדרות אופי מיני, לנוכח האווירה ששררה בינו ובין תלמידותיו, גם אם אלה אכן חשו מבוכה בעקבותיהן.

בית המשפט העליון דחה טענות נוספות לגבי המסקנות שהסיק בית הדין לגבי האישומים שבהם הנאשם הורשע, וקבע כי מעשיו של הנאשם לא היו בגדר הומור רע, אלא הטרדה מינית.

המדינה ערערה על קלותם של אמצעי המשמעת האמורים, וטענה, כי אלה מחטיאים את מטרתו של ההליך המשמעת, וזאת בהתחשב במעמדו כמורה שביצע את המעשים, שעה שהתלמידות היו נתונות להשגחתו.

המדינה ביקשה להורות על פיטוריו של המערער, ועל פסילתו לשמש כמורה ומדריך של"ח לפרק זמן של חמש שנים.

בית המשפט העליון, לא בלי לבטים, החליט לדחות את ערעורה של המדינה על גזר דין, וקבע כי יש באמצעי המשמעת שהוטלו כדי להגשים את תפקידם, לרבות ההרתעת, של אמצעי המשמעת, תוך הבעת תקווה שהנאשם יפיק את הלקח הראוי מהרשעתו.

ניתן ביום כה' בסיוון התשס"ג – 25.6.2003

בהרכב: כב' השופטת דורית בייניש

בבית המשפט העליון בירושלים

עש"ם 11025/02

עש"ם 65/03

כבוד השופטת ד' ביניש

בפני:

המערער בעש"מ 11025/02

והמשיב בעש"מ 65/03 :

נ ג ד

מדינת ישראל

המשיבה בעש"מ 11025/02

והמערער בעש"מ 65/03 :

ערעור על גזר דינו של בית הדין למשמעת של עובדי
המדינה בתיק בד"מ 127/01 מיום 27.11.02 שניתן על
ידי כבוד השופטים: יוסף תלרז – יו"ר, גב' יהודית
מילגרם ומר זיידאן ג'מאל

כ"ג באדר ב' התשס"ג (27.3.2003)

תאריך הישיבה:

בשם המערער בעש"מ 11025/02

והמשיב בעש"מ 65/03 :

עו"ד תמי אולמן

בשם המשיבה בעש"מ 11025/02

והמערער בעש"מ 65/03 :

עו"ד חובב ארצי

פסק-דין

בפניי ערעורים נגדיים על פסק דינו של בית הדין למשמעת של עובדי מדינה
שהרשיע את המערער בעש"מ 11025/02 (הוא המשיב בעש"מ 65/03) (להלן:
המערער או איזנר), בשלושה מתוך ששה אישומים שהוגשו נגדו לפי סעיפים 17(2),
17(3) לחוק שירות המדינה (משמעת), תשכ"ג-1963 (להלן: חוק המשמעת), וסעיף 4
(1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה, הקובע כי עובד הוראה יהיה

אשם בעבירת משמעת אם "התנהג התנהגות שאינה הולמת עובד הוראה בישראל".
אייזנר מערער כנגד ההרשעה, ואילו המדינה (להלן: המדינה או המשיבה) מערערת על קולת העונש.

1. המערער עבד בזמנים הרלוונטים לתובענה כמורה למתמטיקה בחטיבה העליונה של בית הספר "רוגוזין" בקרית אתא, וכמורה לשל"ח – שדה לאום חברה, בחטיבת הביניים של בית הספר. המערער הואשם כי במספר הזדמנויות התבטא כלפי תלמידות התבטאויות בעלות אופי מיני וכן ליטף תלמידה בשערה, בכתפה ובידה; בכך הפר את משמעת שירות המדינה, הפר את הוראות סעיפים 3 ו-4 לחוק למניעת הטרדה מינית וסעיף 43.4 לתקשי"ר, והתנהג התנהגות שאינה הולמת עובד הוראה בישראל.

באישום הראשון יוחס למערער כי במהלך טיול שאל את המתלוננת ד.ב. שלבשה חולצה ועליה הדפס של צבים בתנוחות אינטימיות, איזו תנוחה היא הכי אוהבת. כאשר השיבה לו המתלוננת כי עודנה בתולה, אמר לה המערער שתספר לו אחרי שתתנסה.

על פי האישום השני, במהלך טיול לטבריה, אמר המערער למתלוננת נ.ד. להוריד את חזייתה של תלמידה אחרת.

על פי האישום השלישי, במהלך טיול בן יומיים, אמר המערער למתלוננת ש.ק. מספר פעמים "את ישנה איתי, נכון?".

באישום הרביעי יוחס למערער כי אמר למתלוננת ע.כ. בזמן שאינו ידוע "איזה תחת".

על פי האישום החמישי נהג המערער ללטף את שערה, כתפה וידה של המתלוננת י.ס., וכן נהג לנעוץ מבטים בגופה ולעשות תנועות של ליקוק שפתיים.

על פי האישום הששי, במהלך טיול לטבריה, אמרה המתלוננת ח.נ. לחברתה כי חזייתה לוחצת לה, ואז המערער אמר לה: "אז תוריד אותה".

2. בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה, כפר המערער באישומים שיוחסו לו. המערער טען כי אינו זוכר את הארועים שתוארו בכתב האישום, אולם גם אם אלו התקיימו, הרי שהמערער הכחיש כי הם היו בעלי אופי מיני. המערער טען כי האוירה במסגרת הטיולים בשל"ח היא אוירה משוחררת ולא פורמאלית, וכי הדברים נאמרו בצחוק. באשר לאישום החמישי, לפיו נהג המערער ללטף את המתלוננת, לנעוץ מבטים בגופה וללקק את שפתיו, טען המערער כי הוא אינו זוכר את המקרה הספציפי אולם הוא ליטף תלמידים ותלמידות רק ליטופי עידוד אבהיים ונטולי אופי מיני. כמו כן הכחיש המערער כי נעץ מבטיו בגופה של המתלוננת, והסביר כי הוא מרבה ללקק את שפתיו בשל כך שנולד עם שפה שסועה.

בית הדין קיים מספר דיונים ובהם שמע עדויות מפי המתלוננות, למעט המתלוננת נ.ד אשר הוחלט שלא להעידה, וכן מפי חוקרת באגף החקירות של נציבות שירות המדינה. מטעם ההגנה העיד המערער וכן מורה ומרכזת שכבה בבית הספר. בתום מסכת ההוכחות, החליט בית הדין להרשיעו באישומים הראשון, השלישי והרביעי, ולזכותו מהאישומים השני, החמישי והששי.

בית הדין קבע כי המתלוננות עשו עליו רושם מהימן, וכי מעדותן עולים "סימני אמת מובהקים". בית הדין לא ייחס חשיבות להבדלים הקלים שבין עדותן בבית הדין והדברים שסיפרו בחקירתן בנציבות שירות המדינה, נוכח חלוף הזמן בין קרות הארועים ובין מתן העדות בפני בית הדין. בית הדין מצא חיזוק למסקנתו בדבר אמינות המתלוננות בכך שהן אינן נוטרות טינה כלפי המערער, והוסיף כי "לפחות חלקן ניסו לשוות למעשים נופך מתון יותר מהוויתם, לנוכח חיבתן למורה" (עמ' 27 להכרעת הדין). לעומת זאת, בית הדין לא נתן אמון בעדותו של המערער, ובטענתו כי אינו זוכר את הארועים הנדונים, וקבע כי נוצר הרושם ש"מדובר בזכרון סלקטיבי המתאים עצמו לסיטואציה של השואל ומעמדו".

אשר לאישום הראשון, על אף שהיה שוני מסויים בין נוסח כתב התובענה, בו נכתב כי המתלוננת ד.ב. היא זו שלבשה את החולצה שעליה הדפס הצבים, ובין עדותה של ד.ב. לפיה אחת המדריכות היא זו שלבשה את החולצה – קבע בית הדין כי השוני איננו מהותי, ומכל מקום אינו פוגם במהימנות העדות. בית הדין קבע עוד כי ההתבטאות נשאה אופי מיני חמור, והרשיע את המערער בעבירה של התנהגות בלתי הולמת לפי סעיף 17(3) לחוק המשמעת.

באשר לאישום השני, קבע בית הדין כי לא הובאו בפניו הראיות הדרושות להרשעת המערער באישום זה. זאת משום שהמתלוננת באישום זה לא העידה בפני בית הדין, ואין ניתן להסתפק בעדותה של מתלוננת אחרת בעניין זה, שכן זו היתה עדות מפי השמועה. לפיכך זיכה בית הדין את המערער מן האישום השני.

אשר לאישום השלישי, קבע בית הדין כי הוא מקבל את גרסת המתלוננת ש.ק. לפיה שאל אותה המערער "את ישנה איתי?", וכי המערער חזר על הצעה זו מספר פעמים. עוד קבע בית הדין כי גם אם הדברים נאמרו בצחוק במסגרת האוירה הלא-פורמאלית בטיול, הרי שעל-פי המבחן האובייקטיבי, ובהתחשב במערכת היחסים שבין מורה ותלמידה, הדברים נשאו אופי מיני. בית הדין אף קבע כי המתלוננת חשה מבוכה ואי-נוחות מההצעה. בית הדין הרשיע את המערער ביחס לפרט אישום זה הן בעבירה של אי קיום הוראה על פי סעיף 17(2) לחוק המשמעת בשילוב עם הוראות סעיפים 3-4 לחוק למניעת הטרדה מינית, תשנ"ח-1998 ופרק 43.4 לתקשי"ר, והן בעבירה של התנהגות בלתי הולמת לפי סעיף 17(3) לחוק המשמעת.

בית הדין הרשיע את המערער גם באישום הרביעי, בקובעו כי גם אם המתלוננת ע.כ. לא זכרה את הנסיבות המדויקות בהן נאמרה האמירה: "איזה תחת", הרי שלא נמצאו סתירות של ממש בעדותה של המתלוננת, ובית הדין נתן בה אמון. בית הדין קבע כי לביטוי יש "מטען מיני מובהק המתייחס לאיבר גוף אינטימי וקיים בו ... גם יסוד משפיל בהתייחס לנסיבות של גיל הנערה והביטוי הגס והפוגעני שננקט לגבי אחד מאיברי גופה" (עמ' 29 להכרעת הדין). לפיכך הרשיע בית הדין את המערער גם באישום זה הן על פי סעיף 17(2) לחוק המשמעת בשילוב עם סעיפים 3-4 לחוק למניעת הטרדה מינית ופרק 43.4 לתקשי"ר, והן על פי סעיף 17(3) לחוק המשמעת.

בית הדין זיכה את המערער מן האישום החמישי. בית הדין נתן אמון בגרסת המתלוננת י.ס. אודות הנגיעות של המערער בידה, בכתפה ובשערה, אולם קבע כי הראיות אינן מאפשרות לקבוע כי הנגיעות הללו היו בעלות אופי מיני, והוא סבור כי הנגיעות היו נגיעות של תמיכה ועידוד. כמו כן קבע בית הדין כי לא ניתן לקבוע כי המבטים שנתן המערער במתלוננת היו בעלי אופי מיני, משום שזו העידה כי היא לא ראתה על איזה חלק מגופה הסתכל.

אשר לאישום הששי, קבע בית הדין כי גם עצתו של המערער למתלוננת ח.נ. לאחר שהתלוננה באוזני חברתה כי החזיה לוחצת לה, כי "תוריד אותה", נעדרה אופי מיני. בית הדין קבע כי האמירה לא התייחסה לאיבר בגוף המתלוננת, ואף לא ציינה את פריט הלבוש האינטימי, ולכן יש לייחס אותה לאווירה הנינוחה והפתוחה ששרתה בטיול. בית הדין ציין עם זאת, כי מוטב היה אם המערער היה נמנע מלהתערב בשיחה זו. לפיכך זיכה בית הדין את המערער גם מן האישום הששי.

3. בית הדין גזר על המערער את אמצעי המשמעת הבאים: נזיפה חמורה, הורדה בדרגה אחת למשך שנה, העברה מבית הספר "רוגוזין" לבית ספר אחר, ופסילה למילוי תפקיד של מדריך של"ח במשרד החינוך למשך שנתיים. בגזר הדין פירט בית הדין את השיקולים שהנחו אותו בהחלטה על אמצעי הענישה אשר השית על המערער. ראשית, שקל בית הדין את תכלית הענישה בדין המשמעתי – הגנה על תפקוד שירות המדינה ואמון הציבור בשירות, ומניעת פגיעה בשמו הטוב של שירות המדינה. כמו כן, התייחס בית הדין לכך שככלל יש מקום לגישה מחמירה באמצעי הענישה כאשר מדובר במקרים של הטרדה מינית, בשל היותם נפוצים בשירות המדינה. בעניינו של המערער, קבע בית הדין כי אמנם מעשיו לא נמצאים ב"רף העליון" של ההתנהגות הפסולה מסוג הטרדה מינית, אולם בהתחשב במעמדו של המערער כמורה של המתלוננות ובפער הגילים שבינו לבינה, הרי שיש מידה רבה של חומרה במעשיו של המערער. מנגד, שקל בית הדין את תרומתו הרבה של המערער לשירות המדינה כמורה וכמדריך של"ח כפי שבאה לידי ביטוי בראיות שהביאה לשם כך ההגנה. לנוכח מכלול השיקולים, החליט בית הדין שאין הכרח לפטר את המערער, והשית עליו אמצעי משמעת חלופיים, כאמור לעיל.

הערעורים

4. המערער ערער על הרשעתו וכן על חומרת אמצעי המשמעת. במהלך הדיון בפניי, ביום 27.3.2003, הודיעתי באת-כוחו של המערער כי מרשה מוותר על ערעורו ככל שהוא נוגע לחומרת העונש, ולפיכך נותר על כנו רק ערעורו על ההרשעה. מנגד, המדינה ערערה על קולת אמצעי המשמעת שהושתו בגין האישומים בהם הורשע (עש"ם 65/03) וביקשה כי נחמיר בעונשו של המערער ונורה על פיטוריו ופסילתו לחמש שנים מלשמש כמורה ומדריך של"ח.

הערעור כנגד הכרעת הדין (עש"ם 11025/02)

5. בערעור טענה באת-כוחו של אייזנר טענה כללית שהתביעה לא הוכיחה את המועד המדויק בו ארעו הארועים שבתובענה, אלא רק שהם קרו בין השנים 1998-1999. לפיכך, טענה, אין כלל ודאות כי חלים בעניינו החוק למניעת הטרדה מינית, תשנ"ט-1998, שנכנס לתוקף ביום 10.9.1998, ופרק 43.4 לתקשי"ר כפי שתוקן לאחר חקיקת החוק, ולא ניתן להרשיעו על-פי נורמות שלא היו קיימות בזמן ביצוע המעשה.

יש ממש בטענת המערער ככל שהיא נוגעת לתחולת החוק למניעת הטרדה מינית, שכן ביחס לאישומים השלישי והרביעי בהם הורשע לא נקבע מועד הארועים שהיו בשנת 1998, ולפיכך ספק אם הוראות החוק הנ"ל חלות על ארועים אלה, אפילו יש בהם הטרדה מינית. אך אין בטענה זו כדי להועיל למערער. אמנם, אין ניתן להרשיע את המערער על פי הוראת חוק שיתכן ולא היתה בתוקף באותו הזמן; לכן, הנחת המוצא לדיוננו היא זו שמיטיבה עם המערער, והיא שהמעשים נעשו עוד בטרם נכנס החוק לתוקפו. ואולם, אין בקביעה זו כדי לסייע מהותית למערער, שכן גם לפני חקיקת החוק למניעת הטרדה מינית, מדובר בהתנהגות שאינה הולמת וזו עבירת משמעת, על פי סעיף 17(3) לחוק המשמעת. משכך, אין נדרשת גם הכרעה בשאלה האם ניתן להרשיעו גם על פי 17(2) בהסתמך על הוראת סעיף 43.422 לתקשי"ר בנוסחה טרם חקיקת החוק למניעת הטרדה מינית. על פני הדברים, ספק גם אם ניתן להרשיעו כאמור, משום שסעיף 43.422 לתקשי"ר עסק בעובד שהטריד מינית עובד אחר. שאלה זו התעוררה בעש"ם 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, פ"ד נב(1) 650 (להלן: בן אשר), שם נדון ערעורה של המדינה על זיכוי של מורה בסמינר הקיבוצים מהאישומים שייחסו לו הטרדה מינית של תלמידה בסמינר. השופט זמיר נמנע מלהכריע בשאלה זו באותו עניין שכן ניתן היה להרשיע את בן אשר בהתבסס על סעיף 17(3) לחוק המשמעת, בגין התנהגות שאינה הולמת עובד מדינה, והתנהגות שעלולה לפגוע בתדמיתו או בשמו הטוב של שירות המדינה (בן אשר, 675 ; ראו גם עש"ם 2/73 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד כח(1), 365 ; עש"ם 2/89 חבר נ' מדינת ישראל (לא פורסם)). גם בענייננו אין צורך להכריע בשאלה זו, ומאותו הטעם. המסקנה היא, אפוא, כי אין לזכות את המערער אך מן הטעם שיתכן והארועים התרחשו לפני כניסת החוק למניעת הטרדה מינית לתוקף, וניתן לבחון את הרשעתו בשלושת האישומים בהם הורשע גם על-פי סעיף 17(3) לחוק המשמעת.

6. טענה כללית נוספת שטענה באת-כוחו של המערער היא כי על אף שאין המערער זוכר את הארועים המדוברים, הרי שאם נאמרו על ידו הדברים לתלמידותיו, הם נעדרו אופי מיני. זאת משום שהם נאמרו במסגרת האוירה הנינוחה והמשוחררת המאפיינת את טיולי השל"ח, וכן בשל העובדה שהדברים נאמרו ברבים, במהלך הפעילויות בטיול. עוד נטען בשם המערער כי במידה ונאמרו הדברים, הרי שהם נאמרו בבדיחות הדעת וכך הם גם התקבלו, שכן לפי הטענה, המתלוננות לא תיארו בעדותן חוויה של הטרדה והשפלה. לפיכך, טוענת בא-כוחו של המערער, המעשים אינם מהווים הטרדה מינית.

אין לקבל את הטענה לפיה ההתבטאויות של המערער באישומים בהם הורשע נעדרות אופי מיני. כפי שיפורט בהתייחס לכל אישום בנפרד, הערותיו של המערער למתלוננות נשאו אופי מיני מובהק. השאלות ששאל היו שאלות אינטימיות הנוגעות להתנהגותן המינית, וההערה שהשמיע באוזני המתלוננת ע.כ. אופיינה בהתייחסות בוטה וגסה לאיבר אינטימי בגופה. התייחסויות מסוג זה הן בעלות אופי מיני מובהק (השוו ההגדרה שנקבעה בסעיף 43.421 לתקשי"ר, ולאחר מכן בחוק למניעת הטרדה מינית; ראו גם עש"ס 5771/01 פודלובסקי נ' נש"ס, פ"ד נו(1), 463, 475 (להלן: ענין פודלובסקי)). זאת ועוד, אין לנתק בין המשמעות והאופי המיני של אמירותיו של המערער לבין מערכת היחסים המיוחדת שנהגה בין המערער למתלוננות. מדובר באדם בעל מעמד של מורה ומדריך המבוגר מהמתלוננות. מטבע הדברים, מעמדו של המערער כלפי הנערות הצעירות שנשאו עיניהן למוצא פיו, ופער הגילים, הגביר את האוירה רוויית המתח והמשמעות המינית שיצר המערער כלפי תלמידותיו, נערות מתבגרות.

באשר לטענה כי הדברים התקבלו בהומור על ידי המתלוננות, יש להדגיש כי רוב המתלוננות העידו שחשו מבוכה וחוסר נוחות מהערותיו של המערער (ראו עדותן של ש.ק., ע.כ., י.ס. וח.נ.). יתרה מזו, אף אם המתלוננות לא חשו השפלה או מבוכה לנוכח התנהגותו של המערער, הרי שדי בכך שמבחינה אובייקטיבית, המערער התנהג התנהגות פסולה בעלת אופי מיני כלפי תלמידותיו, כדי להרשיעו בהתנהגות שאינה הולמת עובד מדינה. תחושותיהן של המתלוננות ותחושותיו של המערער אינם מהווים את אבן הבוחן לגבולות ההטרדה המינית. אלה נקבעים על ידי בית המשפט, שהוא הקובע קביעה נורמטיבית מהו סטנדרד ההתנהגות הנדרש מעובד מדינה, והיכן עובר הגבול בין התנהגות ראויה ובין התנהגות פסולה. וכך נקבע בענין פודלובסקי, בעמ' 478 :

"כאשר מדובר בפגיעה בכבוד או בביזוי, המבחן לקיומה נגזר מטיבה של ההתנהגות הפוגענית ואינו מותנה במידת הפגיעה הסובייקטיבית של הנפגע. גם אין צורך שהמתלוננת תדע לבטא את תחושותיה בביטויים משפטיים" (ראו גם דברי השופט זמיר בעניין בן אשר, בעמ' 687).

בעניין שלפניי, יש להביא בחשבון את היותן של המתלוננות נערות צעירות, ואת יחסי המרות שהתקיימו בינן ובין המערער. יש להביא בחשבון גם את החיבה הרבה וההערצה שחשו התלמידות כלפי המערער. בנסיבות אלה, הפרשנות של המתלוננות את הארועים, עשויה היתה להיות שגויה, ויתכן והן אף חשו מוחמאות לנוכח תשומת הלב לה זכו מצד המערער. ודאי אין בהבנה שגויה זו כדי לשלול את האופי הפסול של הדברים.

7. בנוסף לטענות הכלליות באשר להרשעה, טען המערער טענות פרטניות באשר להרשעתו בכל אישום ואישום.

אשר לאישום הראשון, טען המערער כי השוני שבין הכתוב בתובענה, לפיה המתלוננת ד.ב. היא שלבשה את החולצה, ובין עדותה של המתלוננת בבית הדין, ממנה עלה כי אחת המדריכות שהתלוו לטיול היא שלבשה את החולצה, הוא שוני מהותי ויש בו כדי לפגום במהימנות גרסת המתלוננת. כן טען המערער כי התביעה נמנעה מלהעיד שתי תלמידות נוספות אשר לכאורה היו נוכחות בארוע המדובר. המערער טען כי הימנעות מהבאת העדות פועלת לרעת המדינה אשר ויתרה על הבאתה, שכן יתכן ועדות זו היה בה לקעקע את גרסת התביעה. עוד טען המערער כי הדברים נאמרו בהומור ונעדרו אופי מיני.

לא ראיתי להתערב בהרשעת המערער באישום זה. בצדק קבע בית הדין כי השוני בין הגרסאות אינו נוגע לעיקרו של הארוע, הנעוץ בפנייתו של המערער אל המתלוננת, ובדברים שאמר לה. עיקרי עדותה של המתלוננת היו זהים לתלונתה בנציבות שירות המדינה, ועדותה זכתה לאמון מלא מצד בית הדין. די בכך על מנת להרשיע את המערער באישום זה, בגין התנהגות שאינה הולמת. באשר לטענת המערער לפיה ההתבטאות אינה נושאת אופי מיני, הרי שאין לה על מה להתבסס ודינה להידחות מכל וכל. המערער שאל את ד.ב. שאלה בעלת גוון מיני מובהק, בדבר התנחות המיניות המועדפות עליה, והזמין אותה לספר לו כאשר תחוה חוויה מינית. ההתייחסות המינית היתה ישירה ובוטה, ואין בעובדה שהנימה היתה

מבודחת וקלילה ושהמערער לא היה לבד עם המתלוננת כדי להפחית מן המטען המיני הנלווה לדברי המערער.

באשר לאישום השלישי, טען המערער כי פניותיו לש.ק. לא היו בעלות אופי מיני, וזאת משום שלאור סידורי השינה בטיול הצעתו למתלוננת לא היתה בת ביצוע. זאת ועוד; בהתחשב בנסיבות שבהן נאמרו האמירות, באוירה משוחררת ובבדיחות הדעת, אין לומר כי ההצעות היו בעלות אופי מיני. עוד טען המערער כי המתלוננת ש.ק. לא היתה תלמידה מן השורה בטיול אלא בעלת תפקיד מדריכה צעירה ולכן לא מתקיימים ביניהם יחסי מרות.

אין בידי לקבל את טענות המערער באשר לאישום זה. אין חשיבות לשאלה האם היתה אפשרות מעשית לממש את ההצעה, שכן האופי המיני הנלווה לאמירה איננו נגזר מפוטנציאל המימוש שלה אלא מן התוכן המיני שבהצעה עצמה. גם טענת המערער לפיה בשל העובדה שהמתלוננת ש.ק. היתה מדריכה צעירה, לא היו ביניהם יחסי מרות, נעדרת כל יסוד. ראשית יש להדגיש, כי לשם הרשעת המערער בעבירת התנהגות לא הולמת על פי סעיף 17(3) לחוק המשמעת, כלל אין הכרח כי יתקיימו בין השניים יחסי מרות. אולם, ודאי שקיומם של יחסי מרות יש בהם כדי להוסיף חומרה מיוחדת למעשים. לגופו של ענין, המתלוננת אמנם השתייכה לסגל ההדרכה בטיול זה, אולם, יש להדגיש כי המדריכים הצעירים הינם תלמידי תיכון, וכך היתה גם המתלוננת. יתרה מזאת, כמדריכה צעירה, המתלוננת ודאי היתה נתונה למרותו של המערער, שהיה אחראי על צוות המדריכים הצעירים.

באשר לאישום האחרון בו הורשע, האישום הרביעי, טוען המערער כי המתלוננת לא סיפקה כל פרט באשר לנסיבות בהן נאמרה האמירה: "איזה תחת". המתלוננת אף אינה יכולה לומר בודאות מה היה הניסוח המדויק של ההתבטאות. לפיכך, יכולתו להתגונן באישום זה נפגעת, ואין לבסס הרשעה על גרסת המתלוננת. יתר על כן, טוען המערער, בהיעדר פרטים נוספים לגבי נסיבות ההתבטאות, אף לא ניתן לקבוע כי האמירה נשאה אופי מיני.

לא מצאתי להתערב בקביעת בית הדין גם באשר לאישום הרביעי. צדק בית הדין בקביעתו כי הפרטים אותם מציין המערער כפרטים החסרים, אינם פרטים מרכזיים לאישום. המתלוננת זכרה את עיקר הדברים, שמהם ניכר שההתבטאות היתה בעלת אופי מיני מובהק, והתייחסה לאיבר אינטימי בגופה של המתלוננת. משקבע בית הדין כי הוא נותן אמון מלא בעדותה, אין מקום להתערב בקביעה זו.

8. לפני סיום, רואה אני להוסיף הערה כללית בעניין השימוש בהומור בעל אופי מיני. בדיון שהתקיים בפניי, טענה באת כוחו של המערער כי התנהגותו של

המערער היתה בגדר "הומור רע" ו"חוסר טעם" בלבד, ואין להטיל עליו סנקציה בשל התנהגות זו. הטענה משתייכת לסוג הטענות שנשמעות לעתים בביקורת על נורמות האוסרות הטרדה מינית ועיקרן הוא שנורמות כאלה הופכות התנהגות חברתית רצויה כגון קירבה בין אנשים, מחמאות או התבדחות, למעשים שבצידם עלולה להיות סנקציה. חוסר הודאות שנוצרת כתוצאה מן העמימות של גבולות ההטרדה המינית והחשש שמא בדיחה לא מוצלחת תיתפס כהטרדה מינית, כך נטען, תרתיע אנשים מלקחת את הסיכון שבהתנהגות מסוג זה, ותגרום לריחוק וניכור בין אנשים במקומות עבודה ולפגיעה קשה ביחסים בין אישיים. טענות אלה אינן רלוונטיות בעניינו של המערער. הדין המשמעותי אינו מטיל סנקציה על הומור לא מוצלח או על טעם רע בלבד. כל התנהגות נבחנת לגופה, על רקע מכלול נסיבות הענין, ורק התנהגות פסולה, כזו הפוגעת בתיפקודו של שירות המדינה, בתדמית השירות בעיני הציבור ובאמונו, היא בתחום הדין המשמעותי. מובן שלא כל הלצה או רמיזה בעלת קונוטציה מינית תבוא בגדר המונח "הטרדה מינית". מאידך, כאשר אופי ההתבטאות ונסיבות העניין מצביעים על כך שמדובר בהתנהגות פסולה, לא ניתן להסתתר מאחורי הטענה שהדברים נאמרו בצחוק. כך קבע גם השופט זמיר בעניין אחר:

"אכן, אין בכך כדי לשנות, לגבי עבירה של התנהגות שאינה הולמת, שהעובד התכוון לבדח או לשעשע את עצמו או את שאר העובדים. מקום העבודה אינו צריך להתנהל לפי חוש ההומור או לפי רוח השוֹבֵבוֹת של עובד זה או אחר". (עש"ם 5550/98 גל-אור נ' מדינת ישראל, פ"ד נג(1)326, 334).

על אף שלעתים הגדרת גבולות ההתנהגות הבלתי הולמת איננה פשוטה כלל ועיקר, במקרה דנן, המלאכה אינה קשה. המערער היה בעל מעמד של מורה, איש סמכות ומרות כלפי התלמידות. מעמד זה מחייב אותו להקפיד הקפדת יתר על רמת התנהגות ראויה. אין כל ספק כי ההתנהגות כפי שתוארה על ידי המתלוננות לא היתה בגדר ארוע חד פעמי, ועברה את הגבול בין הומור רע סתם, שבו אין הדין המשמעותי עוסק, ובין התנהגות שאינה הולמת עובד מדינה. התבטאויות ורמיזות מיניות בוטות כלפי תלמידות קטינות, גם אם נאמרו בצחוק, וגם אם התקבלו באדישות או אפילו בשמחה על ידי התלמידות, הן התנהגות פסולה.

אשר על כן, דין הערעור כנגד הכרעת הדין להדחות.

הערעור כנגד גזר הדין (עש"ס 65/03)

9. כאמור, המערער חזר בו מערעורו לעניין חומרת העונש, ולפיכך נותר ערעורה של המדינה על קולת העונש שנגזר על המערער. בערעורה טענה המדינה כי העונש שהשית בית הדין על המערער מחטיא את מטרותיו של ההליך המשמעותי, שכן תדמית השירות ותיפקודו ייפגעו פגיעה קשה אם מורה שהורשע בהטרדה מינית של תלמידותיו ימשיך לשמש מורה. כמו כן טענה המדינה כי העונש נופל משמעותית מאמצעי המשמעת שראוי להטיל בעבירות מסוג זה שבוצעו על ידי מורים. המדינה טענה כי אמירות מיניות מסוג זה הבאות מפי מורה כלפי תלמידות צעירות הנתונות להשגחתו חמורות לאין שיעור ממסגרת של מעביד כלפי עובדת. עוד ציינה המדינה כי יש לתת משקל לכך שהמערער לא הביע חרטה על מעשיו, ונראה שלא הפנים את חומרת מעשיו. לפיכך, ביקשה המדינה מבית משפט זה להורות על פיטוריו של אייזנר ועל פסילתו מלשמש מורה ומדריך של"ח לחמש שנים.

לא בלי לבטים, החלטתי לדחות את ערעור המדינה על קולת העונש. עונשו של המערער אמנם נוטה לקולה, אך מהטעמים שיפורטו להלן, לא ראיתי להתערב באמצעי המשמעת שהשית בית הדין על המערער.

כבר אמרנו לא פעם בפסיקתנו, כי ישנה קשת רחבה של מעשים הבאים תחת התנהגות לא הולמת ונכללים בגדר התנהגות המהווה הטרדה מינית. אין לייחס חומרה אחידה לכולם. על אמצעי המשמעת המוטלים על הנאשם להיות מותאמים למידת החומרה של המעשים. בעש"ס 1928/00 מדינת ישראל נ' ברוכין, פ"ד נד(3), 694, נדונה סוגיית אמצעי המשמעת הראויים במקרים של הטרדה מינית, וכך אמר השופט זמיר:

"הטרדה מינית, כעבירת משמעת, כוללת צורות שונות ומשונות של התנהגות פסולה שיש לה אופי מיני. יש בהן, בקצה אחד, צורות קלות מבחינת הפסול המוסרי והפגיעה בקרבן, ויש בהן, בקצה השני, צורות חמורות מבחינה זאת... לכן ברור שהחומרה של אמצעי המשמעת בכל מקרה ומקרה אמורה לתת ביטוי לחומרה של ההטרדה המינית באותו מקרה. בהתאם לכך, אמצעי המשמעת במקרה של הטרדה מינית עשויים לנוע מאמצעי קל, כמו התראה או נזיפה, ועד אמצעי חמור, כמו פיטורים משירות המדינה תוך שלילת זכויות לפיצויים ולגמלה ואף פסילה לשירות המדינה. עם זאת, המהות של ההטרדה המינית מחייבת באופן עקרוני, כפוף לנסיבות של כל מקרה, גישה מחמירה מצד הממונים על עובד הציבור הנאשם בהטרדה כזאת,

מצד בית הדין למשמעת וכן גם, בהליך של ערעור, מצידו של בית משפט זה". (שם בעמ' 709).

ובעניין זרזר (עש"ם 309/01 זרזר נ' נש"מ, פ"ד נה(2), 830, 836) קבע השופט זמיר כך:

"...לא כל מקרה של הטרדה מינית מצדיק אמצעי של פיטורים מן השירות. בדרך כלל רק מקרים חמורים של הטרדה מינית יצדיקו אמצעים חמורים, לרבות פיטורים".

מעשיו של המערער אינם נמצאים ברף הגבוה של ההטרדה המינית. אמנם חומרה מיוחדת נעוצה בעובדה כי המערער היה מורן של המתלוננות, ומעמדו מחייב גם החמרה בעונש, אך מנגד, ההתנהגות בה הורשע המערער מורכבת מהטרדות מילוליות בלבד. כמו כן, ניתן להתחשב, לצורך קביעת העונש בלבד, בכך שהמתלוננות לא חשו פגיעה חמורה, ואף נראה כי לא נגרם להן נזק משמעותי ומתמשך. אין להתעלם מכך שמערכת היחסים שבין המערער לתלמידותיו מטילה עליו חובה מוגברת של התנהגות ראויה הנדרשת עקב המרות של המורה ביחס לתלמידיו, והכבוד שאלה רוכשים לו. לפיכך, התנהגות מינית בתוך מערכת היחסים שבין מורה לתלמידותיו נתפסת כחמורה בהרבה מהטרדה מינית בין עובדים במקום העבודה. זאת ועוד, הציבור מצפה מבית הספר להיות סביבה מוגנת עבור ילדיו, ומצפה מהמורים לשמרו ככזה. אמון הציבור במערכת החינוך עלול להיפגם אם מורה שמעל באמון זה יישאר בתפקידו. כפי שאמר השופט זמיר בעניין בן-אשר, בעמ' 678:

"התפקיד של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט התנהגות גבוה, במיוחד כלפי תלמידים. מורה מוצב בדרך כלל בעמדה של מרות כלפי התלמידים: ניתנת בידו סמכות לקבוע אם, ובאיזו מידה, יצליח התלמיד בלימודים. מעבר לכך: המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי התלמידים; היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור, המפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. אכן, כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור... ומורה, כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה. לכן על המורה להקפיד מאד שלא ינצל את מעמדו כדי להפיק מתלמיד, ויהא זה אף תלמיד בוגר, טובת הנאה, מינית או אחרת... לדעתי, בהתחשב במהות התפקיד של מורה, נודעת חומרה מיוחדת לעבירה של הטרדה מינית על ידי מורה".

עם זאת, אמצעי המשמעת אותם השית בית הדין על המערער אינם קלי ערך, הם כוללים נזיפה, הורדה בדרגה למשך שנה, העברה מבית הספר ופסילה מלשמש מדריך של"ח למשך שנתיים. בהתחשב בשיקולים שפורטו לעיל, ובהתחשב בכלל לפיו בית משפט זה אינו נוהג להתערב באמצעי המשמעת שהוטלו על ידי בית הדין למשמעת, שעליו הוטל התפקיד לקבוע את הנורמות הראויות בשירות המדינה, אלא אם בגזר הדין נפלה טעות משפטית או חוסר סבירות בולט (וראו עש"ס 7113/02 מדינת ישראל נ' שחר לוי (לא פורסם) בפסקה 19 לפסק הדין; ענין פודלובסקי בעמ' 479; וענין זרזר בעמ' 837), שוכנעתי כי במקרה דנן אין מקום להתערב בגזר הדין. אמצעי המשמעת שבחר בית הדין להשית על המערער אינם פוגעים באיזון שבין הגשמת מטרות הדין המשמעתי ובין העקרון של ענישה בהתאם לחומרת המעשים. מטרותיה המרכזיות של הענישה המשמעטית הינן מטרות מניעתיות – מניעת פגיעה בתיפקוד שירות המדינה ומניעת פגיעה באמון הציבור במערכת. נראה שאמצעי המשמעת שהוטלו מתאימים לתכליות אלה: עזיבת בית הספר בו לימד המערער, שם התרחשו הארועים הנדונים, והמעבר ללמד בבית ספר אחר, יש בהם ככל הנראה להעביר מסר הן לתלמידים והן למורים. בנוסף, פסילת בית הדין את המערער מלשמש מדריך של"ח לתקופה בת שנתיים, אף היא יש בה מסר מרתיע. נראה כי אמצעי משמעת אלה, יחד עם הורדה בדרגה ונזיפה חמורה, גם אם נוטים הם לקולה, אינם חורגים באופן קיצוני ממידת העונש הסבירה והפרופורציונית ביחס לסוג המעשים וחומרתם, ומכל מקום אינם מצדיקים התערבותנו.

אשר על כן, דין הערעורים להדחות. יש לקוות שהמערער, אשר ממשיך לשאת בתפקידי הוראה, הפנים את המסר שאמצעי המשמעת מבטאים, ימנע מלחזור לסורו, וירתע מכל התבטאות בעלת אופי מיני פוגעני והתנהגות בלתי ראויה מכאן ולהבא, כדי לשמור ולקיים בכבוד את מעמדו כמורה.

ניתן היום, כ"ה בסיון התשס"ג (25.6.2003).

ש ו פ ט ת

תמצית פסק הדין

מורה הורשע בעבירות משמעת, בעקבות הליך פלילי שבו הורשע, בעבירות תקיפה בנסיבות מחמירות שמומשו כלפי בת זוגתו בנפרד ובתו.

בסיום ההליך הפלילי הוטלו על הנאשם מאסר בפועל למשך חצי שנה ומאסר על תנאי למשך 7 חודשים.

התביעה עתרה לאמצעי המשמעת של: נזיפה חמורה, פיטורין לאלתר, פסילה לשירות המדינה עד גיל 60, פסילה לתפקידי הוראה עד גיל 60, ושלילת מענק.

נציג המשרד הצטרף לעמדת התביעה, למעט יסוד שלילת מענק הפרישה, אותו הותיר לשיקול בית הדין.

הסניגוריה ציינה, כי הנאשם נמצא בטיפול גמילה מאלכוהול, וכי אין חשש שיפגע בתלמידיו. כמו כן נמסר לבית הדין, כי הנאשם מהווה מקור פרנסה יחיד למשפחתו, אשר נמצאת במצוקה כלכלית קשה, וכי הנאשם תרם רבות לשירות הציבורי והוא מבקש לפרוש בסוף שנת הלימודים.

בית הדין פרס בגזר דינו את שיקוליו לעניין מידתם של אמצעי המשמעת, התכלית של אמצעי המשמעת, וכן את אופי עבירות המשמעת ונסיבותיהן.

כן שקל בית הדין את תרומתו רבת השנים של הנאשם לשירות הציבורי.

בית הדין לאחר ששקל את מכלול השיקולים הדרושים, הטיל על הנאשם אמצעי משמעת של: נזיפה חמורה, פיטורין, פסילה לשירות המדינה למשך חצי שנה, ופסילה לתפקיד הוראה למשך 5 שנים מיום יציאתו לחל"ת.

ניתן ביום ב' בשבט התשס"ג – 5.1.2003.

בהרכב: עו"ד יוסף תלרז-אב ביה"ד – יו"ר
 גב' נורית טולידנו - חברה
 מר שפיק קבלאן - חבר

ב' בשבט התשס"ג
 5 בינואר 2003

בדח. 87-2002
 בד"מ 80/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

בפני : עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין
 גב' נורית טולידנו
 מר שפיק קבלאן
 יו"ר
 חבר(ה)
 חבר

התובע (ת) : עו"ד שרונה גדה
הנאשם (ת) :
ב"כ הנאשם : עו"ד קאסם חוסין
נציג המשרד : מר חגי קוזלוב

גזר - דין

ההליך:

1. הנאשם יליד שנת 48, המועסק כמורה מוסמך במשרד החינוך בבית ספר ע"ש עמר אלח'טיב במגדאל כרום, הורשע על ידינו ביום 19.12.2002 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17 (2), 17 (3) ו-17 (6) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק). בעקבות הליך פלילי שנוהל נגדו בבית משפט השלום בעכו ובבית המשפט המחוזי בחיפה (ת.פ. 005325/00 בבית משפט השלום, ע"פ 2038/02 בבית המשפט המחוזי), הליכים בהם הורשע הנאשם בעקבות תקיפה בנסיבות מחמירות לפי סעיפים 380 ו-382(ג) לחוק העונשין, התשל"ז-1977, שמומשה כלפי בת זוגו בנפרד, ובתו בתאריך 13.8.00 ובתום ההליך בבית המשפט המחוזי עונשו הועמד על תקופת מאסר בפועל בת חצי שנה ומאסר על תנאי למשך 7 חודשים – הכל כמפורט בהכרעת דינו.

2. טיעונים לאמצעי המשמעת:

א. גישת התביעה:

- 1) התובעת בקשה להטיל על הנאשם לנוכח הרשעתו כאמור, אמצעי משמעת של:
  - (א) נזיפה חמורה;
  - (ב) פיטורין לאלתר;
  - (ג) פסילה לשירות המדינה עד גיל 60;
  - (ד) פסילה לתפקיד הוראה עד גיל 60;
  - (ה) שלילת מענק גימלה.

(2) התובעת המלומדת הבליטה בטיעוניה את נסיבות החומרה שאפיינו את תקיפת בנו משפחתו וליסוד הקלון שדבק בעבירות אלה, ומידת הפגיעה שנגרמה לבני המשפחה וכאשר בתי המשפט חייבים להרים את תרומתם לביעור נגר האלימות שקיים בחברה (ע"פ 987/97 בעניין דמטרי).

(3) התביעה סבורה, כי יש לראות נסיבה לחומרה במעמדו כמורה שאמור לחנך את תלמידיו, וסטנדרט התנהגות שנדרש ממנו, הנו מוקפד יותר מאשר מעובד ציבור אחר, שהורשע בעבירות אשר אינן קשורות בתפקידו בשירות הציבורי. ניתן ללמוד מפסיקתו של בית הדין בבד"מ 74/86 ובבד"מ 141/01, כי גם אם הנאשם מימש את תקיפתו שעה שראה את חשבון הטלפון הגבוה שלו תרמו בני משפחתו, קיים חשד שאותו פרץ של אלימות יופנה כלפי תלמידיו, כאשר כידוע בדין המשמעותי פוחת המשקל שיש ליחס לנסיבות האישיות של הנאשם, לעומת שמירת תדמיתו של השירות הציבורי כפי שנפסק בעש"מ 5282/98 בעניין תמר כתב.

ב. עמדת המשרד:

(1) מפיו של נציג המשרד שמענו, כי בשנת 93 נפתחו תיקים במשטרת ישראל לגבי חשד לעבירות דומות ומעבר לכך לא נמצא בתיקו תיעוד על עבר פלילי או משמעותי אחר.

הנאשם אינו מושעה מתפקידו, וכי המשרד אינו מודע לבקשתו של הנאשם לפרוש מעולם ההוראה.

(2) נציג המשרד מצטרף לגופם של אמצעי המשמעת כעתירת התביעה, למעט יסוד שלילת מענק הפרישה – נושא אותו מותיר המשרד לפתחו של בית הדין.

ג. טיעוני ההגנה:

(1) מפיו של הסניגור המלומד שמענו, כי הנאשם מתקדם בטיפול גמילה מאלכוהול, וכי אין כל חשש שהנאשם יפגע בתלמידיו והראייה, כי לא הושעה מתפקידו וכי הוא מתכוון לפרוש לגמלאות בסוף שנת הלימודים הנוכחית.

(2) עבודתו של הנאשם מהווה מקור פרנסה יחיד למשפחתו, לרעייתו משולמים מזונות וזו גרה בנפרד ממנו, ולילדיו, ששניים מהם עוד קטינים, כאשר המשפחה נמצאת במצוקה כלכלית קשה, כאשר ענישתו הכלכלית תפגע בבני משפחתו ולכך יש להוסיף את תרומתו רבת השנים לשירות הציבורי. כאשר מצבו הכלכלי הרעוע וחשבון הטלפון הגבוה הביאו להתפרצות, כאשר בעוד זמן קצן ימומשו גרושי בני הזוג.

(3) הסניגור ביקש מבית הדין שלא לפגוע בזכותו של הנאשם לקבלת קצבה, וכי נסתפק בנזיפה, לנוכח מבוקשו לפרוש בסוף שנת הלימודים.

ד. דבר הנאשם:

מפיו של הנאשם שמענו פרטים על מסירותו לעבודתו במשך 35 שנים ללא יום של היעדרות, כאשר העבירות בהן הורשע מקורם במצבו הכלכלי.

החלטת בית הדין:

3. א. שיקולים כלליים - לעניין תכלית הדין המשמעתית:

(1) בבואנו להטיל את אמצעי המשמעת ההולמים, לנוכח הטיעונים שנשמעו בפנינו, עלינו לבחון ולשקול את השפעתה של החלטתנו על שירות המדינה. תוך שימת דגש הן על

מטרתו ומהותו של שירות המדינה, הן על טיבן של העבירות שבהן הורשע הנאשם והן על נסיבותיו האישיות של הנאשם.

(2) בעש"מ 5282/98 מדינת ישראל, נגד תמר כתב (פ"ד נב(5) 87) אמר בית המשפט העליון:

"המשקל שראוי לייחס לנסיבות בהן בוצעה העבירה הפלילית, וכן גם המשקל שיש לייחס לנסיבות האישיות של הנאשם, פוחת בדין המשמעתית. בדין המשמעתית - אמצעי המשמעת אמור לשמש אמצעי מניעה יותר מאשר אמצעי ענישה: התכלית העיקרית של אמצעי המשמעת היא, כאמור, למנוע פגיעה משמעותית בתפקוד של שירות המדינה, או בתדמית של שירות זה, שכן תדמית ראויה היא תנאי הכרחי לפעילות תקינה של השירות."

ובעש"מ 1928/00 מדינת ישראל נגד עמוס ברוכין (פ"ד נד(3) 694) קבע בית המשפט העליון את ההבדל בין ההליך הפלילי לבין ההליך המשמעתי:

"ההבדל נובע מן התכלית. הדין המשמעתי משרת תכלית שונה מן התכלית של הדין הפלילי. עיקר התכלית של הדין המשמעתי הוא הגנה על השירות הציבורי. הצורך בהגנה על השירות הציבורי אינו בא לידי ביטוי מלא בהליך פלילי, עדיין יש צורך לברר אם ראוי לנקוט נגדו הליך משמעתי: האם ראוי שאותו עובד יישאר בתפקידו, או שמא ראוי להעבירו לתפקיד אחר, או להורידו בדרגה, או אף לפטרו מן השירות."

(3) הטלת אמצעי משמעת ראויים באה לשרת את תכליתו של הדין המשמעתי. ומהי אם כן תכלית חוק המשמעת? על כך משיב השופט זמיר בעש"מ 5574/00 אורי בנית נגד מדינת ישראל (דינים עליון, כרך נט, 43):

"התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה."

ולכן –

"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו, יהיו אנשים אמינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה, ושיתוף פעולה בין הציבור לבין השירות, תלויים בכך. האמון ושיתוף הפעולה עלולים להתערער גם יתברר לציבור כי עובד מדינה העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עימה קלון."

(עש"מ 4411/99, מדינת ישראל נגד אשר אלקלעי פ"ד נג(5) 302, ראה גם עש"מ 5771/01 בעניין פודלובסקי לגבי תפקידם ההרתעתי והמניעתי של אמצעי המשמעת).

ב. על העבירות ונסיבותיהן:

(3) המעשה שבו הורשע הנאשם נוגע להתנהגות אלימה שמומשה בתוככי המשפחה. זו גם חובתנו לשרש כל אלימות באשר היא. על-פי גישתו של בית המשפט העליון בע"פ 987/97 סיבוץ דימיטרי נגד מדינת ישראל (דינים עליון, כרך נב, 544):

"עדים אנו בשנים האחרונות להתגברות ניכרת במעשי האלימות... וראוי כי בית המשפט יאמרו את דברו צלול וברור. בית המשפט חייב להרים את תרומתו לביעור נגע האלימות וזאת יכול הוא לעשות על דרך גזירת עונשים התואמים את מעשי העבירה בהם מדובר."

ובפסק דין נוסף שניתן על ידי בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים (ע.פ. 3216/01 בעניין צלאח שכאר) בע.פ. 1456/01 בעניין חליל:

"אמרתי שם, בין היתר, כי 'רבו העבריינים, נגע האלימות פשה בבתינו וברחובותינו, הסכין נשלפת ודוקרת בשל מחלוקות של מה בכך ואף בשל התלהטות יצרים רגעית שלא קדם לה ריב כלשהו. העבירה של שפיכות דמים – שהיא משבע מצוות בני נח ומשלושת העבירות שעליהן ייהרג ולא יעבור – היתה כמעט לדבר יום ביומו. כאשר זה המצב הרי 'אם חפצים אנו לבער את הרע הזה מקרבנו, אם חפצי חיים אנו, נמצה את הדין'."

ובפסק דין נוסף שניתן בתאריך 9.1.2002 ע.פ. 9302/00 בעניין אלקיים צורדקר, אשר נסב על אלימות קשה בתוך המשפחה הושמעה גישתו הנורמטיבית של ביה"ש העליון לגבי מעשים מסוג זה:

"מעשים אלו טומנים בחובם מסוכנות רבה המעידה על מבצעם. זוהי אלימות במשפחה שהפכה לנגע שפשה בחברה ויש לבטא את החומרה בה מתייחסת החברה למעשים כאלה, בין השאר, על ידי עונשים קשים ומרתיעים. בית המשפט המחוזי שקל את נסיבותיו האישיות של המערער שהחיים לא הטיבו עמו, אלא ששיקולים אלה לא הטו את הכף לזכותו לאור נתינת הדעת לאינטרס הציבורי ולקורבנות העבירות. ראוי לציין, כי עונש המאסר על תנאי שהופעל, היה בגין תקיפה קודמת של בת זוגו של המערער על ידו ועל אף שעמד לדין, הורשע, נענש ומאסר על תנאי שהופעל, היה בגין תקיפה קודמת של בת זוגו של המערער על ידו ועל אף שעמד לדין, הורשע, נענש ומאסר על תנאי היה תלוי לו מעל לראשו, לא נרתע מעשיית המעשים אותם ביצע כאמור."

(פורסם דינים עליון כרך ס' בעמ' 902).

דרכו הפלילית של הנאשם היתה דומה, לרבות ענישתו במאסר בפועל בהליך הפלילי.

(4) דרכו האלימה של הנאשם מומשה לדאבון לב כלפי בני משפחה, וכבר נפסק כי:

"לא כל עבירה פלילית של עובד מדינה היא גם פגיעה במשמעת: אופן הזיקה לפעילות של המסגרת הארגונית הכללית ושל כליה ומידתה, הם הקובעים לעניין זה וכל מעשה או מחדל ייבדק וייבחן לאור נסיבותיו, כדי לקבוע אם יש בו רק עבירה פלילית או שמא יש בו גם מיסודותיה של אחת או יותר מעבירות המשמעת שנמנו בסעיף 17".
(עש"מ 3/75, אלפונסו דבוש נגד נציבות שירות המדינה, פ"ד ל(1) 231, 236).

בית הדין סבור, לאלימות הנאשם גם אם כוונה כלפי בני משפחתו, היו השלכות רוחב על תדמיתו של השירות הציבורי בעיני הציבור ומידת אמונו בשירות המדינה – גם אם העבירות בוצעו מחוץ למסגרתו של תפקידו כמורה.

ולגבי עבירות שנעשו מחוץ למסגרת התפקיד, למדנו מעש"מ 2699/01 בעניין ג'מל חלף:

אכן, ביצוע העבירה שלא במסגרת מילוי תפקידו של העובד בשירות המדינה יכול ויהיה בגדר הנסיבות השוללות את קיומו של הקלון לצורך דיני המשמעת של שירות המדינה. עם זאת, כבר נקבע בפסיקתנו שגם אם העבירה בוצעה שלא במסגרת התפקיד יכולה היא להשליך על שירות המדינה ועל כשירות העובד לכהן בשירות וזאת עקב כתם הקלון שדבק בהתנהגותו (עש"מ 9/79 יונתן לוי נגד עיריית תל-אביב, פ"ד לד(1) 528), כך הדבר בנסיבות מסויימות, אפילו אם העבירה בוצעה עוד לפני שהעובד הפך לעובד מדינה (עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אשר אלקלעי - טרם פורסם) על אחת כמה וכמה אם נעברה בהיותו עובד מדינה. לצורך קביעת היחס בין העבירה הפלילית שעובד המדינה הורשע בה ובין הזיקה לשירות המדינה, יהיה עלינו לבחון האם המעשה שעשה העובד, פוגע בתדמית שירות המדינה ובאמונו של הציבור, ביושרם ובהגינותם של עובדי שירות המדינה".

(5) בית הדין סבור, כי בעבירות שבהן הורשע הנאשם דבק מעצם טיבן ומהותן קלון (ראה את מבחני העזר שנקבעו לצורך זה בעש"מ 4193/95 בעניין יוסף אור), הגם שחומרה יש לייחס לעבירות שבוצעו במסגרת התפקיד, ואבחנה זו מצאה ביטוייה בעש"מ 4193/95, בעניין אור, נגד מדינת ישראל:

"לגבי אותו עובד המדינה עצמו יש מקום להבחין, במקרים רבים, בין התנהגות בקשר למילוי תפקידו לבין התנהגות שלא בקשר למילוי תפקידו.

הדין המשמעתי נועד להגן על רמת התנהגות ראווה במילוי התפקיד ועל אמון הציבור בשירות הציבורי. לפיכך, נודעת חומרה מיוחדת לעבירות שעובד המדינה עבר, בקשר למילוי תפקידו".

(6) נסיבות לחומרה קשורות לתפקידו של הנאשם כמורה, לנוכח תפקידו ומעמדו בקרב תלמידיו וגם בקהילתו. בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, פורסם בפ"ד נב(1) עמודים 678-650 נאמר על-ידי כבוד השופט זמיר: המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי התלמידים. היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור מפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו, כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור ... ומורה כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה."

ופסק דין נוסף שדן בתפקידו של מורה, עש"מ 4503/00 חביב אמין נ' מדינת ישראל: -

"הלכה היא שתפקידו של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט גבוה של התנהגות, במיוחד כלפי התלמידים (ראו עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, פ"ד נב(1) 678-650).

(7) מורה בישראל גם אם בתוך ביתו והמסגרת המשפחתית נוקט באלימות ומשמשה כלפי בני משפחתו. מעשיו במישור הנורמטיבי מהווים התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה ובמיוחד כעובד הוראה, ולהתנהגותו יש פוטנציאל פגיעה בתדמיתו ובשמו הטוב של שירות המדינה, כפי שנפסק לעניין יסודותיה של העבירה לפי סעיף 17 (3) שגם בה הורשע הנאשם. "התנהגות שאינה הולמת היא מושג בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות ולזמנים משתנים. הגוף, שהופקד לשמור על התנהגות הולמת במקצוע מסוים, אמור לקבוע את אמות המידה הראויות להתנהגות חברים באותו מקצוע או ארגון. עם זאת, יש לומר כי התנהגות שאינה הולמת, אצל עובד רשות מקומית כמו אצל עובד המדינה, ואצל עורך דין כמו אצל מהנדס, מורכבת משני חלקים, שלא תמיד ניתן להפריד או אף להבחין ביניהם. ראשית, אפשר שהתנהגות תיחשב בלתי הולמת אף שאין בה שום יחוד למקצוע מסוים או לארגון מסוים, היא אינה הולמת משום שהיא שלילית ופסולה בכל מקצוע או ארגון. היא סוטה באופן מהותי מכללי התנהגות של בן תרבות, אותם כללים המאפשרים לעובדים במקצוע או בארגון לקיים יחסי עבודה תקינים זה עם זה ולמלא באופן תקין

את תפקידם בחברה. זו התנהגות ששום ארגון או מקצוע אינו יכול לסבול, משום שאם היא תיהפך להתנהגות מקובלת באותו ארגון או מקצוע, יהיה בכך כדי להעכיר את האווירה, לשבש את יחסי העבודה, לערער את יחסי האמון מצד הציבור או לחבל בדרך אחרת בתיפקוד התקין של הארגון."

ובמקום אחר, אמר השופט זמיר (עש"מ 5246/99 אהרון אהרוני נגד נציבות שירות המדינה, סעיף 4 לפסק הדין – טרם פורסם).
"התשובה היא, שהתנהגות כזאת היא לא בהכרח התנהגות מיוחדת לעובד המדינה, או התנהגות בתפקיד מסויים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי הולמת, במשמעות של סעיף 17 (3) לחוק המשמעת, גם אם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה מבחינתו של כל עובד בכל תפקיד."

כאשר לאחרונה בעש"מ 3362/02, שניתן ביום 4.6.02 (טרם פורסם) בו חוזר בית המשפט העליון על ההלכה שנקבעה גם בעש"מ 2699/02 בעניין ג'מאל חלף על מהות ואופי תפקידו של מי שנושא בתפקיד חינוכי. לעניין אותה רקמה פתוחה כמפורט לעיל: -

"לתפקיד של המורה נועדה משמעת מיוחדת, בהיותו מחנך האמור לשמש דוגמה לתלמידיו, ולכן יש חשיבות רבה לשמירה על מעמדו ועל יוקרתו בעיני תלמידיו."

ג. על הנסיבות האישיות:

(1) הנאשם, על-פי מה שהצטייר בפני בית הדין, נעדר עבר פלילי או משמעותי קודם. תרם תרומה למערכת החינוך בפרק זמן שלמעלה מ-34 שנים עד אשר ארע המקרה נשוא דיוננו. לנסיבות אישיות אלה מתווספות גם נסיבות משפחתיות, היותו מפרנס יחיד למשפחתו וכן מצבו האישי של הנאשם כמי שנמצא בטיפול גמילה.

(2) לתרומתו של עובד באופן נורמטיבי לשירות הציבורי במשך שנים רבות, יש השפעה על מידתם של אמצעי המשמעת, שעה שבמהלך אותו שירות ארוך ותקין משתבש משהו בדרכו הנורמטיבית במסגרת זו, ראויים להישמע דבריו של כב' השופט חשין:

בתיתי דעתי לזמן הקצר שעבר מאז החל המערער עובד בשירות המדינה ועד שהחל מועד באמון שניתן בו, ומשידענו כי עברו כתשע שנים מאז אותם מעשים ועד עתה, אינני סבור שיהיה זה נכון כי אורה על החזרתו של העורר לשירות המדינה. לו היה המערער עובד בשירות המדינה שנים ארוכות לאחר כל אותן שנים היה נתפס בכך כמי שעשה מעשה של מעילה באמון, אפשר אמרתי רוח-שטות נכנסה בו באדם ועשה מעשה שעשה. אדם שכך שירת את המדינה בנאמנות שנים רבות אפשר אין זה ראוי כי תקופח פרנסתו במחי-יד, לא כן הוא דין המערער, שלא יצאו אלא כשנתיים מאז החל עובד בשירות המדינה וכבר החל עושה מעשים רעים."

עש"מ 1827/02 – אברהם ספיר נגד מדינת ישראל, פורסם בדינים עליון כרך ס"א 268).

ד. למידתם של אמצעי המשמעת:

1) בית הדין שקל את קשת השיקולים כפי שנפרסו בהרחבה בגזר דיננו, על מנת להגיע לאיזון מתאים שבין התכלית של אמצעי המשמעת לנוכח העבירות שבהן הורשע ונסיבותיהן, לבין תרומתו לשירות הציבורי ונסיבותיו האישיות המכבידות ובסופו של יום החלטנו להטיל על הנאשם את אמצעי המשמעת הבאים:

א) נזיפה חמורה: שהינה בגדר מסר נורמטיבי של בית הדין, כי נפל פסול מכביד בהתנהגותו האלימה כלפי בני משפחתו.

ב) פיטורין:

1) בית הדין אינו רואה מנוס מפיטוריו של הנאשם, לנוכח תמונת התנהגותו כמפורט לעיל. לגבי המועד שבו יפוטר הנאשם משירות המדינה, לקחנו בחשבון את הצורך בהעמדת מורה מחליף לנוכח היותו עובד פעיל אשר לא הושעה בעטיים של ההליכים ונכונותו לצאת לחל"ת עד הגיעו לגיל 55, שהינו בר נפקות לעניין קבלתם של דמי מחלה וזכויות גמלה, כפי שעוד יפורט להלן.

(2) אשר על כן, הנאשם יפוטר משירות המדינה ביום הגיעו לגיל 55 (באוקטובר 2003), ממועד תחילת כליאתו או סיום שנת הלימודים הנוכחית – לפי המוקדם הנאשם יצא לחל"ת, על בסיסה של הסכמה שעלתה במהלך הדיון.

(ג) **פסילה לשירות המדינה :**

(1) לא ראינו מנוס לנוכח עוצמת הפגיעה בתדמיתו של שירות המדינה שהסבו מעשיו בהם הורשע בפלילים, מפסילתו של הנאשם לשירות המדינה לאחר פיטוריו, ואולם לנוכח תרומתו רבת השנים לשירות הציבורי, בהתחשב בכך כי העבירות בוצעו מחוץ למסגרת תפקידו, החלטנו להעמיד את תקופת הפסילה לפרק זמן של חצי שנה מיום פיטוריו.

(2) הואיל ובמועד פסילתו הנאשם יהא בן 55 ובעל וותק שירות של יותר מ-25 שנה, לנאשם תשולם בתקופת הפסילה קצבה מופחתת, לפי הוראותיו של סעיף 57(1) לחוק שירות המדינה (גמלאות) (נוסח משולב), התש"ל-1970, בתום תקופת פסילתו לנאשם תשולם קצבה מלאה לפי שנות עבודתו בפועל.

(3) בעקבות פיטוריו הנאשם יזוכה במענק כמידת זכאותו, לפי הוראותיו של סעיף 22 (א) לחוק האמור.

(ד) **פסילה לתפקידי הוראה :** הנאשם יפסל למלא תפקידי הוראה בשירות המדינה לפרק זמן של חמש שנים מיום יציאתו לחל"ת.

גזר הדין ניתן ביום ב' בשבט התשס"ג (5.1.2003), שלא בנוכחות הצדדים להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

זכות ערעור בפני בית המשפט העליון מסורה לצדדים לפי הוראותיו של סעיף 43(א) לחוק, תוך 30 יום מהמועד שבו גזר הדין המפורט והמנומק יגיע לידיהם.

(-)

מר שפיק קבלאן
חבר

(-)

גב' נורית טולידנו
חברה

(-)

עו"ד יוסף תלרז – אבה"ד
יו"ר

תמצית פסק הדין :

ערעור על פסק דינו של בית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה (בד"מ 11/03). בהרכב: עו"ד יוסף תלרז, אב בית הדין – יו"ר; ד"ר קרניאל – חבר; ומר ענבסה פאוזי – חבר.

המערער מורה וותיק הורשע בפלילים בעבירה הגורמת חבלה של ממש לפי סעיפים 380, יחד עם סעיף 382 (א) לחוק העונשין ועונשו הועמד על 9 חודשי מאסר על-תנאי למשך 3 שנים. המערער הודה בכך, כי תקף יחד עם אחיו קרוב משפחה, עקב סכסוך כספי, בעזרת מוטות ברזל, עד שהתמוטט זב דם ונזקק לטיפול רפואי, בשל פגיעות גוף.

בעקבות ההליך הפלילי, עובד ההוראה הועמד לדין בפני בית הדין למשמעת של עובדי המדינה, והורשע בעבירות משמעת שונות, לרבות בעבירה לפי סעיף 17(6) לחוק – עבירה שיש עמה קלון – בית הדין למשמעת הטיל על המערער אמצעי משמעת של: נזיפה חמורה, פיטורין, ופסילה לתפקידי הוראה לפרק זמן של שנתיים.

הערעור נסב הן על הרשעה בעבירה שיש עמה קלון, והן על מידתם של כל אמצעי המשמעת.

בית המשפט העליון דחה את הערעור על הכרעת דינו של בית הדין, ואולם, הגיע לכלל מסקנה, כי בית הדין החמיר יתר על המידה בכך שהורה על פיטוריו של הנאשם.

בית המשפט העליון סבר, כי לא היה במעשה פוטנציאל של קיפוח חיי אדם, וכי קיימת אפשרות כי, גירסת הנאשם, כי נקלע לתוך קטטה לא מתוכננת, משקפת נכונה את נסיבות העבירה.

בית המשפט העליון החליט בסופו של עיון להקל עם אמצעי המשמעת, שהוטלו על ידי בית הדין, לנוכח השוני שקיים בין מעשה אלימות של מורה שמופנה כלפי תלמידו בו קיים פער כוחות ובין אלימות שמחוץ למסגרת התפקיד, וכן כי האלימות לא הופנתה כלפי בני משפחתו הגרעינית, וכן נלקח בחשבון הזמן שחלף ממועד ביצוע העבירה, ועד להחלטת בית הדין.

בית המשפט העליון החליט בסופו של דבר להימנע גם מהרחקתו של הנאשם מבית הספר, לנוכח חלוף הזמן האמור, והעמיד את אמצעי המשמעת על : נזיפה חמורה והורדה בדרגה אחת למשך שנה.

ניתן ביום כ"ג באב התשס"ג – 20.8.2003.

ההרכב : כב' השופטת דורית בייניש.

בבית המשפט העליון בירושלים

עש"ם 6526/03

בפני : כבוד השופטת ד' ביניש

המערער :

נ ג ד

המשיב : נציבות שירות המדינה

ערעור על גזר דינו של בית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה מיום 16.6.03 בתיק בד"מ 11/03 שניתן על ידי כבוד השופטים : עו"ד יוסף תלרז – אב"ד, ד"ר קרניאל ומר ענבסה פאוזי

תאריך הישיבה : י"ג באב התשס"ג (11.8.2003)

בשם המערער : עו"ד יוסף רוטמן, עו"ד ראניה שוקר

בשם המשיבה : עו"ד דפנה ברלינר

פסק-דין

1. המערער הינו מורה העובד בשירות המדינה מאז שנת 1980. הוא הועסק במשרד החינוך בחטיבת הביניים שבבית הספר בכפר מנדא. בפברואר 2003 הוגשה נגד המערער תובענה לבית הדין למשמעת ובה הואשם המערער בעבירות לפי סעיף 17(2), (3) ו-(6) לחוק שירות המדינה (משמעת), תשכ"ג-1963 (להלן: חוק המשמעת). התובענה מבוססת על הרשעתו של המערער על פי הודאתו בעובדות כתב אישום בבית משפט השלום בנצרת בעבירה של תקיפה הגורמת חבלה של ממש – עבירה לפי סעיף 380 בצירוף 382(א) לחוק העונשין. העונש שנגזר על המערער בגין האישום הפלילי הוא מאסר על-תנאי של 9 חודשים, למשך 3 שנים שלא יעבור על אותה עבירה.

האישום הפלילי אשר בעובדותיו הודה המערער התייחס לתקיפה שתקפו הוא ביחד עם אחיו את המתלונן שהוא קרוב משפחתם, עקב סכסוך כספי משפחתי, וגרמו למתלונן חבלות ממשיות "בכך שהיכו אותו בכל חלקי גופו, בעזרת מוטות ברזל, עד שהתמוטט זב דם, ונזקק לטיפול רפואי ואשפוז בשל המטומות, שפשופים ופגיעות אחרות בגופו".

בבית הדין למשמעת סבה המחלוקת על הרשעת המערער סביב השאלה אם העבירה אשר הורשע בה המערער בבית משפט השלום הינה עבירה שיש עמה קלון. בית הדין, לאחר שניתח בהרחבה שאלה זו, הגיע למסקנה כי אכן מדובר בעבירה שדבק בה קלון. את מסקנתו נימק בית הדין בכך שהעבירות בהן הורשע המערער נגועות בפגם "מוסרי מכביד לנוכח טיבן ומהותן, כאשר הרכיב התוצאתי של ההתנהגות ועצמת החבלות שנגרמו לקרבן צובעות את ההתנהגות בנופך של חומרה, במיוחד לנוכח תפקידו החינוכי של הנאשם, גם אם העבירה בוצעה שלא במסגרת תפקידו". בעקבות ההרשעה כאמור, גזר בית הדין על המערער את אמצעי המשמעת הבאים: נזיפה חמורה, פיטורין ופסילה לתפקידי הוראה לפרק זמן של שנתיים החל מיום 1.9.2003.

2. הערערער שבפניי הוגש על הרשעת המערער בעבירה שיש עמה קלון לפי סעיף 17(6) לחוק המשמעת, ועל עונש הפיטורין שנגזר על המערער. בטיעוניו בערערער טען בא-כוחו של המערער כי בית הדין למשמעת הרחיק לכת באופן בו תיאר את הרשעתו של המערער בפלילים, ובתיאור נסיבות אותה עבירה והאלימות שהיתה כרוכה בה. הוא חזר על גרסתו של המערער בבית הדין לפיה הגיע למקום האירוע בקשר לסכסוך משפחתי ובמהלך המפגש עם המתלונן התפתחה הקטטה שהביאה למעשה התקיפה שלא תוכננה מראש. כן ציין בא-כוח המערער כי המתלונן לא נפגע בצורה חמורה כפי שהתרשם בית הדין למשמעת. לטענתו, אף קביעת בית-הדין לפיה בנסיבות העניין היה "פוטנציאל אפשרי לקיפוח חיי אדם", היא מרחיקת לכת. עוד טען בא-כוח המערער כי למרשו שירות ממושך כמורה שלא נפל בו כל דופי, וכי מרשו זכה לשבחים רבים עקב שירותו; כן הצביע על הנסיבות האישיות של משפחתו של המערער בה הוא משמש כמפרנס יחיד. עוד טען בא-כוח המערער כי העונש שנגזר על מרשו חמור ביחס למקרה דומה ביותר בנסיבותיו, המתייחס להרשעה של מורה בן כפרו של המערער, שהורשע אף הוא בעבירה של תקיפה בנסיבות מחמירות, שלא במסגרת תפקידו ונגזרו עליו אמצעי משמעת ללא פיטורין (בד"מ 172/01 נציבות שירות המדינה נ' חאלד דיבאת).

3. שקלתי את טענות בא-כוח המערער, ובאתי לידי מסקנה כי דין הערערער על הרשעתו של המערער בעבירה שיש עמה קלון על-פי חוק המשמעת, להידחות. אשר לעונש - מטעמים הנעוצים בעבירה ובנסיבות ביצועה, וכן בהתחשב בנסיבות האישיות של המערער, כפי שיפורט להלן - נראה כי בית הדין למשמעת החמיר עם המערער במידה ניכרת, בקובעו כי הרשעתו של המערער מחייבת את פיטוריו משירות המדינה.

השאלה מה היא עבירה שיש עמה קלון זכתה להתייחסות נרחבת בפסיקה, וכבר נאמר לא אחת מפי בית משפט זה כי ניתן לזהות את הקלון שבעבירה על פי מכלול של סממנים, אף כי אין ניתן להגדירו במבחן ברור וממצה (ראו: השופט זמיר בעש"מ 4123/95 יוסף אור נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(5) 184, 189 (להלן: פרשת אור)). הפסיקה נתנה אמות-

מידה אשר אף כי אינן ממצות יש בהן כדי לסייע בקביעה אם מדובר בעבירה שיש עמה קלון. לעניין זה, הבחינה פסיקתנו בין "עבירות שמטבע ברייתן יש עמן קלון, אך יכול שהנסיבות המיוחדות בהן נעברה העבירה ישללו את פגם הקלון" לבין "עבירות גבוליות שאין עמן קלון, אך יש שבנסיבות מיוחדות יהיה בהן משום קלון" (פרשת אור הנ"ל, בעמ' 190). מכל מקום, כבר נקבע לא אחת כי לצורך ההכרעה בשאלת הקלון יש להביא בגדר השיקולים, בין היתר, את סוג העבירה, את אופייה, את נסיבות ביצועה ואת השאלה אם נעברה במילוי התפקיד או בקשר אליו.

עבירות אלימות, כשלעצמן, הינן חמורות, ובמקרים רבים דבק בהן פגם מוסרי המכתיים את החוטא בהן בקלון. עם זאת, הקלון בעבירות אלה תלוי במידה רבה בחומרתו של מעשה האלימות, בתוצאותיו ובנסיבות הקשורות לקורבן האלימות. בין היתר, תלויה שאלת הקלון ביחסי הכוחות בין התוקף לנתקף.

בעניינו של המערער, לא נפרשה במלואה היריעה הקשורה למעשה האלימות שהורשע בו, שכן המערער הורשע בפלילים על-יסוד הודאתו בעובדות כתב-האישום, והנתונים הקשורים בנסיבות ביצוע העבירה הפלילית לא התבררו בפני בית-המשפט. בקובעו כי המערער עבר עבירה שיש עימה קלון, נתן בית-הדין משקל למספר מאפיינים הכרוכים בעבירה. בית הדין ייחס חומרה מיוחדת למידת הפגיעה שנפגע המתלונן, וקבע כי היה בתקיפה "פוטנציאל אפשרי לקיפוח חיי אדם". עוד סבר בית-הדין כי המעשה חמור במיוחד, כיוון שראה בו "אלימות במשפחה", שהיא כשלעצמה, בעלת חומרה מיוחדת ופסול מוסרי. כמו כן, השווה בית הדין את חומרת מעשיו של המערער, לחומרת מעשיהם של מורים אשר הורשעו בהכאת תלמידיהם.

כשלעצמי, מוכנה אני לקבל את טענת הסנגור כי קביעתו של בית-הדין לפיה היה במעשה המערער פוטנציאל לקיפוח חיי אדם, הינה קביעה מרחיקת לכת. זאת בהתחשב בתעודת השחרור הרפואית של הקורבן מבית-החולים שהוגשה בין יתר המסמכים מטעם המערער, וממנה עולה כי הקורבן אמנם ספג חבלות של ממש בגופו אולם שוחרר עוד

באותו יום מבית-החולים. לפיכך, נראה כי מעשה האלימות שבוצע בו לא סיכן את חייו. זאת ועוד; המערער טען בפני בית-הדין כי הגיע למקום האירוע להסדרת סכסוך כספי בדרכי שלום, וכי מעשה התקיפה לא תוכנן מראש, והתפתח כתוצאה מקטטה. הכלל הוא כי לצורך הקביעה אם עבירה נושאת עימה קלון, חייב בית-הדין לקבל את פסק-הדין שהרשיע את המערער, בלי לדון מחדש בממצאים ובמסקנות שנקבעו בפסק-הדין המרשיע. כאשר פסק-הדין מבוסס על הודיה, אין לבית-הדין אלא העובדות שבהן הודה המערער. בנסיבות שלפנינו, מאחר ולא נקבעו על-ידי בית-המשפט ממצאים על נסיבות ביצוע העבירה, אין לשלול את האפשרות כי גרסתו האמורה של המערער נכונה. אף-על-פי-כן, המערער הודה בתקיפה בצוותא באמצעות מוטות ברזל. בהתחשב בכך שמדובר בעובד מדינה, ובמיוחד כשמדובר במורה, הרי גם כאשר המעשה בוצע שלא במסגרת מילוי התפקיד, דבק בו פגם מוסרי מן הסוג המכתיב אותו בקלון. לפיכך, דין הערעור על ההרשעה בעבירה לפי סעיף 17(6) לחוק המשמעת, להידחות.

4. אשר לערעור כנגד פיטוריו של המערער ופסילתו מתפקידי הוראה בשרות המדינה למשך שנתיים, הרי שוכנעתי כי בנסיבות המיוחדות של מערער זה, יש באמצעי המשמעת האמורים חומרה יתרה. אמנם, על דרך הכלל, משהורשע אדם בעבירה שיש עמה קלון, מן הראוי לגזור עליו אמצעי משמעת חמורים; במקרים רבים, אף יביא הדבר לפיטוריו משרות המדינה. עם זאת, אין לך כלל שאין לו חריג. כבר נקבע בבית-משפט זה מפי השופט זמיר כי:

"לגבי עובד מדינה, על-אף החומרה הכרוכה בהחלטה כזאת [החלטה שעובד המדינה הורשע בעבירה שיש עמה קלון- ד.ב.], עדיין נותר לבית הדין למשמעת שיקול-דעת לגזור את עונשו של עובד המדינה לפי נסיבות המקרה. אם הנסיבות אינן חמורות, או אם קיימים שיקולים להקל עם הנאשם, חזקה על בית הדין למשמעת שייתן לכך ביטוי בגזר הדין" (פרשת אור, בעמ' 191).

עניינו של המערער הוא אחד מאותם מקרים חריגים שבהם קיימים שיקולים להקל עימו ולא לפטרו משרות המדינה, על אף הרשעתו בעבירה שיש עמה קלון. ראשית, עבירת האלימות שביצע המערער אינה קשורה במילוי תפקידו. אין להשוות בין מעשה אלימות שמבצע מורה בתלמידיו אשר נתונים למרותו ולפיקוחו ואשר קיימים פערי כוחות מובנים ביניהם, לבין מעשה אלימות שמבוצע מחוץ למסגרת בית-הספר ושלא במסגרת השירות. אכן, ככלל דורשים אנו ממורה רמת התנהגות גבוהה יותר מזו של עובד מדינה אחר, בשל היותו דמות מחנכת המשפיעה על תלמידיו. אך גם בסטנדרט הגבוה הנדרש ממורה, ככלל, יש משמעות להבחנה בין דפוסי ההתנהגות במסגרת התפקיד לבין ההתנהגות מחוצה לו. שנית, על אף שהמערער ביצע את עבירת האלימות כלפי בן-דודו, אין מקום להשוואה שערך בית-הדין בין מקרה זה לבין עבירות של אלימות במשפחה. חומרתה המיוחדת של עבירת אלימות במשפחה אינה נעוצה בקרבה המשפחתית, אלא היא מעוגנת בקיום פערי כוחות בין התוקף לקורבנותיו, ובחובותיו של התוקף לדאוג לשלומם של בני-משפחתו הקרובים בלא להשליט עליהם אימה. לפיכך, התקיפה שהמערער נטל בה חלק, אינה עבירה מובהקת של אלימות במשפחה.

זאת ועוד; המערער משמש כמורה משך 23 שנים ובעבודתו לא הוטל כל דופי. העבירה שהמערער הורשע בה בוצעה בשנת 2000; מאז ועד היום, המשיך המערער בעבודתו. יתכן כי היה זה ראוי להרחיק את המערער ממקום עבודתו הנוכחי מיד לאחר ההרשעה, על-מנת להעביר מסר חד-משמעי לתלמידיו כי התנהגות אלימה גוררת אחריה תגובה. עם זאת, נוכח הזמן הרב שחלף מעת ביצוע העבירה הפלילית, ספק אם ישנה בשלב זה הצדקה לפיטוריו של המערער. שקלתי אם אין עניינו של המערער מתאים לאמצעי משמעת של הרחקה על דרך של העברתו לבית-ספר אחר, אולם עקב חלוף הזמן אינני סבורה כי העברה כזו כיום תהא בעלת תוצאה אפקטיבית.

מטעמים אלה, ראיתי להתערב ולהקל בעונשו של המערער ולהעמידו על נזיפה חמורה, וכן על הורדתו בדרגה אחת למשך ששה חודשים.

אשר על כן, הערעור לעניין ההרשעה נדחה, ואילו הערעור על גזר-הדין מתקבל כמפורט לעיל.

ניתן היום, כ"ב באב התשס"ג (20.8.2003).

ש ו פ ט ת

תמצית פסק הדין

נגד הנאשם, יליד 1956 ובעל ותק של 25 שנה בשירות המדינה, הוגש כתב תובענה שייחס לו עבירות משמעת שונות בעקבות הליך פלילי שנוהל נגדו בבית המשפט השלום בנצרת, בגין עבירות תקיפה בנסיבות מחמירות שתוצאתן, 150 שעות לתועלת הציבור וללא הרשעה בדין.

הליך הפלילי, נולד בסכסוך משפחתי ומריבות שנתרחשו בינו לבין רעייתו שבסופן תקף הנאשם את אשתו.

הצדדים הגיעו לביניהם להסדר טיעון כשכל צד בדרכו טען מדוע ראוי לקבל את ההסדר המוצע במסגרתו ביקשו להטיל על הנאשם אמצעי משמעת של :

(א) נזיפה ;

(ב) הפקעת מחצית משכורת קובעת שתנוכה ב- 10 תשלומים שווים ;

בית הדין לאחר שבחן את מכלול השיקולים הרלבנטיים, האם לקבל ההסדר או לשנות החליט כי אין זה המקרה שבית הדין צריך להתערב בהסדר וכי הוא מאזן ומשרת בצורה טובה את תכלית דיני המשמעת, תוך איזונה עם נסיבות העבירה והנסיבות האישיות, והחליט ליתן לו תוקף.

ניתן ביום יח' בחשוון התשס"ד – 13.11.2003

הרכב בית הדין :

עו"ד יוסף תלרז – אבה"ד- יו"ר
גב' יהודית מילגרום – חברה
מר חוסני אבו דאהש - חבר

ו' בטבת התשס"ד
31 בדצמבר 2003

בדח. 702-2003
בד"מ 86/03

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה

יו"ר	עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין	בפני :
חבר(ה)	גב' יהודית מילגרום	
חבר	מר חוסני אבו דאהש	

עו"ד לילך כתריאל **התובע (ת) :**

הנאשם (ת) :

עו"ד אחמד מסאלחה **ב"כ הנאשם :**

מר חגי קוזלוב **נציג המשרד :**

גזר - דין

ההליך

1. הנאשם, יליד שנת 1956 המועסק כמורה בכיר בבית ספר הממלכתי "נעורה", בעל וותק של 25 שנים בשירות המדינה, הורשע על ידינו ביום י"א בחשון התשס"ד – 6.11.2003, על בסיס כתב תובענה שהוגש נגדו בתאריך 14.6.2003 בעבירות משמעת לפי סעיפים 17(1), (2) ו-3 לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963.
2. כתב התובענה כאמור הוגש בעקבותיו של הליך פלילי שנתקיים נגדו בבית המשפט השלום בנצרת (ת.פ. 2822/98) שבו הואשם בעבירות של תקיפה בנסיבות מחמירות לפי סעיפים 379 יחד סעיף 382 (ג) לחוק העונשין.
- ההליך הפלילי נסתיים בכך שהנאשם לא הורשע בעבירות שבהן הואשם בפלילים, אולם נענש ללא הרשעה באמצעות צו לביצועו של שירות לתועלת הציבור בהיקף של 150 שעות.
3. התשתית העובדתית בקצירת האומר ששימשה כמסד להליך הפלילי האמור נעוצה בסכסוך משפחתי ומריבות שנתרחשו בינו ובין רעייתו דאז בין השנים 97-98, במהלכן הנאשם תקף את אשתו, כמפורט במהלכם.

טיעונים לכיבודו של הסדר הטיעון

4. הצדדים הודיעו לבית הדין במהלך הדיון בפנינו, כי הגיעו ביניהם להסדר טיעון בנוגע להליך שבפנינו שעיקרו אם בית הדין יתן תוקף לאותו ההסדר, הנאשם יודה בפנינו בפרטי התובענה ואישומיה ויוטלו עליו אמצעי משמעת מוסכמים של:
  - א. נזיפה;
  - ב. הפקעת מחצית משכורת קובעת שתנוכה ב-10 תשלומים שווים ורצופים.

5. הצדדים נימקו בפנינו את גישתם לגבי מתן תוקף להסדר הטיעון, כפי שגובש בין הצדדים.

א. עמדת התביעה

(1) התביעה סבורה, כי יש בהסדר את האיזון הראוי בין האינטרס הציבורי שמגולם בצורך לבער ולשרש את תופעת האלימות מהחברה הישראלית ובין הנסיבות האישיות. מדובר באלימות שפרצה בתוך המרקם המשפחתי ויש לה גם השלכות על שירות המדינה, מאחר וכל אדם בישראל ובכלל זה מורה, אינו צריך להשתמש באלימות לשם פתרון סכסוכים, לרבות לא אלה שבתוך משפחתו, לצורך זה הובאה לידיעתנו פסיקתו של בית המשפט העליון בע.פ. 987/97 דימטרי סיביץ נגד מדינת ישראל.

(2) עוד נטען בפנינו, כי הגם שמדובר במורה וותיק שהשלים כבר 25 שנות שירות, הוא עדיין צריך לשמש כמודל חיקוי לתלמידיו גם במרקם חייו הפרטיים, על מנת שבית הדין באמצעות פסיקתו, יעביר את המסר הנורמטיבי והראוי כלפי השירות הציבורי שאין להשלים עם הפתרון הקל של הכאה. עם זאת התביעה מודעת לכך, כי מדובר בנסיבות של סכסוך קשה רווי שנים עם מי שהיא היום גרושתו, סכסוך שהיה בר השלכה גם על ילדים שנולדו כתוצאה מאותם נישואין כושלים שרק אחד נמצא בחזקתו של הנאשם המשלם מזונות בעבור ילדיו האחרים, ואשר על כן ביקשה התביעה, כי ניתן תוקף להסדר הטיעון, כפי שהושג בין הצדדים.

ב. גישת המשרד

מפיו של נציג המשרד שמענו פרטים על משך עיסוקו בשירות המדינה ועל תפקודו כמורה שהוא תפקוד טוב. אשר לגופם של אמצעי המשמעת, נציג המשרד הצטרף לעמדת התביעה.

ג. טיעוני ההגנה

(1) הסניגור המלומד ביקשנו אף הוא ליתן תוקף להסדר הטיעון, כפי שהושג בין הצדדים. שמענו על רקעו והתפתחותו של הסכסוך המשפחתי שבמהלכו הצדדים התגרשו והנאשם בנה לו תא משפחתי חדש, אולם פצע הסכסוך,

במיוחד פרידתו מרוב ילדיו הטבעיים, הוא פצע מכאיב, כאשר גם הסכסוך עצמו לבש צורה של תקיפות הדדיות בין בני הזוג.

(2) לעניין הנסיבות האישיות שמענו שהנאשם משלם מזונות בעבור ילדיו מנישואיו הראשונים, נישא מחדש, והינו אב לילד ראשון מנישואיו השניים.

(3) כתימוכין לגישה שבאה לידי ביטוי באמצעי המשמעת עליהם סוכם, הגיש הסניגור לעיונו של בית הדין את בד"מ 29/97.

ד. דבר הנאשם

מפיו של הנאשם שמענו פרטים על נישואיו הראשונים שהיו נישואים כושלים ועל הצער שנגרם בעטיים לכל הצדדים, וכן מילות חרטה על ההליך הפלילי שהיה מנת חלקו.

6. החלטת בית הדין

כידוע לכל, בית הדין אינו קשור להסדר טיעון שנכרת בין הצדדים והוא רשאי לכבדו או לשנותו לפי אומד שיקול דעתו. לצורך קבלת החלטתנו שקלנו שורה של שיקולים.

ה. על העבירות ונסיבותיהן

(8) המעשה שבו הורשע הנאשם על ידינו נוגע להתנהגות אלימה שמומשה בתוככי המשפחה. זו גם חובתנו לשרש כל אלימות באשר היא. על-פי גישתו של בית המשפט העליון בע"פ 987/97 סיבוץ דימיטרי נגד מדינת ישראל (דינים עליון, כרך נב, 544):

"עדים אנו בשנים האחרונות להתגברות ניכרת במעשי האלימות... וראוי כי בית המשפט יאמרו את דברו צלול וברור. בית המשפט חייב להרים את תרומתו לביעור נגע האלימות וזאת יכול הוא לעשות על דרך גזירת עונשים התואמים את מעשי העבירה בהם מדובר."

ובפסק דין נוסף שניתן על ידי בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים (ע.פ. 3216/01 בעניין צלאח שכאר) נפסק:

"אמרתי שם, בין היתר, כי "רבו העבריינים, נגע האלימות פשה בבתינו וברחובותינו, הסכין נשלפת ודוקרת בשל מחלוקות של מה בכך ואף בשל התלהטות יצרים רגעית שלא קדם לה ריב כלשהו. העבירה של שפיכות דמים – שהיא משבע מצוות בני נח ומשלושת העבירות שעליהן ייהרג ולא יעבור – היתה כמעט לדבר יום ביומו. כאשר זה המצב הרי "אם חפצים אנו לבער את הרע הזה מקרבנו, אם חפצי חיים אנו, נמצה את הדין".

ובפסק דין נוסף ע.פ. 9302/00 בעניין אלקיים צורדקר, אשר נסב על אלימות קשה בתוך המשפחה שממדיה במקרה שבפנינו לבשו צורה מתונה יותר, הושמעה גישתו הנורמטיבית של ביה"ש העליון לגבי מעשים מסוג זה:

"מעשים אלו טומנים בחובם מסוכנות רבה המעידה על מבצעם. זוהי אלימות במשפחה שהפכה לנגע שפשה בחברה ויש לבטא את החומרה בה מתייחסת החברה למעשים כאלה, בין השאר, על ידי עונשים קשים ומרתיעים. בית המשפט המחוזי שקל את נסיבותיו האישיות של המערער שהחיים לא הטיבו עמו, אלא ששיקולים אלה לא הטו את הכף לזכותו לאור נתינת הדעת לאינטרס הציבורי ולקורבנות העבירות. ראוי לציין, כי עונש המאסר על תנאי שהופעל, היה בגין תקיפה קודמת של בת זוגו של המערער על ידו ועל אף שעמד לדין, הורשע, נענש ומאסר על תנאי שהופעל, היה בגין תקיפה קודמת של בת זוגו של המערער על ידו ועל אף שעמד לדין, הורשע, נענש ומאסר על תנאי היה תלוי לו מעל לראשו, לא נרתע מעשיית המעשים אותם ביצע כאמור".

(פורסם דינים עליון כרך ס' בעמ' 902).

9) דרכו האלימה של הנאשם מומשה לדאבון לב כלפי בני משפחה, וכבר נפסק כי:

"לא כל עבירה פלילית של עובד מדינה היא גם פגיעה במשמעת: אופן הזיקה לפעילות של המסגרת הארגונית הכללית ושל כליה ומידתה, הם הקובעים לעניין זה וכל מעשה או מחדל ייבדק וייבחן לאור נסיבותיו, כדי לקבוע אם יש בו רק עבירה פלילית או שמא יש בו גם מיסודותיה של אחת או יותר מעבירות המשמעת שנמנו בסעיף 17".

(עש"מ 3/75, אלפונסו דבוש נגד נציבות שירות המדינה פ"ד ל(1) 231, 236).

בית הדין סבור, לאלימות הנאשם גם אם כוונה כלפי רעייתו במהלכו של סכסוך משפחתי, היו השלכות רוחב על תדמיתו של השירות הציבורי בעיני

הציבור ומידת אמונו בשירות המדינה – גם אם העבירות בוצעו מחוץ למסגרתו של תפקידו כמורה.

ולגבי עבירות שנעשו מחוץ למסגרת התפקיד למדנו מעש"מ 2699/01 בעניין ג'מל חליף:

אכן, ביצוע העבירה שלא במסגרת מילוי תפקידו של העובד בשירות המדינה יכול ויהיה בגדר הנסיבות השוללות את קיומו של הקלון לצורך דיני המשמעת של שירות המדינה. עם זאת, כבר נקבע בפסיקתנו שגם אם העבירה בוצעה שלא במסגרת התפקיד יכולה היא להשליך על שירות המדינה ועל כשירות העובד לכהן בשירות וזאת עקב כתם הקלון שדבק בהתנהגותו (עש"מ 9/79 יונתן לוי נגד עיריית תל-אביב, פ"ד לד(1) 528), כך הדבר בנסיבות מסויימות, אפילו אם העבירה בוצעה עוד לפני שהעובד הפך לעובד מדינה (עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אשר אלקלעי - טרם פורסם) על אחת כמה וכמה אם נעברה בהיותו עובד מדינה. לצורך קביעת היחס בין העבירה הפלילית שעובד המדינה הורשע בה ובין הזיקה לשירות המדינה, יהיה עלינו לבחון האם המעשה שעשה העובד, פוגע בתדמית שירות המדינה ובאמונו של הציבור, ביושרם ובהגינותם של עובדי שירות המדינה."

10) לנסיבות העבירה יש להוסיף את תפקידו של הנאשם כמורה, לנוכח תפקידו ומעמדו בקרב תלמידיו וגם בקהילתו. בעש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, פורסם בפ"ד נב(1) עמודים 678-650 נאמר על-ידי כבוד השופט זמיר: "המורה מוצב בעמדה של חינוך כלפי התלמידים. היא מקנה לו מעמד וסמכות בעיני התלמידים, אך היא גם מטילה עליו אחריות מיוחדת כלפי התלמידים. הציבור מפקיד את התלמידים בידי המורה, סומך עליו שיעשה כל שביכולתו, כדי לקדם אותם. זהו תפקיד שיש בו נאמנות. כל עובד ציבור הוא נאמן הציבור ... ומורה כלפי התלמידים, על אחת כמה וכמה."

ופסק דין נוסף שדן בתפקידו של מורה, עש"מ 4503/00 חביב אמין נ' מדינת ישראל: -

"הלכה היא שתפקידו של מורה מחייב, מעצם מהותו, סטנדרט של התנהגות, במיוחד כלפי התלמידים (ראו עש"מ 6713/96 מדינת ישראל נ' בן אשר, פ"ד נב(1) 678-650)."

11) מורה בישראל גם אם בתוך ביתו והמסגרת המשפחתית נוקט באלימות ומשמשה כלפי בת זוגתו. מעשיו במישור הנורמטיבי מהווים התנהגות שאינה הולמת את תפקידו כעובד מדינה ובמיוחד כעובד הוראה, ולהתנהגותו יש פוטנציאל פגיעה בתדמיתו ובשמו הטוב של שירות המדינה, כפי שנפסק לעניין יסודותיה של העבירה לפי סעיף 17 (3) שגם בה הורשע הנאשם.

"התנהגות שאינה הולמת היא מושג בעל רקמה פתוחה, וכך הוא צריך להישאר, כדי שניתן יהיה להתאים אותו לנסיבות שונות ולזמנים משתנים. הגוף, שהופקד לשמור על התנהגות הולמת במקצוע מסוים, אמור לקבוע את אמות המידה הראויות להתנהגות חברים באותו מקצוע או ארגון. עם זאת, יש לומר כי התנהגות שאינה הולמת, אצל עובד רשות מקומית כמו אצל עובד המדינה, ואצל עורך דין כמו אצל מהנדס, מורכבת משני חלקים, שלא תמיד ניתן להפריד או אף להבחין ביניהם. ראשית, אפשר שהתנהגות תיחשב בלתי הולמת אף שאין בה שום יחוד למקצוע מסוים או לארגון מסוים, היא אינה הולמת משום שהיא שלילית ופסולה בכל מקצוע או ארגון. היא סוטה באופן מהותי מכללי התנהגות של בן תרבות, אותם כללים המאפשרים לעובדים במקצוע או בארגון לקיים יחסי עבודה תקינים זה עם זה ולמלא באופן תקין את תפקידם בחברה. זו התנהגות ששום ארגון או מקצוע אינו יכול לסבול, משום שאם היא תהפך להתנהגות מקובלת באותו ארגון או מקצוע, יהיה בכך כדי להעכיר את האווירה, לשבש את יחסי העבודה, לערער את יחסי האמון מצד הציבור או לחבל בדרך אחרת בתיפקוד התקין של הארגון."

ובמקום אחר, אמר השופט זמיר (עש"מ 5246/99 אהרון אהרוני נגד נציבות שירות המדינה, סעיף 4 לפסק הדין – טרם פורסם).

"התשובה היא, שהתנהגות כזאת היא לא בהכרח התנהגות מיוחדת לעובד המדינה, או התנהגות בתפקיד מסוים בשירות המדינה. התנהגות יכולה להיות בלתי הולמת, במשמעות של סעיף 17 (3) לחוק המשמעת, גם אם אין בה ייחוד למעמד של עובדי המדינה או לתפקיד של עובד מדינה זה או אחר. היא יכולה להיות התנהגות פסולה מבחינתו של כל עובד בכל תפקיד."

כאשר בעש"מ 3362/02 בעניין סלאם אבו עסבה (פורסם בדינים עליון כרך 30, עמ' 356) חזר בית המשפט העליון על ההלכה שנקבעה גם בעש"מ 2699/02 בעניין ג'מאל חלף על מהות ואופי תפקידו של מי שנושא בתפקיד חינוכי. לעניין אותה רקמה פתוחה כמפורט לעיל: -

"לתפקיד של המורה נועדה משמעת מיוחדת, בהיותו מחנך האמור לשמש דוגמה לתלמידיו, ולכן יש חשיבות רבה לשמירה על מעמדו ועל יוקרתו בעיני תלמידיו."

ולאחרונה נפסק בעש"מ 6526/03 בעניין עבד אל קאדר עוואדה סלאח, לגבי התחשבות בנסיבות העבירה שהיתה כרוכה באלימות כנגד בן משפחה מחוץ למסגרת התפקיד, כי:

"עבירת האלימות שביצע המערער אינה קשורה במילוי תפקידו. אין להשוות בין מעשה אלימות שמבצע מורה בתלמידיו אשר נתונים למרותו ולפיקוחו ואשר קיימים פערי כוחות מובנים ביניהם, לבין מעשה אלימות שמבוצע מחוץ למסגרת בית-הספר ושלא במסגרת השירות. אכן, ככלל דורשים אנו ממורה רמת התנהגות גבוהה יותר מזו של עובד מדינה אחר, בשל היותו דמות מחנכת המשפיעה על תלמידיו. אך גם בסטנדרט הגבוה הנדרש ממורה, ככלל יש משמעות להבחנה בין דפוסי ההתנהגות במסגרת התפקיד לבין ההתנהגות מחוצה לו." (ניתן ביום 20.8.03 – טרם פורסם)

12) ראוי גם להוסיף לנסיבות העבירה את המועד שבו בוצעו העבירות על רקעם של סכסוכים ומריבות מתמשכים בתוך המרקם המשפחתי לפני כשש שנים, בין השנים 97-98, כאשר טבעה של האלימות ואופיה לא הובא ולא פורט בפסיקתו של בית המשפט השלום. שמענו פרטים מהנאשם ובא כוחו, כי היה מדובר באלימות הדדית בתוך המשפחה, אשר מכל מקום לא גרמה לנזקי גוף מהותיים שניתן היה ללמוד עליהם מתוך עיון בפסק הדין. זאת גם לזכור, כי ההליך הפלילי בסופו של דבר נסתיים בצורה המתונה ביותר האפשרית בהטלתו של של"צ ללא הרשעה.

ה. על תכלית אמצעי המשמעת

1) אמצעי המשמעת שמוטלים על ידי בית הדין אינם מוטלים בחלל ריק, אלא לצורך השגתה של תכלית ברורה, שהיא הגנה על השירות הציבורי, על תדמיתו בעיני הציבור של אותו השירות ובמיוחד כיד להרתיע עובדים אחרים במעמדו של הנאשם, כי לא ייכשלו במעשים מסוג זה. בכל מקרה ומקרה, על בית הדין לשאול את עצמו, האם אמצעי המשמעת המוטלים, במסגרת הסדר הטיעון יש בהם כדי, לשרת את התכלית האמורה.

(2) ובפסיקות אין ספור, מדגיש בית המשפט העליון את ההשלכה הישירה על הרציונל העומד בבסיס מהותו של השירות הציבורי, על עובד הציבור, בראש ובראשונה מבחינת דיני הנאמנות הציבורית:

"איש הציבור הוא נאמן הציבור, לא לעצמו הוא פועל, אלא למען האינטרס של הציבור הוא פועל".

(בג"צ 669/86 רובין נגד ברר ואחרים, פ"ד מא(1), 749, 840).

(3) בהבדל מעובד רגיל, שגם עליו מוטלת חובת נאמנות, חובת הנאמנות המוטלת על עובד המדינה בכיר היא כפולה ומכופלת: הן משום שבנושאים רבים השירות הציבורי הוא על אופי מונופוליסטי, והן משום חיוניותם וחשיבותם לכל הציבור של העניינים המטופלים על ידי השירות הציבורי. (ולעניין זה, ראה דו"ח קרמניצר, הטיפול המערכתי במשמעת שירות המדינה, יואר 1998, עמ' 7).

ולכן:

"הציבור זכאי לכך שעובדי המדינה, הפועלים מטעמו ולמענו יהיו אנשים אמינים והגונים. אמון הציבור בשירות המדינה ושיתוף הפעולה עלולים להתערער, אם יתברר לציבור כי עובד המדינה, העומד לשרתו, עבר עבירה שיש עימה קלון". (עש"מ 4411/99 מדינת ישראל נגד אלקלעי).

בפסק דין אחר הבליט כב' השופט זמיר את תכליתם של אמצעי המשמעת באומרו:

"מהי אם כן תכלית החוק, לעניין זה? התכלית העיקרית של חוק המשמעת היא השמירה על התיפקוד הראוי והתדמית הראויה של שירות המדינה". (עש"מ 5574/00 אורי בנית נגד מדינת ישראל).

(4) בתקופה האחרונה, בית המשפט העליון הבליט את תפקידם ההרתעתי והמניעתי של אמצעי המשמעת – (ראה עש"מ 5771/01 בעניין פודלובסקי; עש"מ 10129/01 בעניין טליה גניש), ובעש"מ 7111/02 בעניין אשואל ואח' שניתן ביום 21.1.03, נקבע כי:

"שמירה על תדמית ראויה של השירות הציבורי מהווה התנאי הכרחי לשמירה על תפקוד נאות של שירות זה. בנוסף לשמירה קפדנית על תדמית השירות, השירות נועד להליך המשמעת למנוע פגיעה בתפקוד שירות המדינה; אשר על כן בבוא להטיל אמצעי משמעת יבחן בית הדין, בין היתר,

האם אמצעי המשמעת המוטלים יוצרים הרתעה מספקת בקרב עובדי המדינה, כן יבחן האם די באמצעי המשמעת האמורים כדי להשיב על כנו את אמון הציבור במערכת השירות הציבורי, המוזה אף הוא תנאי הכרחי לתפקודו של השירות. בבוא בית הדין לגזור דינו של נאשם בעבירה משמעתית אין הוא מתייחס לאצעי המשמעת כאל עונש גרידא, שכן עליו לבחון מהו האמצעי ההולם את התכליות האמורות של הדין המשמעתית.

(5) על תפקידם ההרתעתי של אמצעי המשמעת חזר בית משפט העליון בעש"מ 7113/02, מדינת ישראל נגד שחר לוי שניתן בתאריך 1.5.03 :
 "כידוע, אמצעי המשמעת נועדו להרתיע מפני ביצוע מעשים שיש בהם כדי לפגוע בטוהר המידות בשירות המדינה, בתפקודו התקין ובאמון הציבור בו. ככל שהמעשים בהם הורשע הנאשם חמורים יותר, וככל שדרגתו בשירות המדינה בכירה יותר, כך מתחזק הצורך להעביר מסר ברור וחד המוקיע את מעשיו, על-מנת לשרש תופעות פסולות בשירות המדינה ולמנוע את הישנותן בעתיד".

(6) ואולם תפקיד המרתיע של אמצעי המשמעת אינו חזות הכל, לאחרונה ריכך בית משפט העליון את גישתו האמורה וקבע כי תכלית זו, צריכה להיבחן גם בהתחשב בנסיבותיו האישיות של כל נאשם ונאשם.

בית המשפט העליון בעש"מ 6737/02 בעניין נחום זקן פסק :
 "התיק יוחזר לבית הדין למשמעת של עובדי המדינה, על מנת שבית הדין ישמע טיעונים, ואולי אף ראיות, לעניין העונש, יתן דעתו למכלול נסיבות המעשה לחומרא ולקולא ולנסיבותיו האישיות של המשיב, ובהתאם לכך יקבע את אמצעי המשמעת שיוטלו עליו".

ובפסק דין מאוחר יותר חזר בית משפט העליון על גישתו האמורה :
 "עם זאת, אל מול, ולצד השיקולים משמעותיים ומכריעים אלה, מצווים אנו לבחון כל מקרה לגופו על פי נסיבותיו המיוחדות (ראו עש"מ 10250/01 מוכתרי נגד נציבות שירות המדינה (לא פורסם). החזקה בדבר הצורך בענישה ומחמירה יכולה להיחלש נוכח נסיבות מיוחדות של המקרה או של העומד לדין".

(עש"מ 10566/02 מדינת ישראל נגד טוביה גרינבוים, שניתן בתאריך 23.3.03, וכן ראה את עש"מ 5271/03 בעניין חבצלת סדיקוב שניתן ב-10.9.03).

ו. על הנסיבות האישיות

(1) הנאשם, כפי שנוכחנו לדעת, נעדר עבר פלילי או משמעותי קודם. תרם תרומה למערכת החינוך בפרק זמן שלמעלה מ-25 שנים ואף קיבלנו מסמך על תרומה לבית הספר שמחוץ למסגרת הפורמלית. לנסיבות אלו יש חשיבות רבה, לא רק בגלל תרומתו, אלא גם בגלל נסיבות משפחתיות; נישואין ראשונים שכשלו שבמהלכם פרצה האלימות, תשלום מזונות לילדיו הטבעיים מנישואיו הראשונים ונשיאה בעול פרנסתו של תא משפחתי חדש.

(2) לתרומתו של עובד באופן נורמטיבי לשירות הציבורי במשך שנים רבות, יש השפעה על מידתם של אמצעי המשמעת, שעה שבמהלך אותו שירות ארוך ותקין משתבש משהו בדרכו הנורמטיבית במסגרת זו, ראויים להישמע דבריו של כב' השופט חשין:

בתייתי דעתי לזמן הקצר שעבר מאז החל המערער עובד בשירות המדינה ועד שהחל מועד באמון שניתן בו, ומשידענו כי עברו כתשע שנים מאז אותם מעשים ועד עתה, אינני סבור שיהיה זה נכון כי אורה על החזרתו של העורר לשירות המדינה. לו היה המערער עובד בשירות המדינה שנים ארוכות לאחר כל אותן שנים היה נתפס בכך כמי שעשה מעשה של מעילה באמון, אפשר אמרתי רוח-שטות נכנסה בו באדם ועשה מעשה שעשה. אדם שכך שירת את המדינה בנאמנות שנים רבות אפשר אין זה ראוי כי תקופח פרנסתו במחי-יד, לא כן הוא דין המערער, שלא יצאו אלא כשנתיים מאז החל עובד בשירות המדינה וכבר החל עושה מעשים רעים."

עש"מ 1827/02 – אברהם ספיר נגד מדינת ישראל, פורסם בדינים עליון כרך ס"א 268).

לשאלת כיבודם של הסדרי טיעון

שיקול הדעת אם לכבד הסדר טיעון, לדחותו באופן מלא, או לשנותו במידה זו או אחרת, מסור לשיקול דעתו של בית הדין. ככלל, בית הדין מכבד הסדרי טיעון שנקשרים בין הצדדים, זולת אם הוא מגיע למסקנה כי, צריך היה להגיע להסדר טיעון שונה ברכיב זה או אחר, כדי לשרת בצורה טובה יותר את תכלית דיני המשמעת, תוך איזונה עם נסיבות העבירה והנסיבות האישיות.

ראה בעניין זה עש"מ 4592/97 בעניין אליהו סבג, בו נפסק כי :
 "לעתים קרובות יש עניין בעריכת הסדר טיעון, ולפיכך יש גם בדרך כלל, עניין לציבור בקיום הסדר טיעון. לכן, אין זה ראוי שבית הדין יסטה מהסדר טיעון אלא אם יש לכך טעם טוב לסטות מהסדר הטיעון, אם אמצעי המשמעת סוטים במידה משמעותית מן האמצעים הראויים בנסיבות המקרה, או אם הם בלתי סבירים באופן בולט, עד שהעניין הציבורי הדורש לסטות מן ההסדר גובר על העניין הציבורי בקיום הסדרי טיעון".

לאחרונה, ניתן על ידי בית המשפט העליון פסק דין, 1958/98 פלוני נגד מדינת ישראל (לא פורסם). על המדוכה ישבו תשעה שופטים, ובפסק דין זה נקבע ההלכה לעניין שיקול דעתו של בית המשפט בשאלת כיבודם של הסדרי טיעון :

"המסקנה היא כי שיקול המפר במידה משמעותית את האיזון הראוי בין שיקולי הענישה הרלבנטיים, באופן שנוצר יחס בלתי הולם בין ההקלה הניתנת לנאשם לבין האינטרס הציבורי, יהיה בו כדי לפסול את הסדר הטיעון בשל טעותה של התביעה וזאת גם אם מניעה כשרים הם".
 (שם, פסקה 18, עמ' 14).

כן קבע בית המשפט בפסקה 24 בעמ' 19, שכותרתה "סיכומם של דברים", כי :
 "בהיעדר פגם או פסול בהודיה שניתנה במסגרת הסדר טיעון, ירשיע בית המשפט את הנאשם על פי הודייתו, ויגזור את עונשו. בהתקיים איזון ראוי בין האינטרס הציבורי הפרטני והאינטרס הציבורי הרחב שהתביעה מייצגת מצד אחד, לבין טובת ההנאה שניתנה לנאשם מצד אחד, יכבד בית המשפט את הסדר הטיעון. בית המשפט ישווה לנגד עיניו, בין היתר, את המגמה העקרונית לעידוד הסדרי טיעון. בנסיבות שבהן יראה לדחות את הסדר הטיעון, יגזור בית המשפט עונש שהיה גוזר אילו היה בא לפניו הסדר טיעון שקול ומאוזן. מן הראוי הוא שגם לאחר דחיית הסדר טיעון, כך שהעונש אשר יטיל לא יחרוג במידה קיצונית ובלתי פרופורציונלית מהעונש שעליו הסכימו הצדדים".

סוף דבר

7. בסופו של עיון, לאחר ששקלנו את השיקולים שנפרסו על ידינו כמפורט לעיל, הגענו לכלל מסקנה, כי הסדר הטיעון שהושג בין הצדדים הוא מאוזן ומידתי שנותן את המשקל הנאות, למכלול הנסיבות שהיו כרוכות במעשי העבירה.

8. אשר על כן, יוטלו על הנאשם אמצעי משמעת אלה :

א. נזיפה – כמסר נורמטיבי לנאשם מטעמו של בית הדין, כי נפל פסול בנקיטתה של אלימות במהלכו של סכסוך משפחתי.

ב. הפקעת מחצית משכורת קובעת – שתנוכה מהנאשם ב-10 תשלומים חודשיים שווים ורצופים.

אמצעי המשמעת הודעו לצדדים ביום י"א בחשון התשס"ד – 6.11.2003, גזר הדין המפורט והמנומק ניתן ביום י"ח בחשון התשס"ד – 13.11.2003 שלא בנוכחות הצדדים, להם יועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)	(-)	(-)
מר חוסני אבו דאהש	גב' יהודית מילגרום	עו"ד יוסף תלרז-אבה"ד
חבר	חברה	יו"ר

תמצית פסק הדין

הנאשם, הינו מורה בדרגת B.A , הואשם בעבירות משמעת שונות בכך שהסיע ברכבו הפרטי יחד עם רעייתו, תושב שטחים שהיה נעדר אישור לשהייה בישראל.

במהלכו של הדיון בית הדין שמע על הקשר המקרי שנוצר בין הנאשם לבין אותו תושב שטחים שביקש להצטרף אליו כטרמפיסט לכיוון הכפר שאליו ביקש הנאשם להגיע, כאשר במהלכה של אותה נסיעה, כשנתקלו השלושה במחסום משטרה, ביקש אותו טרמפיסט שלא להמשיך בנסיעה, והנאשם נאלץ להסב את רכבו לאחור תוך כדי שהוא מהבהב ומאותת למשטרה.

הנאשם, רעייתו והטרמפיסט נלקחו למשטרה לצורך חקירה אשר בעיקבותיה נפתח תיק משטרה שבסוף נסגר – ואולם נגד הנאשם הוגש כתב התובענה.

התובע טען, כי היה על הנאשם לברר את זהותו של הטרמפיסט לפני עלותו לרכבו.

בית הדין לאחר שבחן את טיעוני הצדדים גם בשל כך שלא היתה כל זיקה וקשר בין תפקידו של הנאשם שהינו מורה בישראל ובין המעשה הנ"ל - החליט לזכותו מן העבירות שיוחסו לו בכתב התובענה.

ניתן ב-ז' באדר ב' התשס"ג (11.3.2003)

חברי ההרכב :

עו"ד יוסף תלרז אבה"ד – יו"ר
 גב' חנה לידור - חברה
 מר מחאג'נה וליד - חבר

ז' באדר ב' התשס"ג
 11 במרץ 2003

בדח. 80-2003
 בד"מ 158/02

בבית הדין למשמעת של עובדי המדינה בחיפה

יו"ר	עו"ד יוסף תלרז – אב בית הדין	בפני :
חבר(ה)	גב' חני לידור	
חבר	מר מחאג'נה וליד איברהים	

התובע (ת) : עו"ד ג'פרי ונדל

הנאשם (ת) :

ב"כ הנאשם : אינו מיוצג

נציג המשרד : מר חגי קוזלוב

הכרעת - דין

התובענה:

1. הנאשם, יליד שנת 1957, המועסק במשרד החינוך כמורה בבית ספר יסודי בכפר קרע ג' לפי דרגה B.A, בעל וותק של 26 בשירות המדינה, הואשם בכתב תובענה שהוגש נגדו בתאריך 4.9.2002 בעבירות משמעת לפי סעיפים: 17 (1) ו- (3) לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג-1963 (להלן-החוק), יחד עם סעיף 4 (1) להודעה על שינויים בהחלת החוק על עובדי הוראה. בכך שבתאריך 2.1.2001 בשעות הצהריים הסיע ברכבו הפרטי את תושב השטחים מחמד טועמי שהיה נעדר אישור לשהייה כדין בישראל. משהגיע הנאשם עם רכבו יחד עם אותו תושב שהוסע על ידו לקרבתו של מחסום משטרה, בכניסה לכפר ברטעה שבחלק הישראלי, ביקשו אותו טועמי שלא להמשיך בנסיעה בשל נוכחות המשטרה שהציבה שם מחסום. הנאשם הסב את רכבו לאחור לכיוון כפר קרע ממנו הגיע.

מהלך הדיון:

2. במהלך הדיון שבפנינו שמענו פרטים מפיו של הנאשם שעליהם לא חלק התובע לגבי הנסיבות של אותה הסעה שבגינה הואשם כאמור. שמענו, כי הנאשם ורעייתו עסקו בקניות בשוק של כפר קרע לכפר ברטעה בחלק הישראלי, לשם קבלת תעודה אקדמאית עבור הנאשם שהוחזקה על ידי מוכתר הכפר, המוכר אישית לנאשם מלימודיו בגבעת חביבה.
3. תוך כדי מלאכת הקניה בשוק פנה אותו תושב של הרשות הפלסטינית לנאשם וביקשו כי יקחו ברכבו כטרמפיסט לכיוון כפר ברטעה. הנאשם, מבלי שבדק, חשב או שקל, או כטוב ליבו, לקראת קבלת התעודה, שם פעמיו לעבר כפר ברטעה, כשאותו תושב מצוי ברכבו. משהבחין הנאשם, יחד עם אותו טרמפיסט במחסום המשטרה, הוא הבהב, לדבריו, לכיוונו של אותו מחסום ושב לאחור, אולם ניידת משטרתית נסעה אחריו. הנאשם, רעייתו ואותו טרמפיסט עוכבו לחקירה, אשר בעקבותיה נפתח תיק פ.א, משטרה. החקירה נסתיימה ואולם לא מומש כל הליך פלילי כנגד הנאשם - אפשר כי - בין היתר - בשל היותו נעדר עבר פלילי. ואולם התביעה החליטה, כי יש במעשה כדי להוות בסיס לאחריות משמעתית, ובשל כך הואשם בעבירות המשמעת נשוא דיוננו.

4. טיעוני הצדדים:

א. גישת התביעה:

(1) התובע המלומד סבור, כי הנאשם היה צריך לברר את זהותו של אותו טרמפיסט בטרם מתן רשות לאותו טרמפיסט לעלות לרכבו שאותו לא הכירו מקודם, מטרת נסיעתו והאם מדובר בתושב מהשטחים הנעדר אישור שהייה בישראל. ומשלא עשה הנאשם את כל הפעולות הדרושות הנ"ל, התביעה סבורה, כי יש בכך די כדי לייחס לו את עבירות המשמעת שבהן הואשם.

(2) מפיו של התובע שמענו, כי התיק היה נעדר כל הקשר ביטחוני, הן מבחינת הנאשם עצמו והן מבחינת אותו טרמפיסט אשר קרוב לוודאי עבד בישראל, כרבים אחרים, ללא היתר לעבודה או שהייה.

ב. דבר הנאשם:

הנאשם מסר לבית הדין, שמאז אותו אירוע הוא הפיק את לקחו ויותר הוא לא מסיע טרמפיסטים, לנוכח תחושתו הקשה בחקירה ומעבר לכך הוא גם מתנדב במשמר האזרחי ורוחש אמינותו למדינת ישראל.

החלטת בית הדין:

5. בית הדין התכנס לצורך קבלת החלטה, האם יש בעובדות האמורות, שלא היו במחלוקת בין הצדדים, כדי לבסס אחריות לאחת מעבירות המשמעת שבהן הואשם הנאשם והיא, פגיעה במשמעת שירות המדינה, או התנהגות שאינה הולמת את תפקידו או מעמדו כעובד מדינה, או זו שעלולה לפגוע בתדמיתו ובשמו הטוב של שירות המדינה.

6. כבר בשלב זה יאמר, כי אין כל קשר וזיקה בין תפקידו של הנאשם כמורה בישראל ובין המעשה נשוא דיונו, ועל כן השאלה שעמדה לפתחנו הינה, האם במעשה, כפי שתואר על ידינו בהרחבה לעיל, קיים בו יסוד של פגיעה במשמעת שירות המדינה או פגיעה בתדמיתו של השירות הציבורי והאם ההתנהגות נשוא דיונו מגעת לכדי עבירת משמעת.

7. יכול, על-פי פסיקתו של בית המשפט העליון ועל-פי פסיקתנו, מעשה שאינו קשור כלל לתפקידו של מורה להוות גם התנהגות שאינה הולמת או פגיעה בתדמית השירות, והדברים נפסקו בשורה ארוכה של פסקי דין הקשורים לעבירות אלימות בתוך המשפחה, זיוף או עבירות פליליות אחרות (ראה בין השאר עש"מ 2699/02 בעניין ג'מיל חלף, פורסם בדינים עליון כרך נט עמ' 286).

8. לגבי המקרה שבפנינו, העבירה לפי סעיף 17 (3) היא כפי שנפסק על ידי בתי המשפט, מעין "רקמה פתוחה" (ראה ער"מ 1315/95 בעניין ליאון פינקלשטיין, פורסם בפ"ד מט(5) בעמ' 573) שבית הדין אמור לצקת בה תוכן בדיעבד, לאחר שעובדות המקרה נפרסות לפניו. בית הדין בחן בכובד ראש את נסיבות העבירה, כפי שתוארו לעיל והגיע לכלל מסקנה, כי התביעה הציבה רף גבוה מדי בפני הנאשם כעובד מדינה בכך שייחסה לו עבירות כאמור. ראוי לזכור, כי מדובר במצב שהוכח בפנינו, שלנאשם לא היה כל מידע מוקדם או חשד סביר, כי מדובר באדם ששוהה שלא כדין בישראל. הדרישה, כי כל אדם בישראל לרבות מורה יערוך תחקיר ויבקש תעודות זהות בטרם יסיע אדם כברת דרך קצרה של מספר קילומטרים ממקום מגוריו לכיוון כפר ברטעה, שהוא כפר חצוי בין ערבים ישראלים והרשות הפלסטינאית, כאשר באותה הסעה הצטרף לדאבון לב, אדם שלא היה מורשה לשהות כדין בישראל, אולם לא היה מעורב בפעילות עוינת נגד מדינת ישראל.

9. אותה הסעה של אותו שוהה בלתי חוקי בנסיבות שנעשתה, לגישתנו אינה מגעת למעלתה של עבירת משמעת. וכבר נקבע, כי לא כל עבירה פלילית של עובד מדינה היא גם פגיעה במשמעת. אופן הזיקה לפעילות של המסגרת הארגונית הכללית ושל כליה ומידתיה, הם הקובעים לעניין זה וכל מעשה או מחדל ייבדק וייבחן לאור נסיבותיו, כדי לקבוע אם יש בו רק עבירה פלילית, או שמא יש בו גם מיסודותיה של אחת או יותר מעבירות המשמעת שנמנו בסעיף 17 לחוק (עש"מ 3/75 אלפונסו דבוש נגד נציבות שירות המדינה פ"ד לו(1) 231, 236). הדרישה שאותה ביקשה התביעה להציב בפני עובד מדינה – הנאשם שבפנינו, לבדוק את זהותו ואת חוקיות שהייתו בישראל לנוכח המצב הביטחוני השורה בישראל, כל אדם בטרם יושת לו סיוע של הסעה קצרת דרך, נראית לנו מרחיקת לכת מדי - זולת אם יקבעו הוראות דין המחייבות ביקורת שכזו, שעדיין לא נחקקו במדינת ישראל. גם כיוון הנסיעה שבו הוסע אותו טרמפיסט מכפר קרע לכפר ברטעה שהיה הכיוון של הוצאת הטרמפיסט מחוץ לישראל ולא הכיוון של הכנסתו אליה, זו היתה נסיבה שהיה בה בעיניו של הנאשם כדי להוריד את רף החשד לעניין שהייתו של החשוד שלא כדין בישראל.

10. אומנם הסעתו של תושב זר ששוהה שלא כדין בישראל יכולה להוות בסיס להרשעה בפלילים, לפי הוראותיו של סעיף 12 א' על סעיפי המשנה שנקבעו בו לחוק הכניסה לישראל התשי"ד-1952 והצווים שפורסמו לפיו, ואולם לצורך הוכחתה של עבירה זו היה מוטל על התביעה להוכיח את אחד הפרמטרים של מחשבה פלילית כמשמעה בסעיף 19 ו-20 לחוק העונשין התשל"ז-1977 ולבית הדין יש יסוד סביר להניח, כי תשתית ראייתית מסוג זה כנגד הנאשם לא היתה בידי המשטרה והתביעה ובשל כך נסגר התיק הפלילי.

11. לנוכח מכלול הנסיבות, כפי שפרטנו לעיל, אנו מחליטים לזכות את הנאשם מן העבירות שיוחסו לו בכתב התובענה. עם זאת, בית הדין מוצא לנכון להעיר, לנוכח אופיו של הסכסוך הערבי-הישראלי, בתקופת האינתיפאדה, הנאשם היה צריך לגלות יתר רגישות בכך שנטל ברכבו אדם בלתי מוכר. אולם, אותה הערה הצופה את פני העתיד שכבר יושמה בפועל על ידי הנאשם, אין בה כאמור בהכרעת דינו כדי לייחס אחריות משמעתית לנאשם.

סוף דבר:

12. לנוכח הטעמים שפורטו על ידינו לעיל, אנו מחליטים לזכות את הנאשם מעבירות המשמעת שיוחסו לו בכתב התובענה.

הכרעת הדין ניתנה ביום ז' באדר ב' התשס"ג – 11.3.2003 בנוכחות הצדדים. הכרעת הדין המפורטת והמנומקת ניתנה ביום ב' באדר ב' התשס"ג – 6.3.2003, שלא בנוכחות הצדדים להם תועבר באחת מדרכי המסירה המקובלות.

(-)

מר מחאג'נה וליד
איברהים
חבר

(-)

גב' חני לידור
חברה

(-)

עו"ד יוסף תלרז – אבה"ד
יו"ר